

Ortamektebepe Şeni

LAZURİ 7

DOGURONİ MATERYALİ _____

LAZCA ÖĞRETİM MATERYALİ

MAÇAREPE/ YAZARLAR

İsmail AVCI

Ömer EREN

DEVLET KİTAPLARI

İKİNCİ BASKI

....., 2019

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

5 – 8. Sınıflar

Lazuri 7

Lazca Öğretim Materyali

Proje Yürütücüsü

Laz Enstitüsü

Proje Koordinatörü

İsmail AVCI

Editör

İsmail AVCI

Dil Uzmanı

Doç. Dr. Balkız ÖZTÜRK BAŞARAN

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Eser Erguvanlı TAYLAN

Prof. Dr. Belma HAZNEDAR

Prof. Dr. Ayşe GÜREL

Yard. Doç. Dr. Markus PÖCHTRAGER

Rehberlik

Dursun Ali SAZKAYA

Ölçme ve Değerlendirme

Dilek Şimşek GÜNEŞ

Grafik Tasarım

Ebru KOÇAK

Kapak Tasarım

Şendoğan YAZICI

Resimleyen

David KODUA, Nino APTSIAURI

Fotoğraflar

Azmi KARADENİZ, Ayhan ÖZTÜRK, İsmail AVCI

ISBN 978-975-11-4355-6

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusum, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsan da Huda,
Etmesin tek vatanından beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne namahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerihamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım:
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

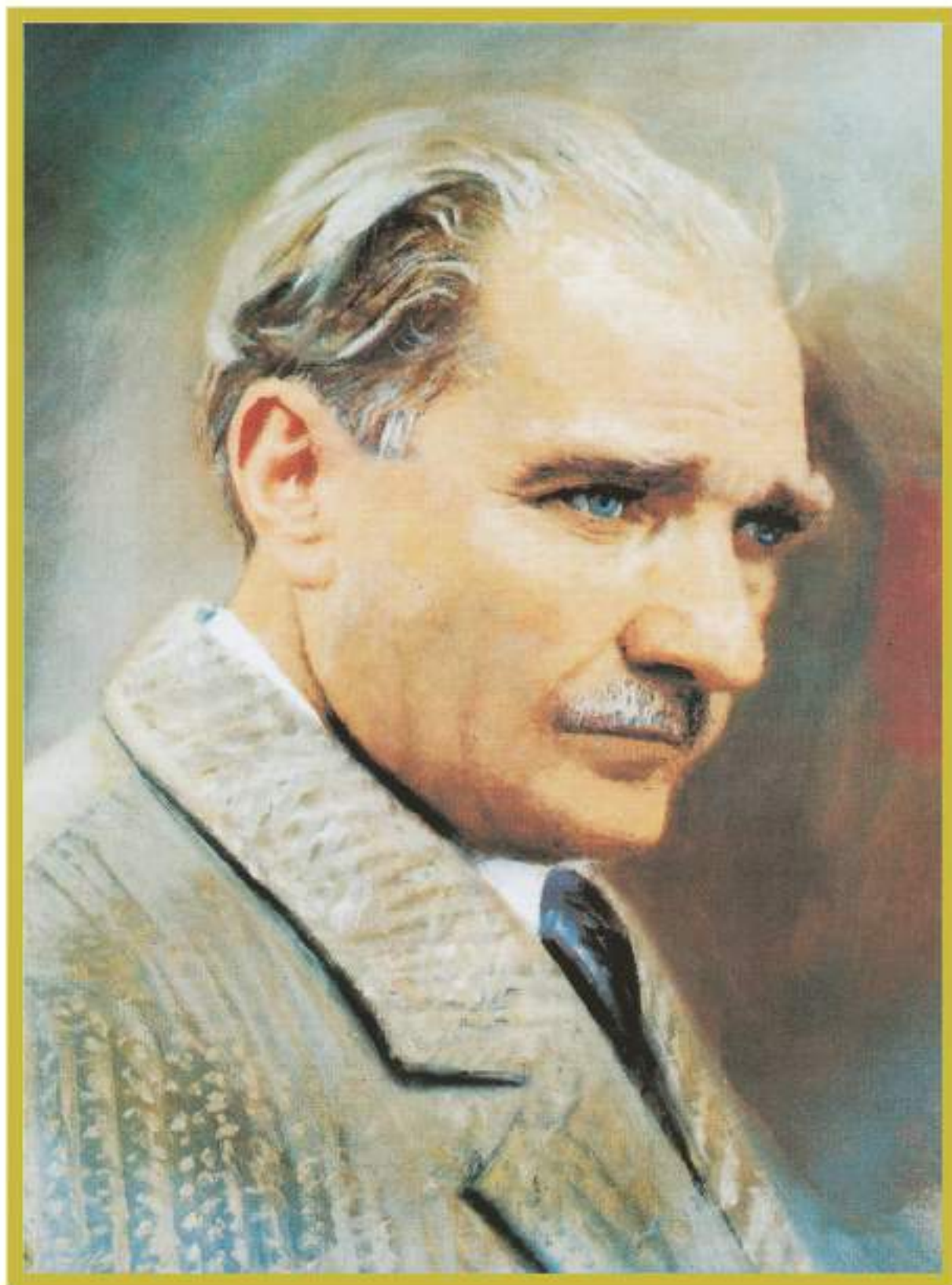
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

DOLORENA

1. Unite	METZKÖMILU	9
2. Unite	MCVEŞORA	27
3. Unite	BİOGRAFIPE	47
4. Unite	SİPORİ	67
5. Unite	LAZURİ NENA	85
6. Unite	MŤKŮRİ SKİNDİNAPE	103
7. Unite	NÇAIŞI ORA	123
8. Unite	SO VİDATEN	145
9. Unite	GOMTI-ÇKUNİ	163
10. Unite	TELEVIZIONI	181
	CUĞAŞIŞI NŤKOLAPE	197
	LAZURİ NENAPUNA	203

1.

ÜNİTE

METZĶOMĪLU

Ham Unites:

1. MuĶo vidziret
2. Jur mutxa oĶozumu (-ſen didi)

Tutaste muperi bozo ren?

Tanu : Tutaste **iķinem-i?**

Šana : Moro var viķinem-i! Tutaste viķinem.

Tanu : Tutaste **muperi** bozo ren?

Šana : Tutaste noseri bozo ren.

Tanu : E do, muperi boi uķun?

Šana : Tutastes **gundze boi (īāni)** uķun.
Tutaste gundze bozo ren.

Tanu : Tolepe-muši? Muperi tolepe uķun?

Šana : Xo, Tutastes xanķeni tolepe uķun.
Tutasteši tolepe xanķeni renan.

Tanu : Tomalepe?

Šana : Tutastes skiā do gundze
tomalepe uķun.

Tanu : Dido ķai! Ma-ti viķinem hem bozo.

xvalape (teķil)

Ma Tutaste viķinem.

Si Tutaste iķinem.

Šanak Tutaste iķinems.

didope (ķogul)

Čku Tutaste viķinemt.

Tkva Tutaste iķinemt.

Hentepek (hinik) Tutaste iķineman.

ZİTAPÉ

bunduri

oşmeşoni

kikitza

oncğoryari

ğanconi (menceloni)

zeifi

nenoni

mşkurinace

mgvaneri

mıkule gundze

mçxu

mçipe

1 Žilapeši tzori xalepe çarit.

1 Ķ ĩ ĩ Ķ TZ A _____

5 B N U U D R ĩ _____

2 O N Ğ C R O A R Y ĩ _____

3 M Ş U K R ĩ A N C E _____

4 N E N N O ĩ _____

6 M G A V N E R ĩ _____

2 Kitabi-İkvanıŝı Kaşulas na ren nenapunas otzkedit do tudenı zilapeŝi opozitepe (ziti gnapa na uğunpe) doçarit.

1 badi _____

6 gundze _____

2 çuťa (tzulu) _____

7 pelaperi _____

3 mskva _____

8 noseri _____

4 uça _____

9 guroni _____

5 kçini/dida _____

10 mçipe _____

3 Hatzi "okosinapu 1" niucit (nisiminit, nişkinit). Tudenı cumlepe oxmarit do boşı svalepe opşit.

Artes muperi tomalepe uğun?

Arte muperi biçi ren?

Artes gundze boi uğun.

Ma Arte oçinu minon (bgorum).

Ho, dido mskva tolepe uğun.

Arte içinem-i?

Artes uça tolepe uğun.

Arte muperi biçi ren?

Tenu : _____ ?

Şana : Moro var viçinem-i! Arte viçinem.

Tenu : _____ ?

Şana : Arte noseri biçi ren.

Tenu : Artes muperi boi uğun?

Şana : _____

Arte mkule va ren.

Tenu : Artes mskva tolepe uğun-i?

Şana : _____

Tenu : Hemus muperi tolepe uğun?

Şana : _____

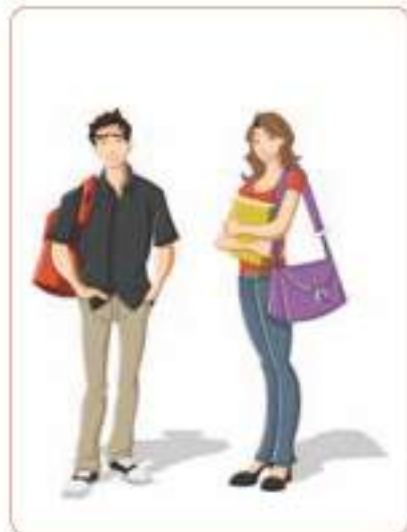
Tanu : E do, _____ ?

Şana : Kikitza. Artes kikitza tomalepe uğun.

Tenu : Arte gemskvaneri biçi ren, ho-i?

Şana : Ho, morol Arte gemskvaneri biçi ren.

Tenu : _____

4 Resimis otzkedit do kitxalapés cuğağı meçit.

Şana

Şana muperi bozo ren?

Şana mskva bozo ren.

Ayteni

Ayteni muperi oxorca ren?

Amedi

Amedi muperi koçi ren?

Ayşe

Ayşe muperi bozo ren?

İrden

İrden muperi koçi ren?

Ali

Ali muperi biçi ren?

5 Resime pes otz kedit do tzeni cuğapî nuğarit.

Mi mskva ren?

a.

b.

Mi mkule ren?

a.

b.

Mi mkule do mçxu ren?

a.

b.

Mi mçipe do gundgze ren?

a.

b.

Mi mordale (genci) ren?

a.

b.

Mi dida ren?

a.

b.

6 Kufişi doloxeni zifape oxmarit do tudeni boşi svalepe opşit.

bunduri	tzimtzimi	mşkurinace	mgvaneri	pelaperi
unose	gemsqvaneri	mskva	oncğoryari	noseri

1. Amedi tzimtzimi biçi ren. Para dido aoropen do var oxmarams.
2. Ma _____ bozo var vore. Dersepe-çkims viçalışam.
3. Ma _____ koçi var vore. Ma mutuşe var maşkurinen.
4. Emutzas dido kilo uğun. Zeifi va ren. Emutza _____ ren.
5. Turkan Şorayi dido _____ oxordza ren.
6. Emutza _____ koçi ren. Mutu var iduşunams do mutu var ikums.
7. Şanak dido dersi içalışams. Bunduri va ren. Şana _____ ren.
8. Ham berek miti-kala var isinapams. Ham bere _____ ren.

7 Nam ziña nam cumie şeni ren, doçarit.

1 - B

1.	nenoni	A.	mitis nena var meçams
2.	oncğoryari	B.	iris nena meçams
3.	bunduri	C.	var içalışams
4.	pelaperi	D.	dido nosi uğun
5.	guronı	E.	nosi var uğun
6.	mşkurinace	F.	mutuşen var aşkurinen
7.	noseri	G.	dido aşkurinen
8.	unose	H.	dido içalışams

Giçkiñan!

-se(n): İki şeyi karşılaştırmak için kullanılır.

- Coğori kañuşe(n) didi ren.

Köpek kediden büyüktür.

- Efa Exaşen mskva ren.

Fatma Hatice'den güzeldir.

İkitxit - goliñit - tkvit

1. hem	hemuşen
2. heya	heyaşen
3. coğori	coğorişe(n)
4. çkimi kelemi	çkimi kelemişe(n)
5. skani toma	skani tomaşen
6. hemuşi toli	hemuşi tolişen
7. heyaşi toli	heyaşi tolişen

Kañu

Kañu coğorişe(n) çuña ren (tzulu on).

Arte

2

Memeñi

Arte Memeñişe guronu ren.

8

Boşi svalepe opşit.

1. Kañu Coğorişe(n) çuña ren/ on.
2. Ayşe Arsima ___ pelaperi ren/ on.
3. Arte Tanura ___ noseri ren.
4. Çkimi toma, skani toma ___ gundze ren.
5. Tanura Tutaste ___ guronu ren.
6. Tutaste Arte ___ mşkurinace ren.

9 Tudenî cumlepe İkitxit.

Şana Ayteni

- Şana daha mkule ren.
- Ayteni daha gundze ren.
- Şana Aytenişe mkule ren.
- Ayteni Şanaşe gundze ren.

- Efa daha mkule ren.
- Emel daha gundze ren.
- Ayşe Efaşe gundze ren.
- Efa Ayşeşe mkule ren.

Emel Ayşe Efa

Amedi Ali

3

- Ma Amedi gemodzin. Ma Alişe daha mkule vore.
- Ma Ali gemodzin. Ma Amedişe daha gundze vore.

4

- Ma Emine gemodzin.
Ma Tanuşe daha gundze vore.
- Ma Tanu gemodzin.
Ma Emineşe daha mkule vore.

Emine Tanu

Giçkiñan!

çkimda - skanda, ...: Benden büyüktür, senden küçüktür gibi karşılaştırmalar için kullanılır.

- Ali çkimda didi ren.

Ali benden büyüktür.

- Ma skanda mskva vore.

Ben senden güzelim.

1. Ma	çkimda (şkiminde)
2. Si	skanda (skaninde)
3. Hemu (heya)	hemuşe (heyaşen)
4. Çku	çkunda (şkuninde)
5. Tkva	tkvanda (tkvaninde)
6. Hentepe (Hini)	hentepeşe(n) hinişe)

Evulepes otzkedit.

Ece, si çkimda mıkule ore,
ma skanda gundze vore.

Ali, ma skanda mıkule vore.

Ece

Ali

Şana, Ma skanda
pelaperi vore.

Tana

Şana

Tana, ma pelaperi var vore,
bunduri vore.

10 Tudenı okosınapus boşı svalepe opşit.

A : Ma skanda mskva vore.

B : Miçkin, si çk _____ gundze ore.

A : Çkimi toma skani toma _____ gundze ren.

B : Miçkin, skani toma çkimi tomaşen gundze _____ ama çkimi toma uça ren.

A : Ma skanda (skaninde) mçipe _____.

B : Miçkin, si çkimda (şkiminde) mçipe ore ama ma _____ noseri vore.

A : Si çkimda noseri ore _____ ma skanda palaperi vore.

11 Parantezi doloxeni zılapes otzkedit do okosınapus na ren boşı svalepe opşit.

hemuşen

skanda

skanda

çkimda

çkimda

skanda

1. Ma gundze vore.

Ma skanda gundze vore.

(si)

2. Şana mskva ren.

(hem/ heya/ iya)

3. Ma mşkurinace vore.

(si)

4. Si noseri ore.

(ma)

5. Arte pelaperi ren.

(si)

6. Ma oncğoryari vore.

(Şana)

12 Tudenı çara ikixit (ışkinit, iucit).

Xela kaoba, Hatzi (hus, hus) ar maneba-çkimi goçinapaten. Maneba-çkimis Teona gyodzın (codzun). Hem (heya, tya) çkimi şeni dido doxmeli ren. Hemus (heyas) mskva marifetepe uğun.

Teona dido noseri bozo (kuiani) ren. Oçalıřu kai datzonen (xadzi ayen). Kaťa dulya ora-muşis ikums. Dido pelaperi ren. Bunduri va ren do bunduri koçepe var aoropen (oroms/ qorops).

Ar muti problemi miğufuko xvala var memaşkums, irote (panda) memişvelams. Teonas meşvelu kai datzonen (xadzi ayen).

Ama, amtsika (ar çufa) oncğoryari ren. Dido osinapu (oparamitu) kai var datzonen. Arti, dulyaşe var aşkurinen, mşkurinace va ren, guronı ren Teona.

- miğufuko: olsaydı

- moxtuko: gelseydi

Ar muti problemi miğufuko xvala var memaşkums.
Bir problemim olsaydı beni yalnız bırakmıyor.

13 İpli jini çara ikixit. Uküle resimis otzkeğit do "Tutaste muperi bozo ren" çarit?

Tutaste

Tutaste dido mskva ...

ÇARA 1

İpt tudenı çara iucit (ışkinit), ukule boşı svalepe opşit.

Arte do Tanura ar sınıfis renan. Artıkati dido aoropenan (oroman). Juri-ti nenoni berepe renan. Ama, artıkati steri var renan. Juritişi dzirama do karakteri çkva do çkva ren.

Artes gundze do uça tomalepe uğun ama Arte Tanuraşen mkule ren. Artek pãnda sipori ikums do kai (vorsı) baskeli isters (ibirs). Arte pelaperi biçi ren. Me-ktebis kai maneba uyonun (uqonun, uqoun).

Tanuras mkule tomalepe uğun.

Hemus burti osteru kai datzonen (xadzi ayın) ama kai var asteren (abiren). Muşeni-ki Tanura, majurapeşen bunduri ren do dido var içalışams. Ama Tanuras-ti sipori dido kai aoropen (poroms).

15 Jini çara ikıtıt do tzori cuğapıs nuğarit.

1. Arte do Tanura manebage renan.	Ho ☒	Var
2. Artıkatis var numguran.	Ho ☐	Var
3. Artes gundze do kçe tomalepe uğun.	Ho ☐	Var
4. Arteşi toma Tanuraşi tomaşe mkule ren.	Ho ☐	Var
5. Tanuraşi tomalepe mkule ren.	Ho ☐	Var

ÇARA 2

İpti iucit (isiminit, işkinit), ukule ikixit

ÇEMUNA DO AMEDI

Ma dogurale vore. Sinifi-şkimis dido magurale miyonun (miqoun). Maguralepe-çkimişi dolo jur biçişî gimeselaten. Aris Amedi do majuras Çemuna gyodzin. Ma juri-ti maoropen ama ham biçepe artikatis var numguran (nugapan).

Evuli, Amedik daha nağarya ikums do daha enerji uğunun. Kai (vorsî) manebape uyonun do hentepe-kala (hini-şkala) mboli mboli isters (ibirs), ukaşams.

Çemunas-ti enerji kuğun ama Amedi steri var ukaşams, var isters.

Çemuna daha pelaperi ren do şanda dersi-muşî içalışams. Amedis enerji kuğun ama bunduri ren. Dersi var içalışams.

Çemuna daha oncğoryari-na ren şeni dido nenoni va ren. E do, Amedi daha guroni ren.

Bazi orapes Çemuna Amedişen daha xuçeli do gemzuleri iyen (iven, iqven).

Çemuna do Amedi juri-ti kai (vorsî) maguralepe renan. Çkva do çkva xuepe (huy) uğunun, artikatis var numguran (var nugapan).

Ma hentepe maoropen, hentepes-ti ma aoropenan.

16 Jini çara ikixit do tuğeni kixalapes cuğapî meçit.

	Amedi	Çemuna
1. Mik daha nağarya (curunti) ikums?	X	
2. Mis daha enerji uğun?		
3. Mik ukaşams?		
4. Mik var ukaşams?		
5. Mi daha pelaperi ren?		
6. Mik dersi var içalışams.		

17 Tudenı testis tzeri cuğarı meçit.

Tanura

Arte

1

Arte Tanuraşe(n) _____ ren.

- a. mıkule   b. mçxu
c. mçipe   d. gundze

Ayşe

Mine

2

Ayşe, Mineşe(n) _____ ren.

- a. pelaperi   b. mşkurinace
c. bunduri   d. oncğoryari

3

Nana, babaşe(n) _____ ren do
berepe jurışen _____ ren.

- a. mıkule/ xval   b. kçe/ mçipe
c. guronı/ kçe   d. mıkule/ çuťa

Tudenı kıtıxalapes resimepes
otzkedit do nuğarit.

4

- a. Coğori kaťaşe(n) çuťa ren.
b. Kaťa coğorişe(n) didi ren.
c. Coğori kaťaşe(n) didi ren.
d. Coğori kaťaşe (n) mıkule ren.

Elif

Seda

5

Sedaşı toma Elifişe _____
_____ mıkule ren.

- a. tomaşe(n)/ daha   b. toma/ daha
c. Seda/ Elifi   d. dahaşe/toma

Arte

Tanu

6

Arte Tanuşe(n) _____ ren.

- a. mķule   b. mķxu
c. mķipe   d. gundze

8

Mtutı do parpalis otzkedit do cuğaği meçit.

- a. Mtuti parpalışe mķule ren.
b. Parpali mtutişe didi ren.
c. Mtuti parpalışe didi ren.
d. Parpali mtutişe gundze ren.

Lazuri 7

Arsima

İrden

7

Arsima İrdenışe(n) _____ ren.

- a. mķkurinace   b. pelaperi
c. bunduri   d. oncęoryari

9

_____ nana do babaşen
mķule ren.

- a. baba   b. nana
c. bere   d. nana do baba

MUPERİ BOI GIĞUN

Muperi boyi giğun
Gyuli tzitzila re-i
İris nena na meçam
Şa okitzilare-i

Gyuli, mod gemigondi
Ma mutu var goğodi
Si ipti gdziri-şkule
Hem oras domoğodi

Oropa pti sei
Mitis-ti mot naçaras
Ma guri kokomatzku
Ar gomitzkedi yaras

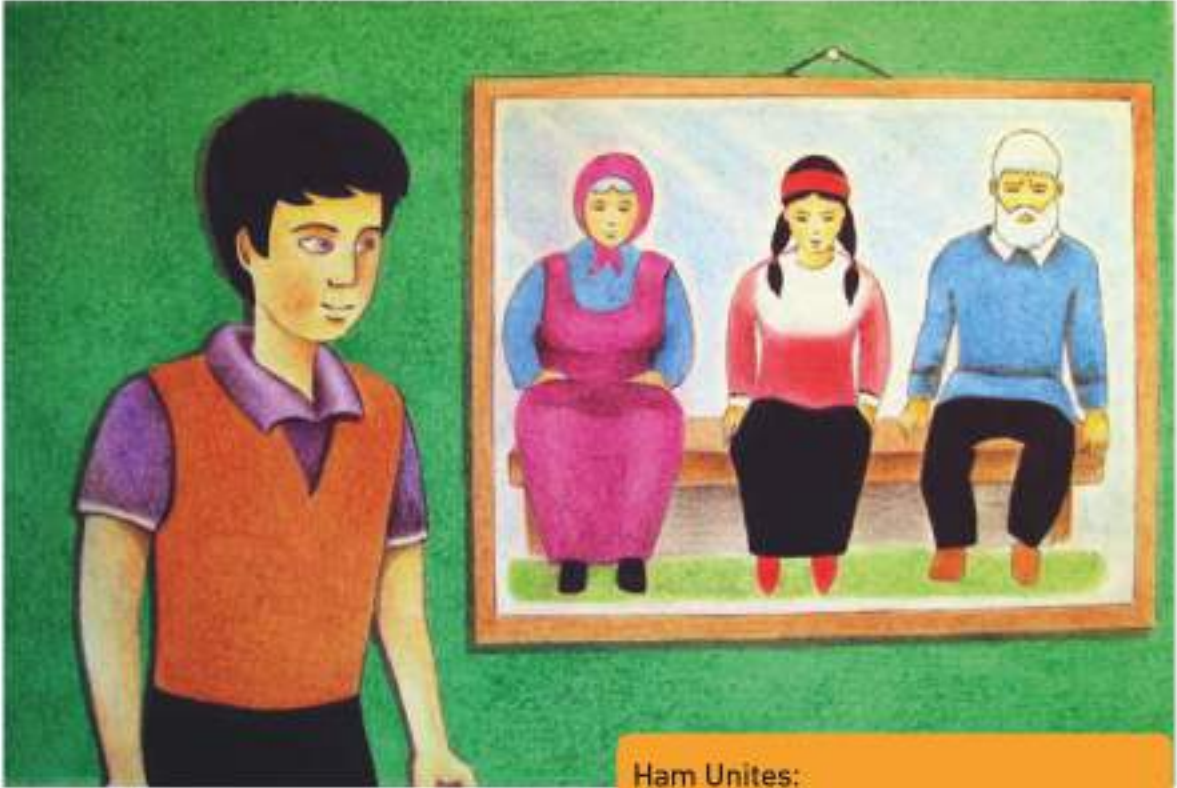
Ozmonu ozmonuten
Domağodu marazi
Miti megabre va ren
İr domavu garazi

İriş dulya divu do
Çkimi muşen var iven
Gyuli, komoxti çkimde
Goxvetzebu mu iven

Yaşar Turna

MCVEŞORA

Ham Unites:

1. Tzoxle na mixenapunan dulyape
2. Golaxtimeri ora
3. Vorfişa - vorthişi - borthişi

OĶOSINAPU 1 İpti niucit (işkinit, isiminit). Ukule İkitxit (tkvit, golionit).

Şana do Artek nçai şuman do isinapaman. Tanu ğoma so orŧu?
Tanuk ğoma mu ikumŧu?

Tanu : Şana, ğoma so orŧi? Noĝas orŧi-i?

Şana : Var, noĝas var vortŧi. Ğoma oxoris vortŧi.

Tanu : Oxoris mu ikumŧi? Mu dulya ğiĝuŧu oxoris?

Şana : Dido dersi miĝuŧu do dersi viçalişamŧi.

Tanu : Muşi dersi, moşvacu ora va ren-i?

Şana : Lazuri dersi miĝuŧu do dersi viçalişamŧi. Ğoma si so orŧi?

Tanu : Ma onŧules (livadis) vortŧi. Nçai ptzilumŧi.

Şana : Nçai tzilumŧi!... Si nçai otzilu ğiçkin-i?

Tanu : Tzoxle (oĝine, evelis) daha kai miçkiŧu ama hatzi kai var miçkin.

Şana : E do, andĝa mu ikum? Andĝa vidzirat-i?

Tanu : Andĝa mektebis vore. Dulya miĝun. Çume (oçume) vidzirat.

Şana : Ķai hemoras, çume vidzirat.

vorli - vore

ğoma	→	dün
ğoma çumani	→	dün sabah
ğoma lumci	→	dün akşam

gotzo	→	geçen yıl
ar saati tzoxle	→	bir saat evvel
ar tuta tzoxle	→	bir ay evvel
ar tzana tzoxle	→	bir yıl evvel

VORTİ

andğa	→	bugün
hatzi	→	şimdi
þanda	→	her zaman

VORE

So mu itkven? Nak muya iziten?

Atinuri	Artaşenuri	Vitzuri	Arkaburi	Xopuri	Çxaluri
tzo	hamtzo	hantzo	hantzo	anzi	antzi
gotzo	gotzo	gotzo	gotzo	gotzos	gotzos
oği	ogi	oğine	oğune	tzoxle	tzoxle

Andğa
oxoris vore ama
ğoma noğas vorți.

Si andğa
xarmeli ore ama
ğoma kai orți.

	Andğa	Ğoma
Ma	vore	vorți
Si	ore	orți
Hem	ren	orđu
Çku	voret	voreşit
Tkva	oret	orđit
Hentepe	renan	orđes

1 Evulis otzkedit do tudeni cumlepes boşi svalepe oşşit.

1

ANDĞA

2

ĞOMA

- Ma andğa oxoris vore ama ğoma noğas vorți.
- Si andğa dersis _____ ama ğoma parkis _____.
- Şana andğa dulyas _____ ama ğoma noğas _____.
- Ma andğa Artaşenis _____ ama ğoma Xopas _____.
- Si andğa hak (ak) _____ ama ğoma hek _____.
- Andğa ini _____ ama ğoma mçxapa _____.
- Andğa çaçxa _____ ama ğoma ikinaçxa _____.
- Andğa mçxapa _____ ama ğoma ini _____.

2 Doguralek ham pasaji ikitxasen. Maguralepek niucanen (nisiminanen, işkına-nere) do meçameri cumlepete boşi svalepe opşanen (opşasinonan).

daha kai miçkiŋu.

miğun.

çume vidzirat.

ötzilumŋi.

livadis vorŋi.

mektobis vore.

ğoma so orti?

ğoma oxoris vorŋi.

oxoris mu ikumŋi?

viçalişamŋi.

dersi viçalişamŋi.

vidzirat.

Ğoma So Orti?

Tanu : Şana, _____? Noğas orti-i?

Şana : Var, noğas var vorŋi. _____.

Tanu : _____? Mu dulya giğutu oxoris?

Şana : Dido dersi miğutu do _____.

Tanu : Muşi dersi, tağdili va ren-i?

Şana : Lazuri dersi miğutu do dersi _____, Ğoma si so orti?

Tanu : Ma _____, Nçai _____.

Şana : Nçai tzilumŋil... Si nçai otzilu giçkin-i?

Tanu : Tzoxle _____ ama hatzi kai var miçkin.

Şana : E do, andğa so ore? Andğa vidzirat-i?

Tanu : Andğa _____, Dulya _____.

Şana : Kai hemoras, çume (oçume) _____.

OĶOSĪNAPU 2 Īpti niucit (iŝkinīt, isiminīt). UKule iĶitxīt (tkvit, golionīt).

Šanak nandidi-muŝi-kala isinapams.
Visiminat... Viucat..., Vişkinat...

- Šana** : Xela kaoba Nandidi. Ham skani resimi ren-i (resimi on-i)?
- Nandidi** : Ho, ĥkimi resimi ren. Hem oras mordale (genci, cenci) vortī.
- Šana** : Ham (haya) mskva bozo mi ren?
- Nandidi** : Ķai var mŝuns, mi ren ŗeya? Ma vore-i?
- Šana** : Ho, si ore. Hem oras dido mskva orŧi.
- Nandidi** : Moro, viŧoovro (18) tzaneri vortī. Ŧraŷuzaniŝi Universiteŝe vuluŧi.
- Šana** : Ham resimis dido (opŝa) mĥipe ore. Hem oras mĥxu var orŧi-i?
- Nandidi** : Ho, mĥipe vortī. Universiteŝi eni mskva bozo ma vortī.
Gundze do uĥa tomalepe miķuŧu. Xanĥeni orŧu tolepe-ĥkimi.
- Šana** : Bdzirem. E do, ham oxorca mi ren? Dogurale-skani orŧu-i?
- Nandidi** : Ho, dogurale-ĥkimi orŧu. Tutaste gyodziŧu (cozduŧu, coxonŧu).
Matematiķiŝi dogurale orŧu. Dido noseri oxorca orŧu (oxorca'rŧu).
- Šana** : Ham resimis so orŧit? Ham resimi nak (so) gamiķit?
- Nandidi** : Hemoras Ŧraŷuzanis vortī. Ŧraŷuzanis konseris vortī.
- Šana** : Miŝi konseri orŧu?
- Nandidi** : Yaşar Turnaŝi konseri orŧu. Yaşar Turna Arkaburi orŧu do Lazuri ibirŧu.

NENA ORA:
GOLAXTİMERİ ORA/ GEÇMİŞ ZAMAN

miğufu: sahiptim (cansız varlığa)		
1. Ma	oxori	miğufu.
2. Si		giğufu
3. Hem (Heya)		uğufu
4. Çku (Şku)		miğufes
5. Tkva (Tkvva)		giğufes
6. Hentepe (Hini)		uğufes

miyonu/ miqonu : sahiptim (canlı bir varlığa)			
1. Ma	kaŕu	miyonuŕu	miqonuŕu
2. Si		giyonuŕu	giqonuŕu
3. Hem (Heya)		uyonuŕu	uqonuŕu
4. Çku (Şku)		miyonufes	miqonufes
5. Tkva (Tkvva)		giyonufes	giqonufes
6. Hentepe (Hini)		uyonufes	uqonufes

miçku (mişku) : biliyordum			
1. Ma	Lazuri	miçkitu	mişkutu
2. Si		giçkitu	gişkutu
3. Hem (Heya)		uçkitu	uşkutu
4. Çku (Şku)		miçkites	mişkufes
5. Tkva (Tkvva)		giçkites	gişkufes
6. Hentepe (Hini)		uçkites	uşkufes

3 Evulis otzkedit do kitxalapes cuğapi meçit.

HO: evet, VAR: hayır

1. (Si) ğoma oxoris orŧi-i?

Ho, ma ğoma oxoris vortŧi.Var, ma ğoma oxoris var vortŧi.

2. (Si) jur ndĝa tzoyle (oĝine) maçis orŧi-i?

Ho, _____

3. (Si) gotzo Mŧolis orŧi-i?

Var, _____

4. Ğoma lumci ezmoce dziremŧi-i?

Ho, _____

5. Ğoma çumani mektebis orŧi-i?

Ho, _____

6. Gotzo vit tzaneri orŧi-i?

Ho, _____

7. Ğoma ikinaçxa orŧu-i?

Var, _____

8. Ğoma lumci oxoris xvala orŧi-i?

Ho, _____

4 Kıtıxalapes cuğaşı meçit. Parantezi doloxeni zıfape oxmarit.

SO/ NAK : neredede, nereye

1. Ğoma so orıti? Ğoma Batumis vorıi.	(Mşolis, Batumis, Vitzes)
2. Berek kitabı so ikıtıxamşes?	(okıtabes, sınıfıs, oxoris)
3. Ataturkı bere orıuşa so skıduşu?	(Selanıkıs, Batumis, Ankaras)
4. Gotzo, so nçai tzılumşı?	(lıvadis, onşules, onas)
5. Ğoma çumani so sipori ikumşı?	(salonis, parkıs, mektebis)
6. Ğoma lumci kaşu-skani so incırşu?	(oncires, oxoris, avlas)
7. Bere orıuşa burtı so işertı?	(sahas, parkıs, mektebişi avlas)
8. Baba-skanık so içalışamşu?	(pavriķas, livadis, logontas)

5 Parantezi doloxeni ziŧape oxmarit do kitxalapex cuŧaŧi meçit.

MUNDES: ne zaman

1. Mundes Batumis orŧi? (ğoma, ar tuta tzoyle (oğine))
Ğoma Batumis vortı.
2. Geçkăpuri mektebiŧe mundes uluŧi? (gotzo, jur tzana tzoyle)
3. Maguralek mundes kitabı ikıtxamŧu? (ğoma, ğoma lumci)
4. Baba-skanik mundes nçai tzilumŧu? (jur ndġa tzoyle, ar xaffa tzoyle)
5. Mundes sipori ikumŧi? (ğoma çumanı, ğoma lumci, pofe)
6. Kăŧu-skani mundes incırŧu? (ğoma lumci, pãnda, seris)
7. Sinemaŧe mundes uluŧi? (kăŧa xaftas, pãnda, pofe)
8. Si mundes dersi içaliŧamŧi? (ğoma lumci, ğoma, pãnda)

6 Parantezi doloxeni ziŋape oxmarit do kitxalapex cuŋaŋi meçit.

MI-KALA/ MI-ŞKALA: kim ile, kimle

1. Ğoma, mi-kala (mi-şkala) oxoris orŋi? Ğoma Arte-kala oxoris vorŋi.	(Arte-kala/ Arte-şkala)
2. Ğoma, mi-kala burti işerŋi (ibirŋi)?	(Şana-kala)
3. Ar tuta tzoxle, mi-kala (mi-şkala) nçai tzilumŋi?	(baba-çkimi-kala)
4. Ğoma, mi-kala (mi-şkala) dersi içalişamŋi?	(cuma-çkimi-kala)
5. Ğoma, mi-kala sipori ikumŋi?	(da-çkimi-kala)
6. Ğoma lumci, mi-kala ibirŋi (ırağodumŋi)?	(Şana-kala)
7. Ğoma lumci mi-kala incirŋi?	(nandidi-çkimi-kala)
8. Ğoma lumci mi-kala nçai şumŋi?	(berepe-kala)

VORTİŞA - VORTİŞİ - BORTİŞİ

... iken: -şa (-şi)

Çocuk iken, çocukken:

- bere vortışa

- bere vortışı

- bere bortışa

- bere vortışı

Bere
vortışa (bortışı) dido
mskva vortı. Bere ortışa
si muperi ortı?

Mektebis
magurale vortışa dido noseri
vortı. Dersepe-čkimi kai ortu
do kai notepe miğutu.

7 Hatzi si çari, bere ortışa si muperi ortı?

_____

_____

_____

_____

_____

_____

8 Tude, cumle tzori ren-na nuğarit, ğuli (yanlış) ren-na goluğarit.

1. Andğa Tutaçxa ren do mektebis vore. ✓
2. ~~Nandidi çkimi ğoma xastaxanas ren.~~
3. Gotzo vit tzaneri vorli. Tzo vifoar tzaneri vore.
4. Ar tuta tzoxle țaroni (hava) ini ortu.
5. Ğoma lumci mtumtu ama andğa mçims.
6. Bere vorfişa (borfişi) dido mskva vorti.
7. Noğas vorfişa (borfişi) şanda parkişe ulurli.

9 Cumlepe artikiati-kala okozemcit.

1. Bere vorfişa	—	a. dido mskva vorti.
2. Xut tzana tzoxle		b. tzo (tzi, antzi) emekli vore.
3. Gotzo viçalişamti ama		c. tzo (antzi) şraşuzanis vore.
4. Ğoma oxoris vorfi		ç. Andğa mjorak mjors.
5. Mektebis vorfişa		ç. dido pelaperi vorti.
6. Gotzo Mpolis vorfi		d. hatzi mektebis vore.
7. Ğoma mçima mçimtu.		e. şana do Arte bere ortes.

ÇARA 1

İpti iucit (isimnit, işkinit), ukule ikitxit (golionit, tkvit).

Bere vortışa (bortışi) ar kaŧu, ar çoğori do ar mamuli miyonuŧu.

Kaŧu-çkimi dido mskva'rŧu (mskva orŧu). Uça tomalepe, gundze kudeli do xançeni tolepe uğuŧu. Kaŧu-çkimik þofe mtugi (mtui) var çopumŧu. Kapçaŧi ti oçkomu (oşkomu) kai datzonerŧu. Mboli mboli þiamŧu.

Coğori-çkimi didi'rŧu (didi orŧu) ama noseri orŧu. Seris gulturŧu, ndğaleris elancaŧu (elancaŧu). Mboli mboli lalumŧu.

Mamuli-çkimi-ti dido noseri orŧu. Çumanışe kiamŧu, ondğes (yemas) kiamŧu, lumcis kiamŧu. Þanda guluruŧu. E do, mi-kala guluruŧu giçkinan-i? Kogiçkinan... Kotumepe-kala gulturŧu.

10 Dogurales... Hatzi (hus) tkva magurale-tkvanis ukitxit.

Dogurale: Şana, ğoma so orŧi? (mektebis, sinifis, oxoris, noğas, Xopas, ...)

Magurale: Ğoma mektebis vortŧi.

Dogurale: Ğoma mektebis mu ikumŧi?

Magurale: (Ğoma mektebis) dersi viçalişamŧi.

Dogurale: Şana, ğoma so orŧi? (mektebis, sinifis, oxoris, noğas, Xopas, ...)

Magurale: Ğoma _____ vortŧi.

Dogurale: Ğoma _____ mu ikumŧi?

Magurale: Ğoma _____.

11 Hatzi tkva çarit.

Bere vortışa nandidi miyonufu. Nandidi-čkimi _____

Bere vortışa ar çoğori miyonufu. Coğori-čkimi _____

Bere vortışa ar kaŭu miyonufu. Kaŭu-čkimi _____

ÇARA 1

Tudeni çara ipti iucit, ukule ikitxit.

Ar nandidi komiyonuğu. Asiye gyodziğu (codzuğu, coxonđu). Nandidi-çkimis nana var uyonuğu. Baba var uyonuğu do cuma var uyonuğu.

Hemorapes soti mektebi var orđu. Heşeni, nandidi-çkimis okitxu do oçaru var uçkiğu. Opuşes berepe do motalepe-muşi-kala skiduğu. Ma eni tzulu mota-muşi vorđi. Hemuşeni ma dido aoroperđu (mşoromđu). Şanda Lazuri misinapamđu do mboli mboli meseli mimeselamđu.

Nandidi-çkimi dido pelaperi oxorca'rđu (orđu). Livadis, onas, germas şanda içalişamđu. Livadepes lazurđi xaçkumđu. Karmafeşe uluğu. Puci nçvalumđu. Dişka torumđu. Nçai tzilumđu. Berepe tsadumđu. Oxoris gyarişi dulya-ti hemuk ikumđu. Şanda içalişamđu nandidi-çkimik.

A. Jini çaraşi guritkvala (anafikir) mu ren?

1. Nandidişi skidala.
2. Şapulişi skidala
3. Nanaşi skidala
4. Nandidişi motalepe

12 Çara-1 ikitxit do tudeni cumlepes, tzori ren-na "ho", vana "var" nuğarit.

1. Nandidi-çkimis Asiye gyodziŭ.	Ho ☒	Var ☐
2. Nandidi-çkimis nana var uyonuŭ.	Ho ☐	Var ☐
3. Hemorapes iri kale mektebi korŭ.	Ho ☐	Var ☐
4. Nandidi-çkimis okitxu do oçaru var uçkiŭ.	Ho ☐	Var ☐
5. Nandidi-çkimi noğas skiduŭ.	Ho ☐	Var ☐
6. Ğanda İngilizuri misinapamŭ.	Ho ☐	Var ☐
7. Ğoŭe meseli var mimeselamŭ.	Ho ☐	Var ☐
8. Nandidi pelaperi oxorca var orŭ. Var içaliŷamŭ.	Ho ☐	Var ☐
9. Oxoris, gyariŷi dulya-ti nandidik var ikumŭ.	Ho ☐	Var ☐

13 Tudeni cumlepe artikiati-ğala okozemcit.

1. Pelaperi oxorca'rtu (orŭ).

Nandidis oçaru var uçkiŭ.

2. Soti mektebi var orŭ.

Dido içaliŷamŭ.

3. Ar nandidi komiyonuŭ.

Ayŷe gyodziŭ.

4. Ma tzulu mota-muŷi vortŭ.

Ma dido aoropertu.

5. Karmateŷe uluŭ.

Puci nçvalumŭ.

14 Tudenı testi opşit.

1

Ğoma opuşes _____.

- a. mi moxtu   b. vorşi
c. so orçi   d. orçi

2

Nandidi-čkimi ğoma xarmeli (zabuni) _____

- a. vorşi   b. orçu
c. puci   d. şaşu

3

Hatzi vişosum tzaneri vore do gotzo _____ tzaneri vorşi.

- a. oşi   b. eçi
c. vişojur   d. vit

4

Hatzi mjors ama jur ndğa tzoşle (oğine) dido _____

- a. miçkin   b. mçimşu
c. mişkun   d. komiçkişu

Lazuri 7

5

Xut ndğa _____ so (nak) orçi, Oxoris orçi-i?

- a. tzoşle (oğine)   b. hatzi
c. mamşkorinen   d. mşkiron

6

Bere _____ dido mskva
vortı.

- a. vıbrıti   b. vortışa (borışı)
c. vıçalışamtı   d. ma ptkvi

8

Oxoris vortışa (borışı) dersi _____.

- a. vıbrıti   b. mik tku
c. vıçalışamtı   d. ma ptkvi

9

Ğoma _____ dido ordo
movıselı (evıselı).

- a. mik   b. çumani
c. sokonuri   d. muço

7

Hatzi badi _____ ama eçi tzana
tzoxle mordale (genci) vortı.

- a. vore   b. ore
c. renan   d. voret

10

Xut _____ tzoxle (oğıne) ar
kaşu do ar çoğori mıyonuşu (mıqo-
nuşu).

- a. şorom   b. toli madi
c. maoropen   d. tzana

Nana nani oy oy

Ela komox̄ti ela,
Nani nani oy oy hayde nani oy oy oy!
E na va mogalasen,
Nani nani oy oy hayde nani oy oy oy!
Gogalo gogala do,
Nani nani oy oy hayde nani oy oy oy!
Şkimda na cegalasen.
Nani nani oy oy hayde nani oy oy oy!

Ķriyi mamuli kriyi,
Nani nani oy oy hayde nani oy oy oy!
Ķriam do moy va tanum?
Nani nani oy oy hayde nani oy oy oy!
P̄uli kormepe şkala,
Nani nani oy oy hayde nani oy oy oy!
Ķaoba cegotanum,
Nani nani oy oy hayde nani oy oy oy!

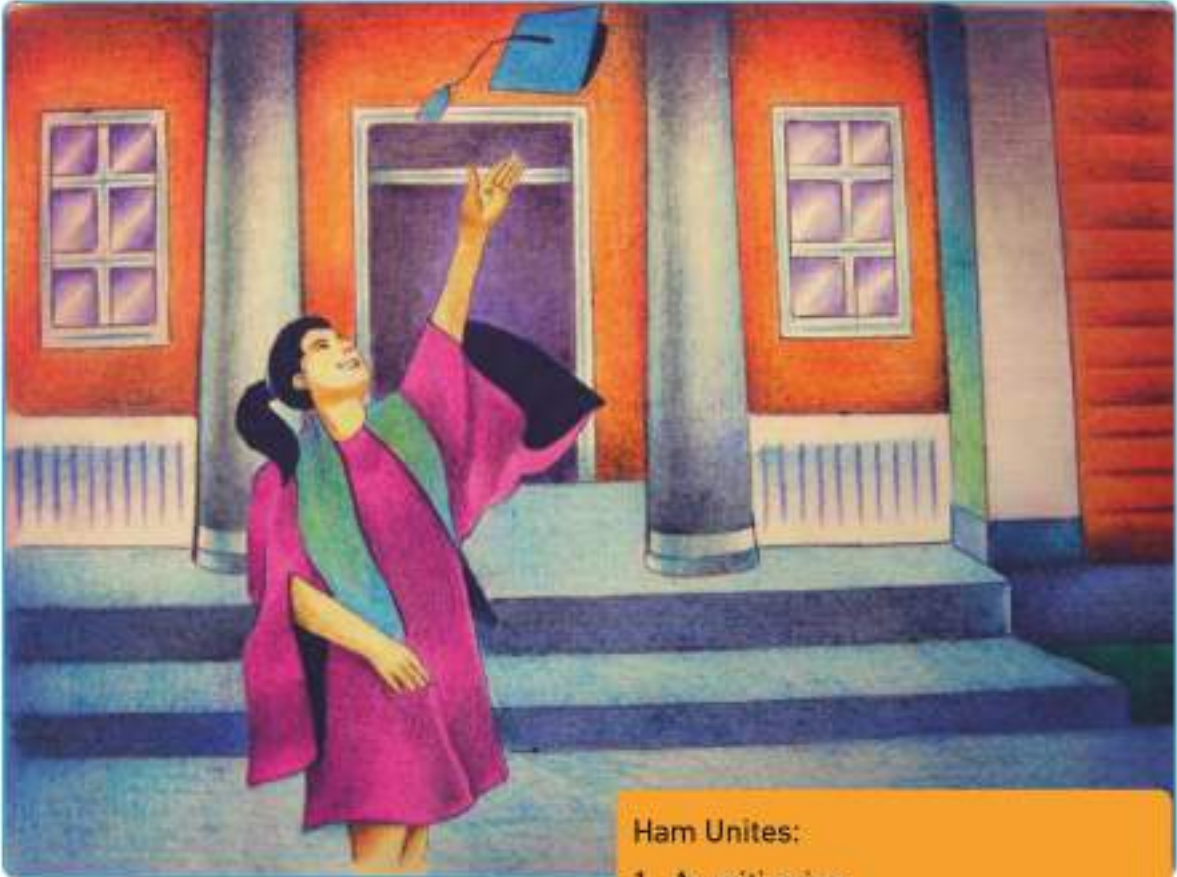
(Anonimi)

3.

UNİTE

BİOGRAFİPE

Ham Unites:

1. Ar miti oçinu
2. Tzoxleni skidala
3. Umçane Lazepe do çineri Koçepe

OĀOSĪNAPU 1 Īpti niucit (iřkĳnit, isimĳnit). UKule ikĳtĳit (tkvit, golĳonit).

şana do Artek isĳnapaman. Uci meçat (mevisĳminat, meviucat) do Arte mi ren viçinat (biçinat).

- şana** : Hatzi si giçinat. mitzvi. Mundes dibadi (diini), so dibadi?
- Arte** : 1980 tzanas dovibadi (dobibadi). Dutxe coxoni opuşes virdi (vimordi).
- şana** : Nam mektebişe idi?
- Arte** : Berobas opuşes (kyois, çois) vortĳi. Hemuşeni opuşeşi mektebişe vidi.
- şana** : Mşolişe mundes idi? Muşeni idi?
- Arte** : 2008 tzanas Mşolişe vidi. Universite okĳtxu şeni vidi Mşolişe.
- şana** : Universite mundes oçodini?
- Arte** : 2012 tzanas universite voçodini.
- şana** : Universite-şkule mu i (vi, qvi)?
- Arte** : Universite-şkule dulyaşe amapti. Hatzi dogurale vore.
- şana** : Mundes içili? Berepe giyonun-i (giçonun-i)?
- Arte** : 2015 tzanas viçili. Jur bere miyonun. Ar biçi do ar bozo (kulani).
- şana** : Hatzi mu ikum (ikip)?
- Arte** : Hatzi xolo viçalişam do berepe vordam (vomordinam).
Mşolis pskidur ama şaşa tzanas opuşe-çkimişe (kyoi-çkimişe) vulur.

ZİTAPE

Baba-çkimi 1950 tzanas dibadu.

Opuşes irdu (imordu).

1970 tzanas Mşolişe idu.

1974 tzanas Üniversite oçodinu.

Lises dogurale diyu.

1980 tzanas içilu / ikomocu.

Berepe-muşi dordu (domordinu)

2015 tzanas ğuru.

Gıçkıfan!

GOLAXTİMERİ ORA/ GEÇMİŞ ZAMAN

dovibadi = dovini : doğdum, dünyaya geldim			
1. Ma	oputes (kyois, çois)	dovibadi.	doviini.
2. Si		dibadi.	diini.
3. Hem (Heya)		dibadu.	diinu.
4. Çku (Şku)		dovibadit.	doviinit.
5. Tkva (Ťkva)		dibadit.	diinit.
6. Hentepe (Hini)		dibades.	diines.

NEGATİFİ			
Ma	gotzo	var	dovibadi.
Si			dibadi.
Hem (Heya)			dibadu.
Çku (Şku)			dovibadit.
Tkva (Ťkva)			dibadit.
Hentepe (Hini)			dibades.

KİTXALA		
Ma	<ul style="list-style-type: none"> • ğoma (dün) • ğoma lumci (dün akşam) • gotzo (geçen yıl) • jur ndġa tzoyle (oġi, oġune) (iki gün önce) 	dovibad-i-ı?
Si		dibad-i-ı?
Hem (Heya)		dibadu-i-ı?
Çku (Şku)		dovibadit-i-ı?
Tkva (Ťkva)		dibadit-i-ı?
Hentepe (Hini)		dibades-i-ı?

vidi = bidi : gittim			
1. Ma	nam mektebişe	vidi.	bidi.
2. Si		idi.	idi.
3. Hem (Heya)		idu.	idu.
4. Çku (Şku)		vidit.	bidit.
5. Tkva (Ťkva)		idit.	idit.
6. Hentepe (Hini)		ides.	ides.

þi: yaptım				
1. Ma		þi.	þi.	þi.
2. Si		i.	vi.	qvi.
3. Hem (Heya)		u.	vu.	qu.
4. Çku (Şku)		þit.	þit.	þit.
5. Tkva (Ťkva)		it.	vit.	qvit.
6. Hentepe (Hini)		es.	ves.	qves.

viçili: evlendim (erkek için)			
1. Ma		viçili.	biçili.
2. Si		içili.	içili.
3. Hem (Heya)		içilu.	içilu.
4. Çku (Şku)		viçilit.	biçilit.
5. Tkva (Ťkva)		içilit.	içilit.
6. Hentepe (Hini)		içiles.	içiles.

vikomoci: evlendim (kadın için)			
1. Ma		vikomoci.	biçili.
2. Si		ikomoci.	içili.
3. Hem (Heya)		ikomocu.	içilu.
4. Çku (Şku)		vikomocit.	biçilit.
5. Tkva (Ťkva)		ikomocit.	içilit.
6. Hentepe (Hini)		ikomoces.	içiles.

1 Tudeni ziġapete oxotzononi (ognaponi) cumlepe getzopxit.

1. ma/ noġaġe / vidi / ġoma

2. Helimiġi Xasani / ġuru / Tilfisis

3. 1980 tzanas / dovibadi / Dutxes

4. okitxu šeni / universite / vidi / Mġoliše

5. dulyaġe / universite-škule / amapti

6. dibadu / kyazimi / 1972 tzanas / Xopas

7. Helimiġi / Lazi / Xopuri / orġu

2 Tudeni cumlepes na ren boši svalepe meġameri ziġapete opšit.

ġuru

tzaneri

lumci

dovibadi (doviini)

pšvi

idu

orġi

ides

1. Ma 2004-s, Batumis dovibadi (doviini). Hatzi 14 tzaneri vore.

2. Helimiġi Xasani 1976-s Tilfisis ġ_____.

3. Gotzo, nana-ġkimi 44 tzaneri orġu. Tzo (hamtzo) 45 _____ ren.

4. Si ġoma _____ oxoris orġi. Hatzi oxoris ore-i?

5. Ġoma, ini (qini) tġkari _____ do dovizabuni (dovixarmeli).

6. Cuma-ġkimi vit tzana tzoxle (oġi) Mġoliše _____.

7. Golaxtu dolonis (xaffas) so _____? Dulyas orġi-i?

8. Berepe ar saafi tzoxle (oġi) mektebiše _____.

3 Tzari cuğarıpıs guğarıp.

1. Ma xut tzana **tzoxle** / **hatzi (hus)** Ĥrağuzanişe vidi.
2. Şana, 2003 **tutas** / **tzanas** Noxlapsus dibadu (diinu).
3. Helimişi Xasani 1976 **tzanas** / **tutas** Tilfisis ġuru.
4. Şana **gotzo** / **çume** mektebis gyoçku (coçu)
5. Nana-çkimi **ğoma** / **çume** dulyaşe var idu.
6. Ma **çume** / **ğoma** lumci sinemas vorti.
7. Helimişi Xasanik **mundes** / **çume** Lazuri şiirepe çaru?
8. Ma universite **çume** / **gotzo** voçodini.

4 Tudeni okosinapus na ren boşi svalepe meçameri ziğapete opşı.

ğoma	xutis	saatis	ğoma lumci
vidi	tzoxle	orçu	uğufu

Şana : Xela kaoba, Arte. _____ so orçi?

Tanu : Ğoma, dulyas vorti. Viçalişamfi.

Şana : Saati _____ dulyas var orçi. So (nak) orçi hem saatis?

Tanu : Ho, ho. Hem _____ dulyas var vorti. Sotxa vidi dorçu.

Şana : So idi e do?

Tanu : Soti var. Ğoma lumci sinemaşe _____ cuma-çkimi-kala.

Şana : Dido kai (opşa vorsı). Ma-ti ar tuta _____ sinemaşe vidi dorçu.

Tanu : Vorsı i (vi, qvi), vorsı.

Şana : Ho, e do, ġoma baba-skani noğas _____ . Komoxtu-i?

Tanu : Var moxtu, var. Opşa dulya _____ . Çume moxtasen (moxta-sinon).

5 Evulis otzkedit do kitxatapes cuġaġi meċit.

HO: evet, VAR: hayır

1. Si Atinas diini-i (dibadi-i)?

Ho, Ma Atinas doviini (dovibadi)

Var, Ma Atinas var doviini (dovibadi)

2. Si Mġoliša idi-i?

Ho, _____

3. Si noġas irdi-i (imordi-i)?

Var, _____

4. Si ezmoce dziri-i?

Ho, _____

5. Si e-maili ċari-i?

Ho, _____

6. Si livadis (onġules) iċališi-i?

Ho, _____

7. Si tutaše exti-i?

Var, _____

8. Si resimi ġari-i?

Ho, _____

6 Evulis otzkedit do litxalapen cuġaġi meġit.

SO/ NAK : nereda, nereye

1. Si so (nak) diini (dibadi)?
Ma Arkabis doviini (dovibadi).
2. Ġoma (si) so idi?
_____
3. Ataturki so diinu (dibadu)?
_____
4. Baba-skani so iĉilu?
_____
5. Nana-skani so ikomocu (gamitxu)?
_____
6. Neil Amstrongi so extu?
_____
7. Neil Amstrongik so dobazgu?
_____
8. Ataturki so ġuru?
_____

MUNDES: ne zaman

1. Si mundes diini (dibadi)?
Ma Maisis doviini (dovibadi).
2. Noġaşa mundes idi?
_____
3. Ataturki mundes diinu (dibadu)?
_____
4. Baba-skani mundes iĉilu?
_____
5. Nana-skani mundes ikomocu?
_____
6. Ķoincişi Kyazimi mundes ġuru?
_____
7. Si sinemaşa mundes idi?
_____
8. Ataturki mundes ġuru?
_____

MU: ne

1. Si andğa mu şvi? (nçai, tzkari, mja)
Ma amdğa nçai pşvi.
_____
2. Si andğa mu çkomi? (kapça, çxomi)
_____
3. Si ğoma mu çkomi (şkomi)? (lu, loby)
_____
4. Si sinemas mu dziri? (filimi)
_____
5. Si dersis mu çari? (mektubi, şaramiti)
_____
6. Si andğa mu ikitxi (golioni, tkvi)?
_____
7. Si gzas mu dziri? (tzizila, mjvabu)
_____
8. Si resimis mu ğari? (oxori, koçi, kaşu)
_____

8

Dogurale-ikvanik jini okosinapu ikitxas. Tudenı zıfape oxmarit do boşı svalepe opşıt.

Mpölişe mundes idi?

Mpölişe vidi.

Mpölis pskidur

2015 tzanas viçili

mundes oçodini

Mundes içili

opuŧes virdi

opuŧeşi mektebişe vidi.

kaŧa tzanas

voçodini.

1990 tzanas dovibadi (dobibadi).

Şana : Hatzi si mitzvi. Mundes dibadi (diini)?

Arte : _____ . Dutxe coxonı _____ .

Şana : Nam mektebişe idi?

Arte : Berobas opuŧes vorŧi. Hemuŧeni _____ .

Şana : _____ ? Muŧeni idi?

Arte : 2008 tzanas _____ . Universite okitxu ŧeni vidi Mpölişe.

Şana : Universite _____ ?

Arte : 2012 tzanas universite _____ .

Şana : Universite-ŧkule mu i (vi, qvi)?

Arte : Universite-ŧkule dulyaşe amapti. Hatzi dogurale vore.

Şana : _____ ? Berepe gıyonun-i (gıqonun-i)?

Arte : _____ . Jur bere miyonun. Ar biçi do ar bozo (kulani).

Şana : Hatzi mu ikum (ikip)?

Arte : Hatzi xolo viçaliŧam do berepe vordam (vomordinam).

_____ ama _____ opuŧe-çkimişe vultur.

9 Tuderi cumlepes xetape xeneri ren, Dotzuranit (Ese-muşi doçarit.)

1. Ma foxtori oyapu şeni dido içalişi.	Ma foxtori oyapu şeni dido viçalişi.
2. Si nako cuma miyonun (miqoun)?	_____
3. Amedi Batumişe arabate vidu?	_____
4. Ma tiaforaşe var idi.	_____
5. Si ğoma jur saati foxbas miñçiru.	_____
6. Si çkar (aina) kapça var pçčkomi.	_____
7. Şana Arkabis dovibadi (doviini).	_____
8. Amedi vit tzana tzoxle (oği) bğuru.	_____

10 Zıtape oxmarit do boşi svalepe opşit.

a. ... para var miğuşu.	d. ... zabuni vorţi.	f. ... dido viçalişi.
b. ... ancireŧu.	e. ... dido ndzğeri vorţi.	
c. ... kibiri atzuneŧu. (kibiri atzkuneŧu/ tzkunŧu)		

- Ğoma xastaxanaşe vidi. Muşeni-ki **zabuni vorţi.**
- Ğoma lumci sinemaşe var vidi. Muşeni-ki, _____.
- Dido doçkinderi (nçineri) vore. Muşeni-ki _____.
- Tutaste kibirişi foxforişe idu. Muşeni-ki _____.
- Ğoma lumci gyari var pçčkomi. Muşeni-ki _____.
- Şana çandaşe (partişe) var moxtu. Muşeni-ki _____.

Tzitaşi İskenderi

1

Tzitaşi İskenderi, Lazuri albonişi maçare ren. 1904 tzanas Vitzes diinu (dibadu). Maarani Lazuri kızıeta hemuk gamıgu. Lazuri dersi şeni kitabepe çaru. Kitabepe-muşı hantepe renan:

Lazuri alboni (Laz alfabesi)

Oxesapuşı Supara (Lazca matematik)

Okıtıuşeni Supara (Hayat bilgisi)

Çkuni Çara (Lazca ders kitabı)

1930 tzanas, Abazistanis Lazuri na dogurams mektebepe dodgu do hek Lazi berepes nena-nişite dersepe meçu.

1938 tzanas Tiflisis makemeşi kararite kviles do oğurines.

Helimişi Xasani

2

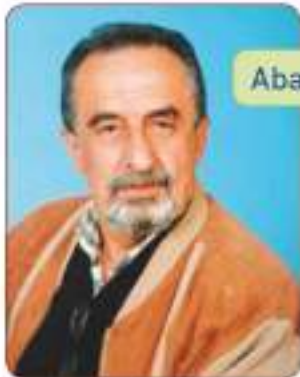
Helimişi Xasani, Orta Xopas 1907 tzanas dibadu (diinu). Orta Xopas irdu. Nana do baba-muşı Xopuri Lazepe renan.

1932 tzanas Sovyetyari Ulkeşa mendaxtu. Hek tirenişi tude doskidu do sağı kuçxe nukvates. 1949 tzanas bere bariten Sibiryaşa mendoşkves. Şkit tzana hek doskidu. 1956 tzanas xolo Batumişa mendoşkves. Hekolen oxorca-muşı-kala gamikatu do Tilfisişa mendaxtu.

Tilfisişi Universites sum tzana Turkuri dersepe meçu.

Lazuri nenate şiirepe çaru. Lazepe na imeselams "Koreas ar Lazi kulani" coxonı Turkuri ar romani uğun. Helimişik na ğaru tablope (resimepe) hatzi Batumişi muzes ren ama bazei resimepe gondunu. 1976 tzanas Tilfisis ğuru.

Doxvume-muşı meleni Sarşis ren.

Abaşişi Nurdoğani

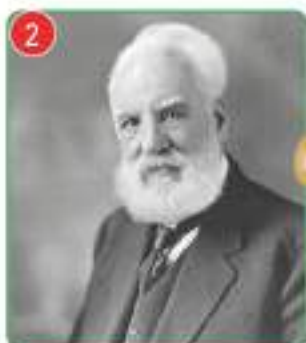
3

Abaşişi Nurdoğani, Vitzes dibadu. Lazuri nenaşi maçare orfu. Tiaforapes isteru do oktu. Mskva Lazuri şiirepe çaru. Lazuri şaramiti do birapape korobu. Lazuri nenaşeni içalişu. Lazuri do Turkuri kitabepe uğun. 2008 tzanas Vitzes ğuru. Vitzes ğuru do doxvume-muşı Vitzes ren.

12 Maarani çarape ikitxit. Ukule (ukaçxe) mi ren konuğarit.

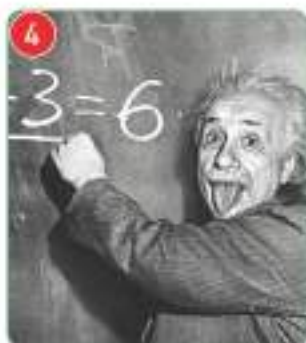
1 Fuḫboli isterḫu.

2 Telefoni dziru.

3 Tutaxe extu.

4 Mafizike orḫu.

a
Alexsander Graham Bell, 1847 tzanas diinu, 1922 tzanas ğuru. Telefoni hemuk gamiĝu.

b
Pele, kianaşı eni kai maburte orḫu. 1940 tzanas Brezilyas diinu. Dido kai burti isterḫu (ibirḫu). Dido fara golişı kirali iyu (ivu, iqu). Ťakimi-muşıik kianaşı kuḫa eçopu.

c
Albert Einstein, 1879 tzanas Alaman-yas diinu. 1955 tzanas Amerikas ğuru. Dido çineri mafizike orḫu.

d
Neil Amstrong, Amerikanuri aŝtronoti orḫu. 1930 tzanas diinu, 2012 tzanas ğuru. 1969 tzanas tutaxe extu. Tutas ipti hemuk kuçxe dobazgu do igzalu. Tutaxe na extu maarani koçi orḫu.

ĶOİNCİŞİ
KYAZİMİ
(Kazim Koyuncu)

Kyazim Ķoincişı Xopuri Lazi ren do 1972 tzanas Xopas dibadu (diinu). Xopas irdu. (imordu) Geçkăpuri mektebi, Oşkenani mektebi do Lise Xopas ikitxu (tku).

Muziğis oşkenani mektebişe uluŧuşa (uluŧuşı) moĶiçu. Bere orŧuşa Arkaburi Yaşar Turna içinu do Lazuri birapape aoropu.

Universite okitxu ŧeni Mŧolişe idu. Jur tzana diĶitxu-şkule universite naşku. 1992 (vifonçoro - otxoneçi do vifojur) tzanas muziği oxenus (ko)moĶiçu. İpti (maarani) manebape-muşi-Ķala (muşi-şkala) "Dinmeyen" coxoni ar gurubi kogedgu. Dinmeyen coxoni gurubi-şkule, 1993 tzanas, Zuğası Berepe coxoni gurubi gedgu. Zuğası Berepek Lazuri birapape ibiru (ŧrağodu). Zuğası Berepek "Va mişkunan do İgzas coxoni jur albumi kogamiğu.

1997 tzanas Zuğası Berepe naşku do xavala muziği oxenus komoĶiçu. 2001 tzanas, askerona-şkule "Viya" coxoni solo albumi gamiğu. Kyazimik hak mtel Lazuri ibiru. Ukule, televizışi filimepes muziğepe uxenu. Turkiyes do Avrupaşı noğapes konserepe meçu. Mtelis (iris) Kyazimi do Kyazimişi birapape dido aoropes. Açkva (aşkva) Kyazimi mtelik na içinu ar masanaŧe (sanaŧçi) orŧu.

Aprili 2004 tzanas "Hayde" coxoni majurani albumi-muşi gamiğu. Ham albumite mtel Turkiyek Kyazimi daha Ķai içinu.

Kyazimis fuĶboli dido aoroperŧu. ŧraŧuzani Sipori oĶaçamŧu. ŧraŧuzani Siporis muziğepe uxenu.

2004 tzanaşı Stvelis dizabunu (dixarmelu) do 25 Mbulora 2005 tzanas, Kyazimi 33 tzaneri orŧuşa doğuru. Kyazimişi cenaze Xopaşe mendiyones (medniqones). Xopas dido Ķarabaluği Ķoçik Kyazimis uyondramŧu. Kyazimişi doxvume Xopaşı Pançoli coxoni opuŧes ren. Hek incirs.

13 Zifapeşi eşepes nuğarit.

1. ren

a. on ✓

b. vore

2. dibadu

a. diinu

b. uyonun

3. irdu

a. ırağodu

b. imordu

4. geçkapuri

ceçapuri

maarani

5. uluğuşa

a. uluğuşi

b. mokiçu

6. birapa

a. bere

b. oırağudu

7. aoropu

a. aqoropu

b. ukaşu

8. -muşi-kala

a. -muşi-şkala

b. mi-şkala

14 Jini zifape tudenı zifape-kala okozemcit.

1

coxoni

2

kogedgu

3

ibiru

4

miçkin

5

mtel

6

doxvume

a

kocedgu

b

ırağudu

c

yoxoni

d

iri

e

mezare

f

mişkun

15 Hatzi tudenı zifapeşi isinapit. Nam giçkinan, nam var giçkinan?

1. ukule (ukai)

2. masanafe (sanatçı)

3. kai (vorsı, vrosı)

4. uyondramtu (çumtu, çumeru)

5. açkva (aşkva)

6. hek (ek, hik)

7. mendiyones (mindiqones)

8. dizabunu (dixarmelu)

16

NENATE: Ķoinciši Kyazimi coxoni čara ikitxit do tudenı kitxalapes cuęaři meçit.

1. Ķoinciši Kyazimi nam tzanas, so dıbadu (diinu)?
2. Xopas nam mektebepe ikitxu (tku)?
3. Muziğis mundes moķiçu?
4. Arkaburi Yaşar Turna mundes ičinu?
5. Muziği oxenus nam tzanas moķiçu?
6. Kyazimik nam gurubis Lazuri ibiru? Nam tzanas?
7. Kyazimi mundes izabunu?
8. Kyazimi nam tarixis ğuru?

17

T Ķoinciši Kyazimi coxoni čara ikitxit do tzeni cuęaři nuęarit.

1. Kyazim Ķoinciši, 1971 tzanas Xopas diinu (dıbadu).	Ho ☒	Var ☐
2. Bere orluşa (orluşi) Arkaburi Yaşar Turna ičinu.	Ho ☐	Var ☐
3. Universite okitxu şeni Parisiše idu.	Ho ☐	Var ☐
4. 1993 tzanas Zuğaşi Berepe coxoni gurubi gedgu.	Ho ☐	Var ☐
5. "Va mişkunan" Zuğaşi Berepeşi albumi va ren.	Ho ☐	Var ☐
6. Kyazimik ukule televuzişi filimepes muziğepe uxenu.	Ho ☐	Var ☐
7. Turkiyeşi do Avropaşi noğapes konserepe meçu.	Ho ☐	Var ☐
8. 25 Mbulora 2005 tzanas doğuru.	Ho ☐	Var ☐

NANDIDI MIYONUŐU - NANDIDI MIQOUNŐU

Ar nandidi komiyonuŐu. Ayşe gyodziŐu (codzuŐu, coxonŐu). 1934 tzanas Atinas diba-
du (diinu). Xut tzaneri orŐuŐa baba-muşi doŐuru.

Ar cuma do otxo da uyonuŐu. Ama cuma-muşi-ti I. Dunya Harbis doŐuru. Cuma do
dalepe-muşi-kala kodoskudu. Sum-otxo tzana-Şkule nana-ti duŐuru. AŞkva, na-
na-ti var uyonuŐu (uqounŐu).

Hemorapes iri dido fakiri orşes. OŐkmoni gyari do dolokunoni porÇa var dzi-
remŐes. Soti mektebi var orÇu do oÇaru-ti var uŐkiŐu. Mektebişe olva (oxtimu) unŐu
(gorumŐu) ama hemorapes soti mektebi var orÇu.

Dalepe-muşi çkva do çkva opuşepes dikomoces. Nandidi-ŐkimiŐa aşkva miti var
uyonuŐu do oxoris xvala kodoskidu dorÇu.

EÇi tzaneri orŐuŐa řaŐu-Şkimi-kala dikomocu. Sum biÇi bere dvayu (dvau, davu)
ama berepeşi juri duŐuru. Ar baba-Şkimi xvala doskidu. Opuşes berepe do motale-
pe-muşi-kala skiduŐu. Dido kai do pelaperi oxorca orÇu. Dido iŐaliŐamŐu.

Ma eni tzulu mota-muşi vorŐi. Oxoris eni őuŐa na vorŐi şeni ma dido aoroperŐu
(mŐoromŐu). Hemu-kala mtsxuli řtzilumŐit, vimxorŐit. Avlapes visterŐit.

Nandidi-Şkimi dido pelaperi oxorca' rŐu (orÇu). Livadis, onas, germas şanda iŐali-
ŐamŐu. LazuŐi xaŐkumŐu. KarmaŐeŐe uluŐu. Puci nŐvalumŐu. Dişka torumŐu. NÇai
tzilumŐu. Berepe tsadumŐu. Oxoris gyarişi dulya ikumŐu. şanda iŐaliŐamŐu nandi-
di-Çkimik...

18 Tudenî testi opşit.

1

Helimişi Xasani, Xopas 1907 tzanas

- a. oçodinu   c. içilu
b. ğuru   d. dibadu (diinu)

2

Baba-čkimi eçi tzaneri orfuşa

- a. oxori   c. içilu
b. araba   d. mskibu

3

Vitzes dibadu. Lazuri nenaşi maça-re orfu. Lazuri šiirepe çaru. Lazuri şaramiti do birapape korobu.

- a. Şursalişi   c. Helimişi
b. Tzitaşi   d. Nurdoğan Abaşişi

4

1976 tzanas Tilfisis ğuru. Lazuri šiirepe çaru do resimepe ğaru.

- a. Amedina   c. Helimişi
b. Abaşişi   d. Tzitaşi

5

1904 tzanas Vitzes diinu, 1938 tzanas Tiflisis ğuru. Lazuri alboni do Lazuri matematiğişi kitabepe hemuk çaru.

- a. Abaşişi   c. Ŗazancişi
b. Tzitaşi   d. Helimişi

6

1972 tzanas diinu, 2005 tzanas ğuru. Lazuri nenaşi mabirale orfu.

- a. Ŗoincişi Kyazimi   c. Abaşişi
b. Helimişi   d. Tzitaşi

ZENİS BORTI

Zenis vorti Tunaşa niñi-şkule
Yano yano geliñi ondğe-şkule
Mabgarinu oxorşa mepti-şkule
Mot memtkomer na şuri mişinare

Mutxa divu suzgişi mtsxuli-skani
Var çkomi do doñi xañiri-skani
Mot var moxti megoñroxas xe-skani
Mot memtkomer na şuri mişinare

Txiris mebli sağı xe meñaxeri
Ma hak bibgar si Tunas elaxer-i
Gzapes bitzker tolepe moñaxeri
Mot memtkomer na şuri mişinare

Karñali miçari man-ti meptare
Mañrozi gava do armas yeptare
Ma-ti skani-kala Tunas goptare
Ordo moxti na şuri mişinare

Helimişi Xasani

4.

UNİTE

SİPORİ

Ham Unites:

1. Siporişi arape (branşepe)
2. Maxenen - mabiren
3. Çineri masiporepe

Tanu do Artek siporişi isinapaman.
Mevisiminat..., Mevişkinat..., Meviucat...

Tanu : Muço're Arte? Xolo sipori ikum-i?

Arte : Ho, sipori vikum. Sipori dido maoropen (řorom). Sipori koči řeni kai ren.

Tanu : Nam sipori ikum?

Arte : Ma tenisi vister. Tenisi osteru kai domatzonen (xadzi mayen).

Tanu : Ordo ordo tenisi ister-i? Mupe ikum? Muço ixadzirer?

Arte : Ho, moro. Ordo ordo vister. Ťakimi-čkimi-kala pratiři vikum.
Antremani vikum. Vuķařam. Turnova mişunan do vixadzirer.

Tanu : E do, mupe diguri?

Arte : Rakeşi doķaçu do burtis montxalu kodoviguri. Tenisi osteru dido
kolai va ren ama kaşa ndęas daha kai doviguram.
Hak xvala var mektebis-ti pratişi vikum, maçi vikum.

Tanu : Arte, hatzi mutu oxenuşi pilani giğun-i?

Arte : Hatzi (hus) dido mamşkorinen (mşkorins).
Logontaşe vida do gyari řķķomare (přķomare). Si-ti komoxti (si-ti ela).

Tanu : Dido kai. Ma-ti mamşkorinen. Skani-kala (skani-şkala) mevulur.

ZİTÄPE

fuḡboli isters

basketi isters

pisiikleḡis gexedun

mturis stun

pitsariḡi araba

tsxenis gexedun

okvantxen

tzingili isters (ibirs)

kuḡuḡi isters (ibirs)

kareta ikums

1 Resime pes otz kedit do boşl svalepe opşit.

fu__boli is__ers

pisi__leñis ge__un

o__vant__n

ku__uşı ist__

tzin__li

bas__eñi

MASTEREN - MABİREN : Oynayabiliyorum

Gıçkıtan!

Lazcada, bir işi yapabilmeyi, bir işi becerebilmeyi, bir işi yapmaya gücü yetmeyi ifade etmek için aşağıdaki yapı kullanılır.

LAZURİ

- Ma fuḫboli masteren (mabiren).
- Ma fuḫboli var masteren (mabiren).
- Si fuḫboli gasteren-i (gabiren-i)?

TÜRKÇE

- Ben futbol oynayabilirim.*
- Ben futbol oynayamam.*
- Sen futbol oynayabil misin?*

masteren - mabiren: ben oynayabiliyorum		
Atinuri - Artaşenuri	Vitzuri - Arkaburi - Xopuri - Çxaluri	Türkçe
mabiren	masteren	oynayabiliyorum
gabiren	gasteren	oynayabiliyorsun
abiren	asteren	oynayabiliyor
mabirenan	masterenan	oynayabiliyoruz
gabirenan	gasterenan	oynayabiliyorsunuz
abirenan	asterenan	oynayabiliyorlar

2 Tüdeni zıfape oxmarit do boşı svalepe opşit.

masteren/ mabiren   gemaxunen (cemaxunen)   maxenen
 mañçiren (mamçviren)   magzalen   maxoronen   masteren (mabiren)

1. Ma basketi osteru (obiru) kai domatzonen (xadzi mayen).

Muşeni-ki ma basketi kai masteren (vorsı mabiren).

2. Ma tsxenıs gexunu kai domatzonen (xadzi mayen).

Muşeni-ki ma tsxenıs kai _____.

3. Ma sipori oxenu kai domatzonen (xadzi mayen).

Muşeni-ki ma sipori kai _____.

4. Ma onçiru (omçviru) kai domatzonen (xadzi mayen).

Muşeni-ki ma _____.

5. Ma ogzalu kai domatzonen (xadzi mayen).

Muşeni-ki ma kai (vorsı) mag _____.

6. Ma oxoronu kai domatzonen (xadzi mayen).

Muşeni-ki ma kai (vorsı) max _____.

7. Ma obiru (ofrağudu) kai domatzonen (xadzi mayen).

Muşeni-ki ma kai (vorsı) ma _____.

3 Tudenı kıtıxalapes cuğapı meçit (Ho/ Var).

HO: evet, VAR: hayır

1. Si fuğboli gasteren-i (gabiren-i)?

Ho, Ma fuğboli masteren (mabiren).Var, Ma fuğboli var masteren (var mabiren).

2. Si zuğas gançiren-i (gamçviren-i)?

Ho, _____

3. Si tsxenıs gegaxunen-i (cegaxunen-i)?

Var, _____

4. Si Lazuri gasınapen-i?

Ho, _____

5. Si maratonıs gaķapınen-i?

Ho, _____

6. Si Lazuri gaçaren-i?

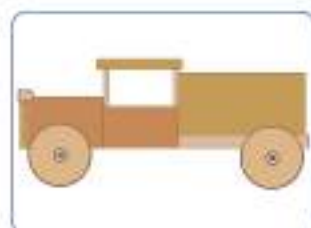
Ho, _____

7. Si Lazuri gaķitxen-i (gaziñen-i, gologaoenen-i)?

Ho, _____

8. Si ordo (odro) ganciren-i?

Ho, _____

4 Tudenî kitxalapes cuğapî meçit (So, nak - Mundes).

zuğa	sinema	tefferi	Arkabi
logonta	noğa	parki	

1. Si so (nak) fuḫboli ister?

Ma Arkabis fuḫboli vister.

---

2. So inçir (imçvir)?

---

3. Si, Lazuri so çarum?

---

4. So ukaḫam?

---

5. So skidur?

---

6. Gyari so imxor?

---

7. Filimi so seiri ikum (otzker)?

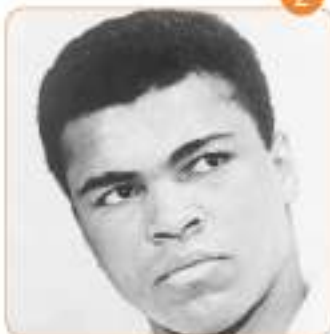
5 Tudenı çarape ipti iucit (ışkinit, isiminit) do ukule ikıtıt.

1

Şenol Güneşı gyodzin do Trāpuzanuri mafuḫbole ren. Gundze tzanapes burtimçopu orḫu. Fuḫboli naşku-şkule teknikuri direktori iyu (livu, iqu) doren do fuḫbolışı takimepe oçalışapu doren. Hemuşi oras Türkiyeşi milli takimi dunyaşi Kupas masumani iyu (livu, iqu) doren. Hatzi Beşiktaş fuḫboli takimişi teknikuri direktori ren.

2

Muhammet Ali gyodzin do Amerikanuri boksori ren. Hemu şeni "mtel orapeşi eni Kai boksori ren", ya zoḫonan. Amerikas dibadu. 12 tzaneri orḫuşani boksıs gyoçku (coçu). 1984-s Parkinsonişi zabuni diyu (divu, diqu) do boksı naşku. 3 Mbulora 2016 tzanas Amerikas ğuru.

3

Pele (codzun, coxons) do mcveşi Brezilyanuri mafuḫbole ren. 23 Taxva (guma) 1940-s dibadu. Pele, Brezilya ligişi en Kai mafuḫbole orḫu. Fuḫbolıs, Brezilya Ligişi en Kai takimi Santos coxoni kulubıs gyoçku (coçu). Fuḫbolışı tarixis eni dido goli na doĝanu mafuḫbole ren. 1977-s Cosmos coxoni kulubıs fuḫboli naşku.

4

Maria Sharapova gyodzin (codzun, coxons) do Rusi matenise ren. 1987 tzanas Rusetis dibadu (diinu). Şkit tzaneri orḫuşa (orḫuşani/ orḫuşakis) baba-muşik Amerikāşe mendiyonu (mindiqonu). Floridas tenisişi akademişe idu. 2001 tzanas profesyoneli matenise diyu (divu, diqu). Wimbledon tenisişi turnovas 34 fara maarani iyu (livu, iqu). Tzana 2005-s, Sharapova açkva dunyaşi maarani matenise orḫu. Hatzi dunyaşi sum numeroni matenise ren do xolo tenisi isters.

MAFUĤBOLE

Tanu burti osteru (obiru) şeni deli iyen (iven, iqven). Hemus burti osteru dido kai datzonen (Himus toĝu obiru opşa xadzi ajen). Burti osteru xura-ĉkuni şeni kai (vorsĭ) ren, ya zoĝons (ya ifus). Ķaĝa ĉumanis saati 6-s (aşis) eiselen (moiselen) do ukaĝams. Ukule (ukai), gverdi saati pisikleĝi oktams do oxorişe mulun. Oxoris xura ibonams (ibons).

Xura dibona-şkule (kaĝula dimbona-şukule) ĉumaneri gyari imxors (ĉkomups). Gyarobas topri, puciŝi yaĝi, kvali do makvali imxors. Meyveŝi tzkari (tzari) şums.

Ukule dulyaşe ulun do lumciŝani (limciŝa, lumciŝakis) iĉaliŝams. Oxorişe ordo mulun. Dixaziren do onĉiru şeni (omĉviru şeni) siporişi saloniŝe mendulun. Havuzis ar saati-konari (ar saati-şukuri) inĉirs (imĉvirs).

Gyari oĉkoma-şkule, manebape-muşi-kala basketboli isters do ukule aroĝorda kave oşu şeni kafeŝe ulunan. Tanuk manebape-muşi-kala saati vitiŝani (vitiŝakis) mskva mskva oxikten.

Aĉkva (aşkva) doşvacu ora ren. Tanus dido daĉĉkindu (dvanĉinu, moĝardu). Hatzi mja (mjalva) ŝvas do incirasen (incirasunon).

1. Tanu mu oxenu şeni deli iyen (iven, iqven)?

---

2. Tanuk mu zoĝons (mu ifus)?

---

3. Ķaĝa ĉumanis muşeni ukaĝams?

---

4. Tanuk pisikleĝi dokta do oxorişe moxta-şkule mu ikums?

---

5. Gyarobas mu imxors do mu şums?

---

6. Siporişi saloniŝe muşeni ulun?

---

7. Tanuk mi-kala mu isters?

---

6 Tudenı çarape ikitxit do mipe renan doçarıt.

HAM (AYA) MASİPORE Mİ REN?

1

Gundze tzanapes burtimçöpu orfu. Teknikuri direktori orfuşa Turkiyesi milli takimi dunyasi kupas masumani iyu (ivu, iqu) doren. Beşiktaş futbolı takimişi teknikuri direktori orfuşani Beşiktaş dıdo fara şampioni iyu (ivu, iqu) doren.

HAM (AYA) MASİPORE Mİ REN?

2

23 Taxva (guma) 1940-s dibadu. Ar takimişi maktalek "Ham bere kianaşi eni kai mafuöbole iyasen (ivasen, iqvasinon), ya tku. Ukule, Brezilya ligişi en kai mafuöbole diyu (divu, diqu) doren. Futbolis, Brezilya Ligişi en kai takimis gyoçku (coçu) do xolo çineri ar kulubi na ren Cosmosis naşku. Futbolışi tarixis eni dido goli na dokanu mafuöbole ren.

HAM (AYA) MASİPORE Mİ REN?

3

Tenişişi şampiyoni ren. Rusetis dibadu, Amerikas irdu (imordu). Floridas tenişişi akademişe idu. Wimbledon tenişişi turnovas 34 fara maarani iyu (ivu, iqu). Tza-na 2005-s açkva dunyasi maarani matenise orfu. Hatzi dunyasi sum numeroni matenise ren do xolo tenisi isters.

7 Hatzi tudenı resimis otzkedit do kitxalapes cuğapı meçit.

Resimis na dziremt mafuöbole...

1. Mi ren? Sonuri ren?
2. Nam kulubepes futbolı isteru (ibiru)?
3. Aina (çkar) şampioni iyui-i (ivu-i, iqu-i)?
4. Hatzi mu ikums (ikoms, ikips)?

Ma Xopasıpori vokaçam. Si nam takimi okaçam?

Giçkiñan!

vokaçam	tutuyorum
okaçam	tutuyorsun
okaçams	tutuyor
vokaçamt	tutuyoruz
okaçamt	tutuyorsunuz
okaçaman	tutuyorlar

Otzkedit...

Ma Traşuzanisipori vokaçam.	Ben Trabzonspor'u tutuyorum.
Ma Traşuzanisipori var vokaçam.	Ben Trabzonspor'u tutmuyorum.
Si Traşuzanisipori okaçam-i?	Sen Trabzonspor'u mu tutuyorsun?
Si Traşuzanisipori var okaçam-i?	Sen Trabzonspor'u tutmuyor musun?

8 NENATE: Hatzi artikatis ukıtxit.

A : Ma Rizesipori vokaçam. Si nam takimi okaçam?

B : Ma Xopasıpori vokaçam. Şanak nam takimi okaçams?

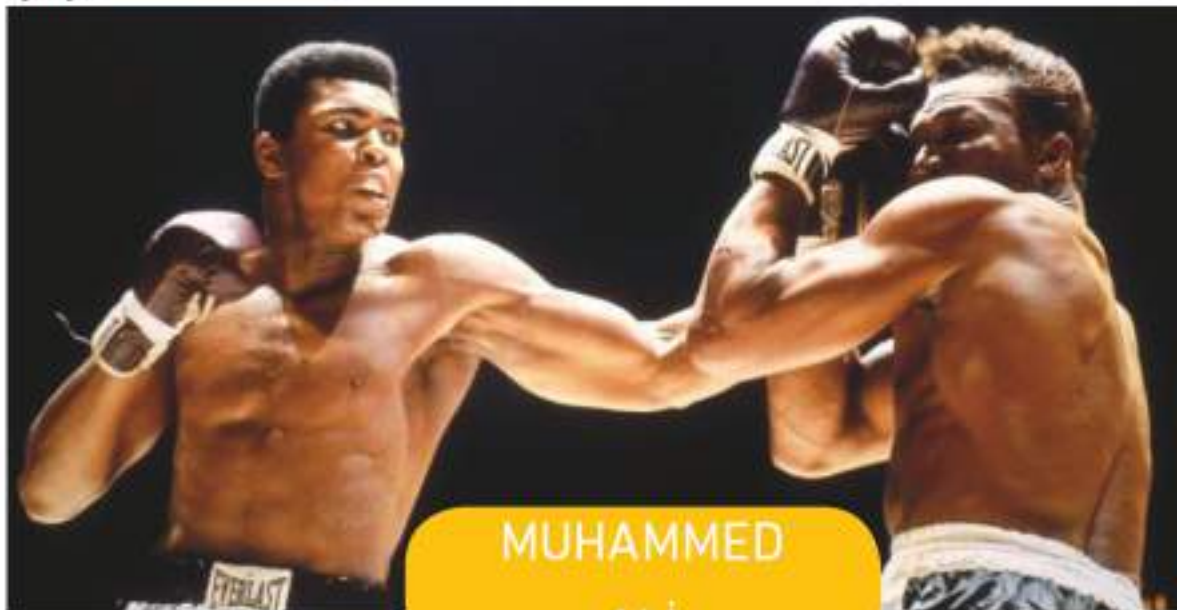
C : Şanak Rizesipori okaçams.

Rizesipori	Samsonsipori	Galatasarayi
Fenerbahçe	Beşiktaş	Pazarsipori
Artvinsipori	Bursasipori	Real Madridi

ÇARA 2

Muhammed Alişi skidala ipti niucit do ukule ikitxit.

MUHAMMED ALI

Amerikanuri boksori ren. Hemuşeni "mtel orapeşi eni kai boksori ren", ya zoşonan. Rakibepe-muşi mtel ojginu do şanda maarani iyu (ivu, iqu). Hemus boksi dido aoropefu do kai boksi axenefu (kai iboksetu).

17 tzanaağani 1942-s Amerikas dibadu. 12 tzaneri oruşa boksıs gyoçku (coçu). İptineri tzanapes amatori oruşu.

1960 tzanas, Romas monka sikletis okroş madalya eçopu do profesyoneli diyu (divu, diqu). Romaşi olimpiyaşepes okroş madalya eçopu-şkule mtelik (irik) içinu. 1964 tzanas, 22 tzaneri oruşani (oruşakis), kianaşi şampioni iyu (ivu, iqu).

"Vietnamurepek mutu şaşoba (xavinoba) var moğodes do muşeni hentepe-kala (hini-şkala) harbi şa!" ya do Vietnamışi Harbişe var idu. Heşeni, 5 tzana xapisi do 10 şilya dolari geçarerişi ceza meşes. Lisansi iptali duxenes. Pasaporşı menduğes (xeşen keuçopes). Heşeni boksi maşı var axenu do upareli kodoskidu.

1978-s şampioni oruşani boksi naşku. 1984-s Parkinsonışi zabuni diyuna-ti (divu-na-ti, diqu-na-ti) para şeni xolo ringişe gamaxtu do jur maşı çkva dou (dovu, doqu). Juri maşis-ti ijginu. Rakibepe-muşi, hem oraşi kiana şampionepe orşes. Muhammed Ali profesyoneli ora-muşis, mtel 5 fara ijginu doren.

Muhammed Ali, boksori xvala var oruşu. Hemuk mcixi-muşi xvalate var koçino-ba-muşite-ti çkva kai (opşa vorsı) dulyape u (vu, qu).

1960 tzanas Roma Olimpiyaşepese goiktu-şkule ar logontas "kçe koşepes xvala" servisi ixenen ya do ognu-şkule, okroşi madalya-muşi ğalis kekutkoçu (kekuşoçu).

Dido ora parkinsoni coşoni zabunoba-kala inçitefu do 3 Mbulora 2016 tzanas Amerikas ğuru.

9 Muhammed Ali coxoni çaraşı gurişnapa (anafikir) mu ren?

- a. Muhammed Alişi berepeşi skidala
- b. Amerikas na ren uça kçocepeşi skidala
- c. Muhammed Alişi skidala
- d. Muhammed Alişi beroba

10 ÇARA 2 ikitxit do tudeni kitxalapeşi cuğaşi boşi svalepes çarit.

1. Muhammed Ali mi ren?
_____
2. Nam tzanas, so dibadu?
_____
3. Mundes boksi oxenus gyoçku (coçu)?
_____
4. Mundes (naço tzaneri oruşani) kianaşi şampioni iyu (iyu, iqu)?
_____
5. Muşeni Vietnamişi Harbişe var idu?
_____
6. Muhammed Alis muşeni lisansi iştali uxenes?
_____
7. Mundes boksi naşku?
_____
8. Mundes ğuru, so ğuru?
_____

11 Muhammed Ali coxoni çara ikitxit do tzori cuğapis nuğarit.

1. Hemuşeni "mtel orapeşi eni kai boksori ren", ya zoşonan.	Ho ☒	Var ☐
2. Hemus boksi dido aoropeţu do kai boksi axenetu.	Ho ☐	Var ☐
3. 12 tzaneri orţuşa(-şani, -şakis) boksis gyoçku (coçu).	Ho ☐	Var ☐
4. Hemuk pöfe (çkar, aina) okroş madalya var eçopu.	Ho ☐	Var ☐
5. 22 taneri orţuşani (-şakis) kianaşi şampioni iyu (ivu, iqu).	Ho ☐	Var ☐
6. Vietnamişi Harbişe kaşineri kaşineri idu.	Ho ☐	Var ☐
7. Vietnamişi Harbişe na idu şeni lisansi işfali uxenes.	Ho ☐	Var ☐
8. Boksi maçi na var axenu şeni upareli doskidu.	Ho ☐	Var ☐
9. 1980-s boksi naşku.	Ho ☐	Var ☐
10. Dido ora parkinsoni coxoni zabunoba-kala inçitu.	Ho ☐	Var ☐

12 Muhammed Ali coxoni çara ikitxit do boşi svalepe opşit.

Amerikanuri _____ ren. Hemuşeni "mtel orapeşi eni kai boksori ren", ya _____ . Hemus boksi aoropeţu do kai boksi _____ . 1960 tzanas, Romas _____ okroş madalya _____ do profesyoneli diyu (divu, diqu). 1964 tzanas, 22 tzaneri orţuşani (orţuşakis), kianaşi şampioni _____ . "Vietnamurepe-kala problemi var miğun" ya do Harbişe var _____ . Heşeni, 5 tzana xapisi do 10 şilya dolari geçarerişi ceza _____ do Lisansi _____ duxenes. Pasaporţi _____ . Heşeni boksi naçi var axenu do upareli _____ . 1978-s şampioni orţuşani boksi _____ . Hemuk mcixi-muşi xvalate var _____ -muşite-ti çkva kai (opşa vorsı) dulyape _____ şeni inçitu. 3 Mbulora 2016 tzanas Amerikas _____ .

13 Tkva-ti Maria Sharapovaşi skidala tuğeni boşi svalepes çarit.

1. Mu gyodzin (codzun, coxons)?
2. So dibadu (diinu), so irdu (imordu)?
3. Siporis oxenus mundes gyoçku (coçu)?
4. Siporis oxenus muço gyoçku (coçu)?
5. Načo fara şampiyoni iyu (ivu, iqu)?

14 Zifapeşi eşepes nuğarit.

1. kai

vorsi ✓

vore

2. zoşonan

işuran

ikums

3. orşuşanı

orşuşakis

mi orçu

4. dibadu

diinu

irdu

5. zabuni

mu

xarmeli

6. ekuşkoçu

ekubu

ekuşoçu

7. mteli

iri

ixi

8. çkva kai

daha vorsı

tenora

15 Jini zifape tudenı zifape-kala okozemcit.

1

kiana

2

geçärerı

3

-şkule

4

-doren

5

ognu

6

upareli

a

-donu

b

cençärerı

c

dunya

d

-şukule

e

oxotzonu

f

para dixo

16 Hatzi tudenı zifapeşi isinapit. Nam giçkinan, nam var giçkinan?

1. xura

5. ibons

2. lumci

6. onçiru

3. lumci-şakis

7. açkva

4. daçkindu

8. mja

DOMIVAMIS

Domivamis yokuşis koeşapti
Xut kyois-ti lazufi şeni gopti
Va madziruşi xolo boşi kogepti
Var içoden derdi meraği-čkimi

Ķamikamis jur tolepe dudgitas
Çili-muşı çkimi steri duskidas
Mşkoinite uşakete duskidas
Var içoden derdi meraği-čkimi

Gyari çkomit mçkidi var domiskidu
Ar lukmaşa toli kodomiskidu,
Jur lukmaşa para var ki doskidu
Var içoden derdi meraği-čkimi

Anonuri Lazuri birapa

5.

UNİTE

LAZURİ NENA

Ham Unites:

1. Lazuri muperi nena ren
2. Lazuri so isinapen
3. Lazurişi cici

OĞOSINAPU 1 İpti niucit (işkinıt, isiminit). UKule ikıtıit (tkvit, golionit).

Mektebepes Lazuri dersi na ren şanaş var uçkin. Tanak oğnapamş.
E do, şana do Tanası oğosinapuş mevluçat (vişkinat, visiminat)

- şana** : Xela şaoba Tana. Mu ikum?
- Tana** : Lazuri dersi miğun do viçalişam. Lazuri şeni oxenoni dido dulya miğun.
- şana** : Muşı Lazuri dersi! Mektebis Lazuri dersi ren-i?
- Tana** : Moro va ren-il 5, 6, 7 do 8. sinifepes Lazuri dersi koren.
Ma 7. sinifişe vulur. Sum tzana ren mektebis Lazuri doviguram.
- şana** : Si Lazuri giçkin-i? Oxoris nana do baba-skanik Lazuri isinapaman-i?
- Tana** : şağu, nandidi, nana, baba, cuma do da-ękimiş Lazuri kuçkinan.
Ma-ti komiękin (*komiřkun*). Čku oxoris řanda Lazuri visinapamt
(vişaramıtams, bęaręalt, vixapart, vilakirdamt, blaľuft).
- şana** : Dido kai (*opşa vorsı*)! E do, Lazuri oğaru do okıtıu (*ozıľu, golaonu*)
giçkinan-i?
- Tana** : Var, var! Oğaru do okıtıu var miğkinan. Ama, ma mektebis doviguram
do čkunepes-ti dovogurare (*dovogura-minon*).
- şana** : Tana, ma-ti ar mtsika Lazuri komiçkin. Muşeni var visinapamt?
- Tana** : Visinapat şana! Ma Lazuri osinapu şeni deli viyer (*bıver, viğver*).

ZİTAPE

- Oxenoni dido dulya miğun.
- Mektebis Lazuri dersi ren-i?
- Lazuri dersi moro va ren-il
- Sum tzana ren Lazuri doviguram.
- Si Lazuri gasinapen-i?
- Ma Lazuri masinapen.
- Lazuri var isinapaman-i?
- Lazuri moro var isinapaman-i!
- Lazuri oçaru do okitxu
- Mektebis doviguram.
- Çkunepes-ti dovogurare.
- Ar mtsika Lazuri komiçkin.
- Lazuri so (nak) isinapen?
- Lazuri visinapat Şana!

Yapacak çok isim var.

Okulda Lazca dersi var mı?

Lazca dersi olmaz olur mu!

Üç yıldır Lazca öğreniyorum.

Sen Lazca konuşabiliyor musun?

Ben Lazca konuşabiliyorum.

Lazca konuşuyorlar mı?

Lazca konuşmaz otururlar mı!

Lazca yazma ve okuma

Okulda öğreniyorum.

Bizimkilere de öğreteceğim.

Biraz Lazca biliyorum.

Lazca nerede konuşuluyor?

Lazca konuşalım Şana!

ĀANDA (ĀRO) : her zaman

1. Ma Āanda Lazuri visinapam.
2. Ma Āanda dersi viçalişam.
3. Ma Āanda tzkari pşum (pşup).

İRİKALE : her yerde

1. Ma irikale Lazuri visinapam.
2. Ma irikale dersi viçalişam.
3. Ma irikale tzkari pşum (pşup).

ĀOTE : hiçbir zaman

"pöte" olumsuz cümlelede kullanılır.

1. Ma pöte Lazuri var visinapam.
2. Ma pöte dersi var viçalişam.
3. Ma pöte tzkari var pşum (pşup).

SOTİ : hiçbir yer, hiçbir yerde

"soti" olumsuz cümlelede kullanılır.

1. Ma soti Lazuri var visinapam.
2. Ma soti dersi var viçalişam.
3. Ma soti tzkari var pşum (pşup).

LAZCADA KONUŞMAK KELİMESİ NASILDIR?

Lazcada "konuşmak" kelimesi için yöreden yöreye değişen 6 farklı fiil vardır. Tümünü aynı anda kullanmak mümkün olamadığı için bu kitapta, Ardeşen ve Fındıklı'da (Vitze) kullanılan "osinapu" fiilini kullanıyoruz.

Şimdi nerede hangi fiil kullanılıyor bakalım.

Atinuri (Pazar) **Ardeşenuri** (Ardeşen) **Vicuri** (Çamlıhemşin) **Vitzuri** (Fındıklı)
oxaþaru osinapu olakirdu osinapu

Arkaburi (Arhavi) **Xopuri** (Hopa) **Çxaluri** (Borçka'da) **Sapancanuri** (Sapanca)
oþaramitu oğarğalu oğarğalu (ğarğalua) olafu (lafua)

Şimdi, nerede ve nasıl kullanıldığını aşağıdaki tabloda inceleyelim.

	Pazar (Pazar)	Çamlıhemşin (Vica)	Ardeşen (Ardeşeni)	Fındıklı (Vitze)
	oxaþaru	olakirdu	osinapu	osinapu
Ma (man)	vixaþar	vilakirdam	visinapam	bisinapam
Si (sin)	ixaþar	ilakirdam	isinapam	isinapam
Hem (em, heya)	ixaþars	ilakirday	isinapay	isinapams
Çku (Çkin, Şku)	vixaþart	vilakirdamt	visinapamt	bisinapamt
Tkva (Ťkva)	ixaþart	ilakirdamt	isinapamt	isinapamt
Hentepe (Hini)	ixaþaran	ilakirdaman	isinapaman	isinapaman

	Arhavi (Arkabi)	Hopa (Xopa)	Çxala (Borçka'da)	Sapanca
	oþaramitu	oğarğalu	ğarğalua (ğarğalua)	lafapa (olafu)
Ma	biþaramitam	bğarğalap	bğarğal	blafup
Si	iþaramitam	ğarğalap	ğarğal	lafup
Hem	iþaramitams	ğarğalaps	ğarğals	lafups
Çku (Çkin, Şku)	biþaramitamt	bğarğalapt	bğarğalt	blafupt
Tkva (Ťkva)	iþaramitamt	ğarğalapt	ğarğalt	lafupt
Hentepe (Hini)	iþaramitaman	ğarğalapan	ğarğalan	lafupan

1 Tudenı cumlepe ikitxit do sonuri ren (nakonuri on) çarıt.

1. Ma þanda Lazuri vixaþar.	Atinuri
2. Şanak Lazuri ixaþars.	_____
3. Si Lazuri var lafup.	_____
4. Ma iro Lazuri bğarğal.	_____
5. Ma Lazuri bğarğalap.	_____
6. Şanak Lazuri iþaramitams.	_____
7. Şanak soti Lazuri var isinapams.	_____
8. Şanak þofe Lazuri isinapay.	_____
10. Ma irikale Lazuri vilakirdam.	_____

Gıçkıtan!

HANTEPE (HAMTEPE, HANI)

• Atina	• Atinuri	: Pazarlı, Pazar'a özgü
• Vica	• Vicuri	: Çamlıhemşinli, Çamlıhemşin'e özgü
• Artaşeni	• Artaşenuri	: Ardeşenli, Ardeşen'a özgü
• Vitze	• Vitzuri	: Fındıklılı, Fındıklı'ya özgü
• Arkabi	• Arkaburi	: Arhavili, Arhavi'ye özgü
• Xopa	• Xopuri	: Hopalı, Hopa'ya özgü
• Çxala	• Çxaluri	: Çxalalı, Çxala'ya özgü
• Sapanca	• Sapancanuri	: Sapançalı, Sapanca'ya özgü

2 Evulis otzkedit do tudeni kitxalapes cuğapı meçit.

1. Si Lazuri isinapam-i? (ho (ko, xo)/var)

Ho, ma Lazuri visinapam.

Var, ma Lazuri var visinapam.

2. Si Lazuri ixağar-i? (ho)

3. Si Lazuri ilakirdam-i? (var)

4. Şanak Lazuri iğaramitams-i? (ho)

5. Si Lazuri ğarğal-i? (ho)

6. Si Lazuri lafup-i? (ho)

3 Tudeni kitxalapes cuğapı meçit.

1. Arkaburik Lazuri **iğaramitams**

2. Çxalurik Lazuri

3. Arğaşenurik Lazuri

4. Vitzurik Lazuri

5. Xopurik Lazuri

6. Atinurik Lazuri

8. Vicurik Lazuri

ÇARA 1

Tudeni çara ipti iucit, ukule ikitxit (golionit, tkvit).

LAZURİ-ÇKUNİ

Ma Sapancanuri vore do Lazuri blafup (visinapam) ama oxorca-çkimi Artaşenuri ren. Hemuk Lazuri isinapay. Muşeni-ki, Artaşenuri do Vitzurepek Lazuri isinapaman.

Paşu-çkimi Xopaşen Sapancase moxtimeri ren. Paşu-çkimi Xopuri na ren şeni hemuk Lazuri ğarğalaps. Nandidi-çkimi-ti Arkaburi ren. Nandidik Lazuri iparamitams. Muşeni-ki, Arkaburepek Lazuri iparamitaman. Ma lises dogurale vore.

Ar magurale-çkimi Atinuri ren do Tutaste gyodzin (codzun, coxons). Hemuk Lazuri ixaşars. Majura magurale-çkimi İrden gyodzin (codzun) do İrdeni Çxaluri ren. Hemuk Lazuri ğarğals.

Hatzi kai giçkifan (hus vorsı gişkufan)! Kafaişi zişa çkva do çkva ren. Artsok (kimik) ğarğals, artsok iparamitams. Lazuris çkva do çkva zişape renan do mteli (iri) Lazuri renan.

4 LAZURİ-ÇKUNİ coxoni jini çara ikitxit do tudeni kitxalapes cuğaşi meçit.

1. Ma sonuri vore?
_____
2. Ma Lazuri blafup-i vana visinapam-i?
_____
3. Oxorca-çkimi sonuri ren?
_____
4. Oxorca-çkimik Lazuri isinapams-i vana ixaşars-i?
_____
5. İrdenik muşeni Lazuri ğarğals?
_____
6. Tutastek muşeni Lazuri ixaşars (ixaşas)?
_____

5 So (nak) muço itkven (izifen)?

oxaþaru	osinapu	olakirdu	osinapu
oþaramitu	oĝarĝalu	oĝarĝalu (ĝarĝalua)	olafu (lafua)

1. SAPANCANURİ	Ma Lazuri <u>blafup</u> .
2. ÇXALURİ	Şanak Lazuri _____.
3. ARĤAŞENURİ	Si Lazuri _____.
4. VİTZURİ	Si Lazuri _____.
5. XOPURİ	Çku Lazuri _____.
6. ARKABURİ	Si Lazuri _____.
7. ÇXALURİ	Çku Lazuri _____.
8. XOPURİ	Tkva Lazuri _____.

6 Nam ziða sonuri (nakanuri) ren?

1. oxaþaru	a. Arkaburi	b. Atinuri	c. Xopuri
2. osinapu	a. Sapancanuri	b. Atinuri	c. ArĤaşenuri
3. oĝarĝalu	a. Vitzuri	b. Vicuri	c. Xopuri
4. ĝarĝalua (oĝarĝalu)	a. Vicuri	b. Çxaluri	c. Xopuri
5. lafapa (olafu)	a. Arkaburi	b. Sapancanuri	c. Atinuri
6. oþaramitu	a. Arkaburi	b. Vicuri	c. Atinuri
7. olakirdu	a. Arkaburi	b. Vicuri	c. Çxaluri
8. osinapu	a. Vitzuri	b. Xopuri	c. Çxaluri

7 Çara do resimepe artikatı-kala okozemcit.

1. _____

2. _____

3. **a** _____

4. _____

5. _____

1

Ma dogurale vore do berepes Lazuri dovoguram. Sinifis, Lazuri na digurams vit magurale miyonun (miqoun). Artsos ar mtsika Lazuri uçkin ama artsos var uçkin. Artsos Lazuri asinapen, artsos var asinapen. Ama, berepes Lazuri aoropenan.

2

Ma Magurale vore do Lazuri doviguram. Çkimi sinifis vit magurale voret. Ar xaftas jur saati Lazuri dersi miğunan. Lazuri doguru şeni-ti ar kitabi komiğunan. Ma Lazuri dido kai (opşa vorsi) var masinapen ama mtsika mtsika doviguram.

3

Nana do baba-çkimis Lazuri uçkinan. Hentepek oxoris artikatı-kala Lazuri isinapaman. Lazuri hentepeşi (hinişi) nananena ren. Ama, çkimi-kala Lazuri var isinapaman. Heşeni ma-ti Lazuri var masinapen.

4

Ma jur bereşi nandidi vore. Dovibadi ndğaşen-doni (beri) Lazuri visinapam. Lazuri nananena-çkimi ren. Heşeni berepes şanda Lazuri vusiapam. Açkva hatzineri (husineri) berepes Lazuri var uçkinan do var asinapenan. Dido gemzuli vore.

5

Ma ar bozoşi (kulanişi) nana vore. Çkimi berobas mtelik (irik) Lazuri isinapamtes. Ma-ti visinapamti do xolo-ti visinapam. Lazuri nananena-çkimi ren ama açkva iri-kale Lazuri var visinapam. Bere-çkimi-kala-ti Lazuri var masinapen. Muşeni-ki, hemu-kala Lazuri var visinapi do hemus var dovoguri.

LAZCADA KONUŞMAK KELİMESİ NASILDIR?

Lazcada, yapabiliyorum, konuşabiliyorum, oynayabiliyorum gibi bir konuda yeterlik anlamı veren fiiller aşağıdaki gibi çekimlenir.

ma^opa^oramiten *konuşabiliyorum*

ma^oga^orgalen

ma^ola^ofen

maxa^opa^oren

masinapen

mala^okirden

Şimdi, nerede ve nasıl kullanıldığını aşağıdaki tabloda inceleyelim.

	Atinuri	Çvicuri	Vitzuri-Artaşenuri
	oxa ^o pa ^o ru	olaki ^o rdu	osinapu
Ma (man)	maxa ^o pa ^o ren	mala ^o kirden	masinapen
Si (sin)	gaxa ^o pa ^o ren	gala ^o kirden	gasinapen
Hem (em, heya)	axa ^o pa ^o ren	ala ^o kirden	asinapen
Çku (Çkin, Şku)	maxa ^o pa ^o renan	mala ^o kirdenan	masinapenan
Tkva (Ťkva)	gaxa ^o pa ^o renan	gala ^o kirdenan	gasinapenan
Hentepe (Hini)	axa ^o pa ^o renan	ala ^o kirdenan	asinapenan

	Arkaburi	Xopuri	Çxaluri	Sapancanuri
	o ^o pa ^o ramitu	o ^o ga ^o rgalu - ğa ^o rgalua		lafapa (olafu)
Ma	ma ^o pa ^o ramiten	ma ^o ga ^o rgalen		malafen
Si	ga ^o pa ^o ramiten	ga ^o ga ^o rgalen		galafen
Hem	a ^o pa ^o ramiten	a ^o ga ^o rgalen		alafen
Çku (Çkin, Şku)	ma ^o pa ^o ramiten	ma ^o ga ^o rgalenan		malafenan
Tkva (Ťkva)	ga ^o pa ^o ramiten	ga ^o ga ^o rgalenan		galafenan
Hentepe (Hini)	a ^o pa ^o ramiten	a ^o ga ^o rgalenan		alafenan

8 Evulis otzkedit do tudeni kitxalapes cuğaşı meçit.

1. Si Lazuri gasinapen-i? (ho (ko, xo)/var)

Ho, ma Lazuri masinapen.

Var, ma Lazuri var masinapen.

2. Si Lazuri gaxaşaren-i? (ho)

3. Şanas Lazuri alakirden-i? (var)

4. Si Lazuri gaşaramiten-i? (var)

5. Si Lazuri gağarğalen-i? (ho)

6. Şanas Lazuri alafen-i? (ho)

9 Tudeni kitxalapes cuğaşı meçit.

1. Arkaburepes Lazuri aşaramitenan.

2. Çxalurepes Lazuri

3. Artaşenurepes Lazuri

4. Vitzurepes Lazuri

5. Xopurepes Lazuri

6. Atinurepes Lazuri

8. Vicurepes Lazuri

LAZURİŞİ CİCİ

Lazuri dido mcveşi nena ren. Şilya do şilya tzanaşen doni isinapen. Lazuri, Mergeluri, Korturi do Svanuri-kala ar nenaşi ocağis renan do ham ocağis "Gyulva Kâfkasuri Nenaşi Ocağı" gyodzin *(codeun, coxonş)*. Lazuri do Mergeluri cuma nenape renan do ham nenapeşi doloxe artikatis dido xolos *(yakun)* renan. Gyulva Kâfkasuri Nenapeşi doloxe, Korturi ar devletişi resmi nena ren do mcveşi oraşen doni içaren. Lazuri do Margaluri nenape-ti oşi tzana ren içaren doren.

E do, so isinapen Lazuri? Lazuri Turkiyeşi doloxe; Atina, Artaşeni, Vica, Vitze, Arkabi, Xopa do Boçxaşi opuşepes isinapen. Xolo, 93 Harbişi gamaxtimeri *(ganabari)* Lazepek Marmara gomtumanis; Sapanca, Duzce, Akçakoca, İzmiti do Yalovas Lazuri isinapaman. Turkiye do gale Okorturaşi bazi opuşepes-ti Lazuri isinapen. Aşkva Lazurişi xali mu ren?

Lazurişi xali oşkurinoni ren. Umçanepek *(mıdapek, morderapek)*, nana do babapek berepe-kala Lazuri var isinapaman hemuşeni berepes Lazuri var asinapenan. E do, hatzi gencepes, berepes Lazuri var uçkinan. Artsos *(namimesi)* ar mtsika asinapen. Artsok *(namimesi)* ar mtsika oxotzonams. Artos-ti *(namimes-ti)* çkar var uçkin. Hatzi, Lazuri kai na asinapen mtsika bere ren. Lazepe jur nenoni renan. Kâta Lazis Lazurişen made Turkuri-ti uçkin do asinapen.

Badepe, didalepe ğurunan. Lazuri kai na uçkin do na asinapen miti var doskidun. Lazuri ndğa do ndğa ğurun.

Nena-çkuni mot ğuras!...

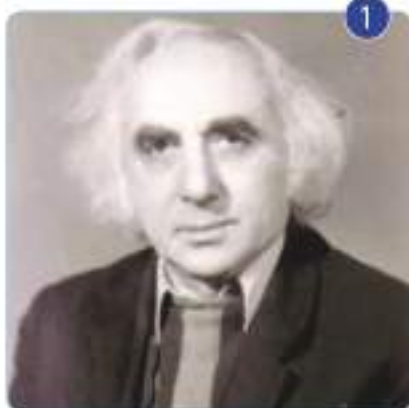
Lazuri nena skidas!...

10 LAZURİŞİ CİCİ coxonî jini çara ikitxit do tudeni kitxalapes cuğapî meçit.

1. Lazuri, Mergeluri, Korturi do Svanuri, nam ocağışi nenape renan?
2. Gyulva Kâfkasuri Nenaşi Ocağis nam nenape renan?
3. Nam nenape cuma renan?
4. Lazuri munderaşen doni içaren?
5. Lazuri, Turkiyeşi doloxe sopes isinapen?
6. Aşkva Lazurişi xali muço ren? Muşeni?

11 Resimi do çarape okozemcit. Nam resimi mişi ren?

1. d

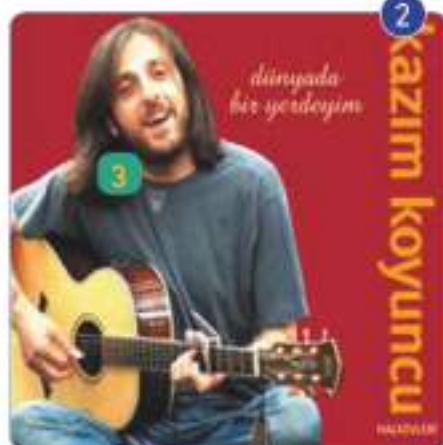
2. _____

3. _____

4. _____

a

Abaşişi Nurdoğani Lazuri nenaşi şairi ren. Hemus-ti Helimişi Xasani steri dido mskva şiarepe uğun. Abaşişi Lazurişi paşu ren.

b

Tzitaşi İskenderik Lazuri alboni getzopxu do Lazuri kitabepe çaru. E do, Lazuri omskvanu. Lazuris şuri uşinaxu.

c

Ķoincişi Kyazimik Lazuri ibiru do Lazuri omskvanu. Lazuris şuri uşinaxu.

d

Helimişi Xasanik Lazuri şiarepe çaru do Lazuri omskvanu. Lazuris şuri uşinaxu.

LAZURİ-ÇKUNİ

Xela kaoba! Ma miçinemt açkva, Arte gemodzin (*cemodzun, mcoxons*).

Andğa, çkimi ocağışi gitzvaten. Çkimi ocağıs dido koçi skidun. Paþu, nandidi, nana, baba, da do ar cuma-çkimi ar oxoris pskidurt. Ma oþkenani vore. Da-çkimi, çkimda (*þkiminde*) çuþa ren ama cuma-çkimi çkimda (*þkiminde*) didi ren.

Çkunepe Lazi renan. Lazuri ar opuþes (*kyois, çois*) skidunan. Opuþes irik (*mtelik*) artikati-kala þanda Lazuri isinapams. Çkunepek-ti iri-kale Lazuri isinapaman.

Ar da miyonun (*miqoun*). Çkimda çuþa ren (*þkiminde tzulu on*) do geþkaþuri mektebis magurale ren. Elifi gyodzin (*codzun, coxons*). Ma Lazuri komiçkin ama hemus çkar (*hiçi*) var uçkin. Ma, Lazuri þaþu do nandidi-çkimiþe doviguri. Hentepek motalepe-muþi-kala þanda Lazuri isinapamþes. Ama, nana do baba-çkimik berepeniþi-kala Lazuri var isinapes. Muþeni-ki, berepek Lazuri kodiguran-na Turkuri kai var asinapanen do dersepeþen doskidanen, datzones.

Çkuni opuþes tzoxle (*evelis, oğine*) kaþa beres Lazuri uçkiþu do asinapeþu ama açkva berepes Lazuri var uçkinan. Muþeni-ki mitik berepe-kala Lazuri var isinapams.

Nena-çkuni ndğa do ndğa gondunun, ndğa do ndğa ğurun.

E do, nana do baba-skanik, skani-kala Lazuri isinapaman-i?

12 Lazuri-çkuni coxoni çara ikitxit do tzori cuğapıs nuğarit.

1. Opuşes irik (mtelik) þanda Lazuri isinapams.	Ho ☒	Var ☐
2. Çkunepek-ti iri-kale Lazuri var isinapaman.	Ho ☐	Var ☐
3. Da-çkimik þanda Turkuri isinapams.	Ho ☐	Var ☐
4. Ma, Lazuri þaþu do nandidi-çkimişe doviguri.	Ho ☐	Var ☐
5. Þaþu do nandidik þoþe Lazuri isinapamşes.	Ho ☐	Var ☐
6. Nana-çkimik berepe-muşı-kala þanda Lazuri isinapu.	Ho ☐	Var ☐
7. Lazuri na uçkin berepes Turkuri var asinapanen.	Ho ☐	Var ☐
8. Çkuni opuşes, açkva berepes Lazuri var uçkinan.	Ho ☐	Var ☐
9. Çkuni opuşes, irik, berepe-kala Lazuri isinapams.	Ho ☐	Var ☐
10. Nena-çkuni ndğa do ndğa ğurun.	Ho ☐	Var ☐

13 Hatzi isinapit, tudeni ziþape ğiçkinan-i?

1. isinapams	7. çkimda (şkiminde)
2. iri-kale	8. aþaramiten
3. þanda	9. tzoşle (evelis, oğine)
4. asinapen	10. alakirden
5. aĝarĝalen	11. tzoşle (oĝi)
6. uçkin (uşkun)	12. alafen (alakirden, ...)

14 NENATE: Jini çara ikîtxit do tudeni kîtxalapes cuğaçi meçit.

1. Çkunepek artîkati-kala Lazuri isinapaman-i?

_____

2. Çkunepek iri-kale Lazuri isinapaman-i?

_____

3. Berepe-kala (-şkala) muşeni Lazuri var isinapaman?

_____

4. Tzoxle (evelis, oğine) berepes Lazuri asinapeşes-i?

_____

5. E do, nena-çkuni ndğa do ndğa gondunun-i, ğurun-i?

_____

6. Nana do baba-skanik, skani-kala Lazuri isinapaman-i?

_____

15 Jini çara ikîtxit do tudeni kîtxalapes cuğaçi meçit.

Çkunepe Lazuri ar opuşes (kyois, çois) skidunan. İrik (mtelik) _____ şanda Lazuri isinapams. Çkunepek-ti _____ Lazuri isinapaman.

Ar da miyonun (miqoun). Da-çkimis Lazuri var _____. Ma, Lazuri şaşı do nandidi-çkimişe _____. Hentepek motalepe-muşî-kala şanda Lazuri _____. Ama, nana do baba-çkimik berepe-nişî-kala Lazuri _____ isinapes. Muşeni-ki, berepek Lazuri _____-na Turkuri kai var asinapanen do dersepeşen _____, ya.

Çkuni opuşes _____ beres Lazuri uçkişu do _____ ama berepes Lazuri var uçkinan. Muşeni-ki mitik berepe-kala Lazuri var _____.

16 Hatzi tkva çarit. Skani oxoris Lazuri isinapaman-i?

E do, skani oxoris mis/ mipes Lazuri uçkin?

Mis Lazuri asinapen?

Mik mi-ķala Lazuri isinapams?

Mik mi-ķala Lazuri var isinapams?

Si Lazuri giçkin-i?

foto-skani
hak noçabi

baba-skanişi
foto
hak noçabi

nana-skanişi
foto
hak noçabi

cuma-skanişi
foto
hak noçabi

da-skanişi
foto
hak noçabi

Çkimi oxoris Lazuri ...

İGZALİ-NA İGZALİ

İgzali-na igzali

Var iyu molva-skani

Mefta mogiyonaŭu

Var viçinem gza-skani

Naminepes celabi

Mçitoni porça-skani

Hayde vigzalat hayde

Si şkimi do ma skani

E kayiği kayiği

Sevda-şkimi nay iği

Mendiği na mendiği

Haşo mo var momiği

Mkorobu: İsmail Bucaklıŝi

6.

UNİTE

MŤĶURI (MŤURI) SKINDİNAPE

Ham Unites:

1. Mthkuri skindinapeşi sinifi
2. Skindinapeşi habitalı
3. Skindinapeşi xura notzilepe

Arte do baba-muşık skindınapeşi parkıs gulunan
do mtutepeşi isınapaman.

Mevicat - mevisiminat - mevişkinat.

- Arte** : Vuuu baba, ham (haya, iya) dzirem-i! HaÇo didi (morderi) mtuti!
- Baba** : Moro mu! Mtuti didi iyen (ıven, iqven).
- Arte** : Maşkurinu, baba.
- Baba** : Mot gaşkurinas, mutu var goğodasen. Ėafesis molaxes.
- Arte** : Mtutepe so skidunan?
- Baba** : Mtutepe germas skidunan. Germape mtutepeşi natureli habitadı ren.
- Arte** : Mu imxoran, muÇote şuri şınaxuman?
- Baba** : Mtutepek iri-tevuli imxoran; buşka (pavri), topuri, xortzi.
- Arte** : Mtutepes cinsi uğunan-i?
- Baba** : Ho, moro! Ėkva do Ėkva cinsi mtutepe skidun dixadı jin.
Hakoni mtuti bresti mtuti ren. Kutubepes Ėe do didi mtutepe skidunan.
Hentepek Ėxomi do Ėkva mutxanepe imxoran.
- Arte** : Baba, mtutis mupe axenen?
- Baba** : Mtutis mu axenen! Ncaşe eyalen. Topuri aĖķomen. Ėxomi aÇopen.
Ėai aķařinen. Ar Ėormaři doloxe aşi tuta anciren.
- Arte** : Baba, ma mtutepe dido maoropen (şorom, şqorop).
Nandidi-Ėkimik "Mķyapu do Mtutişi şaramiti" mimeselu dorçu.

Giçkiñan!

• Ham (haya) dzirem-il	<i>Bunu görüyor musun?</i>
• Haço didi (morderi) mtutil	<i>Bu kadar büyük ay!</i>
• Mot gaşkurinas!	<i>Korkma!</i>
• Mutu var goğodasen.	<i>Başına birşey gelmeyecek.</i>
• Ķafesis molaxes.	<i>Kafestedir (kafesin içindedir).</i>
• Muçote şuri şinaxuman?	<i>Nasıl hayatta kalıyorlar?</i>
• Dixaş jın.	<i>Yerin üstünde.</i>
• Mtutis mupe axenen?	<i>Ayı neler yapabilir?</i>
• Ncaşe eyalen.	<i>Ağaca çıkabilir.</i>
• Topuri açkomen.	<i>Bal yiyebilir.</i>
• Çxomi açopen.	<i>Balık tutabilir.</i>
• Ķai akaşinen.	<i>İyi koşabilir.</i>
• Aşi tuta anciren.	<i>Altı ay uyuyabilir.</i>

1

MOT : "korkma, yapma, gitme"
örneklerindeki gibi olumsuz emir cümlelerinde kullanılır.

1. Mot gaşkurinas! *Korkma!*
2. Hak mot mulur. *Buraya gelme!*
3. Mutu mot ikum. *Birşey yapma!*

2

MUÇO/ MUÇOTE : "nasıl, ne şekilde, hangi yöntemle" gibi soru sormak için kullanılır.

1. Oxorişe muço ulunan?
2. Zuğas muço inçiran?
3. Hek muço skidunan?

3

ÇKVA DO ÇKVA : "farklı farklı, başka başka, değişik"

1. Çkva do çkva dulyapes viçalişi. *Farklı işlerde çalıştım.*
2. Çkva do çkva noğape midzirapun. *Farklı farklı şehirler gördüm.*
3. Çkva do çkva porçape miğun. *Değişik değişik gömleklerim var.*

ZİTAPE

mtuti

mkyapu (mçapu)

ğeci

mgeri (mcveri)

mskveri

munçgi

dzemuri (mludi)

mxolule (ntxolai)

mjvabu

sifteri

balina

zuğatsxeni

coğorçxomi

mutika (dolpina)

bobo (raxna)

burbu

akrepi

buşkuci (puşuci)

zurafa

fili

gergedani

1 Skindinapes otzkedit do tzori cuğapıs nuğarit.

- a) mskveri
b) dzemuri (mludi) ✓

- a) tzitzi
b) tzizila

- a) tzinari
b) mkıyapu (mçapu)

- a. akrepi
b. mskveri

- a. bufkuci
b. ğeci

- a. balina
b. mtuti

- a) mutika (dolpina)
b) kinçi

- a. sifteri
b. mxolule

2 Skandinapeşi coxope (yoxope) dosturesarit.

tumti

mkyaup (çmapu)

cgei

gmeri (mcveri)

smkveri

xmolule

mjvbau

sitefri

BUDZONEPE

- mtuti
- dolpina
- burbu

SKİNDİNAPEŞİ
SİNİFİ

KİNÇEPE

zemsku
sifteri

AMFİBİANEPE

mjabu
maçaşule

MANÇOREPE

tzitzila
timsai
mxolule

ÇXOMEPE

kalmaxa
zuğatsxeni
çoğorçxomi

BOBOLAPE

akreşi
buşkuci

3 Tzori cuğapı goşuğit (koşkuğit).

1. Mtutepe **budzoni** / **mançore** renan.
2. Kalmaxape **budzoni** / **çxomi** renan.
3. Akreşepe **bobola** / **çxomi** renan.
4. Tzitzilape **mançore** / **kinçi** renan.
5. Mjabupe **amfibiani** / **kinçi** renan.
6. Burbupe **mançore** / **budzoni** renan.
7. Zemskupe **kinçi** / **bobola** renan.
8. Buşkucepe (şuşucepe) **kinçi** / **bobola** renan.

GERMA

SKİNDİNAPEŞİ HABİTAŦI

DİXA

OXORİ

ÇOLİ

OBĞE

TZKARİ

4 Cuğapı tzeni ren-na "ho" vana "var" çarit.

1. Çxomepe çolis skidunan.
2. Mtutepe dexas skidunan.
3. Tzitzilape dexas do zuğas skidunan.
4. Ğecepte zuğas skidunan.
5. Mjvabupe tzkaris do dexas skidunan.
6. Mgerepe dexas skidunan.
7. Mskverepe zuğas skidunan.

VAR

SKİNDİNAPEŞİ XURA NOTZİLEPE

kikili

çangi

kra (arka, akra)

kudeli

msva

bundğa (ffiloma)

tati

xortumi

5 Hantepe (hani) mu renan? Skindinapeşi xura notzilepes otzkedit.

KIKİÜ

_____

_____

_____

_____

_____

6 Tudeni boşi svalepe opşit.

1. Coğorçxomis mkvatule kibrepe - kibirepe uğun.
2. Filis gundze _____ uğun.
3. Sifteris _____ uğun.
4. Mgeris mskva _____ uğun.
5. Papağanis mskva _____ uğun.
6. Xocis mtzkuli (mtzkili) _____ uğun.
7. Ķařus _____ uğun.

7

Tudeni çarape ikıtxıt do resimepeşi tude coxo-nişi (yoxo-nişi) çarıt.

1. **d. Fılı**

a. Ma mañore vore. İri-kale pskidur; tzkarişi doloxe, dixası jin, ncaşi jin. Mçıpe do gundze vore. Vinçorer do govulur. Çuťa skindinapeşi xortzi xvala vimxor.

b. Ma budzoni vore. Afrikas pskidur. Dixası jin eni mani na akaşinen ma vore. Katusi cinsimiğun. Xortzi xvala vimxor. Sum saniye doloxe oşi kilometroşa emalen.

4. _____

2. _____

c. Ma budzoni do dido noseri vore. Kocuşi oroperi vore. Zuğas pskidur ama budzoni vore.

ç. Ma budzoni vore. Ma cinsi momakvaten do teluke doloxe vore. Çinişi germapes pskidur. Buğa (pavri) xvala vimxor. Uça do kçe poşti miğun.

5. _____

3. _____

ç. Kianaşi eni gundze budzoni ma vore. Afrikas pskidur. Buğa (pavri) xvala vimxor. Gundze ali (qali) do gundze İrikepe (polope) miğun.

d. Ma budzoni vore. Dido didi vore do mğa (mğa) vimxor. Afrikas pskidur. Dixas na skidun eni didi budzonepeşi vore. Ti-çkimişi tzoxle gundze kra (akra, arka) miğun.

6. _____

8 Utdeni çara ikıtıt do tablo opşit.

ORKAPE

Dolpina (mutika) familyaşi doloxe renan. Eni didi dolpina hantepe renan. Hentepeşi duşmani koçi xvala ren. Hentepe 8-10 metro gundze do 3 - 5 toni konari (şukuri) monka renan. Uça renan ama alişi (qalişi) tude kçe şorfepe uğunan. Ķai (vorsı) avcepe renan. Çxomi, çoğorçxomi, foki do kaşlumbağape imxoran. Dido mani ançirenan. Ar saatis 48 km **manişa (hızlı)** ançirenan (amçvirenan). Kıanaşi mtel okyanusepes skidunan. 50-90 tzana skidunan (nuxondunan).

TABLO

Coxo - yoxo: _____

Habitaşi (so skidun): _____

Oşkomale - oşkomale: _____

Sinifi : _____

Monkanoba: _____

Skidala (našo nuxondun) : _____

Gundzenoba : _____

9 Tudenı cumlepete kıtıxalape getzopıt.

1. Mtutepe germas skidunan (skuduran).
2. Biçi mtuti 100-230 kilo monka ren.
3. Mtutepe bresşi (mbura) perite renan.
4. Mtutepek mıka imxoran (çkomupan).
5. Mtutepe 25-50 tzana nuxondunan.
6. Mtutepe budzoni renan.

Mtutepe so skidunan?

_____

_____

_____

_____

_____

_____

10 Utdeni çara ikıtıt do tablo opşıt.

AMFIBIANEPE

Kianas otxo şilya (4000) çeşiti amfibiani ren. Amfibiânepe tzkaris do dıxas skidunan. Mjvabu do maçaşule ham sinifi skindinapeşi doloxe renan.

E do amfibiani mu itkven (mu iziŷen)? Tzkaris do dıxas na skidun skindinapes amfibiani itkven. Amfibiânepe tzkaris dibadenan (diinenan). Tzkari doloxe çxomi steri şuri şvanuman. Ukule purpu do triki (polo) kogamalenan. Amfibiânepe xotzi-mçkomu renan. Bobope, çuŷa mtugepe (mtuepe) do pentzepe çopuman do imxoran.

Amfibiânepe ini-ditsxironepe renan. Tzkaris do dıxas xura-nişi aynı çxapobate iyenan (ivenan, iqvenan).

11 Jini çaras otzkedit do tudeni kitxlapes cuğaşı meçıt.

1. Amfibiânepe so skidunan? _____
2. Nam skindinape amfibiani renan? _____
3. Ğeci do mtuti amfibiani renan-i? Mu renan? _____
4. Amfibiânepek mu imxoran (çkomupan)? _____
5. Amfibiânepe so dibadenan (diinenan)? _____

12 Jini çaras otzkedit do tudeni cumlepe tzori ren-na H0, vana VAR çarıt.

1. Amfibiânepe tutsa-ditsxironi renan. var
2. Amfibiânepek bobola çopuman do imxoran (çkomupan). _____
3. Mtugepe (mtuepe, mtucepe) amfibiani renan. _____
4. Amfibiânepe hem tzkaris hem dıxas skidunan. _____
5. Tzkaris, çxomi steri şuri şvanuman. _____

13 Tudenı tkvalapete kıtıxalapes na ren boşı svalepe oşıit.

gundze

xortzi-mçkomu

eni didi

xorçumi

menciloni

mşka-mçkomu

daha gundze

daha gundze

moikvaten

skuman

- Zurafa mkyapuşen _____ **gundze/ gindze** _____ ren.
- Lome (aslani) majura skindinapeşe(n) _____ ren.
- Bazi skindinapek xortzi imxoran. Hentepe _____ renan.
- Bazi skindinapek mşka imxoran. Hentepe _____ renan.
- Maymunis kaşuşe(n) _____ kudeli uğun.
- Balina dixası do zuğası eni _____ skindina ren.
- Bazi skindinape _____ Hentepe oçu diçirs.
- Filepes _____ uğunan. Xorşumite gyari imxoran, tzkari şuman.
- Kinçepek var doinaman, makvali _____.

SKINDINAPE VIĈINAT

Skindinapes, budzonepe renan, mañorepe, kınçepe, ĉxomepe do bobolape ya do kategoripe uĝunan. Budzonepek doinaman (dorinaman) do motalepe-nişis mja gyubaman (cubaman). Motalepe-nişi ordaman (omordinaman) do heŝote naŝkuman. Mtutepe, mkyapupe do kaŝupe bazi budzonepe renan. Budzonepe dido oras dixiŝi jin skidunan. Budzonepeşi doloxe na aputxinen burbu xvala ren. Dolpina do balinape tzkarişi doloxe na skidun budzonepe renan.

Majura skindinapek makvali skuman. Kınçepek motalepe-nişi tsaduman ama majura skindinapek doskuman do naŝkuman. Skindinapeşi dido-muşi mĥkuri ren. Bazepe-muşi dido telukeli renan. Bazepe-ti aĝuloni iyeran (ivenan, iqvenan) do nomtsxuman. Tzitzila aĝuloni skindinapeşi şeni evuli ren.

Bazi skindinapek tipi do buŝka (pavri) imxoran (ĉkomupan). Bazepek-ti xortzi xvala imxoran. Bazi skindinape oxoris pşinaxumt. Hantepes (hanis) oxine skindina iziŝen. Bazepe-ti oxorişi avlas vana bakis (axiris, mandres) pşinaxumt. Hantepes oxorişi skindina iziŝen. Mĥkuri skindinape ekseri tzkarişi doloxe, ŝeci ncalepunapes do ĉoplepes skidunan.

14 Jini çara ikitxit do tzori ren-na HO, vana VAR eluçarit.

1. Budzonepek doinaman do mota-nişi ordaman.	VAR
2. Ķinçepek makvali skuman.	_____
3. Burbu budzoni ren ama aputxen.	_____
4. Balina do dolpina budzoni va ren.	_____
5. Zurafa kianas na skidun eni gundze skindina ren.	_____
6. Balinape kianaşi eni didi skindinape renan.	_____
7. Oxoris na pşinaxumt skindinape mtkuri renan.	_____
8. Ķinçepek mota-nişiş gyari meçaman do ordaman.	_____

15 Skindinape coxoni çara ikitxit do tzori ren-na HO, vana VAR-s nuğarit.

1. Budzonepek doinaman do mota-nişi ordaman.	Ho ☒	Var ☐
2. Ķinçepek makvali skuman.	Ho ☐	Var ☐
3. Burbu budzoni ren ama putxun (ejun).	Ho ☐	Var ☐
4. Balina do dolpina budzoni va renan.	Ho ☐	Var ☐
5. Zurafa kianas na skidun eni gundze skindina ren.	Ho ☐	Var ☐
6. Balinape kianaşi eni didi skindinape renan.	Ho ☐	Var ☐
7. Oxoris na pşinaxumt skindinape mtkuri renan.	Ho ☐	Var ☐
8. Bazi tzitzilape ağuloni renan.	Ho ☐	Var ☐

TZULU BOZO

Tzulu bozo soni re (2)

Dido he yar dido oroponire (2)

Tolepeşen belli ren (2)

İrişen yar irişen noseri re (2)

Si mele do ma mole (2)

Sole he yar sole vıda ma sole (2)

Tzkariş kukuma ezdi (2)

Moxti he yar komoxti ğali kele (2)

Elabaru Kalaşi (2)

Yari he yar yari dililu Paşi (2)

Nosis vulur movulur (2)

Yari he yar yari gomaşınaşi (2)

7.

UNİTE

NÇAIŞI ORA

Ham Unites:

1. Nçaişi zişape
2. Moxtasen ora
3. Mitzilapun - mitzilun
4. İtzilen

Şana do Artek isinapaman (1). Meviucat (mevişkinat, mevisiminat)

Açkva nçaişı otzilu ora ren do Şanak Artes ukitxams,
Meviuat (mevişkinat, mevisiminat)

Şana : Xela kaoba, Arte! Andğa mutu dulya giğun-i?

Arte : Andğa mutu dulya var miğun ama çume nçai p̄tzilare.

Şana : Si nçai gatzilen-i do nçai tzilare?

Arte : Moro nçai var matzilen-i! Nçai otziloni ren-na matzilen.
Otziloni va ren-na mutu var.

Şana : E do, nçai otziloni ren-i?

Arte : Ho, moro! Açkva (aşkva) açkva nçai otziloni ren.

Şana : E do, si nçai gatoren-i (gazden-i)?

Arte : Nçai matoren (mazden) do gamamaçen.
Çkuni oxoris nçai ma gamaçam ama p̄foe nçai var p̄tzilum.

Şana : ...

ZİTAPE

nçai tzilums (tzilups)

nçai dupinams
(nçai dompinams)nçai gamaçams
(gamaçaps)nçai torums
(tiyups, dzums, zdims)nçai goşığams
(koşkuğams, tsxunups)

nçai tzonums (tzinups)

LAZURİ

- Çume nçai p̄tzilare.
- Nçai gatzilen-i?
- Nçai otziloni ren.
- Otziloni ren-na matzilen.
- Nçai gatoren-i (gazden-i)?
- Nçai matoren (mazden)
- Nçai gamamaçen.
- Nçai ma gamaçam.

TÜRKÇE

- Yarın çay toplayacağım.
- Çay toplayabiliyor musun?
- Çay toplanacak durumdadır.
- Toplanacak durumdaysa toplayabiliyorum.
- Çay taşıyabiliyor musun?
- Çay taşıyabiliyorum.
- Çay satabiliyorum.
- Çayı ben satıyorum.

MOXTASEN ORA
GELECEK ZAMAN

Lazcada gelecek zaman farklılıklar vardır. Bu farklılıkları aşağıdaki tablodan izleyebilirsiniz. Bu kitapta turuncuya boyanan şekliyle örnekler göreceksiniz.

P̄tzilare: Ben çay toplayacağım			
Artaşenuri Vitzuri - Arkaburi	Atinuri	Xopuri	Çxaluri
p̄tzilare	p̄tzilare	p̄tzila-minon	p̄tzilaunon
tzilaare	tzilare	tzila-ginon	tzilaunon
tzilasen	tzilasere	tzilas-unon	tzilasunon
p̄tzilatēn	p̄tzilatere	p̄tzilat-minonan	ptzilātunon
tzilatēn	tzilatere	tzilat-ginonan	tzilatunon
tzilanēn	tzilanere	tzilas-unonan	tzilanunon

1 İkitxit (tkvit, golionit).

1. Çume mu are? (mu qva-ginon)	Yarın ne yapacaksın?
2. Nçai p̄tzilare. (nçai p̄tzila minon)	Çay toplayacağım.
3. Nçai ptorare (bzdare, bzda-minon)	Çay taşıyacağım.
4. Nçai gamaççare (gamaçça-minon)	Çay satacağım.
5. Nçai p̄kvatare (p̄kvata-minon).	Çay budayacağım.
6. Dersi viçalişare (viçalişa-minon).	Ders çalışacağım.
7. Burti visterare (foşu vibirare)	Top oynayacağım.
8. Nçai pşvare (pşva-minon)	Çay içeceğim.

MOXTASEN ORAŞİ NEGATİFİ DO KİTXALA
GELECEK ZAMAN OLUMSUZ VE SORU

A. NEGATİFİ - OLUMSUZ CÜMLE: Lazcada gelecek zamanda olumsuz cümle kurmak için fiilden önce VAR kelimesi konur.

- Dersi **var** viçalişare. *Ders çalışmayacağım.*

2 Tudenı cumlepete negatifi doyt (duıt, dovit, doqvıt).

1. Ma çumanis nçai p̄tzilare.	Ma çumanis nçai VAR p̄tzilare.
2. Ma çumanis nçai gamapçare.	_____
3. Ma çumanis nçai p̄kvatare.	_____
4. Ma çumanis dersi viçalişare.	_____
5. Ma çumanis nçai p̄şvare.	_____

B. KİTXALA - SORU CÜMLESİ: Lazcada soru cümlesi kurmak için fiilin sonuna -İ (-yi) eki konur.

- Dersi içalışare-i? *Ders çalışacak mısın?*

+ **Ho**, ma dersi viçalişare. *Evet, ders çalışacağım.*

+ **Var**, ma dersi **var** viçalişare. *Hayır, ders çalışmayacağım.*

3 Tudenı cumlepete kİtxala doyt (doıt, dovit, doqvıt).

1. Ma çumanis nçai p̄tzilare.	Si çumanis nçai tzilare-i?
2. Ma çumanis nçai gamapçare.	_____
3. Ma çumanis nçai p̄kvatare.	_____
4. Ma çumanis dersi viçalişare.	_____
5. Ma çumanis nçai p̄şvare.	_____

4 Tudenî kitxalapés cuğapî meçit. Parantezi doloxeni zîtape oxmarit.

1

Si, so (nak) nçai tzilare? (livadi/ onfule)

Ma onfules (livadis) nçai p̄tzilare.

2

Si, so (nak) incirare? (oncires)

3

Si, so (nak) nçai gamaçare? (alimevi)

4

Si, so (nak) inçirare (imçvirare)? (zuğas)

5

Si, so (nak) burti isterare (toşu ibirare)? (saha)

6

Si, so (nak) doxedare? (avla/ koda)

5 Tudenı kitxalapəs cuğağı meçıt.

çume (oçume)
(yarın)gendđani (cendđani)
(ertesi gün)tzanas
(seneye)ar ndğa-şkule
(bir gün sonra)ar tuta-şkule
(bir ay sonra)ar tzana-şkule
(bir sene sonra)

1

Si, mundes nçai tzilare?

(çume)

Ma çume nçai p̄tzilare.

2

Si, mundes dersi içalişare?

(gendđani)

3

Si, mundes nçai gamaçare?

(ar ndğa-şkule)

4

Si, mundes incirare?

(ar saati-şkule)

5

Si, mundes burti (toğu) isterare? (ar tuta-şkule)

OĞOSINAPU 2 İpti niucit (işkinit, isiminit). Ukule ikitxit (tkvit, gollonit).

Şana do Artek isinapaman (2). Meviucat (mevişkinat, mevisiminat)

Açkva nçaişı otzilu ora ren do Şanak Artes ukıtxams.

Meviucat (mevişkinat, mevisiminat)

Şana : Andġa muşeni nçai var tzilum?

Arte : Andġaneri nçai tzileri ren do heşeni (**hemuşeni**) var pıtzilum.

Şana : Si şoşe nçai gitzilapun-i?

Arte : Moro, nçai dido mitzilapun. Ma dido miçalişapun. Si nçai gitzilapun-i?

Şana : Var. Ma nçai var mitzilapun (mitzilun).

Arte : Muşeni (muyarıeni)?

Şana : Nçai cumalepe-çkimik tziluman. Ama nçai miķvatapun, mgvana (avropa) gomibġapun do nçai gamamiçamapun.

Arte : Si-ti şoşe dulya gixenapun, ho-i?

Şana : Mixenapun... Ma-ti dido miçalişapun do dido dulya mixenapun.

MITZİLAPUN - MIÇALIŞAPUN - MIXENAPUN

Giçkiñan!

1. Lazcada, geçmişte yapılan ancak ne zaman yapıldığı bilinmeyen eylemler için (-apun) ile biten yapılar kullanılır.
2. **poñe**: hiç, hiçbir zaman. "Poñe" kelimesi ile olumsuz cümleler kurulur.

LAZURİ

- **Poñe** nçai gitzilapun-i?
- Nçai dido mitzilapun.
- Ma dido miçalışapun.
- Ma poñe nçai var mikvatapun.
- Nçais mgvana (avropa) gomibğapun.
- Nçai gamamiçamapun.
- Dulya gixenapun, ho-i?
- Ma poñe dulya var mixenapun.

TÜRKÇE

- *Senin hiç çay toplamışlığın var mı?*
- *Benim çay toplamışlığım var.*
- *Benim çok çalışmışlığım var.*
- *Benim hiç çay budamışlığım yok.*
- *Benim çaya gübre dökmüşlüğüm var.*
- *Benim çay satmışlığım var.*
- *Senin iş yapmışlığın var, değil mi?*
- *Benim hiç iş yapmışlığım yok.*

mitzilapun/ mitzilun: Benim çay toplamışlığım vardır. Ben geçmişte çay topladım. Bazı bölgelerde "mitzilun" şeklinde kullanılır.

mitzilapun (mitzilun)	Benim çay toplamışlığım var. Ben geçmişte çay topladım.
gitzilapun (gitzilun)	...
utzilapun (utzilun)	...
mitzilapunan (mitzilunan)	...
gitzilapunan (gitzilunan)	...
utzilapunan (utzilunan)	...

6 Tudenı kıtıxalapes cıĝađı meĝıt. Parantezi doloxeni zıfape oxmarıt.

Si nçai gitzilapun-i? (ho/ var)

Ho, ma nçai mitzilapun.

Var, ma nçai var mitzilapun.

Si dersi ĝıçalıřapun-i? (ho)

Si nçai dogıpinapun? (var)

Si nçai gıtorapun-i (gızdapun-i)? (var)

Si nçai gamagiçamapun-i? (ho)

Si çxomi ĝıçopapun-i? (ho)

7 Tudeni kitxalapes cuğaşi meçit. Parantezi doloxeni ziŕape oxmarit.

1) Si þöte dersi giçalişapun-i? (ho/var)

Ho, ma dersi miçalişapun.

Var, ma þöte dersi var miçalişapun.

2) Si þöte zuğas ginçirapun-i? (var)

_____

3) Si þöte mektebişe gilvapun-i (gixtimun-i)? (var)

_____

4) Si þöte onas (qonas) nçai gitzilapun-i? (var)

_____

5) Si þöte burti gisterapun-i (gibirapun-i)? (ho)

_____

6) Si þöte ğalis (orubas) çxomi giçopapun-i? (var)

_____

7) Si þöte İngilizuri gisinapapun-i? (var)

_____

8 Tudenî cumlepes boşî svalepe opşit. Parantezî doloxeni ar zîfa oxmarit.

1. Si kata ndğas mu ikum, nçai tzilum-i? (kaťa - ikum)
2. Si pöte _____ nçai gitzilapun-i? (mjoras - tzileri)
3. Ma pöte mjoras _____ var mitzilapun. (nçai - tzileri)
4. Ma xut tzana _____ miçalışapun. (pavrikas - tzileri)
5. Cumalepe-çkimik nçai tziluman, ma _____ . (uça - gamaççam)
6. Nçai mikvatapun ama _____ var gomibğapun. (mgvana- tzileri)
7. Ma pöte pavrikas var _____ . (ar - miçalışapun)
8. Mpolis mu _____ gixenapun? (olva - dulya)
9. Andğa _____ dulya var miğun. (mutu - tzileri)
10. Nçai _____ ren-na çume nçai pztzilare. (xvala - otziloni)

DŖOSINAPU 3 İpti niucit (işkinit, isiminit). Ukule ikıtxıt (tkvit, golionit).

şana do Artek isinapaman (3). Meviucat (mevişkinat, mevisiminat)

şana : E do, nçai otzilu muperi dulya ren, Arte?

Arte : Dido kolai dulya va ren. Mjoras do mçimas nçai var itzilen.

şana : Nçai muçote itoren (izden)?

Arte : Tzoxle nçai kaşulate itoreşu (izdeşu). Hatzi arabate itoren (izden).

şana : Nçai gamaçamu muperi dulya ren? Nçai gamiçen-i?

Arte : Bazi kolai gamiçen ama bazi-ti nçai goşovuğamt do heşote gamiçen.

şana : Eni becişi dulya nçaişi geçärereri ren. Nçaişi geçärereri ordoşe niçen-i? Mundes niçen?

Arte : Tzoxle (oğine) leba niçeşu ama hatzi (hus, huy) ordo niçen.

şana : Hemoras, çume mu are (vare, qva-ginon)?

Arte : Mapxa ren-na viçalişare (viçalişa-minon).

şana : çai hemoras (hindos vorsı). Si içalişi, ma zuğaşe vulur.

İTZİLEN - İTOREN - İZDEN - NİÇEN - GAMİÇEN

Mçimas nçai var itzilen .	<i>Yağmurlu havada çay toplanmaz.</i>
Nçai muçote itoren (izden)?	<i>Çay nasıl taşınır?</i>
Nçai gamiçen-i ?	<i>Çay satılıyor mu?</i>
Nçai var gamiçen .	<i>Çay satılmıyor.</i>
Nçaişi geçareri niçen-i ?	<i>Çay parası veriliyor mu?</i>
Tzoxle (oğine) leba niçetu .	<i>Önceden geç veriliyordu.</i>

9 Tudenı cumlepes kai (vorsı, vrosı) otzkedit (tsadit).

1a. Artek nçai tzilums.	tzilums : topluyor
1b. Mçimas nçai var itzilen . [i---en]	itzilen : toplanıyor, toplanabiliyor

2b. Artek nçai torums (zdams).	torums (zdams) : taşıyor
2b. Nçai kalatite itoren (izden).	itoren (izden) : taşınıyor, taşınabiliyor

3b. Artek nçai gamaçams.	gamaçams : satıyor
3b. Andğa nçai var gamiçen .	gamiçen : satılıyor, satılabiliyor

4b. Artek Şanas geçareri meçams.	meçams : veriyor
4b. Andğa nçaişi geçareri niçen .	niçen : veriliyor

5b. Arte oxorişe ulun.	ulun : gidiyor
5b. Mçimas oxorişe var ilen (ilven).	ilen (ilven) : gidiliyor, gidilebiliyor

6b. Artek mektubi çarums (nçarums).	çarums (nçarums) : yazıyor
6b. Mitis mektubi var içaren (inçaren).	içaren (inçaren) : yazılıyor

7b. Berek oxoris ibgars (imgars).	ibgars (imgars) : ağlıyor
7b. Oxoris ibgarinen (imgarinen).	ibgarinen (imgarinen) : ağlanıyor

10 Tudenı kitxalapes cuğağı meçit.

1a. Artek nçai tzilums-i? (ho/ var)

Ho, Artek nçai tzilums./ Var, Artek nçai var tzilums.

1b. Mçimas nçai itzilen-i? (ho/ var)

Ho, mçimas nçai itzilen./ Var, mçimas nçai var itzilen.

2a. Artek nçai torums-i (zdams-i)?

2b. Nçai kalatite itoren-i (izden-i)?

3a. Artek nçai gamaçams-i?

3b. Andğa nçai gamiçen-i?

4a. Bankak nçaişi geçareri meçams-i?

4b. Nçaişi geçareri niçen-i?

5a. Arte oxorişe ulun-i?

5b. Mçimas oxorişe ilen-i (ilven-i)?

---

11 Tudenı kitxalapes cuğaþı meçit. Kúti doloxeni ziþape oxmarit.

kaða ndğa

kaða xaffa

kaða tuta

kaða çumani

þanda / iro

þote

1a. Artek mundes nçai tzilums?

Artek þanda nçai tzilums.

1b. Nçai mundes itzilen?

Kaða ndğas nçai itzilen.

2b. Artek mundes nçai torums (zdams)?

2b. Nçai mundes itoren-i (izden-i)?

3b. Artek mundes nçai gamaçams?

3b. Nçai mundes gamiçen?

4b. Bankak nçaişı geçareri mundes meçams?

4b. Nçaişı geçareri mundes niçen?

5b. Arte mundes oxorişe ulun?

5b. Oxorişe mundes ilen (ilven)?

12 Mik mu ikums hatzi tkva çarit.

OĀOSINAPU 4 Tudeni oĀosinapu niucit do boşi svalepe opşit.

niĉen	ĉume	-na
gitzilapun-i	miĉaliŝapun	mixenapun
ġtzilare	gamiĉen-i	otziloni
muperi	itzilen	iġtoren/ izden

- Şana** : Xela kaoba, Arte! Andġa mutu dulya giġun-i?
- Arte** : Andġa mutu dulya var miġun ama ĉume nĉai ġ_____.
- Şana** : Si nĉai ga _____ en-i do nĉai tzilare?
- Arte** : Nĉai otziloni ren-na matzilen.
- Şana** : E do, nĉai o _____ oni ren-i?
- Arte** : Ho, moro! Aĉkva (aşkva) nĉai otziloni ren.
- Şana** : Nĉai dido (opşa) gitzil _____ -i?
- Arte** : Moro, nĉai dido mitzilapun. Ma dido miĉaliŝ _____, Si?
- Şana** : Ma-ti dido miĉaliŝapun do dido dulya mixen _____.
- Arte** : E do, nĉai otzilu _____ dulya ren, Şana?
- Şana** : Őolai dulya va ren. Mġoras do mĉimas nĉai ĉetini _____ tzil_____.
- Arte** : Nĉai muĉote _____ ?
- Şana** : Nĉai kaġulate vana arabate itoren (izden).
- Arte** : Nĉaiŝi geĉareri (nĉai para) ordoŝe niĉen-i? Mundes niĉen?
- Şana** : Tzoxle (oġine) leba niĉefu ama hatzi (hus, huy) ordo _____.
- Arte** : Hemoras, _____ mu are (vare, qva-ginon)?
- Şana** : Őaroni mapxa ren-_____ viĉaliŝare (viĉaliŝa-minon).
- Arte** : Çai hemoras. Si iĉaliŝi, ma oxorişe vulur. Elevincirare.

ÇARA 1

Tudeni çara ipti iucit, ukule ikixit.

AYŞE DADIŞI OXORI

Ayşe dadi (*Ayşe bula - Ayşe bena*) sumeneçi tzaneri ren. Păşilaturi ren. Ar biçi do ar bozo uyonun. Biçi-muşı muendisi ren, pavrikas içalışams. Bozo-muşı daha çufa ren do lises magurale ren.

Ayşe dadişi komolis Cemili gyodzin (*codzun, coxons*). Cemil păpu, sumeneçi do xut tzaneri ren. Aşkva (*aşkva*) pavrikaşe emekli ren.

Hantepe (*hani*) inoras Arkabis skidunan ama monçinoras nçai otzilu şeni Păşilatışe eşulunan (*eşkulunan*). Ama, mtelik (*irik*) nçai var tziluman. Ayşe dadis nçai otzilu kai var datzonen (*xadzi var ayen*). Bozo-nişi-ti mektebişe na ulun şeni do nçai otziluşi ora var uğun. E do, nçai Cemil păpuک tzilums.

Cemil păpus dido (*opşa*) nçai utzilapun. Hemus (*iyas*) dido kai (*opşa vorsı*) nçai atzilen. Kaşa ndğas nçai tzilums, nçai torums (*dzams*), nçai dupinams do gamaçams. E do, nçaişi geçareri-ti hemuk (*iyak*) eçöpums. Çume nçaişi geçareri niçen do Cemil păpu noğaşe gextasen (*cextasen*).

Bozos pöte nçai var utzilapun. Bozos nçai-ti var utorapun (*uzdapun*). Hemus nçaişi dulya var uçkin. Ama, magurale na ren şeni mboli mboli dersi içalışams. Dido mskva Lazuri açaren do asinapen (*ağarğalen, axaparen, aparamiten, alaKirden, alafen*). E do, Ayşe dadişi ocağis, lumcis aroğorda gyari içkomen (*cari işkomen*). Aroğorda nçai işven. Ayşe dadi dido xeleri oxorca ren. Kai (*vorsı*) berepe uyonun do mskva ocağı uğun. Hentepes artikati dido aoropenan (*oroman, qoropan*).

13 Tudenı zışapes otzkedit. So mu itkven? Do, tkvani muço ren, isinapit.

1. Ayşe dadi	: Ayşe teyze	_____	Ayşe bula (Atınurı)
2. komoli koçı	: mert adam		
3. Cemil paşu	: Cemil dede		
4. nçai işven	: çay içiliyor		
5. xeleri oxorca	: mutlu kadın		
6. artikati	: birbirleri		
7. eşulunan = eşkulunan = eşkuluran		: yukarıya çıkıyorlar	
8. gextas en = cexłasen = cexłasere		: aşağı inecek	
9. gyari içkomen = cari işkomen		: yemek yeniyor	
10. aoropenan = oroman = qoropan		: seviyorlar	

Lazuris "konuşmak" otku şeni 6 zışa ren. So mu itkven giçkinan-i?
 asinapen = ağarğalen = axaşaren = aşaramiten = alakirden = alafen

14 Tzori cuğapıs nuğarıt.

1. Ayşe dadişı komolis Şabani gyodzin (codzun, coxons).	Ho ☒	Var ☐
2. Ayşe dadıs nçai otzilu kai var datzonen (xadzi var ayen).	Ho ☐	Var ☐
3. Nçai Cemil paşuk tzilums.	Ho ☐	Var ☐
4. Cemil paşus kai (opşa vorsi) nçai atzilen.	Ho ☐	Var ☐
5. Cemil paşuk kaşa ndğas nçai tzilums.	Ho ☐	Var ☐
6. Nçai dupinams do gamaçams.	Ho ☐	Var ☐
7. E do, nçaişı geçareri-ti Ayşe dadik eçopums.	Ho ☐	Var ☐
8. Ayşe dadişı ocağıs, gyari var içkomen (cari işkomen).	Ho ☐	Var ☐

15 NENATE: Tzori kitxalapes cuğapış meçit.

1. Ayşe dadi sonuri ren do naķo tzaneri ren?
2. Cemil řapū sole (nakele) emekli ren?
3. Hantepe (hani) muşeni şapilatişe eşulunan (eşkulunan)?
4. Cemil řapūs nçai atzilen-i?
5. Nçaişi geçareri mik eçopums?
6. Nçaişi geçareli mundes niçen?
7. Cemil řapū muşeni noğaşe gextasen (cextasen)?
8. Bozos nçai utzilapun-i?
9. Bozok muşeni dersi içalışams?
10. Ayşe dadişi ocağış gyari muço içkomen (işkomen)?

16 Hatzi tkva çarit. Tkvani oxoris mik mu dulya ikums?

Nana-çkimi dogurale ren. Lises içalışams do berepes Lazuri dogurams. ...

AĞUSŦOZI MULUN ATMACAŞ ORA

AğusŦozi mulun atmacaş ora
Va m̄porom-i kale bozo gyoze gyora
Va m̄porom na dotkvi baška gobgora
Muço p̄a do so bida e verane

Avli-skaniz golobiŦişi ğoma
Yaliz otzkerŦi do intxorŦi toma
Na idare yeri mot extas koma
Muço p̄a do so bida e verane

Si mot doloxeŦi onŦuleş rubaz
Mebareyi mu dologidzin ubaz
Gomdunare dolobantxare Ŧobaz
Muço p̄a do so bida e verane

Dido çuŦa giğun si gyuli yaşi
Si mundeze mavare ma arkadaşi
Jur toliz domaben ma iyya yaşi
Muço p̄a do so bida e verane

Yaşar Turna

8.

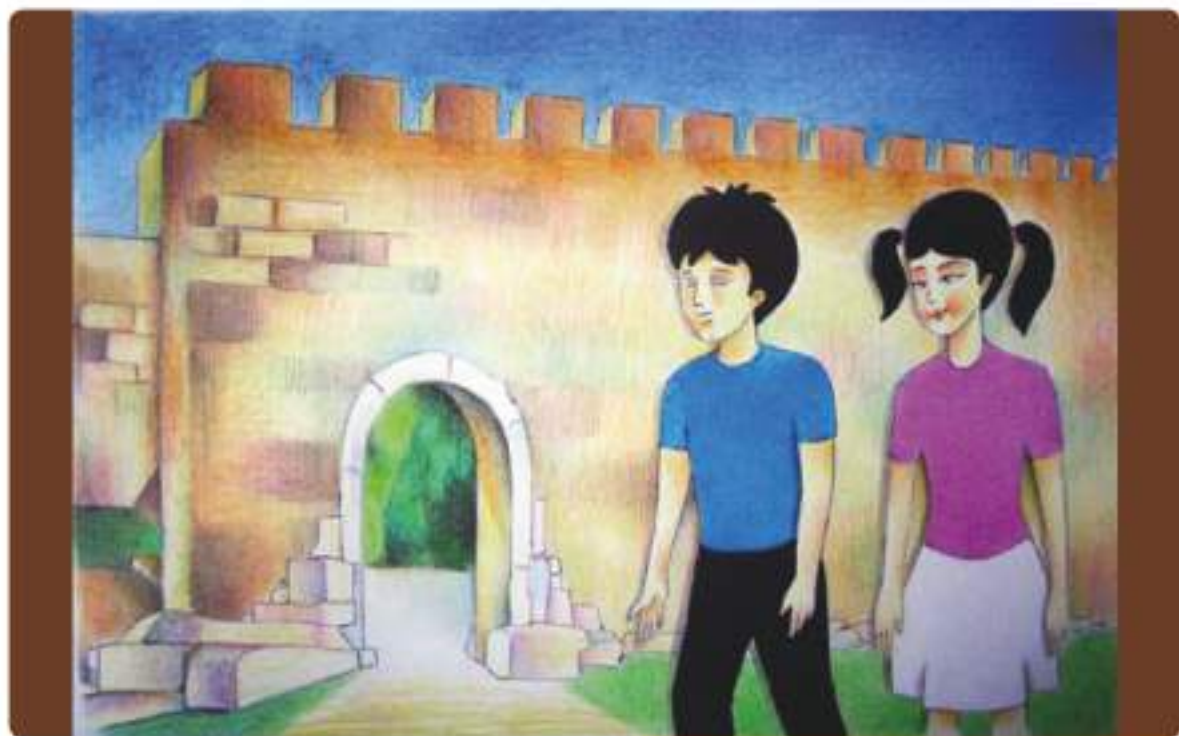
UNITE

SO VIDATEN

SO VIDATINON

NAK VIDATERE

Ham Unites:

1. Tarixuri svalepe
2. Gokteri omeselu

Amseri gzas gebdgiturt. Ćume ham saatis ŤraĶuzaniŝe Iveri (xtimeri) vorŝaten.

Arte do Ťanaŝi osinapus mevaucat - mevaŝkinat - visiminat

Ťana : Xela kaoba Arte! Mu ikum (mu ikom, mu ikip)?

Arte : Mu Ķa, vixazirer. Ćume Batumiŝe vidare. ZuĶauĶa goptare (gopta-minon).

Ťana : ZuĶauĶas so idare? Mi-Ķala (mi-şkala) idare?

Arte : Arŝaŝeni, Arkabi, Xopa, Batumi... Manebape-Ķkimi-Ķala vidare.

Ťana : Tarixuri svalepe (yerepe) goxtare-i?

Arte : Moro mu! Sumela, Gonia (Apsarosi), Ťetra, Lazika... Iri-kele goptare.

Ťana : E do, hatzi mu ikum?

Arte : Hatzi vixazirer. PorĶa, tzineĶi do mutepe-Ķkimi pxazirum.

Ťana : Vorsi hindos (Ķai hemoras). Si mot ibeĶer, ixaziri.

ZİTAPE

Zilkale

Atinaşi Kızkule (Atina)

Cixakuci (Lazikaşi nananoğa)

Petra cixa

Goniaşi (Apsarosi) cixa

Sumelaşi Manasteri (Traşuzani)

1 Resimepeşi tude svalepeşi coxo (yoxo) çarit.

Zilkale

Ķizkule

CixaĶuci

Ėetra

Jurxinci

Gonia (Apsaros)

Sumela Manasġeri

Ayderi

Zilkale

A

J

A

Ķ

Ė

G

S

2 Tudeňi resimepe do zıřape okozemcıt (okomçkeřıt).

1

5

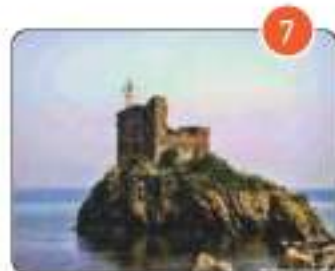
2

6

3

7

4

8

- a. Zilkale
- b. Kızkule
- c. Cışakucı
(Lazıkışı nananoğa)
- ç. Peşra
- đ. Jurxıncı
- d. Gonia (Apsaros)
- e. Sumela Manasşeri
- f. Ayderi

1. a

2.

3.

4. ç

5.

6.

7.

8.

VİDİ - VİDARE

Lazcada gelecek zamanda farklılıklar vardır. Bu farklılıkları aşağıdaki tablodan izleyebilirsiniz. Bu kitapta sarıya boyanan şekliyle örnekler göreceksiniz.

vulur (şimdiki zamanda): gidiyorum vidi (geçmiş zamanda): gittim			
ĞOMA: gün		ÇUME (ÇUMANİ): yarın	
(Ma) vidi (bidi)	gittim	vidare (vida-minon)	gideceğim
(Si) idi	gittin	idare (ida-ginon)	gideceksin
(Hem/Heya/ıya) idu	gitti	idasen (idas-unon)	gidecek
(Çku/şku) vidit (bidit)	gittik	vidaten (vidat-minonan)	gideceğiz
(Tkva) idit	gittiniz	idaten (idat-ginonan)	gideceksiniz
(Hentepe/ Hini) ides	gittiler	idanen (idat-unonan)	gidecekler

ĞOMA : dün

1. Ğoma Batumişe vidi (bidi).
Dün Batum'a gittim.
2. Ğoma Batumi bdziri.
Dün Batum'u gördüm.
3. Ğoma Batumis gopti (goffi).
Dün Batum'u gezdim.
4. Ğoma Batumis vorfi.
Dün Batum'daydım.
5. Ğoma Batumis vinçiri (bimçviri).
Dün Batum'da yüzdüm.

ÇUME (ÇUMANİ) : yarın

1. Çume Batumişe vidare (bidare).
Yarın Batum'a gideceğim.
2. Çume Batumi bdzirare.
Yarın Batum'u göreceğim.
3. Çume Batumis goptare (goffare).
Yarın Batum'u gezeceğim.
4. Çume Batumis vorfare (borfare).
Yarın Batum'da olacağım.
5. Çume Batumis vinçirare (biçvirare).
Yarın Batum'da yüzeceğim.

3 İkitxit (tkvit, golionit)

PETRA CİXA: Dido mcveşi Lazi cixa ren. Maaşanı oştzanas (6. yüzyıl) koderi (kideri) ren. Hatzi Okortura devleşi doloxe, Zuğauçaşi keladis geladgin. Batumişen Kobuletişe uluşaşanı (uluşaşakis) 17 km, Kobuletişen 7 km medra ren. Mcveşoraşi Kiralobape Bizansi do Persepe şeni dido beciği cixa orlu Petra. Hatzi kodape okixu doren. Tur-istepe hek odziruşe ulunan.

SUMELAŞI MANAŞTERİ : Sumela Manasıteri Trapezanişi Kasaba Mačka do jile ren. Mcveşi Xiristianepok oxvamu şeni tzopxes, ya zoşonan. Dido mskva svas tzopxeri ren do dido turisti ulun. Ar peıraşi tis metzopxeri on. Kınçışi obge steri. Jindo otzkedasi işkurinen.

4 Tudenî kitxalapes çuğapî meçit.

GOLAXTİMERİ - GEÇMİŞ

ğoma	dün
gotzo	geçen yıl
mtzea (ndğura)	demin, az evvel
ar ndğa tzoxle (ar ndğa oği)	bir gün önce
ar xafta tzoxle (ar xafta oği)	bir ahfta önce
jur tzana tzoxle (ar tzana oği)	bir yıl önce

NA MOXTASEN - GELECEK

çume	yarın
gendğani (cendğani)	ertesi gün
tzanas	gelecek yıl
ar ndğa-şkule	bir gün sonra
ar xafta-şkule	bir hafta sonra
jur tzana-şkule	bir yıl sonra

4.1

SO/ NAK : nerede, nereye

1. Ğoma so (nak) orîi?

_____

2. Gotzo so (nak) idi?

_____

3. Ğoma so (nak) inciri?

_____

4. Gotzo so (nak) isteri (ibiri)?

_____

5. Ğoma so (nak) inçiri (imçviri)?

_____

4.2

MUNDÉS: ne zaman

1. Çume so (nak) orfare?

_____

2. Tzanas so (nak) idare (ida-ginon)?

_____

3. Çume so (nak) incirare?

_____

4. Tzanas so (nak) isterare (ibirare)?

_____

5. Çume so (nak) inçirare (imçvirare)?

_____

5 Tudenı kitxalapəs cuğapı meçit. Ķuđı doloxeni zişape oxmarit.

resimi kapça
 Ķetraře destanı
 burti viçalışı
 filimi nçai

1. Si çume (çumanis) mu şvare?

Çume nçai pşvare.

2. Çume mu isterare (ibirare)?

_____

3. Çume mu çkomare (çkomare)?

_____

4. Çume so idare?

_____

5. Çume mu çarare?

_____

6. Çume mu are (vare, qva-ginon)?

_____

7. Çume mu dzirare?

_____

8. Çume mu ģarare?

_____

6 Tudenı çarape **ikixit** do artıkatı-kala isınapıt.

1

ATINAŞI KIZKULE: Atinaşi Kızkule, dido mcveşi Kule ren. Atinaşen Maşavri-kele uluşaşanı (uluşaşakis) zuğapıcıs ren.

Mis uxenapun, mundes uxenapun do muşeni uxenapun mitis var uçkin (uşkun).

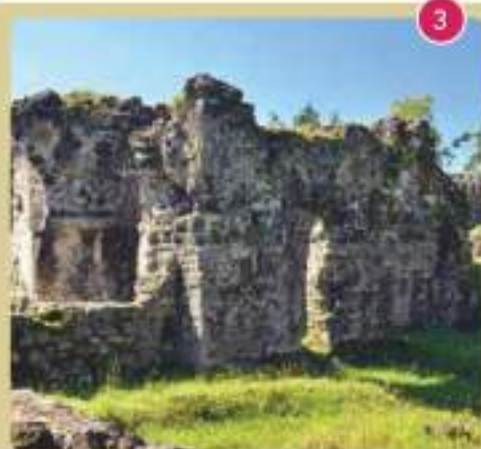
2

ZILKALE

Furtona ruba do jile, Çatışı gzaşi jin ren. Mundes na itzopxu mitis va açkinen. Ar plakişi jin eyo-dgin. Zuğaşen 750 meţro jin ren. Zilkale, askerepek na oxmaraman cıxa ren. Turistepek seri, ndğaleri Zilkaleşe ulunan do otzkenan. Turkiyeşi doloxe ren do turistepe ulunan.

3

GONIA CİXA

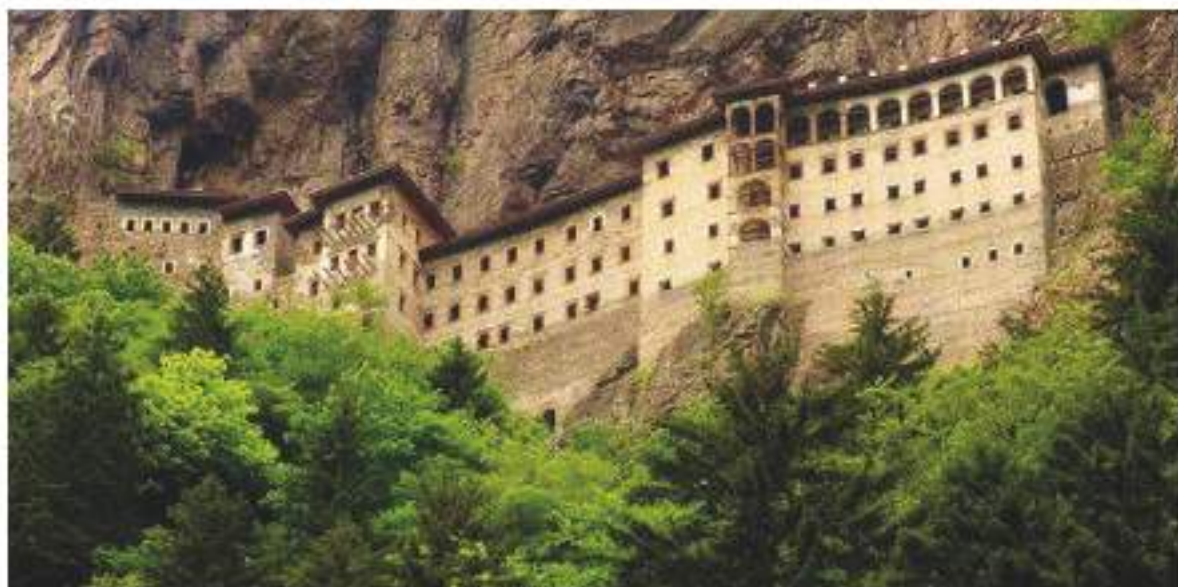
Batumişen Turkiye-kele mulutaşanı (mulutaşakis), mavıtoxutani kilometros ren. Çoroxi ğalışi pıcıs, mcveşi Lazi cıxa ren. Coxo-muşı Argonotepeşen mulun ya zoşonan. Cirekepes Roma periodışı cıxa ren, ya çarun. Romaşi ukule Bizansi, ukule-ti Osmanlepek eçopes doren. 1878 tarixi-şkule Okorturaşi devletis kodoskidu doren.

ÇARA 1

Tudeni çara ipti iucit, ukule ikitxit (tkvit, golionit).

Arte, Tamtras, havaalanis iyondramtu (çumertu). Şana do Tutaste Mpoliße maputxocete moxtaneŧu do Tanura-kala Rizes idziraneŧu.

Aroğorda goxtimu guris uğuşes. Arte rehberi-nişi orŧu. Maarani ndğas Atinaşi Kizkule dziraneŧu. Ukule, Ayderi do Zilkale. Majurani ndğas Batumi-kele idaneŧu do Petra do Lazika dziraneŧu. Hekolen Vani coxoni noğuşe idaneŧu. Masumani ndğas Turkiye-kele goiktaneŧu do lumcis Tamtras dodgitaneŧu. Maotxani ndğas-ti Sumelaşi manasleri dziran do xolo maputxocete Mpoliße goiktaneŧu. Haşo pilani uğuşes. Hatzi isinapaman. Uci meçpat (visiminat, vişkinat).

ZUĞAUÇAŞI MSKVANA - 1

Şanak, "Dido mamşkorinu. Gyari so pçkomaten (pşkomaten)?" ya do rehberis ukitxu.

Tutastek "Saati nako ren?" ya tku. Tanurak, "Saati juri ren." ya utzu. "Ondğeneri gyari (yemaneri cari) oçkomoni (oşkomoni) voret. Gyari oçkomat (cari oşkomat) do ukule vidat." ya. Gurubis na orŧu mtelis Tanuraşi ziŧa kai datzonu (xadzi ayu). Mtelis dido amşkorinu dorŧu.

Artek, "Gyari Furfonas pçkomaten." ya tku do gzas kogedgites (gzas kocegutes).

Ondğeri-şkule (yema-şukale), saati sumis gurubik gyari oçkomu (cari oşkomu) dorŧu. "Hatzi so vidaten?" ya do kitxu Şanak. "Ayderi-kele vidaten." ya utzu Artek. Mtel arabas kogexedes (kocexedes) . Açkva Ayderi-kele ulurŧes.

...

Giçkiñan!

Lazcada başkalarının söylediklerini birine aktarırken aşağıdaki kalıplar kullanılır. Başkalarının söylediği söz "..." tırnak içinde yazılır. Tırnak kapatıldıktan sonra "ya" bağlacı konur ve "tku: dedi, ukıtxu: sordu, "utzu: ona söyledi" gibi ifadelerle cümleye devam edilir.

"..." ya tku. ... *dedi*

"..." ya do ukıtxu (*kitxu*). ... *diye sordu.*

"..." ya utzu. ... *diye ona dedi.*

Aşağıdaki örnekleri inceleyiniz.

7 Evulepes kai otzkedit (Vorsi tsadit).

1. Şanak, "Dido mamşkorinu." ya tku.
Şana "Çok acıktım." dedi.
2. "Gyari so pçkomaten?" ya do rehberis ukıtxu.
"Nerede yemek yiyeceğiz." diye rehberine sordu.
3. Tutastek, "Saati naño ren?" ya tku.
Tutaste "Saat kaç." dedi.
4. Tanurak, "Gyari oççkomat do ukule vidat." ya.
Tanura "Yemek yiyip gidelim ." dedi.
5. Artek, "Gyari Furtonas pçkomaten." ya tku do ...
Arte "Yemeği Fırtına Vadisi'nde yiyeceğiz." dedi ve ...
6. "Hatzi so vidaten?" ya do kitxu Şanak.
"Şimdi nereye gideceğiz." diye sordu Şana.
7. "Ayderi-kele (Ayderi tere) vidaten." ya utzu Artek.
Ona "Ayder tarafına gideceğiz." dedi Arte.
8. " Gurubik, iri aroğorda "Zilkaleşe vidat." ya do kriü.
Gurup, herp beraber "Zilkale'ye gidelim." diye bağırdı.

ÇARA 1

İpti niucit (işkinit, isiminit). Ukule ikitxit (tkvit, golionit).

ZUĞAUÇAŞI MSKVANA - 2

Arteşi gurubi Ayderi Kele uluŧu...

Apiçora-şkule Furŧonaşen kogamaxtes. Artek gurubis utzu-ki, "Şurimşinepel Ham gzaşen Ayderişe, majura gzaşen Zilkaleşe ilven (ixtimen). Tkva, so olva ginonan (gorumt)? Ayderişe vidat-i vana Zilkaleşe vidat-i?" ya. Gurubik, iri aroğorda "Zilkaleşe vidat." ya do kriiu (quu).

He ndğas gurubik Zilkale kodziru. Ukule (ukal) Ayderişe ides do Ayderis goxtes, doxedes, çkomes (şkomes) do şves. Çumanis Batumi-kele idaneŧu. He seris Ayderis ar otelis dodgites (dogutes). Ordo incires.

Çumanis ordo moiselers. Gyari-şkule (cari-şukale) Şanak gurubişi rehberi Artes "Çumaneri programi-çkuni mu ren?" ya do kitxu. Artek, "Çume Batumişe vidaten. İpti Sarpişi gymruğişe (cumruğişe) golaptaten. Ukule otoposite Batumişinoğaşevitatendohekondğenerigyari pçkomaten (pşkomatere). Çumaneri programi-çkunis didope renan (opşape onan). Batumi-şkule Pëtraşe vidat do Pëtras goptaten. Kogiçkinan, Pëtra Lazepëşi dido mcveşi cixa ren. Pëtra-şkule-ni dodgita Ķobuleti ren. Ķobuletis gundze zuğaŧici ren. Hek vinçiraten..."

ÇARA 2

İpti niucit (işkinit, isiminit). Ukule ikitxit (tkvit, golionit).

Artek xolo imeselaŋtu (iġparamitaŋtu). "Çku na vidaten eni mskva do becifi sva Nokalale ren. Lazikaŝe oxtimu şeni Batumi do mele sum saati gza miġunan. Hemuşeni, gverdi gzas dobdgitat do gyari pçomaten, korba vodzġaten."

Ondġeri-şkule saati juris Megrelyas vorŋaten. Lazika, Megrelyası doloxe ren. Lazika, Lazika coxoni mcveşi kiralobaşi nananoġa ren. Doloxemuŝi, muze, oxvame do çkva mutxape renan. Cixaġuci (Lazikaşi nananoġa) goxtimoni do odzironi sva ren.

Muşebura "Goxtimoni do odzironi dido sva ren." ya tku Tanurak. "Moro mu!" ya utzu Tutastek. Artek osinapu var naşku dorŋu. Hatzi Lazikaşi imeselaŋtu. Apiçora-şkule Arteşi omeŝelu diçodu.

Tanurak, "Mundes goviktaten?" ya do kitxu. "Çume var gendġani (oçume var cendġani)." ya utzu Artek.

Mteli (iri) arabas kogexedes ...

7 Hatzi isinapit, tudeni ziŋape giçkinan-i?

1. aroġorda	9. oxvame
2. dodġites (dogutes)	10. gyulvas
3. gendġani (cendġani)	11. ginonan (gorumt)
4. goxtimoni	12. gyari-şkule (cari-şukale)
5. imeselaŋtu (iġparamitaŋtu)	13. kiraloba
6. Lazika coxoni	14. mcveşi
7. mteli (iri)	15. muşebura
8. nananoġa	16. Okortura

8 Jini çara ikixit. Ukule tudeni zişape artikati-şkala okozadit.

1. Batumi-kele

2. gyari-şkule

3. Sarpişi gyumruşi

4. golaptat

5. mcveşi

6. zuğaşici

7. sva

8. dobdęitat

9. şçomaten

10. vorşat

1. h

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

9. _____

10. _____

a. dobgutat

b. pşkomaten

c. sahili

ç. yeri

ç. cari-şukale

d. Sarpişi cumruşi

e. golaffat

f. borşaten

g. Batumi-kale

ę. eski

8 Hatzi tudeni kitxalapes cuğaşi meçit.

Vica (Çamlıhemşin)

Atina (Pazar)

Senaki (Okortura)

Batumi

Traşuzani

1. Zilkale so ren (nak on)?

Vica (Çamlıhemşin)

2. Kizkule so ren (nak on)?

3. Cixakuci (Lazikaşi nananoğa) so ren?

4. Sumelaşi manasferi so ren (nak on)?

5. Peşra cixa Peşra so ren (nak on)?

6. Gonyarı cixa so ren (nak on)?

9 Tzori cuğapis nuğarit.

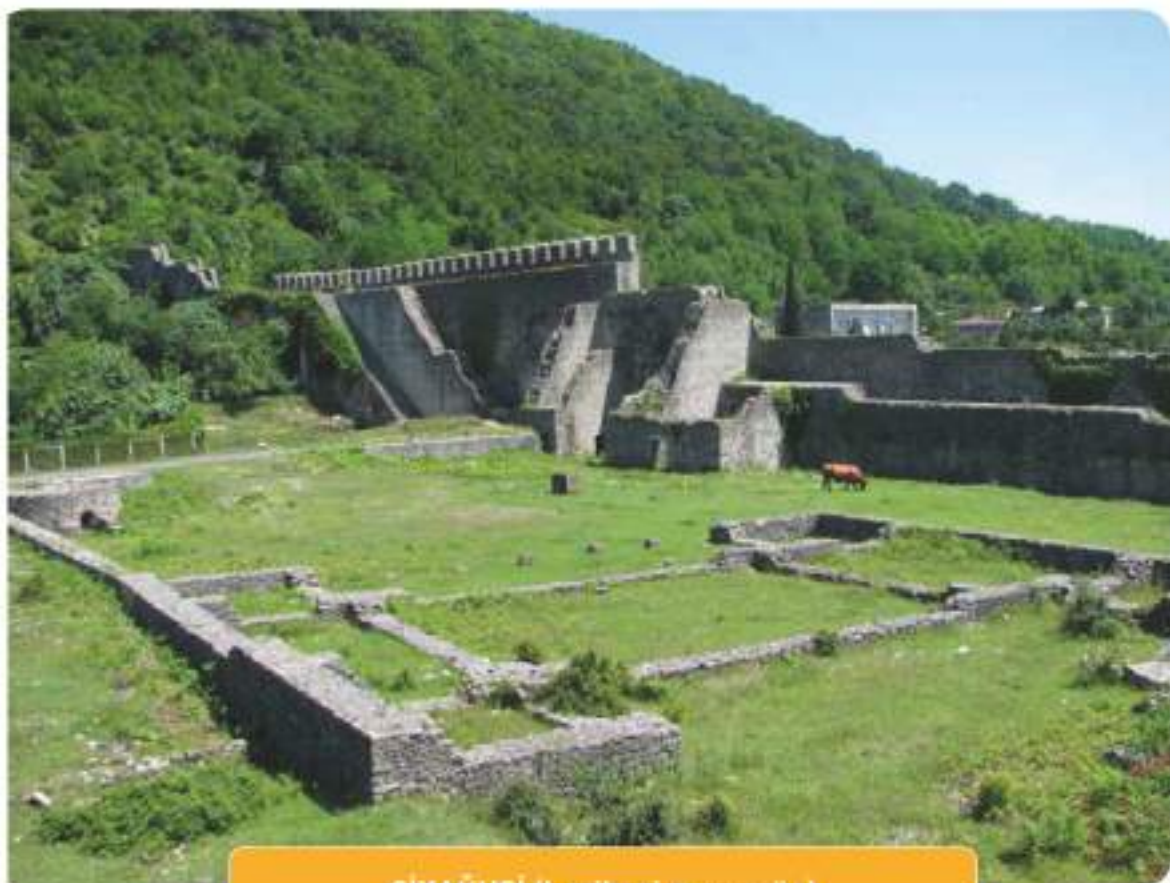
1. Apiçora-şkule Furtonaşe kamaxtes.	Ho ☐	Var ☒
2. Ukule Ayderişe ides do çxomi çopes.	Ho ☐	Var ☐
3. Şanak Artes "Programi-çkuni mu ren?" ya do kitxu.	Ho ☐	Var ☐
4. Artek, "Çume Batumişe vidaten." ya tku.	Ho ☐	Var ☐
5. Batumi-şkule Pëtraşe ides do Pëtras goxtes.	Ho ☐	Var ☐
6. Pëtra Lazepeşi dido mcveşi cixa ren.	Ho ☐	Var ☐
7. Lazika, nananoğa ren	Ho ☐	Var ☐

10 NENATE: Jini çara ikitxit do tudeni zişapes cuğapi meçit.

1. Artek gurubis mu utzu?
2. Gurubik mu tku do kriru?
3. He ndğas gurubik mu dziru?
4. Batumi-şkule so ides do mu es (yes, qves)?
5. Cixaçuci (Lazikaşi nananoğa) Batumişen nako mendra ren?
6. Mundes Megrelyas orşanen?
7. Cixaçuci so ren (nak on)?
8. Lazika muşi nananoğa ren?

OĞİTXONİ - OZİTONİ - GOLAONONİ

CIXAKUCİ (Lazikaşi nananoğa)

Miladiş tzoxle koderi (tzopxeri, tzipxeri) Lazepesi eni mcveşi noğa ren. Senaki coxoni (yoxo-muşi Senaki na ren) noğaşen 15 km mendra, Nokalake coxoni opuŧes ren. Noğaşi ar kele Texuri coxoni ğali gelulun. Cixakuci, Texurişi keladis ren do ar ğormaşen ğali kele dolixtimen. Jur şilyaşen dido tzana tzoxle ikodu doren. Lazepesi en didi noğa ren do Lazika coxoni kiralobaşi nananoğa ren. Bizansurepek Arkeopolis (mcveşi noğa) utzumerŧes. Doloxe-muşi ar oxvame ren. Margalepek ham nananoğas Cixakuci utzumenan. Hatzi Okortura devleŧişi doloxe ren do turistepe Cixakuci odzira-mu şeni ulunan.

E DUMANİ DUMANİ

E dumani dumani (2)

Nay ulur mani mani (2)

Nana do baba-skani (2)

Nuķu okodumani (2)

Pulera kodolodu (2)

Toli-ti var idziren (2)

Bozo şuri do guri (2)

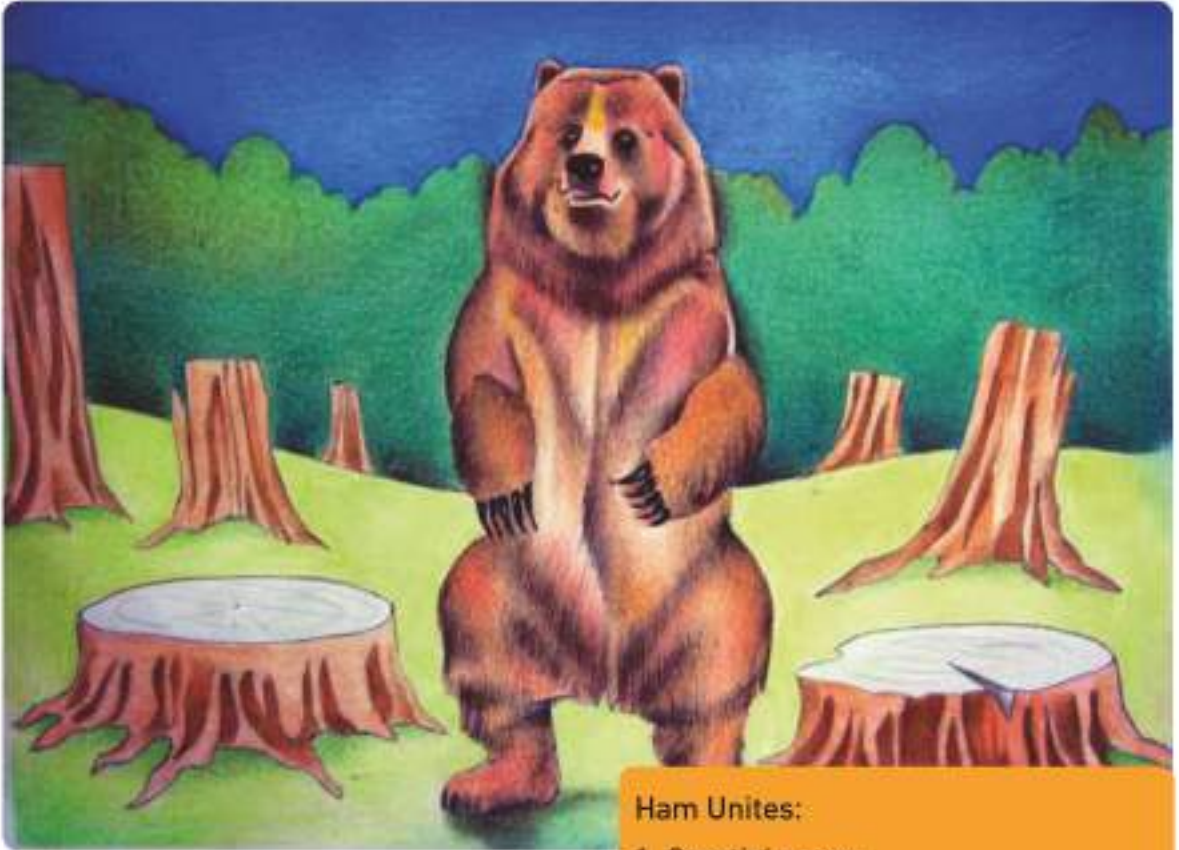
Ezmocepes madziren (2)

Anonimuri Lazuri Birapa

GOMTİ-ÇKUNİ

Ham Unites:

1. Gomtışı oşavu
2. Gomtî muşeni işaven
3. Gomtîs muço govuskuraten

OĞOSINAPU 1 İpti niucit (işkinit, isiminit), Ukule ikitxit (tkvit, golionit).

Doguralek do maguralepe-muşi-kala isinapams. Kiana-çkuni şubun. Gomti-çkuni işaven. İklimi ikturen. E do mu şaten? Mu oxenu diçirs?

Dogurale : Avrupa (kimyoni mgvana) oxmaru kai na va ren giçkinan ho-i?

Arte : Avrupa (kimyoni mgvana) mu ren?

Dogurale : Kimyoni mgvana nçais na govubğamt avropa ren.
Avropa, pavrikaşı xeneri ren do kimyoni ren.

Şana : Ma komiçkin. Çkunepek-ti ixmaran. Avrupa nçais gubğaman.

Tutaste : İri-tevulis gubğaman. Lu, loby, meyve do lilvepes-ti gubğaman.
Kimyoni mgvana oçkomale-çkunis **anşalen** do ordo ordo vizabunet.

Şana : Kimyoni mgvanak leşa do tzkari-ti **şavums**.

Tutaste : Problemi kimyoni mgvanape xvala va ren.
Pavrikapek **sera gazi** gamiğaman do **ozonişı şabaka-ti gaminçoren**.
Kiana-çkuni ndğa do ndğa şibun (şubun, nçxun).
Kutubişı **inerepe** ndğulun (intzinen). İklimi ikturen.

Arte : Heşo xvala-i? **Asidişı mçimape-ti** koren. Mboli mboli asidişı mçima
mçims. Asidişı mçimak ncalepe oğurinams.

Dogurale : ...

ZİTPE

kimyonı mgvana

seraşı gazi

ozonişı şabaKa

tzkarişı oşavu

kutubişı inerepe

iklimişı goktura

meoxmara

asidişı mçima

Giçkişan!

HANTEPE GIÇKIŞANI HANI GIŞKUTANI!

- gamiğaman : çikarıyorlar
- gaminçoren : deliniyor
- ndğulun (intzinen) : eriyor
- iklimi ikturen : iklim değişiyor
- ekubğaman : içine döküyorlar

1 Zifape goşuğit do resimepes mu dziremt doĉarit.

tzkarişi oşavu

seraşi gazi

kianas govuskurat

şaronişi oşavu

kimyoni mgvana

kutubişi inerepe

nca ekvatu

mjoraşi enerji

meoxmara

tzkarişi oşavu

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

2 Resimi do zifape okomçëšit.

1

5

2

6

3

7

4

8

a. młka (ormani)

b. ğali

c. koma

ç. mjora

ç. noškeriši kva (taš kōmürü)

d. meoxmara (geri dōnüşüm)

f. nca ekvatu

g. nca dorgalu

1. b2.   3.   4.   5.   6.   7.   8.

3 Tudenî cumlepes boşı na ren svalepe opşit. Meçamerî zifape oxmarit.

şavums

xenerî

iktüren (imtüren)

sera gazi

gubgaman

gamiñçoren

anşalen

tubun (nçxun)

ndğulun (intzinen)

1. Kimyoni mgvana pavrikaşı _____ xenerî _____ ren.
2. Nçais na _____ kimyoni mgvana avropa ren.
3. Kimyoni mgvana oçkomale-çkunîs _____ do vizabunet.
4. Kimyoni mgvanak lefa do tzkari-ti _____.
5. Pavrikapek _____ gamiğaman.
6. Sera gazite ozonişi tabaka _____.
7. Kiana-çkuni ndğa do ndğa _____.
8. Kiana-çkuni na tubun şeni (nçxun şeni) iklimi _____.
9. Kiana-çkuni na tubun şeni (nçxun şeni) kutubişi inerepe _____.

OĀOSĪNAPU 2 İpti niucit (işkinit, isiminit). UKule ikitxit (tkvit, golionit).

Doguralek maguralepe-muşi-kala isinapams. Kiana-çkuni fibun. Gomti-çkuni işaven. İklimi ikturen. E do mu pāten? Mu oxenu diçirs?

Arte : ...

Dogurale : E do, ormanepe-çkunis mu ağoden?

Tutaste : İpti, ormanepe-çkunişi jin asidişi mçima mçims. Asidişi mçimak ncalepe oğurinams. Majura, gamaçamu şeni ncalepe ekvatuman, ormanepe (mīkalepe) çuman do haşote ormanepe gamağurun. Daha mtsika mçims. Daha mçxapa iyen (iven, iqven). Ndğa do ndğa **kiana fibun**.

Şana : Tzķari **işaven**. Ğalepe işaven. Ťaroni do gomti işaven. Kiana fibun. **İnerepe ndğulun (intzinen)**. Ormanepe gamağurun...

Tutaste : Haşopete bazi **skindinape eçķodun (yeçķodun, moikvaten)**.

Dogurale : E do, mu pāten? Gomti-çkunis, kiana-çkunis muço **govuskuraten**?

Arte : İpti, organiği oxaçķu do organiği oçķomu diçirs. Avropaşen (kimyoni mgvana) mendra oyapu (ovpu, oqvapu) diçirs.

Şana : Ar-ti, **mjoraşi enerji** do **ixişi enerji** oxmaru diçirs.

Arte : Tzķari, ğali do leşas **goskuru (goçu)** diçirs. Gomtis goskuru (goçu) diçirs.

Tutaste : Nca dorgalu diçirs. Mboli mboli nca dorgalu diçirs.

Dogurale : Dido kai berepe, dido kai. Kiana-çkunişi kainoba şeni mu diçirs, tkva kogiçkinan.

ZİTAPE 2

nca ekvatums

ormanepe çuman

kiana tibun (tubun)
kiana nçxun

ğalepe işaven

şaroni işaven

skindinape eçkodun

organiği oxaçku

ixişi enerji

mjoraş enerji

Giçkişan!

HANTEPE GIÇKIşANI HANI GIŞKUTANI

- kiana nçxun : dñnya ısınıyor
- oğurinams : öldürüyor
- anşalen : karışıyor

4 Tudenı cumlepe tzeni ren-na "tzeni" vana "guli" çarıt.

1. Kimyoni mgvana nçais na govubğamt avropa ren.	<u>tzeni</u>
2. Kimyoni mgvana gomti-şeni dido kai ren.	<u>guli</u>
3. Sera gazik ozonişi řabaķas zarari meçams.	_____
4. İklimi na ikturen şeni kutubişi inerepe ndğulun (intzinen).	_____
5. Asidişi mçimak ncalepe şeni dido kai (opşa vorsı) ren.	_____
6. Ncalepe na kvatuman iklimi şeni kai va ren.	_____
7. Ozonişi řabaķa sera gazite var gaminçoren.	_____
8. Tzkari, ğali do leşas goskuru (goçu) diçirs.	_____

5 Tudenı cumlepe artikati-ķala okozadıt.

1. Kimyoni mgvanak	a. zarari meçams.
2. Sera gazik ozonişi řabaķas	b. tzkari do leşa şavums.
3. Asidişi mçimak	c. organiği oxaçķu diçirs.
4. Ozonişi řabaķa na gaminçoren şeni	ç. kiana nçxun.
5. Kianas goskuru (goçu) şeni	ç. gomti var şavums.
6. Mjoraşi enerjik	d. gomti şeni kai ren.
7. Tzkari, ğali do leşas	e. goskuru (goçu) diçirs.
8. Nca dorgalu	f. ncalepe oğurinams.

6 Kai ikitxit (Vorsi tkit).

GOMTI ÇKUNIS MUPE AĞODEN?

- Ėalepe işaven.
- Leŧa işaven.
- Oçkomale do oşumalepe işaven.
- Leŧa do tzkari-ti işaven.
- Ozonişi ŧabaka gaminçoren.
- Kiana-çkuni ŧibun (ŧubun, nçxun).
- Kutubişi inerepe ndĖgulun (intzinen).
- İklimi ikturen (goimturen, goymturen).
- Asidişi mçima mçims.
- Ormanepe (mŧkalepe) gamağurun.
- Skindinape eçkodun (yeçkodun, molkvalen).

GOMTI-ÇKUNIS GOSKURU (GOÇU) ŞENİ MUPE
OXENU DIÇİRS?

- Organiği oxaçku diçirs.
- Organiği oçkomu diçirs.
- Mjoraşi enerji oxmaru diçirs.
- İxişi enerji oxmaru diçirs.
- Tzkari, Ėali do leŧas goskuru (goçu) diçirs.
- Gomtıs goskuru (goçu) diçirs.
- Mboli mboli nca đorgalu diçirs.
- Kiana-çkunişi kainoba ŧeni mu diçirs?
- Pavrikapes filifre gedvalu (cedvalu) diçirs.

7 Tudenı cumlepe artikatis elueşıť/ okpzemcıt.

1. Kimyoni mgvana leťas na anťalen řeni...

2. Ozoniři řabaķa na gaminćoren řeni...

3. Kiana-ćkuni na řubun řeni...

4. Asidiři mćima na mćims řeni...

5. Ormanepe na gamağurun şeni...

6. Gomti-ćkunıs goskuru (goću) řeni...

7. Gomti-ćkuniři kaoba řeni...

1.

a

2

3

4

5

6

7

8

a. tźkari do leťa iřaven (ipinťen).

b. kiana-ćkuni řubun (nćxun).

c. iķlimi iķturen.

ć. nca dorgalu dićirs.

ć. skindınape ećķkodun (yećķkodun, moikvaten).

d. organiği oxaćku do organiği oćķkomu dićirs.

e. ormanepe gamağurun.

9

Ķai ikitxit (Vorsi tkit).

Gomtis Muçote Govuskuraten!

- Mboli mboli nca dorgit. İri Kale nca dorgit.
- Mboli mboli igzalit. Āanda araba mot ixmart.
- Tzkaris guskurit. mtsika tzkari ixmarit.
- Mtsika enerji ixmarit.
- Ķalis çorçi mot ekubğamt.
- Kimyonepe mot ixmart.
- Tenape genkolit (çonape cenkolit)
- Pilasţiği poşeţi mot ixmart
- Pili lefas mot oķkoçamt

10 Hatzi tudeni jur kitxalas cuğapı meçit.

1. Ĥaroni muçote işaven?

1. _____
2. _____
3. _____

2. Gomti muçote işaven?

1. _____
2. _____
3. _____

11 Tudeni çaras boşı na ren svalepe opşit.

çorçı

dorgit

ixmarit

ıgزالit

guskurit

iktüren

1. Mboli mboli nca _____ . Ĥanda araba mot ixmart.
2. Tzkaris _____ , mtsika tzkari ixmarit.
3. Mtsika enerji _____ . Tenape (kyonape, çonape) genkolit.
4. Ĝalis _____ mot ekubğamt.
5. İklimi _____ . Skindinape ğurunan.
6. Kimyonepe _____ ixmart. Leña do tzkaris guskurit.

ÇARA 1

İpti niucit (işkinit, isiminit). UKule ikitxit (tkvit, golionit).

GOMTİS GOVUSKURAT

Açkva oşavu mu ren kogiçkinan. Gomti işaven, şaroni işaven, çali işaven do tzkari işaven.

Gomti, koçik şavums (pintums). Koçi çku (şku) voret. Arabapeşi egzoişen do pavrikapeşi bacapeşen na gamulun gazepek şaroni şavuman. İxik şaveri şaroni heşo haşo gontaxilums. Ama, ixi var baru na şaveri şaroni ar svas kodoskidun.

Şalepes çorçi (çoşi) ekevubęamt do tzkari pşavumt. Pavrikapek şaveri tzkari-nişi şalepes ekubaman. Çorçepe, şaveri tzkarepe zuğaşe ulun do zuğa-ti işaven. Tzkari işavasi şalis na skidun çxomepe, şalişi gomtis na skidun kinçepe do majura şuronepe xroskunan (ęurunan).

Çku xolo kimyonepete do çorçepete lefa pşavumt. Nçais kimyoni mgvana (avropa) govubęamt. Kimyoni gvanak lefa, tzkari do şaroni şavums.

Ncalepe eşkvatumt. Ormanepeşi doloxendo gzalepe vikumt. Nçai oxenu şeni ormanepe bzonumt. Haşopete ormanepe gamavoğurinumt.

E do, kiana-çkuni ndęa do ndęa işaven, ndęa do ndęa ęurun.

Kiana-çkuni gskuruşi (goçuşi) gza gomti var oşavu ren. Gomti-mşine oyapu (ovapu, oqvapu) ren. Muço şat do gomti oşavu (opinlu) dovogutinatən? Gomti-çkuni gskuru şeni (goçu şeni) mu diçirs? Oşavu dorkinu do dogutinu şeni oxenoni mutxanepe koren.

1. Çorçepe (çopepe) tzkaris var ekevubęaten.
2. Lefas kimyoni mgvana var govubęaten.
3. Pavrikapek baca-nişis filişe gyudvanen (cudvanen).
4. Pavrikapek şaveri tzkari-nişi şalis var ekubanen.
5. Şanda araba var vixmaraten. Ogzalu-ti kai ren (vorsı on).
6. Mjoraşi enerji vana ixişi enerji vixmaraten.

12 Tzori na ren "tzori" vana "ğuşı" çarıt.

1. Gomti işaven ama şaroni, ğali do tzkari var işaven. ğuli
2. Ķoçık gomti var şavums (pintums). Mtutik şavums. —
3. Egzozişı do pavrikapeşı gazepek şaroni şavuman. —
4. Tzkari işavasi ğalis na skidun çxomepe ğurunan. —
5. Kimyoni gvanak (avropak) hem leşa hem-ti şaroni şavums. —
6. Nçai oxenu şeni ormanepe bzonumt do gamavoğurınamt. —
7. Þanda araba var voxmaraten. Ogzalu-ti çai ren. —
8. Mjoraşı do ixişı enerji çai va ren (vorsı var on). —

13 NENATE: Ķıtıalapes cuğarı meçıt.

1. Gomti oşavu (opıntu) mu ren?
2. Gomti mik şavums?
3. Pavrikapek mu ikuman?
4. Tzkari işavasi mu iyen (ıven, iqven)?
5. Kimyoni mgvanak (avropak) mu ikums?
6. Gomti-çkuni goskuru şeni (goçu şeni) mu oxenu diçırs?

14 Tudenî testepe oşit.

1) Kiana-çkuni şeni nam enerji kai ren (vorsî on)?

- a. kvaş-noşkerişî   b. mjoraşî
c. petrolişî   d. nukleerîşî

2) Avrupa mu ren?

- a. kva   b. mjoraşî
c. kimyoni mgvana   d. ixîşî enerji

3) Sera gazik mu ikums?

- a. ozonişî şabaka gamançorums
b. ozonişî gazîs mundzinams
c. ozonişî şabaka so ren
d. ozonişî şabaka mu ren

4) Kutubişî inerepe muşeni ndğulun (intzinen)?

- a. mtutepe şeni
b. iklimi na ikturen şeni
c. çorçî şeni
d. mçîma na mçîms şeni

Lazuri 7

5) Asidişî mçîmak mu ikums?

- a. ncalepe ordams
b. ncalepe ekvatums
c. ncalepe oğurinams (mokvatums)
d. ncalepe dorgams

6) İklimi muşeni ikturen?

- a. nca na dorgaman şeni
- b. ozonişi şabaka na gaminçoren şeni
- c. tzkari na işaven şeni
- d. mçima na mçims şeni

7) Ormanepes muk zarari meçams?

- a. mtutik
- b. asidişi mçimak
- c. ğecik
- d. mtugik (mtuik, ğecik)

8) Skindinape muşeni eçkodun (yeçkodun, moykvaten)?

- a. iklimi na ikturen şeni
- b. mçima na mçims şeni
- c. mturi na mtums şeni
- d. ğeci do mtutepe şeni

9) Tzkaris muk zarari meçams?

- a. nca dorgaluk
- b. çorçik (çoşik)
- c. ozonişi şabakak
- d. kutubişi mtutik

10) Mjora do ixişi enerji mu şeni kai ren?

- a. gomtis goskuru şeni
- b. gomti oğurinu şeni
- c. gomti oşavu (opinşu) şeni
- d. gomti gamaçamu şeni

ALACA KAŦU MONTA

Alaca kaŦu monta
Eknas kocado tuta
Ma vulur kurbeŦiŦe
NaŦu tuta dobguta

Haku mtzola mot ore
Nay cexerti ontsxenis
Ela mendegiyona
Cegoxuna do tsxenis

Mordeona cevulur
Sifter' celaxuneri
A cari va maŦkomu
Sevda elaxuneri

Anonimuri Lazuri Birapa

10.

UNITE

TELEVIZIONI

Ham Unites:

1. Filimepeşi kategori
2. Golakteri omeselu
3. Mu kai domatzonenan

OĀOSINAPU 1 Şana do Arteşi okosinapu - 1

Mu oxenu kai dogatzonen (xadzi gayen), mu oxenu kai var dogatzonen. Xolo Arte do Şanas mevaucal.

Arte : Xela kaoba Şana.

Şana : Xela kaoba Arte. Muço're?

Arte : Ntsaşa exti. Kai (vors) vore. Ar mutxa gikitxare.

Si, mu oxenu kai dogatzonen (xadzi gayen), mu oxenu kai var dogatzonen.

Şana : Moro. Si mi kitxi ma gitzva.

Arte : Favori mabirale-skani mi ren? (Si nam mabirale gaoropen?)

Şana : Çkimi favori mabirale Koincişi Kyazimi ren.

Hemuşi birapape dido mskva renan do mtelis kuçkinan (kuşkunan).

Arte : Muperi kitabi okitxu kai dogatzonen (xadzi gayen)?

Şana : Tarixuri kitabepe okitxu kai domatzonen (xadzi mayen).

Arte : E do, muperi filimepe kai dogatzonen?

Şana : Ma komedi filimepe kai domatzonen.

Arte : ...

ZİTAPE

dokumeneturi
(belgeseli)

aksiyonîşi filimi

ambaepe (xaberepe)

sipori programi

mesvara (dizi filimi)

noğare (çizgi filimi)

komedi filimi

muziği programi

şaronişi ambai

kai domatzonen = xadzi mayen: hoşuma gidiyor		
1. Ma	noğare filimi	kai domatzonen. xadzi mayen.
2. Si		kai dogatzonen. xadzi gayen.
3. Hemus (Heyas)		kai datzonen. xadzi ayen.
4. Çku (Şku)		kai domatzonenan. xadzi mayenan.
5. Tkva (Tıkva)		kai domatzonenan. xadzi gayenan.
6. Hentepes (Hinis)		kai datzonenan. xadzi ayenan.

A : Si muperi filimi kai dogatzonen?

B : Ma Şener Şenişi filimi kai domatzonen.

A : Si mişi filimi kai dogatzonen?

B : Ma Şener Şenişi filimi kai domatzonen.

1

kai domatzonen = xadzi mayen

2

filimis votzker = filimi seiri vikum

So mu itkven? Nak muya iziten?

Atinuri	xadzi mayen
Artaşenuri	xazi maen
Vitzuri	kai domatzonen
Arkaburi	kai domatzonen kai mitzons
Hopa	kai matzonen kai mitzons
Çxala	kai matzonen

Atinuri	filimi seiri vikum
Artaşenuri	filimi seiri vikum filimi votzer
Vitzuri	filimis botzker
Arkaburi	filimis botzker filimi seiri bikum
Hopa	filimis votzker filimi seiri vikip
Çxala	filimis votzker

1 Boşı svalepe opşit.

1. Ma uşkuri (oçkumu, oşkomu) kai domatzonen (xadzi mayen).
2. Asiyes portikalışı tzkari (oşu) _____.
3. Çku (şku) kitabı (okitxu) _____.
4. Si filimi (seiri oxenu, otzkedu) _____.
5. Tkva mja (tani, ayrani) (oşu) _____.
6. Ma komedi filimi (seiri oxenu, otzkedu) _____.
7. Tkva sinema (olva, oxtimu) _____.
8. Hemus tzkari (tzari) _____.

HANTEPE (HANİ) DIGURIT

1. imxors (çkomups) oçkumu (oşkomu)	: yiyor : yemek yemek
2. otzkers (otzers) otzkedu, otzomilu	: izliyor, bakıyor : izlemek, bakmak
3. şums oşu	: içiyor : içmek
4. ulun olva, oxtimu	: gidiyor : gitmek
5. ikitxams, golionay, iturs okitxu, golaonu, olku	: okuyor : okumak
6. seiri ikums seiri oxenu	: seyrediyor : seyremek

2 Mu oxenu kai dogatzonenan (Muya oxenu xadzi gayenan)?

1. oçkumu (oşkomu)

Ma kapça oçkumu (oşkomu) kai domatzonen.

2. otzkedu (otzomilu, seiri oxenu)

Şanas, televuzis _____ kai datzonen.

3. oşu

Ma tzkari _____ kai domatzonen (xadzi mayen).

4. olva (oxtimu)

Tanas, sinemaşe _____ kai datzonen (xadzi ayen).

5. okitxu (golaonu, oçku)

Ma kitabi _____ kai domatzonen (xadzi mayen).

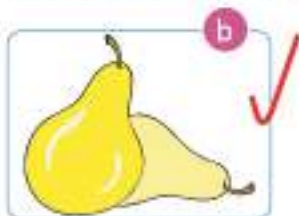
6. seiri oxenu (otzkedu, otzomilu)

Şanas filimi _____ kai datzonen (xadzi ayen).

3 Mu oxenu kai dogatzonenan (Muya oxenu xadzi gayenan)?

1. Si mu oçkomu (oşkomu) kai dogatzonen (xadzi gayen)?

Ma mtsxuli oçkomu (oşkomu) kai domatzonen (xadzi mayen).

2. Si nam filimis otzkedu (seiri oxenu) kai dogatzonen (xadzi gayen)?

Ma _____ kai domatzonen (xadzi mayen).

3. Si mu oşu kai dogatzonen (xadzi gayen)?

Ma _____ kai domatzonen (xadzi mayen).

4. Si so olva (oxtimu) kai dogatzonen (xadzi gayen)?

Ma _____ kai domatzonen (xadzi mayen).

OĞOSİNAPU 1 İpti niucit (işkinit, isiminit). Ukule ikitxit (tkvit, gollonit).

Şana : ...

Arte : Muperi TV programis otzķedu (seiri oxenu) ķai var dogatzonen?

Şana : Osinapuşı programepe ķai var domatzonen, muşeni-ķi, mevikaķer.
Osinapuşı programepes evurer.

Arte : Si pōte mesvare filimis otzķer-i?

Şana : Ma pānda mesvare filimis votzķer.

Arte : Dokumenturi filimepe Şeni mu iduşunam?

Şana : Ma na miķkin, dokumenturi filimepe ķai renan.

Arte : E do, dokumenturi filimepes otzķer-i?

Şana : Pānda var. Ar pōteşe ar.

Arte : Ćummanis mu ikum?

Şana : Ćumanis pōte na var, dersi viķalişare.

Arte : Hemoras (hindos, hemindoras) Ćumanis vidzirat. Guriş xelate.

Şana : Mutu va ren, Arte. Guriş xelate.

NENA ORA

pōte	→	hiĉbir zaman (sadece olumsuz cümlede)
pānda	→	her zaman
mu iduşunam?	→	ne düşünüyorsun?
ma na miķkin	→	bana göre, benim fikrim
ar pōteşe ar	→	çok nadir, nadiren
pōte na var	→	hiĉ olmadığı gibi, beklenmedik bir şekilde
hemoras (hindos, hemindoras)	→	o zaman, madem öyle
mevikaķer	→	sıkılıyorum
evurer	→	nefret ediyorum

OĞOSINAPU 3

İpti niucit (ışkinit, isiminıt), UKule ikıtixit (tkvit, gollonıt).

þote na var
hiç olmadığı halde

þanda
her zaman

ar þoteþe ar
çok nadir,
arada bir

evurer
nefret ediyorum

Arte : Si þote reklamıs otzker-i, Şana (reklamı seiri ikum-i)?

Şana : Var, Ma þote reklamıs var votzker. Ma reklamıs evurer.

Arte : Si þote þaronıþı ambais otzker-i, Tana?

Tana : Ho, ma þanda þaronıþı ambais votzker.
Ma þaronıþı ambai kai domatzonen.

Şana : Si þote reklamıs otzker-i, Arte?

Arte : Ma votzker ama ar þoteþe ar. Ma reklamı kai var domatzonen.

evurer : nefret ediyorum

1. Ma	reklamıs	evurer
2. Si		evurer
3. Hemus (Heyas)		euren
4. Çku (Şku)		evurert
5. Tkva (Tıkva)		evurert
6. Hentepe (Hini)		eurenan

5 Evulis otzkedit do tudeni kitxlapes cuğaği meçit.

evurer

maoropen

1. Si coğori gaoropen-i (galimben-i, **orom-i**, qorop-i)?

Var, ma coğori var maoropen. Ma coğoris evurer.

Ho, ma coğori var maoropen (malimben, **şorom**, şqorop).

2. Si mtuti gaoropen-i (galimben-i, **orom-i**, qorop-i)?

Var, ma _____ . Ma mtutis _____ .

3. Asiyes ğeci aoropen-i (alimben-i, **oroms-i**, qorops-i)?

Ho, Asiyes _____ .

4. Si mgeri (**mcveri**) gaoropen-i (galimben-i, **orom-i**, qorop-i)?

Var, ma _____ . Ma mgeris _____ .

5. Asiyes munçği aoropen-i (alimben-i, **oroms-i**, qorops-i)?

Var, Asiyes _____ . Asiye _____ .

6. Si tzitzila gaoropen-i? (galimben-i, **orom-i**, qorop-i)?

Ho, ma _____ .

6

Jini okosinapus otzkedit do tudeni boši svalepe opšit.

var ..... počte

ho ..... panda

ho/ var ..... ar počte ar

A : Si počte sipori programis otzker-i (seiri ikum-i)?

B : Var, Ma počte sipori programis var votzker (seiri vikum).

Ma sipori programis otzkeğu kai var domatzonen (xadzi var mayen).

A : Si počte řaroniši ambais otzker-i (seiri ikum-i)?

B : Ho, ma řaroniši ambais votzker.

Ma kai domatzonen.

A : Si počte noğare filimis otzker-i (seiri ikum-i)?

B : Votzker ama Noğare filimi kai var domatzonen.

A : Si počte ambaepes otzker-i?

B : Var, Ma ambaepes var votzker (seiri var vikum).

A : Si počte mesvare (dizi) filimis otzker-i (seiri ikum-i)?

B : Ho, ma mesvare (dizi) filimis votzker.

Ma mesvare filimi kai var domatzonen.

A : Si počte sinema filimis otzker-i?

B : Votzker (seiri vikum) ama kai var domatzonen.

Ma kai var domatzonen.

Arte

Mu ikum
(*ikip, ikom*), Şana?

Þoŧe na var,
televuzis votzker.

Şana

*þoŧe na var : hiç olmadığı halde
beklenmedik bir şekilde*

7 Jini evulis otzkedit do tudeni kitxalapes cuĝaþi meçit.

1. A : Şanak mu ikums (*ikips, ikoms*)? (dersi içalışams)

B : Þoŧe na var, dersi içalışams.

2. A : Artek mu ikums (*ikips, ikoms*)? (muziĝi iucams - işkinams - isimins)

B : _____

3. A : Tanurak mu ikums (*ikips, ikoms*)? (mtsxuli imxors)

B : _____

4. A : İrdenik mu ikums (*ikips, ikoms*)? (mçita porça dolikunams)

B : _____

5. A : Si mu ikum (*ikip, ikom*)? (sinemaşe ulun)

B : _____

6. A : Tanak mu ikums (*ikips, ikoms*)? (tenisi isters, tenisi ibirs)

B : _____

7. A : Si mu ikum (*ikip, ikom*)? (maili þçarum)

B : _____

Şana mektebişe
ulun-i?

Ma na miçkin,
mektebişe þanda
ulun.

ma na miçkin : bildiğim kadarıyle

þanda

þoŧe

ar þoŧeşe ar

þoŧe na var

8 Jini ziŧape oxmarit do evulis na ren steri kitxlapes cuğaği meçit.

1. Şana ŧkurina filimişe ulun-i?

Ma na miçkin, Şana þoŧe ŧkurina filimişe var ulun.

2. Opuŧe-skanis (kyoi/çoi-skanis) þoŧe mçims-i? (þanda)

3. Nana-skanik nçai tzilums-i? (ar þoŧeşe ar)

4. Şanas dokumenturi filimi kai datzonu-i? (þoŧe na var)

5. Şana þoŧe ŧraþuzanişe ulun-i? (ar þoŧeşe ar)

6. Şanak þoŧe zuğas inçirs-i? (þanda)

7. Şanak þanda dersi içalişams-i? (ar þoŧeşe ar)

8. Şanak þoŧe sipori ikums-i? (þoŧe)

...ya tku.
... diye söyledi.

Arte

Ma Lazuri
komiçkin.

Artek "Ma Lazuri
komiçkin." ya tku.

Şana

NENA ORA

1. Arte : Ma Lazuri komiçkin. *Arte : Lazca biliyorum.*
2. Artek "Ma Lazuri komiçkin." ya tku. *Arte "Ben Lazca biliyorum." dedi.*

9 Tudenı cumlepe jini evuli steri çarıt do opşit.

1. Ayşek tku-ki, bere xvala ren (bere xvala on).
Ayşek "Bere xvala ren." ya tku.
_____
2. Eduk tku-ki, ma Akaburi vore (bore).
_____
3. Çemunak tku-ki, Lazuri kai miçkin (mişkun).
_____
5. Exak tku-ki, Lazuri maoropen (p̄qorop, p̄orom).
_____
6. Efak tku-ki, reklami kai var domatzonen (xadzi var mayen).
_____
7. Ezek tku-ki, oşkenani mektebişe vulur.
_____

1. Sipikeri : Çumani mçimasen.

1. Sipikerik **tku-kî**, "Çumani mçimasen."

2. Sipikerik, "Çumani mçimasen.", **ya tku.**

2. Dogurale : Reklamî xadzi var mayen.

1. _____

2. _____

3. Maktale : Filimepe-çkîmis otzkedit.

1. _____

2. _____

4. Bere : Nana-çkîmi dido maoropen (þorom, þqorop).

1. _____

2. _____

5. Oxorca : Bere-çkîmis ma aoropen.

1. _____

2. _____

6. Tõxtori : Kai çkîmit, şvit, mot izabunert (ixarmelert).

1. _____

2. _____

ÇARA 1

İpti niucit (ışkinit, isiminit). Ukule iKitxit (tkvit, gollonit).

Ma İrdeni gemodzin (cemodzun, mcoxons). Televuzis otzķedu Şeni deli viyer (biver, viqver). Şanda noĝare filimepe do dokumenturi (belgeseli) filimepes votzķer (seiri vikum). Çkimi favori noĝare filimi "Red Kidi" ren. Red Kidi saati aşis gyoçķams. Ma Red Kidişen didope doviguram. Red Kidi komiĝi karakteri ren do hem odzitsinams hem dogurams.

Televuzis dido programepe renan ama ma kaşa programis var votzķer (seiri var vikum). Ar evuli mekçat-na, ma ŐoŐe mesvara (dizi) filimepes var votzķer. Mesvara filimepe ŐoŐe var içodenan. Ma na miçkin, mesvara filimepek kooçi obeçams. Ma dido obeçu kai var domatzonen. Ar-ti ambaepes (xaberepes) dido var votzķer, ar ŐoŐeŐe ar votzķer. Muşeni ki, ambaepes ŐaŐi hadisepe otziraman.

Ķai mutxanepe doguru ginon-na dokumenturi filimepe-ti korenan. Dokumenturi filimepeşen didope doviguram. Ma hentepe dido kai domatzonen (xadzi mayen).

11 Aynı gnapa na uĝun zişape okomçeŐit.

1. otzķedu
2. deli viyer
3. votzķer
4. gyoçķams
5. didope
6. ambaepe
7. hentepe
8. kai domatzonen

- a. seiri vikum
- b. coçams
- c. seiri oxenu
- ç. deli biver
- ç. xaberepe
- d. opşape
- e. xadzi mayen
- f. hini

12 Jini çaras otzkedit do tudeni kitxlapes cuğapı meçit.

1. İrdeni muşeni deli iyen (iven, iqven)?
_____
2. Ekseri nam filimepes otzkers (seiri ikums)?
_____
3. İrdenişi favori filimi mu ren? (muya on?)
_____
4. İrdeni kaşa programis ozkers-i? Nam programepes var otzkers?
_____
5. İrdenik ambaepes (xaberepes) muşeni var otzkers?
_____
6. Nam programepes kai mutxanepe ren? (vorsı şeepe on?)
_____

13 Tudeni cumlepes xetape renan, dotzuranit (tzori-muşı çarit).

1. Ma İrdeni gegodzin (cegodzun, gcoxons).
_____
2. Red Kiti saati aşis gevoçkams.
_____
3. Ma Red Kidişen didope diguram.
_____
4. Ma poşe reklmepes var otzkers.
_____
5. Ma dido obeçu kai var datzonen.
_____
6. Ma dokumenturi filimepeşen didope diguram.
_____

UÇA BIÇI

Daçxurişi xeneri, ho yar ho yar!

Uça tolepe-skani

Uça biçi, uça tolepe skani

Ağan çoxa zipkaten, ho yar ho yar!

Xoronam mani mani.

Uça biçi xoronam mani mani.

Mñineri re idziren, ho yar ho yar!

Gitanun yağdanluği.

Uça biçi, gitanun yağdanluği.

Meñkoçi monka gavu, ho yar ho yar!

Ťkebişi tavarcuği.

Uça biçi, Ťkebişi tavarcuği.

Si he ko mot megomskun, ho yar ho yar!

He sirmali başluği.

Uça biçi, he sirmali başluği.

Si heşo mot gyokidi, ho yar ho yar!

Oşmeşi gemtumani.

Uça biçi, oşmeşi gemtumani

Mkorobu: Helimişi Xasani

CUĞAĞIŞI NĖOLAPE

CUĞAĞIŞI ĖILAPE

1. UNİTE

EVULI 1

1. kikitza
2. oncğoryari
3. mşkurinace
4. nenoni
5. bunduri
6. mgvaneri

EVULI 2

1. badi x dida
2. çuťa x didi
3. mskva x bełi
4. uça x kçe
5. kçini x mordale
6. gundze x mkule
7. pelaperi x bunduri
8. noseri x unose
9. guroni x mşkurinace
10. mçipe x mçxu

EVULI 6

1. tzimtzimi
2. bunduri
3. mşkurinace
4. mgvaneri
5. mskva
6. bunduri
7. pelaperi
8. oncğoryari

EVULI 7

1. B
2. A
3. C
4. H
5. F
6. G
7. D
8. E

EVULI 8

2. Arsimaşe(n)
3. Tanuraşe(n)
4. tomaşe(n)
5. Tutasteşe(n)
6. Arteşe(n)

EVULI 10

A: skanda/ skaninde

B: çkimda/ şkiminde

A: tomaşe(n)

B: ren/ on

A: vore/ bore

B: skanda/ skaninde

A: ama

EVULI 11

2. Şana hemuşen mskva ren.
3. Ma skanda mşkurinace vore.
4. Si çkimda noseri ore.
5. Arte skanda pelaperi ren.
6. Ma Şanaşen oncğoryari vore.

ÇARA 1

Arte do Tanura **Kai (vorsı)** manebape renan.

Juri-ti **noseri** berepe renan.

Juritişi dzirama do karakteri çkva **do** çkva ren.

Artes gundze do **uça** tomalepe uğun...

Arte Tanuraşen **mĖule** ren.

Arte **nenoni** biçi ren.

Muşeni-ki Arte dido **pelaperi** ren.

Tanuras **mĖule** tomalepe uğun.

Muşeni-ki Tanura, majurapeşen **bunduri** do dido var içalışams.

EVULI 17

1. a   2. a   3. d   4. c   5. a
6. d   7. b   8. c   9. c

2. UNİTE

BUŦĖA 30, EVULI 1

2. ore/ orŦi   3. ren/ orŦu   4. vore/ vorŦi
5. ore/ orŦi   6. ren/ orŦu   7. ren/ orŦu
8. ren/ orŦu

BUŦĖA 34, EVULI 5

2. Ho, jur ndĖa tzoxle maçis vorŦi.
3. Var, ma gotzo MĖolis vorŦi.
4. Ho, ma Ėoma lumci ezmoce bdziremŦi.
5. Ho, ma Ėoma çumani mektebis vorŦi.
6. Ho, gotzo vit tzaneri vorŦi.
7. Var, Ėoma ikinaçxa var orŦu.
8. Ho, ma Ėoma lumci oxoris xvala vorŦi.

BUŦĖA 35, EVULI 6

2. Berek sinifis kitabi ikitxamŦes.
3. Ataturki bere orŦuşa Selanikis skiduŦu.
4. Gotzo, onas (qonas) nçai pŦzilumŦi.
5. Ėoma çumani parkis sipori vikumŦi.
6. Ėoma lumci kaŦu-çkimi memsofas

incirŦu.

7. Bere vorŦişa mektebişi avlas burti vişerŦi.

8. Baba-çkimik pavrikas içalışamŦu.

BUŦĖA 36, EVULI 6

2. GeçĖapuri mektebişe gotzo vuluŦi.
3. Maguralek Ėoma lumci kitabi ikitxamŦu.
4. Baba-çkimik jur tzana tzoxle nçai tzi-lumŦu.
5. Ėoma çumani sipori vikumŦi.
6. KaŦu-çkimi Ėoma lumci incirŦu.
7. Ma kaŦa xaftas sinemaşe vuluŦi.
8. Ma pŦanda dersi viçalışamŦi.

BUŦĖA 36, EVULI 6

2. Ėoma, Şana-kala burti vişerŦi.
3. Ar tuta tzoxle, baba-çkimi-kala nçai pŦzilumŦi.
4. Ėoma, cuma-çkimi-kala dersi viçalışamŦi.
5. Ėoma, **da-çkimi-kala** sipori vikumŦi.
6. Ėoma lumci, **Şana-kala** vibirŦi (pŦraĖodumŦi).
7. Ėoma lumci **nandidi-çkimi-kala** vincirŦi.
8. Ėoma lumci **berepe-kala** nçai pşumŦi.

BUŦĖA 39, EVULI 10

3. tzori   4. tzori   5. tzori   6. tzori
7. Ėuli

BUŦĖA 39, EVULI 11

1. a   2. e   3. b   4. d   5. ç   6. c   7. ç

BUŦĖA 44, EVULI 17

1. b   2. b   3. c   4. b   5. a
6. b   7. a   8. c   9. c   10. d

3. UNİTE

BUŦKA 52, EVULİ 1

1. Ma ğoma noĝaşe vidi.
2. Helimişi Xasani Tilfisis ğuru.
3. 1980 tzanas Dutxes dovibadi.
4. (Ma) Universite okitxu şeni Mĝolişe vidi.
5. (Ma) Universite-şkule dulyaşe amapti.
6. Kyazimi 1972 tzanas Xopas dibadu (diinu).
7. Helimişi Xopuri Lazi orŦu.

BUŦKA 52, EVULİ 2

2. ğuru
3. tzaneri
4. lumci
5. pşvi
6. idu
7. orŦi
8. ides

BUŦKA 53, EVULİ 3

1. tzanas
2. tzanas
3. gotzo
4. ğoma
5. ğoma
6. mundes
7. gotzo

BUŦKA 53, EVULİ 4

1. ğoma
2. xutis
3. saatıs
4. vidi
5. tzoxle
6. orŦu
7. uĝuŦu

BUŦKA 54, EVULİ 5

2. Ho, ma Mĝolişa (Mĝolişe) vidi.
3. Var, ma noĝas var virdi (var vimordi).
4. Ho, ma ezmoce bdziri.
5. Ma e-maili pĉari.
6. Ho, ma livadis (onŦules) viĉalişi.
7. Var, ma tutaşe var epti (var effi).
8. Ho, Ma resimi bĝari.

BUŦKA 55, EVULİ 6 (SO/NAKI)

2. Ğoma Batumişe vidi.
3. Ataturki Selanikis diinu (dibadu).
4. Baba-ĉkimi ArŦaşenis iĉilu.
5. Nana-ĉkimi ArŦaşenis ikomocu

(gamitxu).

6. Neil Amstrongi tutaşe extu.
7. Neil Amstrongik tutas dobazgu.
8. Ataturki Mĝolis ğuru.

BUŦKA 55, EVULİ 6 (MUNDES)

2. (Ma) ğoma noĝaşe vidi.
3. Ataturki 1881 tzanas diinu (dibadu).
4. Baba-ĉkimi 50 tzana tzoxle iĉilu.
5. Nana-ĉkimi 50 tzana tzoxle ikomocu.
6. Ķoincişi Kyazimi 2005 tzanas ğuru.
7. (Ma) sinemaşa ar tuta tzoxle vidi.
8. Ataturki 1938 tzanas ğuru.

BUŦKA 56, EVULİ 7

2. (Ma) andĝa kapĉa pĉĉkomi (pşkomi).
3. (Ma) ğoma loby a pĉĉkomi (pşkomi).
4. (Ma) sinemas filimi bdziri.
5. (Ma) dersis mektubi pĉari.
6. (Ma) andĝa şiiri viĉitxi (golovioni, ptkvi).
7. (Ma) gzas tzitzila bdziri.
8. (Ma) resimis kaŦu bĝari.

BUŦKA 58, EVULİ 9

1. Ma Ŧoxtori oyapu şeni dido viĉalişi.
2. Si nako cuma giyonun (giqoun)?
3. Amedi Batumişe arabate idu.
4. Ma tiaŦoraşe var vidi.
5. Si ğoma jur saati Ŧobas inĉiri.
6. Si ĉkar (aina) kapĉa var ĉkomi.
7. Şana Arkabis dibadu (diinu).
8. Amedi vit tzana tzoxle (oĝi) ğuru.

BUŦKA 58, EVULİ 10

2. ... para var miĝuŦu.
3. ... Dido viĉalişi.

4. kibri atzuneŧu (kibiri atzkuneŧu / tzkuneŧu)

5. ... dido ndzġeri vorŧi.   6. ... ancireŧu.

BUŦĶA 62, EVULI 13

2. dibadu = diinu

3. irdu = imordu

4. geċċapuri = ceċċapuri

5. uluŧaŧa = uluŧuŧi

6. biraġa = oŧraġudu = oŧraġodu

7. aoropu = aqoropu

8. -muŧi-ċala = -muŧi-ŧkala

BUŦĶA 62, EVULI 14

2. kogedgu = kocedgu

3. ibiru = ŧraġudu

4. miċċin = miŧkun

5. mtel = iri

6. doxvume = mezare

BUŦĶA 65, EVULI 18

1. d   2. c   3. d   4. c   5. d   6. a

4. UNĶTE

BUŦĶA 72, EVULI 2

2. gemaxunen   3. maxenen

4. maņċiren   5. magzalen

6. maxoronen   7. mabiren

BUŦĶA 73, EVULI 3

2. Ho, ma zuġas maņċiren.

3. Var, ma tsxenis var gemaxunen (cemaxunen).

4. Ho, ma Lazuri masinapen.

5. Ho, ma maratonis makaņinen.

6. Ho, ma Lazuri maċaren.

7. Ho, ma Lazuri makitxen (mazifen, ...)

8. Ho, ma ordo (odro) manċiren.

BUŦĶA 74, EVULI 4

2. zuġas   3. tefferis   4. parkis

5. noġas   6. logontas   7. sinemas

BUŦĶA 83, EVULI 14

2. zoņonan = iŧuran   3. orŧuŧani =
orŧuŧakis   4. dibadu = diinu

5. zabuni = xarmeli

6. ekuŧkoċu = ekuŧoċu   7. mteli = iri

8. ċkva kai = daha vorsi

BUŦĶA 83, EVULI 15

2. b   3. d   4. a   5. e   6. f

5. UNĶTE

BUŦĶA 89, EVULI 1

2. Atinuri   3. Sapancanuri

4. Ćxaluri   5. Xopuri

6. Arkaburi   7. Vitzuri

8. Arŧaŧenuri   10. Vicuri (Ćamluhemŧin)

BUŦĶA 90, EVULI 2

2. Ho, ma Lazuri vixaņar.

3. Var, ma Lazuri var vilakirdam.

4. Ho, ŧanak Lazuri iņaramitams.

5. Ho, ma Lazuri bġarġal.

6. Ho, ma Lazuri blaŧup.

BUŦĶA 90, EVULI 3

2. ġarġals   3. isinapay   4. isinapams

5. ġarġalaps   6. ixaņas   8. ilakirday

BUŤKA 92, EVULI 5

2. ğarğals	3. isinapam	4. isi-
napam	5. bğarğalapt	6. iğa-
ramitam	7. bğarğalt	
8. ğarğalapt		

BUŤKA 92, EVULI 6

- c. Artašenuri (do Vitzuri)
- c. Xopuri
- b. Çxaluri
- b. Sapancanuri
- a. Arkaburi
- Vicuri
- a. Vitzuri (do Artašenuri)

BUŤKA 93, EVULI 7

- a
- c
- b
- e

BUŤKA 95, EVULI 8

- Ma Lazuri maxağaren.
- Şanas Lazuri var alaĳirden.
- Ma Lazuri var mağaramiten.
- Ma azuri mağarğalen.
- Şanas Lazuri alafen.

BUŤKA 95, EVULI 9

2. ağarğalenen	3. asinapenan
4. asinapenan	5. ağarğalenen
6. axağrenan	8. alaĳirdenan

BUŤKA 97, EVULI 11

- c
- b
- a

6. UNİTE**BUŤKA 108, EVULI 1**

- b
- a
- a
- b
- b
- a
- b

BUŤKA 108, EVULI 3

- çxomi
- bobola
- mançore
- amfibiani
- budzoni
- kinçi
- bobola

BUŤKA 111, EVULI 4

- ho
- ho
- var
- ho
- ho
- var

BUŤKA 113, EVULI 5

- kra (arka, akra)
- çangi
- msva
- kudeli
- tati

BUŤKA 113, EVULI 6

- xorçumi
- çangepe
- kudeli
- kiĳili
- kra (arka, akra)
- kudeli

BUŤKA 114, EVULI 7

- b : çita
- ç : panda
- a : tzitzila
- c : mutika (dolpina)
- ç : zurafa

BUŤKA 114, EVULI 7

- Biçi mtuti naĳo monĳa ren?
- Mtutepe nam peri renan?
- Mtutepek mu imxoran (çĳomupan)?
- Mtutepe naĳo nuxondunan?
- Mtutepeşi cinsi mu ren?

BUŤĖA 117, EVULI 12

2. menciloni	3. xortzi-mĉkõmu
4. mĉka-mĉkõmu	5. daha gundze
6. eni didi	7. moiĉvaten.
8. xorĉumi	9. skuman

7. UNITE

BUŤĖA 125, EVULI 2

2. Ma ĉumanis nĉai var gamaĉĉare.
3. Ma ĉumanis nĉai var pĉkvatare.
4. Ma ĉumanis dersi var viĉaliĉare.
5. Ma ĉumanis nĉai var pĉvare.

BUŤĖA 125, EVULI 3

2. Si ĉumanis nĉai gamaĉĉare-i?
3. Si ĉumanis nĉai kvatare-i?
4. Si ĉumanis dersi iĉaliĉare-i?
5. Si ĉumanis nĉai Ńvare-i?

BUŤĖA 126, EVULI 4

2. Oncires vincirare.
3. Alimevis nĉai gamaĉĉare.
4. Zuĝas vinĉirare (vimĉvirare).
5. Sahas burti visterare.
6. Avlas dopxedare.

BUŤĖA 127, EVULI 5

2. Ma gendĝani dersi viĉaliĉare.
3. Ma ar ndĝa-Ńkule nĉai gamaĉĉare.
4. Ar saati-Ńkule vincirare.
5. Ar tuta-Ńkule burti isterare (vibirare).

BUŤĖA 130, EVULI 6

2. Ho, ma dersi miĉaliĉapun.
3. Var, ma nĉai var domipinapun.

4. Var, ma nĉai var mitorapun.
(var mizdapun)
5. Ho, ma nĉai gamamiĉamapun.
6. Ho, ma ĉxomi miĉopapun.

BUŤĖA 131, EVULI 7

2. Var, ma pōte zuĝas var minĉirapun.
3. Ma pōte mektebiŃe var milvapun
(var mixtimun).
4. Ma pōte onas (qonas) nĉai var
mitzilapun.
5. Ma pōte burti var misterapun
(var mibirapun)
6. Ma pōte ĝalis (orubas) ĉxomi var
miĉopapun.
7. Ma pōte İngilizuri var misinapun.

BUŤĖA 132, EVULI 8

2. mjoras	3. nĉai
4. pavriĉas	5. gamaĉĉam
6. mgvana	7. miĉaliĉapun
8. duĉya	9. mutu (muti)
10. otziloni	

BUŤĖA 135, EVULI 10

- 2a. Ho, Artek nĉai torums (zdams).
- 2b. Ho, nĉai kalatite itoren (izden).
- 3a. Ho, Artek nĉai gamaĉams.
- 3b. Var, andĝa nĉai var gamiĉen.
- 4a. Var, bankak nĉaiŃi geĉareri var
meĉams.
- 4b. Ho, nĉaiŃi geĉareri niĉen.
- 5a. Var, Arte oxoriŃe var ulun.
- 5b. Var, mĉimas oxoriŃe var ilen (itven).

BUŤKA 136, EVULI 11

- 2b. Artek nçai pãanda torums (zdams).
 2b. Nçai pãanda itoren (izden).
 3b. Artek kaťa lumcis nçai gamaçams.
 3b. Nçai pãanda gamiçen.
 4b. Bankak nçaiçi geçareri pöte var me-
 çams.
 4b. Nçaiçi geçareri pöte var niçen.
 5b. Arte kaťa xaftas oxorişe ulun.
 5b. Kaťa çumanis oxorişe ilen (ilven).

BUŤKA 138, OĞOSINAPU 4

2. p̣tzilare   3. gatzilen-i
 5. otziloni   7. gitzilapun-i
 8. miçalışapun   9. mixenapun
 10. muperi   11. itzilen
 12. itoren (izden)   13. niçen
 16. hatzi (hus)   14. -na

8. UNİTE**BUŤKA 146, EVULI 1**

2. Lazika (arkeopolis)
 3. Gonia (Apsaros)
 4. Ayderi
 5. Atinaşi kizkule
 6. Jurxinci (Arkabi)
 7. Pëtra
 8. Sumela Manasteri

BUŤKA 147, EVULI 2

2. c   3. f   4. d   5. ç
 6. ç   7. b   8. e

BUŤKA 150, EVULI 4.1

1. Ğoma mektebis vortı.
 2. Gotzo Trãpuzanişe vidi.

3. Ğoma karmafes (mskibus) vinciri.
 4. Gotzo zuğapıçis visteri (vibiri).
 5. Ğoma tobas vinçiri (vimçviri).

BUŤKA 150, EVULI 4.2

1. Çume Rizes vortare.
 2. Tzanas Antartikaşe vidare
 (vida-minon).
 3. Çume patsxas (bagenis) vincirare.
 4. Tzanas zuğapıçis visterare (vibirare).
 5. Çume tobas vinçirare (vimçvirare).

BUŤKA 151, EVULI 5

2. Çume burti (foþi) visterare
 (vibirare).
 3. Çume kapça pçkomare (pşkomare).
 4. Çume pëtraşe vidare.
 5. Çume mu destani pçarare.
 6. Çume viçalışare (viçalışa-minon).
 7. Çume filimi bdzirare (bdzira-minon).
 8. Çume resimi bğarare.

9. UNİTE**BUŤKA 164, EVULI 1**

2. seraşi gazi   3. İaronişi oşavu
 4. nca ekvatu   5. meoxmara
 6. kutubişi inerepe   7. kimyoni mgvana
 8. mjoraşi enerji   9. kianas govuskurat

BUŤKA 165, EVULI 2

2. g   3. f   4. d   5. ç
 6. a   7. c   8. ç

BUŤKA 166, EVULI 3

2. gubğaman   3. anñalen

4. şavums   5. sera gazi
6. gaminçoren   7. şubun (nçxun)
8. ikturen   9. ndğulun (intzinen)

BUŦKA 169, EVULI 4

3. tzeni   4. tzeni   5. ğuli
6. tzeni   7. ğuli   8. tzeni

BUŦKA 169, EVULI 5

1. b   2. a   3. f   4. ç
5. c   6. ç   7. e   8. d

BUŦKA 171, EVULI 7

2. c   3. ç   4. f   5. d   6. e   7. ç

BUŦKA 176, EVULI 14

1. b   2. c   3. a   4. b   5. c
6. b   7. b   8. a   9. b   10. a

10. UNITE

BUŦKA 183, EVULI 1

2. Kai datzonen (xadzi ayen)
3. Kai domatzonen (xadzi mayenan)
4. Kai dogatzonen (xadzi gayen)
5. Kai dogatzonenan (xadzi gayenan)
6. Kai domatzonen (xadzi mayen)
7. Kai dogatzonenan (xadzi gayenan)
8. Kai datzonen (xadzi ayen)

BUŦKA 188, EVULI 5

2. Ma, mtuti var maoropen (malimben, şorom, şqorop)/ Ma ğecis evurer.
3. Asiyes, ğeci aoropen (alimben, oroms, qorops). Asiyе ğecis var euren.
4. Ma mgeri (mcveri) var maoropen

(malimben, şorom, şqorop)/ Ma mgeris evurer.

5. Asiyes munçği var aoropen (alimben, oroms, qorops)/ Asiyе munçğis euren.
4. Ma tzitzila maoropen (malimben, şorom, şqorop). Ma tzitzilas var evurer.

BUŦKA 189, EVULI 6

2. A: şanda/ şaronişi ambais otzķedu (metzomilu, metzelimu)
3. B: ar şoşeşe ar
4. B: şoşe
5. B: şanda/ kai domatzonen
6. B: ar şoşeşe ar/ sinema filimi

BUŦKA 190, EVULI 7

2. Artek şoşe na var, muziği iucams (işkinams, isiminams)
3. şoşe na var, Tanurak mtsxuli imxors.
4. İrdenik şoşe na var mçita porça dolikunams.
5. şoşe na var, sinemaşe vultur.
6. şoşe na var, tenisi isters (ibirs).
7. şoşe na var, maili şçarum.

BUŦKA 191, EVULI 8

2. Ma na miçkin, opuşe-çkimis şanda mçims.
3. Ma na miçkin, nana-çkimik ar şoşeşe ar nçai tzilums.
4. Ma na miçkin, şanas şoşe na var dokumenturi filimi kai datzonu.
5. Ma na miçkin, şana ar şoşeşe ar şrapuzanişe ulun.
6. Ma na miçkin, şanak şanda zuğas inçirs.
7. Ma na miçkin, şanak ar şoşeşe ar dersi

içalışams.

8. Ma na miçkin, Şanak þoþe sipori var ikums.

BUŦKA 192, EVULI 9

2. Eduk, "Ma Akaburi vore (bore)" ya tku.

3. Çemunak, "Lazuri kai miçkin (mişkun)" ya tku.

5. Exak, "Lazuri maoropen (þqorop, þorom)" ya tku.

6. Efak, "Reklami kai var domatzonen (xadzi var mayen)" ya tku.

7. Ezek, "Oþkenani mektebiþe vulur." ya tku.

BUŦKA 193, EVULI 10

2.1. Doguralek tku-ki, "Reklami xadzi var mayen."

2.2. Doguralek "Reklami xadzi var mayen." ya tku.

3.1. Maktale tku-ki, "Filimepe-çkimis otzkedit."

3.2. Maktale, "Filimepe-çkimis otzkedit." ya tku.

4.1. Bere tku-ki, "Nana-çkimi dido maoropen (þorom, þqorop)."

4.2. Bere, "Nana-çkimi dido maoropen (þorom, þqorop)." ya tku.

5.1 Oxorca tku-ki, "Bere-çkimis ma aoropen."

5.2 Oxorca, "Bere-çkimis ma aoropen." ya tku.

6.1. Ŧoxtori tku-ki, "Ŧai çkomit, þvit, mot izabunert (ixarmelert)."

6.2. Ŧoxtori, "Ŧai çkomit, þvit, mot izabunert (ixarmelert)." ya tku.

L

**Lazuri
Nenapuna**

DOMKULAPE - KISALTMALAR

Çf : Çekimli fiil

→ : Bakınız

[...] : Eş anlamlı sözcük

A a

a bu. + A mu ren? *Bu nedir?* → am.

a Laz alfabesinin ilk harfi.

abca akarsu, dere. [ğali, ruba, oruba]

açinden Çf. Hapşırıyor. + Artes açinden. *Arte hapşırıyor.* → oçindu.

açkva artık, bundan böyle. + Açkva dersi viçalişare. *Artık ders çalışacağım.* [aşkva]

adresi adres. + Adresi-skani mu ren? *Senin adresin nedir?*

ağani yeni. + Ma ağani porça miğün. *Benim yeni gömleğim var.* [ağne]

ağne yeni. + Çkimi tzinekepe ağne renan. *Benim çoraplarım yenidir.* [ağani]

ağnose akılsız. [unose]

ağoden Çf. Kendine birşey oluyor, başına birşey geliyor. + Şana mutu ağodu-i? *Şana'ya birşey oldu mu?* + Mu gağoden, xarmeli re-i? *Sana ne oluyor (neyin var), hasta mısın?*

ağustozi ağustos ayı. [mariaşına]

aina hiç, hiçbir, hiçbiri. + Ma paşu-çkimi aina var bdziri. *Ben dedemi hiç görmedim.* [çkar]

ak burada. + Ak mu ikip? *Burada ne yapıyorsun?* [hak]

akole bu tarafa, bu taraftan. [hakoie, hakele]

akomaden Çf. Özlüyor. → okomandu.

akomanden Çf. Özlüyor. + Artes baba-muşi akomanden. *Arte babasını özlüyor.* → okomandu.

akoni buralı. + Amedi akoni ren. *Ahmet buralıdır.* [hakoni]

akra boynuz. + Xocis jur akra uğun. *Öküzün iki boynuzu var.* [kra, arka]

akrepi akrep. **Akrepepe** akrepler.

Aktivite aktivite.

alboni alfabe. **Lazuri alboni** Laz alfabesi.

aleli alet.

aletriki elektrik.

aleli alet. + Çifa beres aleli oxmaru uçkin-i? *Küçük çocuk alet kullanmayı biliyor mu?*

ali boyun, boğaz. [çali]

alimben Çf. Seviyor, âşık oluyor. + Artes Tenda alimben. *Arte Tenda'yı seviyor.* → olimbu. [aoropen, oroms, qorops]

alimevi yeşil çay satılan yer.

alioni martı. [çino]

altuni altın. [okro]

am bu. + Am koci sonuri ren? *Bu adam nerelidir?* + Am tsxenepe so nulunan? *Bu atlar nereye gidiyor?* + Amuk Lazuri ğarğals. *Bu Lazca konuşuyor.* + Amuk mu ikips? *Bu ne yapıyor?* [ham]

ama ama, fakat. + Ma bere vore ama dido noseri vore. *Ben çoğum ama çok akıllıyım.* → do.

amaxtimu girmek. [amolva]

ambai haber, havadis. + Ma mutuşi ambai var

miğün. *Benim birşeyden haberim yok.* [xaberi]

ambinen Çf. Susuyor, su içmek istiyor. + Ma mçxvapas tzari mambinen. *Ben sıcak havada susuyorum.* → ombinu [aominen]

amçven Çf. Acele ediyor. + Artes, noğaşē oxtimu şeni amçven. *Arte çarşıya gitmek için acele ediyor.* → omçu [duşınams]

amolva girmek, giriş. → amulun [amaxtımü]

amot yavaş. *Amot amot yavaş yavaş.* [tamo]

amseri bu gece. + Amseri oxori-çkimişē giçandam. *Bu gece seni evime davet ediyorum.* [hamseri]

amşkironen Çf. Acıkıyor. → omşkorinu [amşkironen]

amşkorinen Çf. Acıkıyor. + Şanas ordo amşkorinen. *Şana erken acıkıyor.* → omşkorinu [amşkironen]

amşvi altı sayısı. [aşi, anşi]

amtsika biraz. + Amtsika vibirat-i Lazeburi destani? *Biraz Lazca destan söyleyelim mi?* → mtsika.

amulun Çf. Giriyor. + Bere dersis amulun-i? *Çocuk derse giriyor mu?* → amolva.

amuşeni bunun için, bundan dolayı. [hamuşeni]

ançen pay sahibidir.

ançesi olta iğnesi. [anķesi]

andaseni halbuki, oysa. + Andaseni bere xut tzaneri ren ama var aparamiten. *Halbuki çocuk beş yaşında ama konuşmıyor.*

andğa bugün. + Andğa mektebişe vulurt ama çume muzeşe vidaten. *Bugün okula gidiyoruz ama yarın müzeye gideceğiz.* [handğa]

angi kap, kap kaçak; bulaşık. + Koçik angepe çxams. *Adam kapları yıkıyor.* → oçxu.

anķesi olta iğnesi. [ançesi]

anoste lezzetsiz, tatsız. → nostoneri.

anşi altı sayısı. [aşi, amşvi]

antepe bunlar. + Antepe mi renan? *Bunlar kimlerdir?* [hantepe, hani]

anteri kazak. + Si inoras anteri dolikunam-i? *Sen kışın kazak giyiyor musun?* [kazaği]

antzo bu yıl. [tzo, tzi, hantzo, hamtzo]

anāma şeftali. [alamba]

aominen Çf. Susuyor, su içmek istiyor. + Tzķari mauminen, tzķari pşva-minon. *Ben susadım, su içeceğim.* → ouminu [ambinen]

aoropen Çf. Aşık oluyor, seviyor. + Artes Tenda aoropen. *Arte Tenda'yı seviyor.* → oropumu [oroms, qorops, alimben]

apiçora bir nefeste, bir solukta, anında, çarçabuk. [arşvaci]

april nisan ayı.

ar bir. **Ar miti** bir kimse. **Ar mitxa** birisi. **Ar poteşe ar** nadiren. → miti, mutu.

ara dal. + Kınçi mtsxuli aras celaxes. *Kuş armutun dalına konmuş.* [qa, toli]

araba araba. + Ma araba miyonun. *Benim arabam var.*

arandza 1. Narenciye. 2. Turuncu renk.

arguni balta. + Artek argunite dişka kvatums. *Arte balta ile odun kesiyor.*

arka boynuz. [akra, kra]

Arkabi Arhavi, Arhavi kasabası.

Arkaboi 1. Arhavili, Arhaviden olan. + Amedi Arkaboi ren. *Ahmet Arhavili'dir.* 2. Arhavi'ye özgü olan. [Arkaburi]

Arkaburi 1. Arhavili. 2. Arhavi'ye özgü. [Arkaboi]

aroğorda beraber, birlikte. + Berepe mektebişe aroğorda ulunan. *Çocuklar okula birlikte*

gidiyorlar. [arte, arto]

arşvaci bir nefeste, bir solukta, çarçabuk, bir anda. [apıçora]

Arıaşenuri Ardeşenli.

arte beraber, birlikte. [arto, aroğorda]

arti diğer, öteki. **Artepe** ötekiler. + **Arti** berepe so renan? *Diğer çocuklar neredeler?* [majura]

artıkati birbirlerine, birbirlerini. + **Ķoçepes** artıkati aoropenan. *İnsanlar birbirlerini seviyorlar.*

arto beraber, birlikte. [arte, aroğorda]

Artvini Artvin.

Artza Bir Laz aile adı.

artzo biri, bir kişi. + **Magurepeşi** artzo mektebişe ulun, majurak incirs. *Öğrencilerden biri okula gidiyor, diğeri uyuyor.* [artso]

Arıaşeni Ardeşen, Ardeşen kasabası. [Arıaşini]

Arıaşenuri 1. Ardeşenli, Ardeşen kasabasından olan. 2. Ardeşene özgü olan.

askeri asker. [askerî]

askerona askerlik.

astaxolo derhal, hemen. + **Astaxolo** çoğoriçkimi komomiqonit. *Derhal köpeğimi bana getirin.* [yeine]

aşi altı sayısı. [amşvi, anşî]

aşkva artık, bundan böyle. + **Berepek** aşkva Lazuri isinapaman. *Çocuklar artık Lazca konuşuyor.* [açkva]

aşo böyle, bu tarafa. + **Aşo** moxtit. *Bu tarafa gelin.* [haşo]

Atina Pazar kasabası. + **Arte** Atinuri ren-i? *Arte Pazarlı mı?*

Atinuri 1. Pazarlı, Pazar kasabasından olan. 2. Pazar kasabasına özgü olan.

atxe geçmişte, eskiden, evvel, mazi. + **Atxe** ma

Arkabis pskidurî. *Geçmişte ben Arhavi'de yaşıyordum.* → **poşe**.

atzi şimdi. + **Atzi** kapça pçkmaten-i? *Şimdi hamsi mi yiyeceğiz?* [hatzi, hus]

atzkunen Çf. Ağırıyor. + **Zeras** ti atzkunen. *Zehra'nın başı ağrıyor.* → **otzkunu** [atzunen, ĩkuns]

atzunen Çf. Ağrıyor. + **Ti** matzunen. *Başım ağrıyor.* → **otzunu**. [atzkunen, ĩkuns]

atzupeti çalışkan, hamarat. → **pelaperi**.

aĳamba şeftali. [anĳama]

atki atkı.

atleti atlet. [fibiĳkozi]

aviĳe Venüs gezegeni, Çoban yıldızı.

avla avlu. + **Avla**-skani cuneli, çepri megipinare. *Senin avlun güneşli, oraya kendir sereceğim.* [ofuĳe, ĳoda]

axvalen Öksürüyor.

aya hele, hele bir. + **Aya** moxti do visinapat. *Hele gel de konuşalım.*

ayen birine (birşey) oluyor. + **Şana**, **Tanuras** eĳraba (natase) ayen. [aen, aven, aqven]

B b

b Laz alfabesinin ikinci harfi.

baba baba. + Arteşi babas Tsate gyodzin.
Arte'nin babasının adı Tsate'dir. → codzun,
coxons.

babaotsxe babalık, üvey baba. [ogebaba]

baçxuri gümüş.

badi ihtiyar adam, yaşlı erkek. → dida.

bageni derme çatma kulübe, ot ambarı.
→ patsxa.

bağulya serçe (kuş).

bakali bakkal.

baki ahır. + İnekler ahırda mıdır? *Pucepe bakis
renan-i?* [axiri, mandre]

baklava baklava.

baldurcani patlıcan. [pallicani]

balkoni balkon. [perçe]

baloni balon. + Çocuk balon şişiriyor. *Berek
baloni ombarinams.*

balucağı domates. [tomatisi]

bandara bayrak. [bayrağı]

bang aptal. [burde]

bang banka. [banka]

banka banka.

barabura patates. [dixomakvalli]

bardağı bardak.

bars Çf. Esiyor. + İxi bars. *Rüzgar esiyor.*
→ obaru.

barva rüzgâr, yel. [ixi]

baskeñi basketbol oyunu.

başka başka. **Başka** mi mulun? *Başka kim
geliyor?* [teni]

Batumi Batum.

bayami bayram.

bayrağı bayrak. [bandara]

bazi bazen, bazı. + Bazi noğaşe vuluñi bazi-ti
ngolaşe. *Bazen çarşıya gidirdim bazen de
yaylaya.*

beari bahar. [purkinora]

beciñi mühim, önemli, acil. + Andğa beciñi
dulya var miğun. *Bugün önemli bir işim yok.*
[muhimi]

bedi 1. Nine, anneanne, babaanne, büyükanne.
[nandidi]

bedi 2. baht, talih. **Bedi goçveri** bahtı kara,
bahtsız, talihsiz.

Befa Fatma adının Lazcada söylenişi.

belediye belediye.

bena büyükanne. [nandidi, didi nana]

berberi berber.

berci kazma. [bergi]

bere çocuk. + Berepe so renan? *Çocuklar
neredeler?*

bereburi çocuksu, çocukça. [berebura]

bergi kazma. [berci]

beroba çocukluk. [berona]

bertzeuli nar.

beŋi 1. büyük. [didi, morderi] 2. çirkin.

bgara ağıt, matem. [mgara]

bia ayva.

bibi ördek.

biçi delikanlı, erkek (genç), oğlan.

biga çomak, çubuk, değnek, sopa.

biğiçi dirsek. [birğiçi]

bilgisayari bilgisayar. [okune]

bilontsa eğrelti otu. + Pucik bilontsa var imxors.
İnek eğrelti otu yemiyor. [limbotsa, limbrotsa]

bina bina.

binexi asma ağacı.

birapa şarkı, türkü. + Hatzi ar Lazuri
birapa visiminaten. *Şimdi bir Lazca şarkı
dinleyeceğiz.* → obiru, oırağodu.

birgili diz. [burguli]

bobola 1. Böcek. 2. Örümcek. → raxna;
bombula.

Boçxa Borçka kasabası.

Boçxuri Borçkalı; Borçkaya özgü.

boi boy. [lani]

bombula 1. Böcek. 2. Örümcek. [raxna; bobola]

bonca harf. + Lazuri albonis naķo bonca ren?
Laz alfabesinde kaç harf vardır? [xerfi]

bonums Çf. Yıkıyor (bir canlıyı, başkasını).
+ Tendak çoğori bonums. *Tenda köpeği
yıkıyor.* → obonu. [bonups, mbonums]

boşi boş. + Boşi svalepe opşit. *Boş yerleri
doldurunuz.*

boŋi bot, ayakkabı.

boya boya. + Artek kōdas mçita boya dusums
(usumers). *Arte duvara kırmızı boya sürüyor.*
[ğapı]

bozo kız. + Şana mişi bozo ren? *Şana kimin
kızı?* [kulani]

bresti boz, gri rengi. [mbura]

brinci pirinç. [binci; prindzi]

bula hala, teyze. [dadi]

buleki turp. [buleçi]

buli kiraz. + Berek mbuli imxors (çkomups).
Çocuk kiraz yiyor. [mbuli]

bunduri tembel, hantal. [bundura]

burbu yarasa. + Burbu seris putxun (jun).
Yarasa gece uçar.

burde aptal. [banga]

buregi börek, Laz böreği. → paponi tepsi.

burguli diz. + Burgulepe matzķunen do var
gomalen. *Dizlerim ağırdığı için gezemiyorum.*
[birgili]

burti top. + Çocuklar bahçede top oynuyor.
Berepek avlas burti isteran (ibiran). [bulti]

butsxa tınak.

buŋka yaprak, sayfa. [pavri]

buŋkuci arı; bal arısı. [puŋuci]

budzoni memeli, memeli canlı ttürü.

C c

c Laz alfabesinin üçüncü harfi.

ca ağaç. [nca]

cadai cadde. [cadaxi]

cadaxi cadde. [cadai]

camı cam. + Berepek oxorişi camı dofaxes.
Çocuklar evin camını kırdılar.

cari yemek; ekmek. [gyari]

caroba yemek vakti. [gyaroba]

cebi cep. + Cebis mu dologidzin? *Cebinde ne var?*

ceçaçxaloni çağlayan, şelale. [geçaçxaloni]

ceçapu başlamak. → coçams. [geçkapu]

cejiru silme, silmek (yazı). → cejirums [gejilu]

cejirums Çf. Siliyor (yazı vs.). → cejiru
[gejilums]

ceñçareri para. [geççareri, geççareli]

cendgani öbür gün. [gendgani]

cetveli cetvel.

cğaŋa mavi renk.

cinsi cins. + Coğori-skani nam cinsi ren? *Senin köpeğin hangi cins?*

cixa kale. + Zilkale giçkinan-i, heya cixa ren.
Zilkale'yi biliyor musunuz, o kaledir.

coçams Çf. Başlıyor. + Şanak mektebis
kocoçu-i? *Şana okula başladı mı?* → ceçapu
[gyoçkams]

codzun Çf. Adındadır, adı ... dir. + Ma Tenda
cemodzun, si mu cegodzun? *Benim adım
Tenda'dır, senin adın nedir?* [gyodzin, coxons]

coğori köpek. [laçi, layçi]

coxo isim. [yoxo]

coxoni adlı, isimli. + Arte coxoni biçi Lazi ren.
Arte adındaki çocuk Laz'dır. [yoxoni]

coxons Çf. ...adındadır. + Ma Tenda mcoxons,
si mu gcoxons? *Benim adım Tenda'dır, senin
adın nedir?* [gyodzin, codzun]

cuğaŋi cevap. + Tudeni kítxalapes cuğaŋi
meçit. *Aşağıdaki sorulara cevap veriniz.*

cuma birader, erkek kardeş. + Ma Jur Cuma do
jur da miyonun (miqonun). *Benim iki erkek iki
kız kardeşim var.*

cumaçxa çarşamba günü. + Cumaçxas Lazuri
dersi giğunan-i? *Çarşamba günü Lazca
dersiniz var mı?*

cumadi amca, dayı. + Si cumadi giyonun-i?
Senin dayını/ amcan var mı?

cumaloba 1. Kardeşlik. 2. Barış.

cumle cümle. + Ham/ haya Lazuri ar cumle ren.
Bu Lazca bir cümledir.

cumuriyeti cumhuriyet.

cuneli güneş alan yer.

cuzdani cüzdan. + Geççareli cuzdanis
dolomidzin. *Param cuzdanımdadır.*

ç Laz alfabesinin dördüncü harfi.

çabri dudak. [çarbi, leşkî]

çaçxa perşembe günü. + Çaçxas nam dersi giğun? *Perşembe günü hangi dersin var?* [umkeseŕi]

çai çay. + Ma kafa ndğas jur bardağı çai pşum. *Ben hergün iki bardak çay içerim.* [nçai]

çanta çanta. [tsantsa]

çarbi dudak. [çabri, leşkî]

çekeŕi ceket. + Ma çekeŕi dolomokuns. *Benim üzerimde ceket var.*

çelamure gözyaşı. [çilambri]

çere renk. + Tzinekis muşeni çere amfu? *Çorabın rengi neden kaçtı?* [çeri]

çeşiti çeşit, tür. + Ham dunyas çeşit çeşit kōç skidun. *Bu dünyada çeşit çeşit insan yaşıyor.*

çetini zor, meşakatlı. [meçireli]

çiçkili taze, yumuşak, körpe. [çiçku]

çiçku taze, yumuşak, körpe. [çiçkili]

çikilaze sincap.

çilambi gözyaşı. [çelamure]

çileri evli erkek. + Amedi çileri va ren. *Ahmet evli değıl.* → komocerı, gamatxveri.

çili karı, eş. + Asiye Amedişi çili ren. *Asiye Ahmet'in eşidir.*

çil-komoci karı koca. + Amedi do Asiye çil-komoci renan. *Ahmet ve Asiye karı kocadırlar.*

çilo kilo. [kilo]

çineri tanınmış, meşhur.

çitabi kitap. + ma çitabi viŕur (golovionam). *Ben kitap okuyorum.* [kitabi]

çkimda bana.

çkimeburi kendimce, kendime özgü. + Ma çkimeburi maçalışen. *Si-ti skaneburi içalişi. Ben kendimce çalışabiliyorum. Sen de kendince çalış.* [şkimeburi, şkimebura]

çkimi benim. + Arte benim çocuğumdur. *Arte çkimi bere ren.* [şkimi]

çkin biz. + Çkin kōç voret. *Biz insanız.* [çku, şku]

çkinapa bilgi, bilim.

çkinebura bize göre, kendimizce. [çkuneburi, şkuneburi]

çkineburi bize göre, kendimizce. [şkuneburi, çkuneburi, çkineburi]

çkini bizim. + Lazuri çkini nana ren. *Lazca bizim dilimizdir.* [çkuni, şkuni]

çku biz. + Çku hak voret. *Biz buradayız.* [çkin, şku]

çkuneburi bize özgü, göre, bizce. [çkineburi, şkuneburi]

çkuni bizim. + Çkuni oxori hak ren? *Bizim evimiz buradadır?* + Çkuni ocağışi ncas otzkedit. *Bizim aile ağacımıza bakınız.* [çkini, şkuni]

çkva artık, başka, daha. Çkva kaite hoşçakal.

çoi köy. + Amedis çoi-muşi alimben. Ahmet köyünü seviyor. [kyoi, opule]

çona ışık. + Tutak çona memitanaman. Ay bize ışık tutuyor. [kyona, te, tena]

çorba çorba.

çorçi hafif. [subuki]

çouri köylü. [kyouri, çouri]

çuçuna ılık. + Berek çuçuna tzkárite xura ibons. Çocuk ılık su ile banyo yapıyor. + Ğaroni çuçuna ren. Hava ılık. [fibu]

çukuleta çukulata.

çulturi kültür. [kyulturi]

çumers kolluyor.

çuntu hantal. [kyuntu]

çupe küpe. [ucikumbi]

çxalva eylül ayı. [staroşina]

çxams Çf. Yıkıyor (bulaşık, araba, diş vs.). + Artek angepe çxams. Arte kapları yıkıyor. → oçxu.

çxindi burun. [çxvindi]

çxomi balık. [çxombi]

çxoro dokuz. [nçxoro]

çxvopa sıcak hava. [mçxapa, mçxvapa]

çxvindi burun. [çxindi]

ç Laz alfabesinin beşinci harfi.

çabu yapışkan.

çaçaxı çamur, bataklık. [çorçi]

çağana yengeç. [çağalı, çağani]

çami ilaç. [laci]

çanda davet, düğün. + Çxomi dido divu-na çanda miğun çumani. *Balık çok olduysa yarın düğünüm var.*

çara yazı. + Resimi do çara okuvelams-na nuğarit. *Resim ve yazı birbirine uygunsa işaretleyiniz.* → oçaru.

çaraloba edebiyat, literatür.

çarambulya alacalı. [çereli]

çareri yazılı. [çareli]

çarums Çf. Yazıyor. + Tendak mektubi çarums. *Tenda mektup yazıyor.* → oçaru. [çarups, nçarums, nçaruy]

çarups Çf. Yazıyor. → oçaru. [çarums, nçarums, nçaruy]

çatalı çatal.

çaxala 1. Turşu. + Ma çaxala oşkomu kai domatzonen. *Ben turşu yemeyi seviyorum.* → turşi. 2. Bir tür lahava yemeği.

çe! Lazcada bir kişiye seslenme ünlemi, hey.

çemu Lazcada Mustafa adının söylenişi.

çereli alacalı. [çarambulya]

çima yağmur. [mçima]

çiña ufak, küçük. [çuña, tzulu]

çkomups Çf. Yemek yiyor. + Artek kapça çkomups. *Arte hamsi yiyor.* → oçkomu [imxors, imxoy]

çoçoxi çamur, bataklık. [çaçaxı, çorçi]

çopums Çf. Yakalıyor. + Tanurak orubas çxomi çopums. *Tanura derede balık yakalıyor.* → oçopu.

çorçi çamur, bataklık. [çoçoxi]

çubri kestane. [çuburi]

çuburi kestane. [çubri]

çuçuli civciv. Çuçulepe so renan? *Civcivler nerededir?* [tzipli]

çuçuña küçük. + (Helimişi Xasani) Ntsana çuçuña ren ala dido ti-motzoneri ren. *Kızılgerdan kuşu küçüktür ama çok da kendini beğenmiştir.* [tzuluña, tzuluña]

çulu çubuk, değnek. [biga]

çumaneri sabahki. Çumaneri gyari sabah kahvaltısı.

çumani sabah. + Çumanis çkimi oxoris gyari pçkomat. *Sabah benim evimde yemek yiyelim.*

çume yarın. + Çume Tamtras vorfare. *Yarın Trabzon'da olacağım.* [oçume]

çurça çit kuşu.

çutupxana kütüphane. [okitabe]

çuña küçük, ufak. + Mtuti didi ren ama kañu çuña ren. *Ayı büyüktür ama kedi küçüktür.* [çiña, tzulu, tzuña]

çvalums Çf. Sağıyor.

D d

d Laz alfabesinin altıncı harfi.

da kardeş (kız). → cuma.

dabali alçak.

daçkinden Çf. Yoruluyor. + Şanas ordo daçkinden. Şana çabuk yoruluyor.
→ doçkindu. [dvançinen, moğardun]

daçxiri ateş. [daçxuri]

daçxuri ateş. [daçxiri]

dadala gül, gül bitkisi. [gyuli, nculi]

dadi hala, teyze. [buła]

dadzi diken. [dandzi]

daha daha. + Ar daha kovidzirat. Bir daha görüselim. [çkva]

dai dayı. [cumadi]

damtire kayınvalide, kaynana.

dandzi diken. [dandzi]

dapa yazı tahtası.

datzonen Çf. Sanıyor, zannediyor, tahmin ediyor. + Si ma mi dogatzonu? Sen beni kim sandın? → dotzonu [dvtzonen]

delpina yunus balığı. [mutika, muturi, zuğa ğeci]

demiri demir. [ikina]

derdi dert. + Skani olva opşa derdi mayen. Senin gitmeni çok dert ediyorum.

derece derece. + Taroni muķu (naķo) derece

ren? Hava kaç derecedir?

dersi ders. + Berepe dersis renan-ı? Çocuklar derste mi? [dogurapa]

diabeti şeker hastası.

dibaden Çf. Dünyaya geliyor, doğuyor. + Ar bozo kodibadu. Bir kız doğdu. → dobadu.

Dibgen Çf. Dökülüyor (katı cisim).

dida yaşlı kadın. + Nana-şkimi dida diyu. Nana-şkimi dida diyu. → badi, kçini, xçini.

didi 1. Büyük. + Kõçiş didi biçi askeris ren. Adamın büyük oğlu askerde. → befi, morderi.
2. Anneanne, babaanne [nandidi, didi nana]

didinana anneanne, babaanne. [nandidi, bena]

dido çok, fazla. + Beres dido geçareli var uğun. Çocuğun çok parası yok. [opşa, yopya, zade]

digurams Çf. Öğreniyor. + Artek Lazuri digurams. Arte Lazca öğreniyor. → doguru. [iguraps, diguray]

diguray Çf. Öğreniyor. + Berek Lazuri diguray. Çocuk Lazca öğreniyor. → doguru. [iguraps, digurams]

diinen Çf. Doğuyor, dünyaya geliyor. → doinu [dibaden, dirinen]

dika buğday. [mdika]

dikaçams Çf. Eliyle tutuyor. + Berek oçaraşe dikaçams. Çocuk kalem tutuyor. → dokaçu.

dimçku karınca. [dumçku, dunçu]

dirinen Çf. Doğuyor, dünyaya geliyor. → dorinu

[dibaden, diinen]

dişka odun. [dişka]

dişvacams Çf. Dinleniyor. + Amtsika
dovişvacat. *Biraz dinlenelim.* → doşvacu.

ditsa gülücük, tebessüm. [ditsa]

ditsams Çf. Gülüyor. + Berepek ditsaman.
Çocuklar gülüyor. → oditsinu.

ditsxiri kan. [ditsxiri]

divalams Çf. Şimşek çakıyor. + Divalams.
Şimşek çakıyor. [dovalu]

dixa arazi. → lefa.

dixomakvali patates. [dixa kōkore; dixa ore,
kartofili]

do ve, ile, ama. **Si do ma** sen ve ben.

doba yağışlı hava. + Dobas oxoris dopxedurt
do mapxas viçalışamt. *Yağışlı havalarda evde
oturuyoruz ama açık havada çalışıyoruz.*

dobadona memleket, ülke, vatan. [memleketi]

dobadonari vatandaş, yurttaş. [memleketuri]

dobadu doğmak, dünyaya gelmek. → dibaden
[doinu, dorinu]

dobadora doğum günü. + **Dobadora pasta**
doğum günü pastası.

doçkinderi yorgun. + Dido doçkinderi vore. *Çok
yorgunum.* [nçineri, moğaleri]

doçkindu yorulmak. → daçkinden. [doçinu,
moğardu]

dodgeri kurulu olan.

dodgitun Çf. Ayakta duruyor.

dogurale öğretmen. + Lazuri dogurale-skanis
mu gyozdin? *Lazca öğretmenin adı nedir?*

dogurams Çf. Öğretiyor. + Artek Lazuri
dogurams. *Arte Lazca öğretiyor.* → doguru.
[doguraps]

dogurapa ders, deneyim, tecrübe. + Berepes
Lazuri dogurapa dido aoropenan. *Çocuklar
Lazca dersini çok seviyorlar.* [dersi]

doguru 1. Öğrenmek. → digurams, diguraps.

2. Öğretmek. → dogurams, doguraps.

3. Duymak. + Ma uci var domaguren. *Benim
kulağım duymuyor.* → dvaguren, ognu.

doinams Çf. Doğuruyor, dünyaya getiriyor.
→ doinu, dobadu [doinams]

doinu 1. Doğurmak, dünyaya getirmek.
→ doinams. 2. Doğmak, dünyaya gelmek.
→ diinen [doinu, dobadu]

dokaçu tutmak, tutuş. → dikaçams [dokaçu]

dolapi dolap.

dolikonams Çf. Giyiniyor (bel üstü). + Ma
porça dolovikunam. *Ben gömlek giyiniyorum.*
→ dolokunu.

doloçarums Çf. Kaydediyor. + Ma nandidi-
čkimişi nena lilfonis kodolovoçari. *Ben
ninemin sesini telefona kaydettim.* → doloçaru.

dolodums Çf. İçine koyuyor.

dolokunams Çf. Giyindiriyor.

dolokuneri giyinik. + Tenda xançeni porça
dolokuneri ren. *Tenda yeşil gömlek giyinmiş
haldedir.*

dolokuns Çf. Giyinmiş haldedir. + Tendas porça
dolokuns? *Tenda gömlek giyinmiş haldedir.*
→ dolokunu [dolonkos]

dolokunu 1. giyinmek, giymek (bel üstü).
→ dolikonams, dolokuns. 2. Giysi, kıyafet.
[dolonkunu]

dolokunu 2. kıyafet, giyim. + Tendaşi
dolokunupe mskva renan. *Tenda'nın kıyafetleri
güzeldir.*

doloni hafta. [xalfa]

dolonkos Çf. Giyinmiş haldedir. + Tendas

kçe porça dolonkos. *Tenda beyaz gömlek giyinmiş.* → doloku [dolokuns]

doloxe iç, içerisi, içinde. + Tenda oxorişi
doloxe isters (ibirs). *Tenda evin içinde oynuyor.*

donçinu yorulmak. → dvançinen [doçkındu, moğardu]

dorinams Çf. Doğuruyor, dünyaya getiriyor.
→ dorinu [doinams]

dorinu 1. Doğurmak, dünyaya getirmek.
→ dorinams. 2. Doğmak, dünyaya gelmek.
→ dirinen [doinu, dobadu]

dorkinu azaltmak. → dorkinams. [okorinu]

dorkinams Çf. Azaltıyor. → dorkinu.

doskidu kalmak. → doskidun [doskudu]

doskidun Çf. Kalıyor (evde, sınıfta, yanınız).
+ Bere oxoris xvala doskidu (doskudu).
Çocuk evde yalnız kaldı. + Artes geçareli var
doskidu. *Arte'nin parası kalmadı.* → doskidu
[doskudun]

doskudu kalmak. → doskudun [doskidu]

doşinu acele etmek. → duşinams [omçu]

doşvacu dinlenmek. → dişvacams.

dotzonu sanı, tahmin, sanmak, tahmin etmek.
→ datzonen, dvatzonen.

dovalu şimşek çakmak. → divalams.

doxedun Çf. Oturuyor. + Bere memsofas
kodoxedu. *Çocuk koltuğa oturdu.* → doxunu.

doxmeli özel. + Ham Şanaşi doxmeli araba
ren. *Bu Şana'nın özel arabasıdır.*

doxtori doktor. [loxlori]

doxunams Çf. Oturtuyor. + Oxorcak bere
memsofas kodoxunu. *Kadın çocuğu koltuğa
oturttu.* → doxunu.

doxunu oturmak, oturtmak. → doxedun,

doxunams.

drama drama.

dudi baş, kafa. [ti]

duguni düğün. [çanda]

dukyani dükkân. [tuçanı]

dulya iş. + Artek mu dulya ikums? *Arte ne iş
yapıyor?*

dumçinams Çf. Haber veriyor.

dumçku karınca. [dunçu, dimçku]

dunçu karınca. [dumçku, dimçku]

dundula aptal. [burde]

dunya dünya. [kiana]

duşinams Çf. Acele ediyor. + Duşinit. *Acele
edin!* → doşinu.

duşuneri düşünerek. + Ma kâta dulya-çkimi
duşuneri vikum. *Ben her işimi düşünerek
yapıyorum.* → oduşunu [msifoneri]

dutsxu ihlamur ağacı. [felamuri, flamuri]

Dutxe Ardeşen'e bağlı bir belde, Tunca.

Dutxuri Dutexli olan ya da Dutex'e ait olan.

dvaçirs Çf. Ona lazım oluyor. + Si oçaraşe
dogaçirs-i? *Sana kalem lazım mı?*

dvaguren Çf. Duyuyor, ısıtıyor. + Nena-şkimi
dogaguren-i? *Benim sesimi duyuyor musun?*
→ doguru.

dvançinen yoruluyor. → donçinu. [daçkınden,
moğardun]

dvatzonen Çf. Sanıyor, zannediyor, tahmin
ediyor. → dotzonu [datzonen]

E e

e Laz alfabesinin yedinci harfi.

e do yani, sonuç itibari ile, sonuçta. + E do, mu vikumt? *Sonuç itibari ile, ne yapıyoruz?*

e → em.

e o. → em, hem, heya, iya.

eczaxana eczane.

eça yazık, ey gidi. + Eça ndğalepel *Ey gidi günler!*

eçi do ar yirmibir sayısı.

eçi do vit otuz sayısı.

eçi yirmi sayısı.

eçöpums Çf. Alıyor, satın alıyor. + Tendak manavişe ar uşkuri keçöpu. *Tenda manavdan bir elma aldı.* → eçöpumu.

eçöpumu almak, satın almak. → eçöpums.

eçouri son, bitiş, tükeniş. **Eçouris** sonunda.

eğnai bere bebek.

eiselen Çf. Kalkıyor. + Amedi nam saatıs eiselen? *Ahmet hangi saatte kalkıyor?*
→ eselu [moiselen, moyselen]

ek orada. + Ek mu ikip? *Orada ne yapıyorsun?*
[hek, hey]

eķna kapı. + Tenda kapıyı açtı. Tendak eķna gontzķu. [neķna]

ekoni oradaki, oralı. [hekonı]

eķozdums Çf. Havaya kaldırıyor.

eķraba akraba [natase]

eksale kuzen. + Arte do Şana eksalepe renan. *Arte ve Şana kuzendirler.*

elulun Çf. Yukarıya doğru çıkıyor.

em 1. O. + Em cami İaxeri ren. *O cam kırktır.*
+ Em biçepe cumalepe-çkimi renan. *O delikanlılar kardeşlerimdir.* + Emuk mektubi çarups. *O mektup yazıyor.* + Emuk Lazuri ğarğalaps. *O Lazca konuşuyor.* + Emus Lazuri uçkin. *O Lazca biliyor.* [iya, hem, heya]

emxu köstebek.

en ..dir, dir. → ren, on.

ençina yeterince. + Ma ençina geçareli komiğun. *Benim yeterince param var.*

endoli engel. + Dersi viçalışaŧu ama bere endoli mayen. *Ders çalışacaktım ama çocuk engel oluyor.*

enerji enerji. + Enerji var miğun. Heşeni var maxoronen. *Enerjim yok. O yüzden horon oynayamıyorum.*

eni en. + Uşkurepeşi doloxe eni ķai nam ren? *Elmaların içinde en iyi hangisidir?*

entepe onlar. + Si entepe içinem-i? *Sen onları tanıyor musun?* [hentepe, hini]

eodzin Çf. Birşeyin üzerinde bir nesne duruyor.

eselu kalkmak. → eiselen [moselu]

eşo öyle. + Eşo dulya iqven-i? *Öyle iş olur mu?*
[heşo]

eşulun Çf. Derin bir yerden yukarıya doğru çıkıyor.

euçöpams Çf. Birine bir şey alıyor.

eulun Çf. Aşağıdan yukarıya doğru çıkıyor.

evedi çabuk. [manişa]

eveli bir zamanlar, eski zaman. [tzoɣle]

evelinuri önceki. [tzoɣleni]

evelis eskiden. [tzoɣle]

evro ılık rüzgar, kible rüzgarı.

evuli örnek, örneğin. [evula]

exindums Çf. Sorumluluk alıyor. + Şana,
kimsenin çocuğunun sorumluluğunu almıyor.
Şanak mitişi bere var exindums.
→ exondvalu.

exondvalu sorumluluk almak. → exindums.

eya o. → iya.

ezdams saklıyor, muhafaza ediyor.

ezmoce düş, rüya. + Berek ezmoce dzirems.
Çocuk rüya görüyor. [izmoce]

F f

f Laz alfabesinin sekizinci harfi.

fara defa, kez. + Ar ndğas naqo fara gyari
imxor? *Bir günde kaç kez yemek yiyorsun?*

fayde fayda, yarar. [pelapa]

fekiri fakir.

feli kabak. [ore, kaslane]

feluka kayık, sandal.

feneri fener.

feni fen, fen dersi.

fenti metod, yöntem.

fieti fiyat. + Uşkurişi fieti mu ren? *Elmanın fiyatı nedir?*

fiili fil.

fikiri fikir. **Fikiri meçamu** dikkat etmek.

filimi film.

fincani fincan. + Kaıa ndğas ar fincani kave
pşum. *Ben her gün bir fincan kahve içiyorum.*

fitikozi atlet. [aleti]

flamuri ıhlamur. → dutsxu.

foga elbise. + Bozos foga dolonkos. *Kızın
üzerinde elbise var.* [forka]

forka elbise. + Şanas mskva forka dolokuns.
Şana güzel bir elbise giyinmiş. [foga]

foto fotoğraf.

fotorafi fotoğraf.

foıa peştemal.

furni fırın. [furuni]

furseti fırsat.

furuni fırın.

furtona fırtına. [zifona]

fuıboli futbol. + Biçepek fuıboli isteran (ibiran).
Çocuklar futbol oynuyorlar.

G g

g Laz alfabesinin dokuzuncu harfi.

Galata İstanbul'da bir semt.

gale dış, dışarı.

galeni el, yabancı, elalem.

gamaçams Çf. Satıyor. + Kõçik uşkuri
gamaçams. *Adam elma satıyor.*
→ gamaçamu.

gamaçamu 1. Satmak. → gamaçams.
2. Satılmak. → gamiçen.

gamatxu kadın için evlenmek. → gamitxven
[okomocu, okimocu]

gamatxveri evli kadın. [komoceri]

gamiçen Çf. Satılıyor. + Noğas uşkuri var
gamiçen. *Çarşıda elma satılmıyor.*
→ gamaçamu.

gamiğams Çf. Dışarı çıkarıyor.

gamitxven Çf. Kadın evleniyor. + Şana Amedi
Kala gamitxven. *Şana Ahmet ile evleniyor.*
→ gamatxu [ikimocen, ikomocen]

Gamolva çıkış.

gamulun Çf. Dışarı çıkıyor.

gançelen Çf. Özlüyor. + Artes nana-muşı
gançelu. *Arte annesini özledi.* → gonçelu.

geçaçxaloni çağılayan, şelale. [ceçaçxaloni]

geçareri para. → geçareli.

geçkapa başlangıç. [ceçapa]

geçkapa başlamak, başlatmak. → gyoçkams
[ceçalu]

geitums Çf. Şapka giyiyor.

gejilaşe silgi.

gejilu silmek (yazı). → gejlums. [cejiru]

gejlums Çf. Siliyor (yazı). + Şanak İefferi-muşı
gejlums. *Şana defterini siliyor.* → gejlilu.

gela lütfen. + Gela moxti. *Lütfen gelir misin?*

gelaxuna sıra, oturma yeri. [celaxuna]

gelulun Çf. Aşağıya doğru iniyor.

gendğani ertesi gün. + Çume var gendğani
kyoişa meptare. *Yarın değil ertesi gün köye
geleceğim.* [cendğani]

germa dağ. [ndaği]

germağoçi dağ adamı (mitolojik varlık).

gesvareri sıralı, dizili.

getasule bostan.

getzopxums Çf. Düzeniliyor.

gindze uzun. [gundze]

girini eşek. [guruni]

goçkõndu unutmak. → goçkõndun. [goçõndru]

goçkõndun Çf. Unutuyor. + Ma si var
gomoçkõndun. *Ben seni unutmuyorum.*
→ goçkõndu.

goçõndu unutmak. → goçõndun. [goçkõndu]

goçõndun Çf. Unutuyor. + He tzanas na
mağodupe var gomoçõndun. *O sene başıma
gelenleri unutmuyorum.* [goçõndun]

gogza etraf, mıntika. + Oxorişi gogzas mtsxuli dovorgam. *Ben evin etrafına armut dikiyorum.*
→ gomti, gomtume.

goikten Çf. Gedi dönüyor.

goindinen Çf. Kayboluyor.

goixaziren Çf. Hazırlanıyor. + Tenda goixaziren, mektebişe idasen. *Tenda hazırlanıyor, okula gidecek.* → goxaziru.

gokütsxu uyanmak. → gokütsxun.

gokütsxun Çf. Uyanıyor. + Andğa çumani Şana ordo gokütsxu. *Bu sabah Şana erken uyandı.*
→ gokütsxu.

golaonu 1. Öteye geçirmek (canlı). 2. Okumak.
→ golygonams [okıtıxu, okıu]

golaxtimu geçmek. → gololva.

golygonams Çf. Okuyor. + Şana çitabi golygonams. *Şana kitap okuyor.* → golaonu.

gololva geçmek. → golulun [golaxtimu]

golulun Çf. Geçiyor. + Magure maxutani sinifi kogolaxtu. *Öğrenci beşinci sınıfı geçti.*
+ Tanura kafa ndğas jur fara hakolen golulun. *Tanura her gün iki kez buradan geçiyor.*
→ golaxtimu, gololva.

golva dolaşmak, seyahat etmek. → gulun [goxtimu]

govuskurat koruyalım, kollayalım.

gomla gezgin, seyyah. + Amedi gomla koci ren. *Dido gulun. Ahmet gezgin bir adamdır. Çok geziyor.*

gomti civar, çevre. + Çkimi oxorişi gomis luğişi meyvepe renan. *Benim evimin etrafında incir meyveleri vardır.*

gomtume bölge, civar, çevre. → gomti.

gonçelu özlemek. → gançelen [okomandu, okomadu, motsurdu]

gonoşine anı, hatıra.

gontkers Çf. Bakıyor.

gorums Çf. İstiyor. + Berek nana-muşı gorums. *Çocuk annesini istiyor.* → unon. 2. Arıyor.
+ Amedik arabas mu gorums? *Ahmet arabada ne arıyor.* → ogoru [goruy, gorups]

gorups Çf. Arıyor. + Amedik mu gorups? *Ahmet ne arıyor?* → ogoru [goruy, gorums]

goşağmalu ayıklamak, seçmek. → goşuğams [koşkağmalu]

goşinu hatırlamak; hatırlatmak. → gvaşinen, guşinams.

goşuğams Çf. Ayıklıyor, seçiyor. + Şanak "çandas dolokunu şeni" mçita porça goşuğu. *Şana düğünde giymek için kırmızı elbiseyi seçti.* → goşağmalu.

gotzo geçen yıl. + Gotzo ham mektebis orfi-i? *Geçen yıl bu okulda mıydın?*

goxaziru 1. Hazırlamak. → goxazirams.
2. Hazırlanmak. → goixaziren.

goxazirums Çf. Hazırlıyor, giyindiriyor. + Oxorcak bere goxazirums. *Mektebişe oşkvasen. Kadın çocuğu giyindiriyor, okula gönderecek.* → goxaziru.

goxtimu dolaşmak, gezmek, seyahat etmek.
→ golva.

guda tulum; tulum enstrumanı. + İsmanak dido kai (opşa vorsı) guda oçandinams. *İsmail çok güzel tulum çalıyor.*

guğarams Çf. Etrafını çiziyor.

gulun Çf. Dolaşıyor, geziyor, seyahat ediyor. + Arte Mpolis gulun. *Arte İstanbul'u geziyor.*
→ golva.

guma ekim ayı. [taxva]

gundze uzun. + Nca gundze ren ama mşkvela mküle ren. *Ağaç uzundur ama fidan kısadır.*
[gındze]

guri gönül, yürek, kalp. + guriş xelatel *Hoşça kal!*

gurignapa Çf. Anafikir.

guriġa kindar.

gurine sebebiyle, yüzünden. + Skani gurine hak vore. *Senin yüzünden buradayım.*

guriş xelate hoşça kal. [çkva ġaite]

gurişeni sebebiyle, yüzünden. [gurine]

guroni cesur. + Şana guroni bozo ren. *Şana cesur kızdır.*

gurubi grup. [punci; puxa]

guruni eşek. [girini]

guşinams Çf. Hatırlatıyor. + Ma ġoçis iro ġai mutxape govuşinam. *Ben insana hep iyi şeyler hatırlatırım.* → goşinu.

gvaşinen Çf. Hatırlıyor. + Ma iro ġai mutxape gomaşinen. *Ben hep iyi şeyleri hatırlarım.* → goşinu.

gverdi buçuk, yarı, yarım. + Saaġi ar do gverdi ren. *Saat bir buçuk.*

gyari yemek. + Ma gyari vimxor. *Ben yemek yiyorum.* [car]

gyaroba yemek vakti. [caroba]

gyoçġkams Çf. Başlıyor. + Dersi saaġi ovros gyoçġkams. *Ders saat sekizde başlıyor.* → geçġkapu.

gyodzin Çf. Adındadır. + Ma Tenda gemodzin, si mu gegodzin? *Benim adım Tenda'dır, senin adın nedir?* + Ham biçis Arte gyodzin. *Bu delikanlının adı Arte'dir.* → codzun, coxons.

gyuli gül, gül bitkisi. [nculi; dadala]

gyulva batı. + Batumişi gyulvas Lazepe skidunan. *Batum'un batısında Lazlar yaşıyor.*

gza yol. + Nakele golaxtare, ceġober'on gza-skani? *Nereden geçeceksin, yolların kesilmiş.*

Ğ ğ

ğ Laz alfabesinin onuncu harfi.

ğali akarsu, dere, ırmak. [ruba, oruba]

ğanconi güçlü, kuvvetli. [menceloni]

ğapi boya. + Bu boya hangi renk? *Ham ğapi nam peri ren?*

ğapums Çf. Boyuyor. + Berek resimi ğapums. *Çocuk resmi boyuyor. → oğapı.*

ğara çizgi. + Ğaras mevaqoni do oxorişe vidi. *Çizgiyi takip edip eve gittim.*

ğarğals Çf. Konuşuyor. + Kocık mi kála ğarğals? *Adam kiminle konuşuyor?*
→ oğarğalu [ixapars, isinapams, iparamitams, lafups]

ğarums Çf. Çiziyor. + Şanak resimi ğarums. *Şana resim çiziyor. → oğaru.*

ğeci domuz. + Ğecepe ndağis skidunan. *Domuzlar dağda yaşıyor.*

ğnoseri akıllı. [noseri]

ğoci köşe. + Ar oxoris muķu ğoci uğun? *Bir evin kaç köşesi vardır?*

ğolesti çurtila! Aman tanırım! [moñi añişe, moñi çurtila]

ğoma dün. + Ğoma so orñi? *Dün neredeydin?*

ğoma limci dün akşam, dün gece. + Ğoma limci dersi viçalişi. *Dün akşam ders çalıştım.*

ğomaneri dünkü. + Ğomaneri bere so idu? *Dünkü çocuk nereye gitti?*

ğorğoci kaz.

ğuli 1. Yanlış. 2. Çapraz.

Ğulivati Rize - Pazar'da bir Laz köyü.

ğura ecel, ölüm. + Ğuras çare var uğun. *Ölüme çare yok.*

ğureri mefta, ölü. → ğura.

ğurun Çf. Ölüyor. + Kocı ğurun. *İnsan ölür. → oğuru.*

ğva yanak. + Beres ğvalepe mçita uğun. *Çocuğun yanakları kırmızıdır.*

ğvari 1. Islak. → şu, şuvi. 2. Sel, sel suyu.

H h

h Laz alfabesinin onbirinci harfi.

hak bura, burada. + Bere hak ren-i? *Çocuk burada mı?* [ak, hay]

hakele bu tarafa, bu taraftan. [akole, hakole]

hakole bu tarafa, bu taraftan. [akole, hakele]

hakoni buralı. + Şana hakoni ren-i? *Şana buralı mı?* [akoni, hakonuri]

ham bu, bunu. + Ham kóçi mi ren? *Bu adam kimdir?* + Hamuk Lazuri isinapams. *Bu Lazca konuşuyor.* + Hamus araba uyonun. *Bunun arabası var.* [am, haya]

hamseri bu gece. + Hamseri ordo onciru minon. *Bu gece erken uyumak istiyorum.* [amseri]

hamtere bunlar. → hantepe.

hamtzo bu yıl. [hantzo, tzo, tzi]

hamu bu. → ham.

hamuşeni bundan dolayı, bu yüzden, bundan. + Hamuşeni hak vore. *Bundan dolayı buradayım.* [amuşeni, hayaşeni]

hani bunlar. + Hani nak dziri? *Bunları nerede buldun?* [hantepe, antepe, hantere]

hantepe bunlar. + Hantepe çkimi renan do hentepe-ti skani. *Bunlar benimdir, onlar da senin.* [hantere, hamtepe, hani]

hantere bunlar. → hantepe.

hantzo bu yıl. [tzo, hamtzo]

haşo böyle, bu tarafa. + Haşo moxtit. *Bu tarafa gelin.* [aşo]

haşote böylece, böylelikle. + Amedis haşote sinifi var golvalasen. *Ahmet böylelikle sınıfı geçemeyecek.* [aşote]

hatzi şimdi. + Hatzi ma vultur. *Şimdi ben gidiyorum.* [atzi, hus, huy]

havuzi havuz.

hay burada. [ak, hak]

haya bu + Haya kóçi cumadi-çkimi ren. *Bu adam amcamdır.* + Haya mi ren? *Bu kimdir?* + Hayak mektubi çarums. *Bu mektup yazıyor.* → am, ham.

Hayde hadi.

he o. + He kóçi Lazi ren. *O adam Laz'dır.* + He tzanas dido mturi mtu. *O sene çok kar yağdı.* [him, hem, heya, iya]

heçae hikaye. [hekyae; pašuri]

hediye hediye, armağan.

hek orada. + Ma hek vorfare. *Ben orada olacağım.* [ek]

hekoni oradaki, oralı. [ekoni, hikoni]

hekyae hikâye. [paşuri]

hem o. + Hem kóçi so ulun? *O adam nereye gidiyor?* + Hem oxorişe ulun. *O, eve gidiyor.* + Hemuk mektubi nçarums. *O mektup yazıyor.* [him, heya, iya, em]

hemindoras o zaman, madem öyle. [hemindos, hindos]

hemindos o zaman, madem. → hemindoras.

hemuk o. Üçüncü tekil şahıs.

hemus ona.

hemuşeni onun için, yüzden. [heşeni, emuşeni, heyaşeni]

hemuşî onun. [himuşî, emuşî, heyaşî]

hentepe onlar. + Hentepe Lazî renan-î? *Onlar Laz mıdır?* [entepe, hentere, hini]

hentere onlar. → hentepe.

heşeni bu yüzden, bundan dolayı. + Heşeni, ma berepe dido maoropen. *Bu yüzden, çocukları çok seviyorum.* [hemuşeni, yeşeni]

heşo öyle. + Heşo dulya iven-î? *Öyle iş olur mu?* [eşo, hişo]

hey orada. → hek.

heya o. + Amedi, heya mektebişe ulun. *Ahmet, o okula gidiyor.* + Heya oxorcak pavrikas içalışams. *O kadın fabrikada çalışıyor.* + Heyak mektubi çarums. *O mektup yazıyor.* [hem, iya, em]

heyaşeni onun için, o yüzden. [hemuşeni, himuşeni]

heykeli heykel. + Kõçi heykeli sterî dgin. *Adam heykeli gibi duruyor.*

hik orada. + Si hik mu ikum? *Sen orada ne yapıyorsun?* [ek, hek, hey]

hikoni oradaki, oralı. + Ma hikoni var vore, hakoni vore. *Ben oralı değilim, buralıyım.* [ekoni, hekoni]

him o. + Him Kõçi oxori-muşişe ulun-î? *O adam evine mi gidiyor?* + Him nak ulun? *O nereye gidiyor?* + Himuk mektubi nçarums. *O mektup yazıyor.* [hem, heya, iya, em]

himuşeni onun için, yüzünden. [emuşeni, hemuşeni]

hini onlar. + Ma hini vorsi viçinem. *Ben onları iyi tanıyorum.* → hentepe.

hişo öyle. + Hişo xavi zifa var izifenî *Öyle kötü söz söylenmez!* [eşo, heşo]

ho evet, öyle. [ko, xo]

Hopa Hopa ilçesi.

Hopalı Hopa ilçesinden olan.

hukyumeî hükümet.

hus şimdi. + Hus muya pãtere? *Şimdi ne yapacağız?* [huy, hatzi, atzi]

huy şimdi. [hus, hatzi, atzi]

i Laz alfabesinin onikinci harfi.

ia o. + la-ti çkimi ren. *O da benim.* + la keleml-ti çkimi ren. *O kalem de benim.* → iya.

ibgars Çf. Ağlıyor. + Berek ibgars. *Çocuk ağlıyor.* → obgaru [imgars]

ibirs Çf. 1. Oyun oynuyor. + Berepek kukuşu ibiran. *Çocuklar saklambaç oynuyorlar.* → obiru [isters] 2. Şarkı söylüyor. + Kulaneppek Lazuri ibiran. *Kızlar Lazca şarkı söylüyor.* → obiru [trağodums, trağudums]

ibons Çf. Yıkıyor (kendi uzvunu). + Tendak xe ibons. *Tenda elini yıkıyor.* → obonu [imbonams]

içalışams Çf. Çalışıyor. + Kçocepek pavrikas içalışaman. *İnsanlar fabrikada çalışıyor.* → oçalışu [itsadeburs]

içaren Çf. Yazılıyor. + Tenda geçkçapuri mektebis içaren. *Tenda ilkokula yazılıyor.* → oçaru. [inçaren]

içilen Çf. Evleniyor (erkek). + Amedi, Ayşe kâla (şkâla) içilen. *Ahmet Ayşe ile evleniyor.* → oçilu [içils]

içils Çf. Evleniyor (erkek). + Amedi, Ayşe kâla (şkâla) içils. *Ahmet Ayşe ile evleniyor.* → oçilu [içilen]

içinems Çf. Tanıyor, tanıyor. + Tendak paşu-muşî içinems-i? *Tenda dedesini tanıyor mu?* → oçinu.

içoden Çf. Bitiyor, tükeniyor, neticeleniyor.

+ Tanuraşi dersi hatzi içoden. *Tanura'nın dersi şimdi bitiyor.* → oçodu.

iduşunams Çf. Düşünüyor. + Mu iduşunam? *Ne düşünüyorsun?* → oduunu [imsifons]

idzgen Çf. Doyuyor. + Arte ar makvalite idzgen. *Arte bir yumurta ile doyuyor.* → odzgu [indzgen]

ien Çf. Oluyor. + Gale mu ien? *Dışarda ne oluyor?* → oapu [iyen, iven, ,qven]

iguraps Çf. Öğreniyor. + Berek nana-muşîşen Lazuri iguraps. → oguru [igurs, digurams]

igurs Çf. Öğreniyor. + Ma Lazuri vigur. *Ben Lazca öğreniyorum.* → oguru. [iguraps, digurams]

igzals Çf. 1. Yürüyor. + Arte gzas igzals. *Arte yolda yürüyor.* 2. Varmak. + Arte oxorişe igzalu. *Arte eve vardı.* → ogzalu [igzas]

igzas Çf. Yürüyor. → ogzalu [igzals]

igams Çf. Götürüyor (cansız). + Artek kitabepe-muşî mektebişe igams. *Arte kitaplarını okula götürüyor.* → oğmalu. [imers]

igvaren Çf. Islanıyor.

iindrams Çf. Satın alıyor. [eçopums]

ikaen Çf. İyileşiyor. → okau [ikaimen]

ikaimen Çf. İyileşiyor. + Paşu-çkimi muşeni var ikaimen? *Dedem neden iyileşmiyor?* → okaimu [ikaen]

ikimocen Çf. Evleniyor (kadın). → okimocu. [ikomocen, gamitxven]

ikina demir.

ikinaçxa salı günü.

ikips Çf. Yapıyor, ediyor. + Ma dersi vikip.
*Ben ders yapıyorum. + Berepek mu ikipan?
Çocuklar ne yapıyorlar?* → oxenu. [ikums,
ikuy, ikoms]

ikixams Çf. Okuyor. + Artek kafa ndğas jur
saatı kitabı ikixams. *Arte her gün iki saat
kitap okuyor.* → okixu [golionams; iürs]

ikomocen Çf. Evleniyor (kadın). → okomocu.
[ikimocen, gamitxven]

ikoms Çf. Yapıyor, ediyor. + Ma dersi vikom.
Si mu ikom? *Ben ders yapıyorum. Sen ne
yapıyorsun?* → oxenu [ikums, ikuy, ikips]

ikums Çf. Yapıyor, ediyor. + Tanuk mu ikums?
Tanu ne yapıyor? → oxenu. [ikoms, ikuy, ikips]

ilaķirday Çf. Konuşuyor. + Amedi Lazuri
ilaķirday. *Ahmet Lazca konuşuyor.* → olaķirdu
[ixapars, isinapams, iparamitams, ğarğals]

ili kemik. [qvili]

imbonams Çf. Yıkıyor (uzuv, canlı), yıkanıyor.
+ Tanuk kaþula imbonams. *Tanu yıkanıyor.*
→ ombonu [ibons]

imçvirs Çf. Yüzüyor. + Tanurak çxomi steri
imçvirs. *Tanura balık gibi yüzüyor.* → omçviru
[inçirs, inçvirs]

imers Çf. Götürüyor (cansız). + Tzķarik na-
moimers tzķarik imers. *Suyun getirdiğini su
götürür.* → omalu. [iğams]

imeselams Çf. Anlatıyor, bahsediyor.
+ Nandidik motalepe-muşis meseli umeselams.
Büyükanne torununa masal anlatıyor.
→ omeselu [iparamitams]

imgars Çf. Ağlıyor. + Berek muşeni imgars?
Çocuk neden ağlıyor? → omgaru [ibgars]

imjorams Çf. Güneşleniyor. → omjoru [imjors,
imjoy]

imjors Çf. Güneşleniyor. + Artek imjors. *Arte
güneşleniyor.* → omjoru [imjorams, imjoray]

imorden Çf. Büyüyor, gelişiyor. + Nca imorden
ama kva var imorden. *Ağaç büyür ama taş
büyümez.* → omordu [irden]

imsifons Çf. Düşünüyor. + Ham berek aþo mu
imsifons? *Bu çocuk böyle ne düşünüyor?*
→ omsifonu [iduşunay, iduşunams]

imxors Çf. Yemek yiyor. + Artek topri do yaği
imxors. *Arte bal ile yağ yiyor.* → oşķomu,
oçķomu [imxoy, çķomups]

incirs Çf. Uyku uyuyor. + Amedik kafa seris
ordo incirs. *Ahmet her gece erken uyuyor.*
→ onciru.

inçirs Çf. Yüzüyor.

inçiten Çf. Didiniyor, uğraşılıyor, çabalıyor.
+ Şana, "Lazuri dovigurare" ya do inçiten. *Şana,
"Lazca öğreneceğim" diye didiniyor.* → onçitu.

inçvirs Çf. Yüzüyor. + Bere ğalis inçvirs. *Çocuk
derece yüzüyor.* → onçviru. [imçvirs, inçirs]

indzĝen Çf. Doyuyor. → ondzĝu [idzĝen]

ineri buz. [qiner]

İngilizuri 1. İngize özgü olan. 2. İngilizce.

ini ovapu üşüme. + Andĝa dido ini maven.
Bugün çok üşüyorum. [ini oyapu, qini oqvapu]

ini oyapu üşüme. + İni mayen. *Üşüyorum.* [ini
ovapu, qini oqvapu]

ini soĝuk. + İni diyas-na daçxuri vogzare.
Soĝuk olursa ateş yakacağım. [qini]

inora kış, kış mevsimi. [qinva, qinoba, inuva,
ķişi]

internefi internet. + Si internefis amulur-i? *Sen
internete giriyor musun?*

iparamitams Çf. Konuşuyor, anlatıyor,
bahsediyor. + Şanak mu iparamitams? *Şana
ne anlatıyor?* → oparamitu
[osinapu; oĝarĝalu; oxaþaru; olafu; olaķirdu]

ipşen Çf. Doluyor. + Havuzi tamo tamo tzkárite
ipşen. *Havuz yavaş yavaş doluyor.* → opşu
[yipşen]

ipti ilk, önce, evvela. [tzoxlə]

iptineri birinci. [maarani]

iqonops Çf. Götürüyor (canlı). + Berek çoğori
so iqonops? *Çocuk köpeği nereye götürüyor?*
[ionams, iyonams]

iqven Çf. Oluyor. + Ak mu iqven? *Burada ne
oluyor?* → oqvapu [ien, iyen, iven]

İraroğorda hep birlikte. → aroğorda

irden Çf. Büyüyor, gelişiyor. + Bere irden.
Çocuk büyüyor. → ordu [imorden]

iri herkes, tümü, hepsi. + İrik Lazuri vibirit.
Hepimiz Lazca şarkı söyledik. + Ham oxoris
iri dulyape ma vikum. *Bu evde tüm işleri ben
yapıyorum.* [mteli, iritso]

iri-arogorda hep birlikte, beraberce. + İri-
arogorda vixoronat. *Hep birlikte horon
 oynayalım.*

irikale heryer.

iri-mutu herşey. → iri-tevull.

iri-tevulli herşey. + Ham beres iritevulli kuşkun.
Bu çocuk herşeyi biliyor. [iri-mutu, iri-tulli]

iri-tulli herşey. → iri-tevulli.

iro daima, her zaman, hep, sürekli. [irote, iyya,
panda]

irote daima, hep. [iro, iyya, panda]

isa beraber. [arte]

isaren Çf. Sararıyor.

isimins Çf. Dinliyor. + Mik Lazuri birapape
isimin? *Kim Lazca şarkılar dinliyor?* → osiminu
[işkirs, işkinams]

isina köyden uzak tarla.

isinapams Çf. Konuşuyor. + Şanak Lazuri

isinapams. *Şana Lazca konuşuyor.* → osinapu
[isinapay, iparamitams, gargals]

isinci ok.

İstanboli İstanbul. [Mşoll]

isters Çf. Oyun oynuyor. → osteru [ibirs]

İstasioni istasyon.

işkinams Çf. Dinliyor. + Şanak radio işkinams.
Şana radyo dinliyor. → oşkinu [işkirs, isimins,
iucams]

işkirs Çf. Dinliyor. → oşkinu [işkinams, isimins,
iucams]

işuven Çf. İslanıyor. + Bere ğalis işuven. *Çocuk
derece ıslanıyor.* → oşuvu [İğvaren]

İtkven Çf. Söyleniyor. [izi İen]

İtsadeburs Çf. Çalışıyor. + Oxorcak onüles
İtsadeburs. *Kadın bahçede çalışıyor.*
→ otsadebu [içalışams]

İtsxonams Çf. Tarıyor. + Artek toma itsxonams.
Ahmet saçını tarıyor. → otsxonu. [İtsxons]

İtsxons Çf. Tarıyor. + Artek otsxecite toma
İtsxons. *Ahmet tarak ile saçını tarıyor.*
→ otsxonu. [İtsxonams]

iucams Çf. Dinliyor. + Ma si giucam, si-ti ma
miuci. *Ben seni dinliyorum, sen de beni dinle.*
→ oucu [işkinams, isimins]

İturs Çf. 1. Diyor, söylüyor, ifade ediyor.
+ Şanak mu İturs? *Şana ne diyor?* → oİku
[tkumers, zoşons] 2. Okuyor. + Tanurak çitabi
İturs. *Tanura kitap okuyor.* → oİku. [İkitxams,
golionams]

İven Çf. 1. Oluyor. + Mu İven? *Ne oluyor?*
2. Biri birşey oluyor. + Arte tzanas dogurale
İven. *Arte seneye öğretmen oluyor.* 3. Birine
birşey oluyor. + Arte Şanas eksale İven.
Şana Arte'nin kuzeni oluyor. → ovapu [ien,
iyen, iqven]

ixaziren Çf. Hazırlanıyor. + Şana onciru şeni
ixaziren. *Şana uyumak için hazırlanıyor.*
→ oxaziru.

ixaþars Konuşmak. + Amedik Şana şkala
ixaþars. *Ahmet Şana ile konuşuyor.*
→ oxaþaru [ilakirday, isinapams, iþaramitams,
garǵals, lafups]

ixarmelen Çf. Hastanlanıyor. + Kafa inoras
bere ixarmelen. *Her kış çocuk hastalanıyor.*
→ oxarmelu [izabunen]

ixelen Çf. Seviniyor, mutlu oluyor. + Baba-čkimi
bdzirasi dido vixeler. *Babamı gördüğümde çok
mutlu oluyorum.* → oxelu [ixels, ixelay]

ixels Çf. Seviniyor. → oxelu [ixelen, ixelay]

ixi rüzgâr, yel. + ixi bars. *Rüzgar esiyor.*

ixmars Çf. Kullanıyor, kullanılıyor. + Şanak
aĝani filifoni muşeni var ixmars? *Şana yeni
telefonu neden kullanmıyor?* → oxmaru
[oxmarams]

ixoronams Çf. Horon oynuyor. → oxoronu.
[ixoronay, ixorons, xoronaps]

ixorons Çf. Horon oynuyor. + Tanurak dido
mskva ixoronams. *Tanura çok güzel horon
oynuyor.* → oxoronu. [ixoronams, xoronaps]

ixtimen Çf. Gidilebiliyor.

iya o. + İya cami İaxeri ren. *O cam kırıktır.*
+ Ma, İya kulanı viçinem. *O kızı tanıyorum.*
+ İya kulanik Lazuri garǵalaps. *O kız Lazca
konuşuyor.* + İya Xopaşa ulun. *O Hopa'ya
gidiyor.* + İyas bere uqonun. *O'nun çocuğu
var.* + İyak gyari çkomups. *O yemek yiyor.*
[hem, em, heya, ia]

iyen Çf. Oluyor. + Mu İyen? *Ne oluyor?*
→ oyapu [ien, İven, iqven]

iyonams Çf. Götürüyor (canlıyı). + Babak bere-
muşi mektebişe İyonams. *Baba çocuğunu
okula götürüyor.* → oyonu [iyonay, İqonops]

İyya daima, hep. [İro, İrote, þanda]

İzabunen Çf. Hastanlanıyor. + Kõçi ordo ordo
İzabunen. *Adam sık sık hastalanıyor.*
→ ozabunu.

İdziren Çf. Görünüyor.

İzmoce rüya. [ezmoce]

İzni izin. + Mudirik magurales İzni var meçu.
Müdür öğrenciye izin vermedi.

J j

j Laz alfabesinin onüçüncü harfi.

jile yukarıda.

jini üst, üstte, üstünde, üstüne. + Ma ncaşı
jin vore, çoğori ncaşı tude. *Ben ağacın
üstündeyim, kopek altında.*

jindo üstten. [jindole]

jini üstteki, üstündeki. + Jini çarape ikitxit do
tudenı boşı svalepes çarit. *Üstteki yazıları
okuyup aşağıdaki boş yerlere yazınız.*

jun Çf. Uçuyor. + Kınçı Jun do ulun. *Kuş uçarak
gidiyor.* → oju [putxun]

jur iki. + Ma jur toli, jur-ti quci (uci) miğun.
Benim iki gözüm, iki de kulağım var.

jureneçi kırk sayısı. [jurneçi]

jurneçi do vit elli sayısı.

jurneçi kırk sayısı. [jureneçi]

juroşi ikiyüz.

Jur-sum birkaç.

jurşilya ikibin.

jurşuroni gebe. [korpapşa]

jvana uçak. [maputxoce, uçağı]

K k

k Laz alfabesinin ondördüncü harfi.

Kaçkari Kaçkar dağları.

kapça hamsi. [k'apça]

kapçoni hamsili.

kapçoni mçkudi hamsili ekmek.

karaki tereyağı. [puciyağı]

karmafe değirmen. [mskibu]

karıali kağıt, mektup. [çağeli]

kçe beyaz, ak. [xçe]

kçini 1. Yaşlı kadın. 2. Ak saçlı. → xçini, dida.
[xçini]

keki kek.

kele taraf. + Nam kele? *Hangi taraf?* [k'ale]

kelemi kalem. + Aya kelemi mişi ren? Aya
kelemi mişi ren? *Bu kalem kimindir?* [oçaraşe]

kiana dünya. [dunya]

kilo kilo. [çilo]

kilometro kilometre.

kimoci koca, eş. [komoci]

kimoli adam, bay, beyefendi. [komoli, kumoli]

kini beyin. [kini]

kitabı kitap. [çitabi]

ko evet, öyle. [ho, xo]

kolba karın. [korba]

komocerı evli kadın. [kimocerı; gamatxveri]

komoci koca, eş. + Ali Ayşeşi komoci ren. *Ali*

Ayşe'nin kocasıdır. [kimoci]

komoli adam, bay, beyefendi. [kimoli, kumoli]

korba karın. + Korba matzkunen. *Karım
ağnyor.* [kolba]

korbaşsa gebe, hamile. [korbate; uxvene;
jurşuroni]

korbate gebe, hamile. → korbaşsa.

korme tavuk. [kotume]

kosums Çf. Süpürüyor. + Şanak oxori kosums.
Şana evi süpürüyor. → okosu. [kosups]

kotume tavuk. [korme]

kovali buğday ekmeği. → mçkudi.

kra boynuz. [akra, arka]

ktsapa temmuz ayı.

kudi bere, fes, şapka.

kulturi kültür. [çulturi]

kumoli adam, bay, beyefendi. [kimoli, komoli]

kuni beyin. [kini]

kva taş. + Koçis kvaşi oxori uğun. *Adamın
taştan evi var.*

kyoi köy. [çoi, opuie]

kyona ışık. [te, tena, çona]

kyouri köylü. [çouri, opufuri]

kyuntu hantal. [çuntu]

kyupe küpe. [uciikumbi]

kyutupxana kütüphane. [okitabe]

Ķ Ķ

Ķ Laz alfabesinin onbeşinci harfi.

Ķabani bayır.

Ķafe kafe, çay, kahve içilen yer.

Ķafeterya kafeterya.

Ķai datzonen Çf. Hoşuna gidiyor. + Şanas Lazuri oğarğalu Ķai datzonen. *Lazca konuşmak Şana'nın hoşuna gidiyor.* → Ķai dotzonu [xadzi ayen, Ķai atzonen, Ķai utzons]

Ķai dotzonu hoşuna gitmek. → Ķai datzonen. [Ķai otzonu; xadzi oyapu]

Ķai iyi, iyice. + Ma Ķai vore. Si muço're? *Ben iyiyim, sen nasılsın?* [vorsı, vrosı, xılı]

Ķaite 1. İyllikle. 2. Hoşçakal.

Ķakala adet, tane. -kala birisi ile. + Si mi Ķala ister? *Sen kiminle oynuyorsun?* [şĶala]

Ķalati sepet. → İĶina.

Ķale taraf, istikamet. + Nam Ķale ulur? *Hangi tarafa gidiyorsun?* [Ķele]

Ķalmaxi alabalık. [Ķarmaxa]

Ķamtzami kirpik. [tzamtzami]

Ķançuşali saklambaç oyunu. [Ķukuşi]

Ķandgu çilek. [Ķandgo]

Ķaoba iyilik, hayır. *Xela Ķaoba merhaba.*

Ķapça hamsi. [Ķapça]

Ķapeti dayanıklı, sağlam, sert.

Ķaşi Ķaşi koşa koşa. + Bere Ķaşi Ķaşi oxorişe

komoxtu. *Çocuk koşa koşa eve geldi.*
→ oĶaşı.

Ķaşıla arka, art.

Ķaşılanı gerideki, arkadaki.

Ķaravi gemi, vapur.

Ķarmaxa alabalık. [Ķalmaxı]

Ķarta her. [Ķata]

Ķartopili patates. [dixomakvalı]

Ķasapı kasap.

Ķaşkoli kaşkol.

Ķata arkadaş. [maneba, manebra]

Ķati kat. + Jur Ķati oxori mişun. *İki kat evim var.*

Ķatza bir Laz aile adı.

Ķata her. Ķata ndga her gün. *Ķata tuta her ay.*
Ķata koçi her insan.

Ķaşı kedi. + Si Ķaşı glyonun-ı? *Senin kedin var mı?*

Ķaşıgza patika. [mçapugza]

Ķavaltı kahvaltı. [çumaneri gyarı]

Ķave 1. Kahve. 2. Kahvehane.

Ķazagi kazak. [anteri]

Ķazeta gazete. *Lazuri Ķazeta Lazca gazete.*

Ķele taraf. [Ķale]

Ķeleme kalem. + Aya Ķeleme mişi ren? *Aya Ķeleme mişi ren? Bu kalem kimindir?* [oçaraşe]

keti çomak, çubuk. [biga]

kibiri diş. [kibri]

kikili gaga.

kikitza kıvırcık saç.

kila anahtar. [nkola, kola]

kinçi kuş. [kvinç]

kiravati kiravat.

kişi kış, kış mevsimi. → inora.

kiti parmak. + Ar xes naķo kiti miğunan? *Bir elde kaç parmağımız var?*

kitxala soru. + Tudenı kitxalas cuğapı meçit. *Altaki soruya cevap verin.* → okitxu.

kitxeri tahsilli, okumuş. + Arte kitxeri biçi ren. *Arte tahsilli delikanlıdır.* → okitxu.

kitxoms Çf. Soruyor. + Alik, oxori so ren ya do *Ayşes kitxoms. Ali, ev nerede diye Ayşe'ye soruyor.* → okitxu [kitxums, ikixams, içitxay]

kitxums Çf. Soruyor. + Alik Ayşe kitxams. Ali *Ayşe'yi soruyor.* → okitxu [kitxoms, ikixams, içitxay]

kizi kaşık. [kuzi]

kizküle Kızkulesi.

koçi insan, adam, erkek.

koçineburi insanca, adamca.

koda 1. Avlu. 2. Duvar.

koğona sivrisinek.

kola anahtar. [nkola, kila]

kolai kolay.

koli çekirge. [mkoli]

kolo acı (tat). [prike]

koma duman.

konseri konser.

koğa 1. Alın. [qva]

koğa 2. Kepçe. [şerepi]

koetsxa sayı. [numera]

koetsxums Çf. Sayı sayıyor. + Tanurak jur do *jur koetsxums. Tanura ikişer ikişer sayıyor.* → okoestxu.

koğoni sivrisinek. [koğoni, koğona]

koşkağmalu seçmek, ayıklamak. → koşkuğams. [goşağmalu]

koşkuğams Çf. Seçiyor, ayıklıyor. → koşkağmalu.

koṭula ense. [kolola]

koxa ekşi. [mjai, mçoxa; sēpo]

krestı buğu, buhar. [keşuri, lufa]

kromi soğan.

kuçxe ayak. *Xe do kuçxe* el ve ayak.

kuçxete yayan, ayakla.

kuṭeli kuyruk. *Kaṭuşi kuṭeli* Kedinin kuyruğu.

kuṭma güğüm.

kuṭu guguk kuşu.

kuṭuşi saklambaç oyunu. [kançupalı]

kuṭani kız. [bozo]

kuṭli iskemle, tabure. [troni, ordzo]

kuṭdura şubat ayı. [tutamküle]

kuṭavi enik, köpek yavrusu. [takoti]

kuṭzi kaşık. [kizi]

kuṭvali peynir. [vali, qvali]

kuṭvançxi 1. Sol, sol taraf. → kvaza. 2. Ters, ters istikamet.

kuṭvantsa testi, su testisi.

kuṭvari karga. [karğa]

kuṭvaza sol, sol taraf. → kvançxi, marzgva.

kuṭvinçxi kuş. [kinç]

LI

I Laz alfabesinin onaltıncı harfi.

iaceta reçete.

iaçi köpek. [layçi, çoğori]

lafups Çf. Konuşuyor. + Şanak mu lafups?
Şana ne konuşuyor? → olafu [ixapars,
isinapams, içparamitams, garçais]

lai sanki. + *Lai bere vore.* Sanki çocuğum.
→ mitam.

lakaŋka sapan. [şurdull]

lakoŋi enik, köpek yavrusu. [kütavi]

lamba lamba.

layçi köpek. [laçi, çoğori]

Lazeburi Lazca; Lazlara özgü olan.

Lazi Laz. + Arte Laz delikanlısıdır. *Arte Lazi biçi ren.*

Lazika Orta çağda var olmuş Laz krallığının adı. Merkezi Kafkasya'dadır.

Lazuri Lazca. + Sen Lazca biliyor musun? *Si Lazuri giçkin-i?*

lazuŋi mısır.

lazuŋi mısır. + Nana-çkimik lazuli oxominams?
Annem mısır kurutuyor.

leba geç. + Ma kaŋa seris leba var vincir. *Ben her gece geç uyumuyorum.* [yano]

leri sarımsak. + Leri gonŋams. *Sarımsak kokar.*

leşki dudak. [çabri]

leŋa toprak. + Bizim çok toprağımız yok. *Şku opŋa leŋa var miğunan.*

leŋaore patates. [dixomakvalli]

leŋaşperi kahverengi. [kaveşperi]

liilve sebze, zerzevat.

limbotsa eğrelti otu. [bilontsa]

limci akşam. [lumci]

limcineri akşamki. **Limcineri cari** akşam yemeği. [lumcineri]

limoneta limonata.

limoni limon.

limxuna kartal eğreltisi. [limxana, vimxana]

linci bakır.

lipadre erkek çakal. → mkyapu.

lira lira.

lise lise.

litro litre.

livadi bahçe. [onŋule]

lobya fasulye. [xaci]

logonta lokanta.

loqa tatlı. [loya]

loresima papatya.

lotsa 1. nahoş. 2. tatlı.

loya tatlı. [loqa]

lu lahana. **Lu zeri** lahana ezmesi. [luqu]

lugi incir.

lukna mum. [nuŋia]

lulututa mart ayı. [marti]

lumci akşam. [limci]

lumcineri akşamki. **Lumcineri gyari** akşam yemeği.

lumcun Çf. Akşam oluyor. + Lumcun, açkva oxorişe mendaptat. *Akşam oluyor, artık eve gidelim.* → olumcu.

luqu lahana. [lu]

M m

m Laz alfabesinin onyedinci harfi.

ma ben, bana. + Ma magurale vore. *Ben öğrenciyim.* [man]

maarani birinci. + Lazuri osinapus maarani ma vore, ya tku bozok. *Lazca konuşmada birinci benim dedi kız.* [iptineri]

maaşani altıncı. + Çkimi biçi hatzi ortamektebişi maaşani sınıfis ren. *Benim oğlum şimdi ortaokul altıncı sınıftadır.*

mabire şarkıcı, türkücü. [mabirale]

macida sofrası. [magida]

maçare yazar, muellif. → oçaru.

maçi maç. + Futboluşi maçi miğunan? *Futbol maçımız var.*

maçome balıkçı. + Tutasteşi baba maçome ren. *Tutaşte'nin babası balıkçısıdır.* → çxomi.

maçorani dokuzuncu.

madulye işçi. + Madulyepep pavnikas içalışaman. *İşçiler fabrikada çalışıyorlar.* [madulyale]

maeçani yirminci.

magida sofrası. [macida]

magurale öğrenci. + Şana magurale ren-i? *Şana öğrenci mi?* [magure]

mağala yüksek. + Kınçı mağala qas (aras/ loşis) kogelaxedu. *Kuş yüksek bir dala kondu.*

mağare ressam. → oçaru, resimi.

mağaza mağaza, dükkan.

mainale çok üşüyen, çabuk üşüyen.

maisi mayıs ayı.

majura ikinci, diğer, öbür, öteki, ayrıca. **Majurape** diğerleri. [majurani]

majurani ikinci. + Şana maarani sınıfi kogolaxtu do hatzi majurani sınıfis ren. *Şana birinci sınıfı geçti, şimdi ikinci sınıfta.*

makarina makarna.

makazete gazeteci.

makitxe okur, kitap okuru. → okitxu.

makvali yumurta. [markvali]

mamuli horoz. [mumuli]

man ben, bana. + Man xvala var vore. *Ben yalnız değilim.* [ma]

manavi manav.

mance mal sahibi, patron, sahip.

mandalina mandalina.

mandre ahır. [baki, axiri]

mandzageri komşu. + Mandzagerepe-çkimi dido kai renan. *Benim komşularım çok iyidir.* [marte]

maneba arkadaş, dost. [manebra]

mani çabuk, hızlı.

manişa çabucak, çabuk. + Oxorcak dulyape-muşı manişa doçodinu do dinciru. *Kadın*

işlerini çabucak bitirip uyudu. [evedi]

maoşani yüzüncü.

maotxani dördüncü.

maovrani sekizinci.

maşazule ateş böceği. [paşazulya]

maputxoce uçak. → oputxu.

mapxa açık hava, karsız ve yağmursuz hava.
→ doba.

maqvaperi yoğurt. [mevaperi, meyaperi]

mardzgva sağ, sağ taraf.

mariaşina ağustos ayı. [ağustozi]

mariaşina Eylül ayı. [çxalva]

marketi market.

markvali yumurta. [makvali]

marte komşu. [mandzageri]

marfi mart ayı. [lulu tuta]

marzgva sağ, sağ taraf. → kvançxi.

marzgvani sağ taraftaki, sağdaki.

masa masa. [s'olli]

masumani üçüncü. [masuma]

maşkvitani yedinci. [maşkvitani]

matematigi matematik.

matzindi yüzük. [matzkindi]

matzkindi yüzük. [matzindi]

matiafore tiyatrocu.

mavitani onuncu.

mavitojurani onikinci.

maxaçke çiftçi, çiftlik işi ile uğraşan. → oxaçku.

maxutani beşinci.

mazaşu soğuk algınlığı, nezle, grip.

mazuğale denizci. → zuğa.

mbağu kiler; kışlık yiyeceklerin muhafaza edildiği yer.

mboli bol. + "Ma ne mboli para ne-ti mboli oçkomale miğun", ya tku k'ocık. *Benim ne bol param ne de bol yiyeceğim var, dedi adam.*

mbonums Çf. Yıkıyor (bir canlıyı, başkasını).
→ ombonu, obonu. [bonups, bonums, mbonuy]

mbuli kiraz. [buli]

mbulora haziran ayı.

mbura boz, gri. [bura, besli]

mcixi yumruk.

mcumu tuz.

mcve eski. → mcveşi.

mcveri kurt. [mgeri]

mcveşi eski. **Mcveşoras** eski zamanlarda.
+ Tendaşi oxori mcveşi ren. *Tenda'nın evi eskidir.*

mçaci sinek.

mçapu çakal. [mkyapu]

mçeşi çoban. [mçkeşi]

mçima yağmur. + Mçima mçims-i? *Yağmur yağıyor mu?* [çima, mçvima]

mçims Çf. Yağmur yağıyor. + Mçima mçims.
Yağmur yağıyor. → omçimu.

mçipe ince. + Kartali mçipe ren. *Kağıt incedir.*

mçips Çf. Yağmur yağıyor. [mçims, çups, mçiy]

mçire geniş, yayvan. + Amedis mçire mxucepe uğun. *Ahmet'in geniş omuzları var.*

mçita kırmızı, kızıl, al. + Ma mçita peri dido maoropen. *Ben kırmızı rengi çok severim.*

mçiy Çf. Yağmur yağıyor. [mçims, çups, mçips]

mçkeşi çoban. [mçeşi]

mçkidi mısır ekmeği. [mçküdi, mçüdi]

mçküdi mısır ekmeği. [mçkidi, mçüdi]

mçoni meşe ağacı.

mçoxa ekşi. [koxa; sliþo; mjal]

mçu bağırsak.

mçüdi mısır ekmeği. [mçküdi, mçkidi]

mçveti damla. [tikı]

mçvips Çf. Yağmur yağıyor. [mçims, çups, mçiy]

mçxvopa sıcak hava. [çxopa, mçxvapa]

mçxu iri, kalın. + Hakonuri ncalepe dido mçxu renan. *Buradaki ağaçlar çok iridirler.*

mçxuri koyun (hayvan).

mçxvapa sıcak hava. [mçxvopa]

meci imece. [nodı]

meçabu yapıştırmak. [noçabams]

meçabule yapıştırıcı.

meçams Çf. Veriyor, ödüyor. + Babak biçi-muşis nosi meçams. *Baba oğluna akıl veriyor.* → meçamu.

meçamu vermek, ödemek. → meçams.

meçireli zor, çetin. [çetini]

medgin karşıdan karşıya kuruludur.

medi umut, ümit. + Ma mitişi medi var miğun. *Benim kimseden umudum yok.*

meele mahalle. + Si nam meeles xer? *Sen hangi mahallede oturuyorsun?*

megnu anlamak. → nagneps. [ognu]

megaru işaretlemek. → nuğarams.

mekulun Çf. Karşıya geçiyor. [meyulun]

mektebi mektep, okul.

mektubi mektup.

mekvatu Çf. Kesmek.

mele öte. + Çkimi oxori Amedişi oxorişi mele ren. *Benim evim Ahmet'in evinin ötesindedir.*

Meleni ötedeki.

melenkale karşı taraf.

melenkele karşı taraf.

meli tilki.

melun Çf. Sana doğru geliyor.

memleketi memleket. [dobadona]

memsofa koltuk.

memuri memur.

menceli güç, kuvvet, mecal. [ğanci]

menceloni güçlü. [ğanconi]

mendra uzak. + Oxori-skani mektebişe mendra ren-i? *Evin okuldan uzak mı?*

meoxmara geri dönüşüm, tekrar kullanabilme.

meqonu devam etmek, takip etmek. → noqups. [meyonu]

Mergeli Megrel. Lazlara yakın akraba bir Kafkas halkı.

Mergeluri 1. Megrelce, Megrel dili.

2. Megrellere özgü olan.

meseli masal. [paramiti]

mesleği meslek.

meşonu ummak, ümit etmek. → meşonums. [meşvenu]

meşonums Çf. Umuyor, ümit ediyor. + Artek, Tanura andğa moxtasen ya do meşonums. *Arte Tanura'nın bugün geleceğini umuyor.* → meşonu.

meşvelu yardım etmek, yardım. → nuşvelams.

meşvens Çf. Umuyor, ümit ediyor. + Artek, Tanura moxtasen ya do meşvens? *Arte Tanura'nın geleceğini umuyor?* → meşvenu.

meşvenu ummak, ümit etmek. → meşvens.

metro metre.

meucu dinlemek. [mesiminu, meşkinu]

meulun Çf. Karşıya geçiyor. [mekulun]

mevaperi yoğurt. [meyaperi, maqvaperi]

mevzu konu.

mexi şimşek. → dovalu.

mexola yakın.

meyaperi yoğurt. [mevaperi, maqvaperi]

meyonu devam etmek, takip etmek.

→ nayonen. [meonu, meqonu]

meyve meyve.

mezuni mezun. **Mezuni oyapu** mezun olmak.

mgara ağıt, matem, taziye. [bgara]

mgeri kurt. [mçveri]

Mğesti Fındıklı kasabası. [Vitze]

Mğesturi Mğesti (Fındıklı) kasabasından olan.

mi kim. + Bu adam kim? *Ham kōçi mi ren?*

mikulun Çf. Karşıya geçiyor.

milioni milyon. + Mpolis vit millionişen dido kōçi skidun. *İstanbul'da on milyondan çok insan yaşıyor.*

minci çökelek. [mindzi]

mipeşi kimlerden.

Misa Lazcada bir kız ismi.

mişi kimin. + Ham mişi bere ren? *Bu kimin çocuğu?*

mitam sanki, güya. + Mitam, mzoğa nçiris'fü (nçiris orfu). *Sanki deniz uykudaydı.* + Mitam, bomtzuranam ya do kái dulyape oķoxu. *Güya, düzeltiyorum diye iyi işleri bozdu.* + Mitam, çku mşınaman xolo tembeli. *Güya gene bizi tembel sayıyorlar.* → lai.

miti kimse. + Berek mitis mutı var utzumers. *Çocuk kimseye birşey söylemiyor.*

mitxa biri, birisi. + Amedik "gzas mitxa bdziri", ya tku. *Ahmet, yolda birisini gördüm, dedi.*

mja 1. Süt. → mjalva. 2. Ayran. → tani.

mjaçxa pazar günü.

mjai ekşi. [mçoxa; koxa; sūpo]

mjalva süt. + Berek mjalva şums. *Çocuk süt içiyor.* [mja]

mjoli dut meyvesi, dut ağacı.

mjora güneş. + Mjora yulun. *Güneş doğuyor.*

mjors Çf. Güneş ışıyor. + Mjora mjors. *Güneş ışıyor.* → omjoru.

mjvabu kurbağa.

mķoli çekirge. [ķoli]

mķule kısa. + Baba-çkimi mķule kōçi ren. *Babam kısa (boylu) adamdır.*

mkveri un. [mçveri]

mkyapu çakal. [mçapu]

mludi sincap. [dzemuri, ğalya]

mo niçin, neden?

modvalu 1. Giyinmek, giymek (bel altı, yüzük vs.). → moidums, moydums, moidumers. 2. Ayakkabı.

moğaleri yorgun. [doçķinderi, nçineri]

moğams Çf. Getiriyor.

moğardu yorulmak. → moğardun, [doçķindu, donçinu]

moğardun Çf. Yoruluyor. + Ayşe dersi oçalışute moğardun. *Ayşe ders çalışmaktan yoruluyor.* → moğardu, doçķindu.

moidums Çf. Giyiyor (bel altı, yüzük vs.). + Tanurak ponfıli moidums. *Tanura pantolon giyiniyor.* → modvalu [moydums, moidumers]

moiselen Çf. Kalkıyor. + Amedi çumanişe saati ovros moiselen. *Ahmet, sabah sekizde kalkıyor.* → moselu [eiselen]

mole beri. + Si mele do ma mole/ Sole gdzira si sole? *Sen ötede ben beride/ Seni nerede göreyim, nerede?*

molulun Çf. Beriye doğru geliyor.

molva gelmek. → mulun. [moxtimu]

monçinora yaz. [yazı]

mondo belki. + Amseri Amedi çkimi oxorişe moxtasen mondo. *Bugece Ahmet belki benim evime gelecek.*

moni boncuk. [zenişi]

monka ağır. + Kva dişkaşen monka ren. *Taş odundan ağırdır.*

moqonaps Çf. Getiriyor (canlı). + Berek çoğori oxorişe moqonaps. *Çocuk köpeği eve getiriyor.* → moqonu [moqonams, moyonams]

moqonu getirmek (canlı). → moqonaps. [moyonu]

morderi büyük. [didi, befi]

moro elbette, peki, tabi ki. **Moro mu!** *Ya ne!*

moselu kalkmak. → moiselen. [eseļu]

moşvacinu Çf. Dinlenmek.

mot niye, neden, niçin. + Mot moxti? *Niye geldin?*

motā torun, yavru. [motali]

moṭi aṭişi! Aman tanrım, aman allahım.

motsurdu özlemek. → motsurdun. [gonçelu; okomandu]

motsurdun Çf. Özlüyor. + Artes baba-muşi motsurdun. *Arte babasını özlüyor.* → motsurdu.

motzondū beğenmek. → motzondun.

motzondun Çf. Beğeniyor. + Tanuras aġani oxori dido motzondū. *Tanura yeni evi çok beğendi.* [motzondū]

moxtimu gelmek. → mulun. [molva]

moydums Çf. Giyiniyor (bel altı, yüzük vs.). + Tanurak pontuli moydums. *Tanura pantolon giyiniyor.* → modvalu [moidumers]

moyonams Çf. Getiriyor (canlı). + Artek mektebişen ar kaṭu komoyonu. *Arte okuldan bir kedi getirdi.* → moyonu [moqonams, moqonaps]

moyonu getirmek (canlı). → moyonams. [moqonu]

Mpoli İstanbul.

mpula bulut.

mpula sis, bulut. + Ngolas mpula yulun. *Yaylada sis yayılıyor.* [mpula]

mpula sis, bulut, → mpula.

msici sarmaşık. [msuci]

msifonapa düşünce, görüş, düşünmek. → omsifonu.

msifoneri düşünerek. → duşuneri, omsifonu.

mskibu değirmen. [karmaṭe]

mskva güzel. + Şana dido mskva bozo ren. *Şana çok güzel kızdır.*

mskveri geyik, karaca.

msuci sarmaşık. [msici]

msva kanat. **Kinçişi** msva kuş kanadı.

mşkeri bir bitki; alpgülü.

mşkiridoni kırlangıç. [şilidoni]

mşkironeri acıkmış, aç. [mşkironeri]

mşkironi açlık. [mşkironi]

mşkironeri aç, acıkmış.

mşkurinale korkak, ödle. [mşkurinace]

mşkveia fidan.

mtā bitki, ot. [mka]

mteli bütün, hepsi, herkes, tüm. + Mteli dalepe hak renan. *Bütün kız kardeşler buradalar.* [iri]

mtilana gerçekten, hakikaten, sahi, sahiden. +
Şana oxorişe var moxtasen-i, mtilana? Şana
eve gelmeyecek mi gerçekten?

mtini hakiki, gerçek. + Mtini zoşon-l? Gerçek mi
söylüyorsun?

mtinoba hakikat, gerçeklik.

mtiri kayınpeder.

mtka ot, bitki. [mka]

mtsa sema, gök. [ntsa]

mtsika az. + Koçis mtsika geçareli uğun.
Adamın az parası var.

mtskviture tavşan.

mtsudi yalan. + Mtsudi mot isinapam! Yalan
konuşma!

mtsudilace yalancı.

mtsudişi boşuna, yalandan, beyhude. +
Mtsudişi mot isinapam, mitik skani var icers?
Boşuna konuşma, kimse sana inanmıyor.

mtsxade gerçek. + Ezmoces var mtsxades
voret. Rüyada değil, gerçek hayattayız.
[mtsxace]

mtsxuli armut.

mtugi fare, sıçan. [mtui, mtuci]

mtui fare, sıçan. [mtugi, mtuci]

mtums Çf. Yağıyor (kar, taş vs.). + Kva var
mtums, mturi mtums. Taş yağmıyor, kar
yağıyor. → omtu. [mtups]

mturi kar. + Mturi mtums. Kar yağıyor. [mtviri]

mtuti ayı. + Mtutepe so skidunan? Ayılar
nerede yaşıyor?

mtuy Çf. Kar yağıyor. [mtums, mtvips]

mtvips Çf. Kar yağıyor. [mtuy, mtums]

mtviri kar. + Mtviri mtums. Kar yağıyor. [mturi]

mtzko karayemiş. + Mtzko oçkomu dido kai

domatzonen. Karayemiş yemeyi seviyorum.
[mtzu]

mtzkuli sivri. [mtzuli, tzungi]

mtzkupi karanlık. + Beres mtzkupişe aşkurinen.
Çocuk karanlıktan korkuyor. [mtzupi]

mtzu karayemiş. [mtzko]

mtzuli sivri. [mtzkuli]

mtzupi karanlık. [mtzkupi]

mtzutxe tuzlu.

mu kendi. + Muk mitzu. Bana kendi söyledi.

mu ne. + Mu ifur? Ne diyorsun?

mta ot, bitki. [mka]

mualimi öğretmen. [dogurale]

muço nasıl. + Muço're? Nasılsın? [muçe]

mudiri müdür.

muendisi mühendis.

mugvala yuvarlak. + Dünya mugvala ren.
Dünya yuvarlaktır. [murgvala]

mtka bitki, ot, orman. [mta]

mtkuri vahşi, yabani. [mturi]

muia karaağaç.

mulun Çf. Geliyor. + Bere oxorişe mulun.
Çocuk eve geliyor. → molva, moxtimu.

mumuli horoz. [mamuli]

mundes ne zaman. + Amedişi nana mundes
mulun? Ahmet'in annesi ne zaman geliyor?

mundi dip, kıç.

muperi ne biçim, ne gibi. + Muperi porça
dologokuns? Senin üzerinde ne biçim giysi
var?

mureci kasvetli hava, kapalı hava, bulutlu hava.
→ omurecu.

murecums Çf. Hava bulutlanıyor, hava

kapanıyor. + Taroni murecums. *Hava bulutlanıyor.*

murecun Çf. Hava kapanıyor, bulutlanıyor.

murutsxi yıldız. [muruntsxi]

musafiri misafir.

muştaçi bıyık. [oşmeşi]

muşebura ona göre, kendi kendine (o), kendince (o).

muşeni neden, niçin, niye. + Muşeni hak vorert? *Neden buradayız?* [muyaşeni]

muşeni-ki çünkü. + Muşeni-ki ma si maoroper. *Çünkü ben seni seviyorum.*

muşi onun. + Ham, muşi oxori ren. *Bu, onun evidir.* → hemuşi.

mute ne ile. → mu.

muteşevli kendince. + Berek muteşevli isters. *Çocuk kendince oynuyor.*

muti birşey. [mutu]

mutpaği mutfak.

mutu birşey. + Mutu tkvare-i? *Bir şey diyecek misin?* [muti]

mutxa şey. + Mutxa gitzvare. *Sana bir şey diyeceğim.*

mutxaperi garip, tuhaf. + Amedi mutxaperi bere ren. *Ahmet garip bir çocuktur.*

mtufa kül.

mtva iplik.

muxlama peynirin tereyağının içinde ertilmesi ile yapılan Doğu Karadeniz bölgesine özgü bir yemek.

muya ne. + Muya gağodu? *Ne oldu sana?* [mu]

muyaperi ne biçim. + Muyaperi dulya mağodes! *Başımıza ne biçim iş geldi!*
→ muperi.

muze müze.

muzi muz.

muziği müzik.

mxirace hırsız.

mxolule kertenkele.

mxuci omuz.

mzesku kara tavuk. [zemsku]

mzguda bitki. [mkā]

mzoğa deniz. [zuğa]

N n

n Laz alfabesinin onsekizinci harfi.

nagneps Çf. Anlıyor. ♣ Şanak Lazuri nagneps.
Şana Lazca anlıyor. → megnu [ognams,
ognay, oxotzonams]

nağarya gürültü.

nak nerede, nereye. + Nak ulur? Nereye
gidiyorsun? + Bere nak on? Çocuk nerede?
[so]

nakele nereden. + Si nakele mulur? Sen
nereden geçiyorsun? [sole]

naķo nekadar. + Beres naķo ķeleml uķun.
Çocuķun kaç kaleml var? [naķu]

nakonuri nereli. + Şana nakonuri on? Şana
nerelidir? [sonuri, sokonuri]

naķu nekadar. [naķo]

nam 1. Hangi, hangisi. + Nam saafis dersi
iķalişam? Hangi saatte ders ĉalışyorsun?
+ Nam sınıf ore? Hangi sınıftasın? 2. Kaçınıcı.
+ Ma maxutani sınıfis vore. Si nam sınıfis ore?
Ben beşinci sınıftayım, sen kaçınıcı sınıftasın? +
Nam tutas voret? Hangi/ kaçınıcı aydayız?
+ Nam zıfa nam resimi şeni ren, guķarit. Hangi
kelime hangi resim iķindir, işaretleyiniz.

nana ana, anne, valide. + Ma nana-ķkimi yopşa
p̄qorop. Annemi ĉok seviyorum.

nananena anadil. + Lazuri ķkimi nananena ren.
Lazca benim anadilimdir.

nanaotsxe üvey anne. [ogenana]

nandidi anneanne, babaanne, nine.
[bedi; didinana]

nani ninni.

naķura doķa, tabiat.

natureli doķal.

naya hangi, hangisi. [nam]

nayla serender. → serende.

nayonen Çf. Devam ediyor, takip ediyor. +
Man memayonit. Beni takip edin. → meyonu.

nca aķaĉ. Mtsxulişi nca armut aķacı. [ca]

ncalepuna aķaĉlık.

nceni buzaķı, dana. [ngeni]

nĉai ĉay. + Nana-ķkimik nĉai şums. Annem ĉay
iķiyor. [ĉai]

nĉara yazı. [ĉara]

nĉarums Çf. 1. Yazıyor. → ĉarums. 2. Yazılıyor.
→ iĉaren.

nĉaruy Çf. 1. Yazıyor. → ĉarums. 2. Yazılıyor.
→ iĉaren.

nĉineri yorgun. + Andķa dido nĉineri vore.
Bugün ĉok yorgunum. [doķķinderi; moķaleri]

nĉxun Çf. Isınıyor (hava). → onĉxu. [libun]

ndaķi daķ. [germa]

ndķa gün. + Andķa nam ndķa ren? Bugün
günlerden ne? Ndķa do ndķa günbegün.

ndķaleri gündüz. + Şanak ndķaleris iķalişlams.
Şana gündüz ĉalışyor.

ndķaluri günlük. + Artek ndķaluri-muşis p̄anda
ĉarums. Arte günlüküne hergün yazıyor.

ndgura demin, az evvel, kısa süre önce.

[ndğora]

ndura sağır. [uca]

nedzi ceviz, ceviz içi.

nekna kapı. [ekna]

nen dil, lisan, ses. **nen** ora → xoma.

nenapuna sözlük. [zilapuna]

nenoni konuşkan, hoş sohbet.

ngeni buzağı, dana. [nceni]

ngola yayla. [gola]

nisa gelin. [nusa]

nişani nişan. + Bozos nişani kodudves. *Kızı nişanladılar.* → noğame, noğamisa.

nkola anahtar. [kila, kola]

nkoli çekirge. [mkoli]

noçabams Çf. Yapıştırıyor.

noçare metin, yazı. + (Helimişi Xasani) Noçarepe çkimi-ti, çkimi va ren, kōçi vore, ia-ti kōçışı ren. *Yazılarım da benim değil, ben insanım, o da insanların.*

noderi 1. İmece. 2. İmeceye katılan kişi.

nodi imece. [meci]

noğa çarşı, pazar.

noğame nişanlı erkek. → noğamisa.

noğamisa nişanlı kız. → noğame.

noğare resim. → oğaru, mağare [resimi]

noğari şehirli. + Ma noğari var vore, opuñari vore. *Ben şehirli değil köylüyüm.* [noğuri]

noqups Çf. Devam ediyor, takip ediyor. + Coğori beres noqups. *Köpek çocuğu takip ediyor.* → meqonu [naonen, nayonen]

normali normal.

noseri akıllı. + Amedi noseri kōçi ren. *Ahmet akıllı adamdır.*

nosi akıl. + Kafais nosi-muşi motzondun.

Herkes kendi aklını beğenir.

nostoneri leziz. + Uşkuri nostoneri ren-i? *Elma lezzetli mi?*

nostoni lezzet, tat. + Kapçonişi nostoni mutus var uğun. *Hamsili ekmeğin tadı hiçbir şeyde yok.*

notkvame deyim. → otku, tkumers.

notzile parça, kısım.

noxene eser, yapıt.

ntasi çekirdek, tohum. [tasi, çkemi]

ntoli tane. *Lazuñi ntoli fasülye tanesi.*

ntsa gök, sema. [mtsa]

ntsa otkabu gökkuşağı. [runtsi, ntsa ortapu]

ntsana kızılgerdan kuşu. + Ntsanas motalepe uyonun. *Kızılgerdan kuşunun yavruları var.* [tsana]

ntsxeni at. + At koşuyor. *Ntsxeni ukaşams.*

ntsxeni leri kardelen bitkisi.

ntxiri Fındık.

nuğarams Çf. İşaretliyor. + Tudenı çaras nuğarit. *Aşağıdaki yazıyı işaretleyiniz.* → meğaru.

nukla mum. [ukna]

nuku 1. Çene. 2. Ağız. [pici]

numera numara.

nunu öcü. [xoxo]

nusa gelin. [nisa]

nusadi yenge.

nuşvelams Çf. Yardım ediyor. + Kōçepek artikatis nuşvelaman. *İnsanlar birbirine yardım ediyor.* → meşvelu.

o Laz alfabesinin ondokuzuncu harfi.
oapu olma, olmak. → ien. [oyapu, ovapu]
obaru esmek. → bars.
obgaru ağlamak. → ibgars. [omgaru]
obge yuva. *Āinçisi obge* kuş yuvası.
obiraşe oyuncak. [osteroni]
obiru 1. Oyun oynamak. → ibirs. [osteru]
2. Şarkı söylemek. [otrağodu]
obonale banyo.
obonu 1. Yıkamak. → ibons. 2. Yıkanmak
(uzuv, canlı). → bonums. [ombonu]
ocaği ocak, aile.
ocare mutfak. + Berepek ocares cari imxoran.
Çocuklar mutfakta yemek yiyorlar. [ogyare]
ocoxu çağırmaq. → ucoxams [oyoxu]
oçalıſu çalışmak. → içalıſams. [otsadebu]
oçandu davet etmek. → uçandams.
oçaraşe kalem. [kelemi]
oçaru yazmak, yazılmak. → çarums, içaren.
oçilu evlenmek (erkek). → içils, içilen.
[okomocu, okimocu, gamatxu]
oçinapams Çf. Tanıtıyor.
oçindu Çf. Hapşirmek. → açinden.
oçinu tanımak, tanışmak. → içinems.
oçitxu sormak. → okitxu.

oçkinu bilmek. → uçkin, uſkun.
oçkomale yiyecek. [oſkomale]
oçkomu yemek yemek. + Si mu oçkomu
ginon? *Sen ne yemek istiyorsun?* → imxors,
çkomups. [oſkomu]
oçodinams Çf. Bitiriyor, tamamlıyor, tüketiyor.
+ Tanurak dersepe-muſi doçodinu. *Tanura
derslerini bitirdi.* → oçodinu.
oçodinu bitirmek, tüketmek, tamamlamak.
→ oçodinams.
oçodu bitmek, tükenmek, neticelenmek.
→ içoden.
oçopu yakalamak. → çopums.
oçume yarın. + Şana oçume noğaşe idasen.
Şana yarın çarşıya gidecek. [çume]
oçxu yıkamak (nesne). → çxams.
oda oda. + Şana odas ren. *Şana odadadır.*
oditsinams Çf. Güldürüyor. + Palyaçok berepe
oditsinams. *Palyaço çocukları güldürüyor.*
→ oditsinu.
oditsinu gülmek, güldürmek. → ditsams,
oditsinams.
oduşunu düşünmek. → iduşunams. [omsifonu]
odze ağaç mantarı.
odzgams Çf. Doyuruyor. + Oxorcak kâta ndğas
kâtipes oçkomale meçams do odzgams.
Kadın her gün kedilere yemek verip doyuruyor.
→ odzğu.

odzgu 1. Doymak. → idzgen. **2.** Doyurmak. → odzğams. [ondzgu]

odziru 1. Görmek. + Ma miti odziru var minon. *Ben kimseyi görmek istemiyorum.* **2.** Bulmak. → dzirems.

odzitsinams Çf. Güldürüyor. + Şanak Tanura odzitsinams. *Şana Tanura'yı güldürüyor.* → oditsinu.

odzitsinoni gülünç, komik. + Oditsinoni dulya mağodes. *Başımıza gülünç bir iş geldi.*

odzitsinu 1. Gülmek. → ditsams. **2.** Güldürmek. → oditsinams.

ofridi kaş. [ofidi]

ofute 1. Civar, etraf. **2.** Köy. [kyoi, opufe]

oge üvey. [otsxe, antrise]

ogi ön. + Çkimi oxorişi ogi mtsxuli ceren. *Benim evimin önünde armut ağacı vardır.* [oği, tzoxle]

ognams Çf. **1.** Anlıyor. + Si Lazuri ognam-i? *Sen Lazca anlıyor musun?* [nagneps, ozotzonams] **2.** Duyuyor. + Si çkimi ognam-i? *Sen beni duyuyor musun?* → ognu.

ognapams Çf. Anlatıyor, belletiyor, belli ediyor. → ognapu.

ognapu anlatmak, belletmek, belli etmek.

ognu 1. Anlamak. → ognams [oxotzonu] **2.** Duymak. → ognams.

ogoru 1. İstemek. → unon. **2.** Aramak. → gorums, gorups.

oguraps Çf. Öğreniyor. + Artek Lazuri igurs. *Arte Lazca öğreniyor.* → oguru. [ogurams]

ogurgulu gök gürlemek. → gurgulams. [oxontsu]

oguru 1. Öğrenmek. → igurs, igurams, iguraps **2.** Öğretmek. → oguraps [doguru]

ogyare mutfak. [ocare]

ogzalu 1. Yürümek. **2.** Varmak. → igzals **ogaðu** boyamak. → gıağums.

ogağalu konuşmak. → gıağals. [osinapu; oğaramitu; oxağaru; olafu; olakırdı]

ogaru çizmek. → gıarums, noğare, mağare.

oği ön, önce.

oğindeni ön, önce.

oğine 1. Ön, önce. **2.** Evvel, geçmiş. [tzoxle; oğinde]

oğmale yük. [yuki]

oğmalu götürmek (cansız). → iğams, imers

oğodams Çf. Yapıyor (birine birşey). + Beres muti mot oğodam. *Çocuğa bir şey yapma.*

oğune 1. Ön, önce. **2.** Evvel, geçmiş. [tzoxle; oğinde]

oğuru ölmek. → gırun

oinale 1. Soğutucu. **2.** Buzdolabı.

oineti kuzey, kuzey yönü.

oju uçmak. → jun [oputxu]

okaçxe sonra (birşeyden). [ukaçxe]

okaimu iyileşmek. → ikaimen

okaðu koşmak. → ukağams

okau iyileşmek. → ikæen. [okaimu]

okimocu evlenmek (kadın). → ikimocen [okomocu, gamatxu]

okitabe kitaplık, kütüphane. [kyutuxana]

okitxu 1. Okumak. → ikıtıxams [golaonu, okıu] **2.** Sormak. → kıtıxoms, kıtıxums. [oçıtıxu]

okomadu özlemek. → akomaden [okomandu; gonçelu; motsurdu]

okomandu özlemek. → akomanden [okomadu; gonçelu; motsurdu]

okomocu evlenmek (kadın). + Şana Amedi

şkala ikomocen. Şana Ahmet ile evleniyor.
[okimocu, gamatxu]

okoretsxu sayı sayma, sayı saymak.
→ koretsxums [okorotsxu]

okorotsxu sayı saymak. → okoretsxu.

okosale süpürge. + Artek okosale eçopu do
kodaye dokosu. Arte süpürgeyi alıp avluyu
süpürdü. → okosu.

okosu süpürmek. → kosums.

okozadit Çf. Eşleştiriniz.

okozemcams Çf. Eşleştiriyor. → okozemcu.

okozemcu eşleştirmek. → okozemcams.

okro altın. Okro koci altın adam (altın gibi
adam). + İrdeni okro koci ren. İrden altın
adamdır.

okule sonra. [ukule]

okune bilgisayar. + Berek okunes isters. Çocuk
bilgisayarda oynuyor. → kuni.

olafu konuşmak. + Man skani kala olafu var
minon. Ben seninle konuşmak istemiyorum.
→ lafups [osinapu; oğarğalu; oparamitu;
oxaşaru; olaşirdu]

olaşirdu konuşmak. → ilaşirdams [osinapu;
oğarğalu; oparamitu; oxaşaru; olafu]

olimbu sevmek, âşık olmak. → alimben.
[oropumu; oqoropu]

ololi baykuş. [mgu]

olumcu akşam olmak. → lumcun.

olva gidiş, gitmek, ulaşmak. → ulun. [oxtimu]

omalı götürmek (cansız). → imers. [oğmalu]

ombinu susamak. → ambinen. [ouminu]

ombonu yıkamak (uzuv, canlı), yıkanmak.
→ mbonums, imbonams. [obonu]

ombri erik. [omuri, qomuri]

omçimu yağmak (yağmur). → mçims

omçu acele etmek. → amçven [doşinu]

omçviru yüzmek. → imçvirs [onçiru, omçviru]

omeselu anlatmak, bahsetmek. → imeselams

omgaru ağlamak. → imgars [obgaru]

omjoreti güney.

omjoru 1. Güneşlenmek. → imjors 2. Işımak
(güneş). → mjors

omordu büyümek, gelişmek. → imorden [ordu]

omsifonu düşünmek. → imsifons [oduşunu]

omşkironu acıkmak. → amşkironen
[omşkorinu]

omşkorinu acıkmak. → amşkironen
[amşkironen]

omtu yağmak (kar, taş). → mtums

omtzele beşik. [ontzele]

omtzuşe Çf. Kalemtraş, kalem açacağı.

omurecu bulutlanmak, kapanmak (hava).
→ murecums

omuri erik. [ombri, qomuri]

ona tarla. [qona]

oncgonu göndermek, yollamak (nesne).
→ uncgonams.

oncğore ayıp, utanç.

oncğoryari utangaç.

oncirams Çf. Uyutuyor. + Amedik bere
oncirams. Ahmet çocuğu uyutuyor. → onciru.

oncire yatak. + Berepe nam oncires inciran?
Çocuklar hangi yatakta uyuyorlar.

onciru 1. uyumak. → incirs. 2. uyutmak.
→ oncirams.

onçaru yazmak, yazılmak. → nçarums. [oçaru]

onçitu didinmek, uğraşmak, çabalamak.
→ inçiten.

onçviru yüzmek. → inçvirs [onçiru, omçviru]

onçxu ısınmak (hava). → nçxun [oñubu, oñibu]

ondge ogle, ogle vakti. [yema]

ondgeri öğlen, ogle vaktine ait olan. [yemaneri]

ondzğams Çf. Doyuruyor. → odzğams.
[odzğams]

ondzgu 1. Doymak. → indzgen. 2. Doyurmak.
→ ondzğams. [odzğu]

ontule bahçe, etraf. [livadi]

opağu temizlemek. → pağums

oparamitu konuşmak, anlatmak, bahsetmek.
→ iparamitams [osinapu; oğarğalu; oxaşaru;
olafu; olakirdu]

opşa çok, fazla. [yopşa, dido, zade]

opşams Çf. Dolduruyor. + Kocik dergi toprite
opşams. *Adam kúpú balla dolduruyor.*
→ opşu.

opşu 1. Dolmak. → ipşen. 2. Doldurmak.
→ opşams, yopşaps

oputxu uçmak. → putxun [oju]

opufari köylü. [kyouri]

opute köy. [çol, kyol]

oqonu götürmek (canlı). → iqonops [oyonu]

oqoropu âşık olmak, sevmek. → qorops
[oropumu, olimbu]

oqvapu olmak. → iqven [ovapu]

ora süre, vakit, zaman.

ordams Çf. Büyütüyor, geliştiriyor. + Çil-
komocik bere ordaman. *Karı-koca çocuk
büyütüyor.* → ordu.

ordo erken. + Andğa çumani Şana dido ordo
moiselu. *Bu sabah Şana çok erken kalktı.*
[odro]

ordu 1. Büyüme, gelişme. → irden
2. Büyütmek, geliştirmek. → ordams. [omordu]

ordzo tabure, iskemle, sandalye. [kuli, troni]

ore kabak. [feli; kókore]

oroms Çf. Aşık oluyor, seviyor. + Artek Tenda
oroms. *Arte Tenda'yı seviyor.* → oropumu
[qorops, aoropen, alimben]

oropa aşk, sevda, sevgi.

oroperi âşık, sevgili, yavuklu.

oropumu âşık olmak, sevmek. → aoropen
[oqoropu, olimbu]

orıapu kemer. [oıqapu]

oruba akarsu. [ğali, ruba, abca]

osare gömlek. → porça.

osiminu dinlemek. → isimins [oucu, oşkinu]

osinapu konuşmak. + Osinapupe do zıtape
okozemcit. *Konuşmaları ve kelimeleri
eşleştiriniz.* → isinapams [oğarğalu; oparamitu;
oxaşaru; olafu; olakirdu]

oskidu ikamet etmek, yaşamak. → skidun
[oskudu]

oskudu ikamet etmek, yaşamak. → skudun.
[oskidu]

oslopu eğitim vermek. → slopums

osteroni oyuncak. [obiraşe]

osteru oyun oynamak. → isters [obiru]

ostu kaymak. → stun [ostu]

oşi yüz (rakam). + Ğormotik oşi tzana ar tzana
gışinas. *Tanrı yüz seneni bir sene saysın.*

oşinaxu muhafaza etmek, saklamak.
→ şinaxums

oşinu saygı göstermek. → şinems

oşkena arasında, orta. + Jur oxorişi oşkenas
vore. *İki evin arasındayım.* [oşkenda]

oşkinu dinlemek. → işkinams. [osiminu]

oşkomale yiyecek. [oçkomaile]
oşkomu yemek yemek. → imxors. [oçkomu]
oşkuri elma. [uşkuri]
oşmeşi bryık. [mustiaçi]
oştzanura asır, yüzyl.
oşu içmek. → şums
oşumoni içecek. + Portikalişi tzkari kai oşumoni
ren. *Potakal suru iyi bir içecektir.*
oşuvu ıslanmak. → işuven
oteli otel.
otfa çatı. [otva, otrage]
otku demek, ifade etmek, söylemek.
→ tkumers, zoşons [oçku]
otole gözlük. + Amedis mskva otole uğun.
Ahmet'in güzel gözlüğü var. → toli.
otsadebu çalışmak. → itsadeburs. [oçalışu]
otsadu bakmak (birini), göz kulak olmak.
→ tsadums.
otsxeci tarak. + Otsxecite toma itsxonon. *Tarak
ile saç taranır.* → otsxonu.
otsxonu taramak (saç). → itsxons, itsxonams.
otsxunu ayıklamak, ayırım yapmak, seçmek.
→ tsxunums.
otva çatı. [otrage]
otxo dört. + Otxo fara otxok načo ikums? *Dört
kere dört kaç eder?*
otxoneçi do vit doksan.
otxoneçi seksen. + Nana-çkimi otxoneçi tzaneri
ren. *Annem seksen yaşındadır.*
otzedu bakmak, izlemek. → otzers. [otzêdu]
otzers Çf. Bakıyor, izliyor. → otzedu [otzêkers]
otzilu koparmak, toplamak (meyve, yaş çay).
→ tzilums.

otzirams Çf. gösteriyor. → otziru.
otzêdu bakmak, izlemek. → otzêkers. [otzedu]
otzêkers Çf. Bakıyor, izliyor. + Tendak Artes
otzêkers-i? *Tenda Arte'ye mi bakıyor?*
→ otzêdu.
otzêkunu ağrımak. → atzêkunen, tzêkuns. [otzunu]
otzunu ağrımak. → atzunen. [otzêkunu]
oucu dinlemek. → iucams. [oşkinu, osiminu]
oñibu ısınmak. → ñibun [oñibu, oñçxu]
oñişu başarmak, halletmek, üstesinden gelmek.
→ ñşums
oñkapu kemer. [oñkapu]
oñku 1. Demek, söylemek, ifade etmek. 2.
Okumak. → iñurs. [otku, oñitxu, golaonu]
ouminu susamak. → aominen. [ombinu]
oñrağodu şarkı söylemek. → ñrağodums [obiru;
oñrağodu]
oñrağodu şarkı söylemek. → ñrağodums [obiru;
oñrağodu]
oñriki bildircin. [oñriçi]
oñubu ısınmak. → ñubun [oñibu, oñçun]
ovapu 1. Olmak. 2. Birşey olmak. 3. Birine
birşey olmak. → iven. [oqvapı, oapı, oyapı]
ovro sekiz sayısı.
oxaziru 1. Hazırlamak. → xazirums 2.
Hazırlanmak. → ixaziren
oxaşaru 1. Konuşmak. → ixaşars 2. Birine
kızmak. → uxaşars
oxaresiru 1. Affetmek, bağışlamak. 2. Hibe
etmek. → uxaresirams [oxarsuvu]
oxarmele hastahane. [xasşaxana]
oxarmelu hastanlanmak. → ixarmelen.
[ozabunu]
oxarsuvu 1. Affetmek, bağışlamak. 2. Hibe
etmek. → uxarsuvams [oxaresiru]

oxelams Çf. Sevindiriyor. + Doguralek kai
Lazuri dogurams do berepe oxelams.
Öğretmen iyi Lazca öğretip çocukları sevindiriyor. → oxelu.

oxelu 1. Ssevinmek, mutlu olmak. → ixelen.
2. Sevindirmek. → oxelams.

oxenu yapmak, etmek. → ikums, ikoms, ikips.

oxesapu hesaplamak. → xesapums

oxmarams Çf. Kullanıyor. + Şanak lilifoni var
oxmarams. *Şana telefonu kullanmıyor.*
→ oxmaru [ixmars]

oxmaru kullanmak, kullanılmak, kullanım.
→ ixmars, oxmarams.

oxoktala eğlence.

oxontsu gök gürlmek. → xontsun [ogurgulu]

oxorca kadın. [oxorza, xordza]

oxori ev. + Şanaşi oxori kyois ren. *Şana'nın evi köydedir.*

oxoronu horon oynamak. → ixoronams,
ixorons; xoronaps.

oxotzonams Çf. Anlıyor, algılıyor. + Berek iri
tevuli oxotzonams. *Çocuk herşeyi anlıyor.*
→ oxotzonu [ognams, nagneps]

oxotzonu algılamak, anlamak. → oxotzonams.

oxtimu (geçmiş ve gelecek zamanda) gidiş,
gitmek, ulaşmak. → ulun [olva]

oxvenu yapmak. → ikoms, ikips [oxenu]

oyapu olma, olmak. → iyen [oapu, ovapu,
oqvapu]

oyonu götürmek (canlı). → iyonams [oqonu]

oyoxu çağırarak. → iyoxams [ocoxu]

ozabunu hastanlanmak. → izabunen
[oxarmelu]

ozitu söylemek, demek. → otku
[ifurs, ikumers, zoşons]

P p

P Laz alfabesinin yirminci harfi.

pağums Çf. Temizliyor. + Şanak muşi oda
panda pağums. *Şana kendi odasını hep
temizlemiyor.* → opağū.

paltu palto.

pampa hafif. [çorçi]

papa 1. Lapa. 2. Muhallebi. **Paponi tepsi** Laz
böreği. → Bureği.

papuri vapur. [karavi]

para para. [geçareli]

parki park. + Berepek parkis isteran (ibiran).
Çocuklar parkta oynuyor.

parpali kelebek.

pasta pasta.

pastaxana pastane.

pañicani patıcan. [baldurcani]

pavri yaprak. [buñka]

pavrika fabrika.

pelapa fayda, yarar.

pelaperi çalışkan, hamarat. → atzupeñi.

pembe pembe.

pentze sümüklü böcek. [petze]

perçe balkon.

peri renk, biçim. [çere]

peroni renkli. [çeroni]

petze sümüklü bocek. [pentze]

pilavi pilav.

piliita soba.

pimpili sakal.

pisikleñi bisiklet. [keñtısxeni]

pitsari tahta.

pkveri un, buğday ya da mısır unu. [mkveri,
mçveri]

poğari kaynak su.

polo bacak. [triki]

pontuli pantolon.

porça gömlek, tişört gibi bel üstü giyilen giysiler.

portikali portakal.

posta posta.

postaxana postane.

pozisioni pozisyon.

problemi problem.

programi program.

pşeri dolu. → opşu.

puçi inek. + Annemin iki ineği var. *Nana-çkimis
jur puçi uyonun.*

pukiri çiçek. [pukuri, purki]

purki çiçek. [pukuri, pukiri]

purkinora ilkbahar. [beari]

purpu akciğer.

putxineri uçarak. → oputxu

putxun Çf. Uçuyor. + Zita putxun, çara
doskidun. *Söz uçar yazı kalır.* → oputxu.

Þ þ

þ Laz alfabesinin yirmibirinci harfi.

þalıkarı delikanlı. [biçi]

þanda daima, hep, her zaman, sürekli. [iro, þanta]

þapazulya ateşböceği. [maþazule]

þaþu büyükbaba, dede. [þaþuli]

þapupeşi zifa atasözü.

þaramiti masal. [þarameti, meseli]

þaraske cuma günü.

þaþaxana pastane.

þaþuri öykü, hikaye.

þaþi fena, kötü. [þeaþi; xavi]

þea acaba. + Acaba Şana geldi mi? Şana moxtu-i þea? [þia]

þeaþi kötü, fena. [þaþi; xavi]

þeci sık, kalın.

þia acaba. [þea]

þici 1. ağız. → nuķu. 2. yüz.

þiperi biber.

þipila çekirdek.

þişindğa geçenlerde, geçen gün, evvelsi gün.
[mtzea, łokseri]

þoca kucak.

Þoli İstanbul. [Mþoli]

þote 1. Asla, hiçbir zaman. + Ma þote xortzi var vimxor. *Ben asla et yemem.* 2. Geçmiş, mazi.
→ atxe.

þriķe acı (tat).

þrindzi piriņ. [brinci]

þunci grup, öbek.

þuķuci arı, bal arısı. [buķuci]

Q q

q Laz alfabesinin yirmiikinci harfi.

qa dal. [toʙi, ara]

qali boyun. [aʙi]

qaliçereli gelincik.

qineri buz. [ineri]

qini oqvapu üşümek. + Qini maqven.

Üşüyorum. [ini oyapu]

qini soğuk. + Qini diqvas-na daçxiri vogza-
minon. *Soğuk olursa ateş yakacağım. [ini]*

qinoba kış, kış mevsimi. → inora.

qinva kış. [inora]

qomuri erik. [ombri, omuri]

qorops Çf. Aşık oluyor, seviyor. + Artek Tendas

qorops. *Arte Tenda'yı seviyor. → oqoropu*

[oroms, aoropen, alimben]

quci kulak. [uci]

qurdzeni üzüm. [urdzeni]

qva alın. [kõpa]

qvali peynir. [vali, kvali]

qvili kemik. [ili]

R r

r Laz alfabesinin yirmiüçüncü harfi.

radio radyo.

rakani tepe. + Rakanis mot geladgir, gemzuli
xvala xvala? *Neden tepede duruyorsun,*
mahzun ve yalnız.

raxna örümcek. [bobola]

rekemi rakam.

reklami reklam.

ren Çf. ...dir, dir; mevcuttur, vardır. + Şana hak
ren. *Şana buradadır.* + Şana magure ren.
Şana öğrencidir. [yen, en, on]

resami ressam. [mağare]

resimi resim. [noğare]

romani roman.

ruba akarsu, dere. [ğali, abca, oruba]

runtsi gökkuşağı. [ntsa orlapu]

s Laz alfabesinin yirmdördüncü harfi.

saati saat. + Saati na'ko ren? Saaf kaç? [saeti]

sabatoni cumartesi günü.

saeti saat. [saali]

saha saha.

saibi sahip. + Si ham oxorişi mance ore-i? Sen be evin sahibi misin? [mance]

sakizi sakız.

salata salata. + Ma şuka do tomatisişi salata oçkomu kai domatzonen. Ben salatalık ve domates salatası yemeyi severim.

saloni salon.

sanie saniye.

saşoni sabun. + Şanak şanda xe saşonite ibonams. Şana her gün elini sabunla yıkıyor.

sari sarı ren. [skila]

sebeşi sebep.

sefi yanlış. [şuli]

semsiye şemsiye.

serende serender. → nayla, serenti.

seri gece. + Seris nam saatis incir? Gece kaçta uyuyorsun?

serini serin. + Andğa opşa serini ren. Bugün çok serin.

servisi servis. + Çocuk servisle eve gidip geliyor. Bere servise oxorişe ulun mulun.

si sen, sana, sende. + Si so ulur? Sen nereye gidiyorsun? [sin]

sica damat, enişte. + Amedi Alişi sica ren. Ahmet Ali'nin damadıdır.

sifteri atmaca kuşu. + Kıçık sifteri çöpums. Adam atmaca yakalıyor. [sifteri]

sifferi atmaca kuşu. + Ham kıçis mskva sifferi uyonun. Bu adamın güzel atmacası var. [sifteri, atmaca]

sin sen. + Sin do ma manebape voret. Sen ve ben arkadaşız. [si]

sinema sinema. + Amseri sinemaşe vulur. Bu akşam sinemaya gidiyorum.

sinifi sınıf. + Arte sinifis ren-i? Arte sınıfta mı?

sipori spor. + Artes sipori oxenu kai datzonen. Arte spor yapmayı seviyor.

sira sıra; oturma yeri. [şelaxuna]

skala merdiven.

skanda senden, sana. + Ayşe Emineşen mskva ren. Ayşe Emine'den güzeldir.

skanebura sana göre, sence. [skaneburi]

skani senin. + Ayşe nana-skani ren-i? Ayşe annen mi? [skani]

skaninde senden, sana. + Ayşe skaninde melun. Ayşe sana geliyor. + Ayşe skaninde şkurdun. Ayşe senden korkuyor. [skanda]

skidala hayat, yaşam. [skudala]

skidun Çf. İkamet ediyor, yaşıyor. + Tanura Atinas skidun. Tanura Atina'da yaşıyor. → oskidu [skudun]

skindina hayvan. Skindinape hayvanlar.

skiri oğul. + Si mişi skidi ore? *Sen kimin oğlusun?*

skita sarı renk. [sarı]

skudun Çf. İkamet ediyor, yaşıyor. + Si so skudur? *Sen nerede yaşıyorsun?* → oskudu [skidun]

sloþums Çf. Eğitiyor, eğitim veriyor. + Oxorcak bere-muşı kái sloþums. *Kadın çocuğunu iyi eğitiyor.* → osloþu.

so nerede, nereye. + So mu itkven? *Nerede nasıl söyleniyor?* + Şana so ren? *Şana nerede?* [nak]

sofra sofa. → mağida, macida.

soğuni sonunda. + Soğuni inora komoxtu. *Sonunda kış geldi.*

sokonuri nereli. + Amedi sokonuri on? *Ahmet nerelidir?* [nakonuri, sonuri]

sokaği sokak. + Kaþupe sokağis skidunan. *Kediler sokakta yaşıyor.*

sole nereden. + Solen mulur? *Nereden geliyorsun?* [nakele]

soloğami dalga.

sonuri nereli. + Amedi sonuri ren? *Ahmet nerelidir?* [nakonuri, sokonuri]

staroşina eylül ayı. [çxalva]

sterapa oyun. [osteru; obiru]

steri gibi. + Mtuti steri koçi. *Ayı gibi adam.* [steri]

stoli masa. [masa]

stun Çf. Kayıyor. + Bere mturis stun. *Çocuk karda kayıyor.* → ostu.

stveli 1. Güz, sohbahar. 2. Kasım ayı.

subuki hafif. [çorçı]

sufuri sıfır. [çkar]

stikani bardak. [bardaği]

stiþo ekşi. [mjai, koxa, mçoxa]

sum üç sayısı. + Andğa sum fara uşkuri þçkomi. *Bugün üç kez elma yedim.*

sumeneçi altmış sayısı.

sumeneçi do vit yetmiş sayısı.

supara kitap. [kitabı]

suprizi sürpriz. + Amseri nana-çkımıs suprizi voğodare. *Bu akşam anneme sürpriz yapacağım.*

stresi stres.

stulina kaygan.

sva yer. + Ham mişi sva ren? *Burası kimin yeridir?* [yeri]

ş Laz alfabesinin yirmibeşinci harfi.

şairi şair.

şaka şaka.

şeçeri şeker. [şeker]

şekeri şeker. [şeçeri]

şeni için, ...dolayı, hakkında. + Baba-skani, skani şeni hak ren. *Baban, senin için buradadır.*

şilya bin sayısı. + Ham noğas şilya do şilya kōçi skidun. *Bu kasabada binlerce insan yaşıyor.*

şinaxums Çf. Muhafaza ediyor, saklıyor. + Artek paçu-muşışı foto vit tzana ren şinaxums. *Arte dedesinin fotoğrafını on yıldır muhafaza ediyor.* → oşinaxu.

şinems Çf. Saygı gösteriyor. + Şanak kōçepe şinems. *Şana insanlara saygı gösteriyor.* → oşinu.

şineri itibarlı, saygın. + Arte şineri kōçi ren. *Arte saygın bir adamdır.*

şka bel.

şkaguri merkez.

şkala birisi ile. + Si mi škala ister? *Sen kiminle oynuyorsun?* [kala]

şkatzale etek (giyecek).

şkimebura kendime göre, kendimce. [şkimeburi, çkimeburi]

şkimi benim. + Şkimi nananena Lazuri ren. *Benim anadilim Lazcadır.* [çkimi]

şkit yedi sayısı.

şku biz. + Şku hakoni voret. *Biz burayız.* [çku, çkin]

şkule –den sonra. + Ma skani škule oxorişe vid. *Ben senden sonra eve gittim.*

şkunebura bize göre, kendimizce. [şkuneburi, çkuneburi, çkineburi]

şkuneburi bize göre, bize özgü, kendimizce. [şkunebura, çkinebura, çkunebura]

şkuni bizim. + Şkuni berepes Lazuri kuşkuran. *Bizim çocuklar Lazca biliyor.* [çkuni, çkini]

şkurina korku. + Ma mitişe şkurina var miğun. *Benim kimseden korkum yok.* [şkurna]

şkvit yedi sayısı. [şkviti, şkit]

şorti şort (giyecek).

şu ıslak. [ğvari, şuvi]

şuferi şoför.

şuka hıyar, salatalık.

şukule ertesi. + Şkani şukule oxorişe vid. *Ben senden sonar eve gittim.* [şkule]

şums Çf. İçiyor. + Şanak tzkari şums. *Şana su içiyor.* → oşu.

şuri 1. Can. 2. Kişi, şahıs. 3. Nefes, soluk. 4. Ruh.

şurimşine sevgili, biricik.

şurite canlı, sağ. + Kōçi var ğuru, şurite ren. *Adam ölmedi, sağdır.*

şuroni 1. Canlı. 2. Keçi. [txa]

şurubi şurup.

şuşe şişe. [botlika]

şuvi ıslak. [şu, ğvari]

T t

t Laz alfabesinin yirmialtıncı harfi.

tabiafi doğa. [natura]

tablo tablo.

tagdili tatil. + Tağdilis kyoişe idare-i? *Tatilde köye mi gideceksin?*

taketi kuvvet, mecal, takat. [ganci]

takvimi takvim.

talebe öğrenci. [magurale]

tamo yavaş. + Berepe tamo tamo igzales. *Çocuklar yavaş yavaş yürüdüler.* [amot]

Tana Lazcada bir kız ismi.

tane tane.

tani ayran. + Ma tani oşu xadzi mayen. *Ben ayran içmeyi seviyorum.* → mja

tarixi tarih. [isloriya]

tarixuri tarihi.

tasi tohum. [çkemi]

te ışık. [tena, kyona, çona]

tebeşuri tebeşir. [kvançaru]

teknoloji teknoloji.

televuzi televizyon.

tena ışık. [te, kyona, çona]

Tenda Lazca bir kız ismi.

tenora başka zaman.

tere taraf. + Nam tere ulur? *Hangi tarafa gidiyorsun?* [kale, kele]

terminali terminal.

termomeŕo termometre.

testi test. + Vit kixala na ren ar tesŕi dovoçodini. *On soruluk bir testi bitirdim.*

ti baş, kafa. + Ti matzkunen. *Başım ağrıyor.* [dudi]

tiaŕora tiyatro. + Amseri aroğorda tiaŕoraşe vidaten (vidat-unon). *Bu akşam tiyatroya gideceğiz.*

tigale dışarıya doğru. + Si tigale mot gamulur! *Sen dışarıya çıkma!*

tijile 1. Yukarıya doğru. 2. Doğrudan, dosdoğru.

tilana gerçekten, herhalde. + Arte tilana deli var on! ren. *Arte herhalde deli değil.* [mtilana]

tilifoni telefon.

tipi çayır, çimen.

tireni tren. + Tirenis gepxedit do Samsoni-şakis vigzalit. *Tirene binip Samsun'a kadar gittik.*

tişineri olgun. [umçane]

tişortı tişört.

tito birer, teker. **Tito tito** Teker teker.

titxu ince, seyrek. [tutxu]

titzale aşağıya doğru.

tiyaŕora tiyatro.

tkavni sizin. [tkvani]

tkumers Çf. Diyor, ifade ediyor, söylüyor. +

Amedik mu tkumers? *Ahmet ne diyor?* → otku.

tkva siz. + Tkva sonuri oret? *Siz nerelisiniz?*
[tkva]

tkvanda sizden, size. + Tkvanda mutu
var minon. *Sizden bir şey istemiyorum.*
[tkvaninde]

tkvanebura kendi kendinize, kendinizce, size
göre. [tkvaneburi]

tkvani sizin. + Tkvani mektebi so ren? *Sizin
okulunuz nerededir?* [tkvani]

toli göz. + Artes toli ağoden. *Arte'ye nazar
değiyor.*

toma saç. + Artes gundze tomalepe uğun.
Arte'nin uzun saçları vardır.

tomatisi domates. [balucağı]

topri bal. [topuri]

topuri bal. [topri]

trafigi trafik.

troni arkalıklı sandalye, iskemle, tabure.
[kuli, ordzo]

tuçani dükkan. [dukyanı]

tude alt.

tudeni alttaki. + Tudeni çarape ikixit.
Altaki yazıları okuyunuz. + Tudeni Lazuri
zişape dosturesarit. *Altaki Lazca kelimeleri
düzenleyiniz.* + Tudeni kixalapes cuğapı meçit.
Altaki sorulara cevap veriniz.

tuntina ayı yavrusu, ayıcık. [mtuti]

turisti turist.

Turki Türk.

Turkuri Türkçe, Türk dili; Türklere özgü.

turli türlü, çeşitli. [tevuli]

tuta ay (uydu). *Tuta-gverdi* yanmay. *Tuta-didi*
dolunay.

tutaçxa pazartesi.

tutamkule şubat ayı. [kundura]

tutaste ay ışığı, ayla.

tuteri aylık. + Ar tuteri bere. *Bir aylık çocuk.*

tutxu ince, seyrek. + Şanaşi kitabı peci va ren,
tutxu ren. *Şana'nın kitabı kalın değil, incedir.*

txa keçi. [şuroni]

txiri fındık.

txolari kertenkele. [mxolule]

txombu kızılağaç.

txomu kızılağaç. [txombu]

İ Laz alfabesinin yirminyedinci harfi.

İabaxi tabak.

İağaneri 1. Tavalanmış olan. 2. Muhlama.

İağani tava.

İalvati Rize – Pazar'da bir Laz köyü.

İamtra Trabzon.

İamtra Trabzon. [İraşuzani]

İamtruri Trabzonlu; Trabzon'a özgü.

İani 1. Boy, endam. 2. Gövde. [xura]

İaroni hava. + Andğa İaroni muço ren? *Bugün hava nasıldır?* + Andğa İaroni mureci ren. *Bugün hava kapalıdır.*

İaxva Ekim ayı. [guma]

İaxva ekim ayı. [guma]

İefferi defter.

İekeke dakika. + Çkimi bere ar İekeke doloxe incirs. *Benim çocuğum bir dakika içinde uyuyor.*

İeni nem, rutubet.

İenoni nemli.

İugure gönülsüz, isteksiz. + Coğori, ugure avişe var ulun. *Köpek, gönülsüz ava gitmez.*

İugun Çf. Sahiptir (cansız varlığa). + Ma mskva oxori miğun. *Benim güzel evim var.* + Si para giğun-i? *Senin paran var mı?* → uyonun.

İiba göl. [İoba]

İibun Çf. Isınıyor. → oİibu. [İubun, nıxun]

İiğani tava. [İağani]

İikani kuzu. + Nandidi-çkimis ar mıçxuri do jur İikani uyonun. *Büyükannemin bir koyunu, iki de kuzusu var.*

İiki damla. + Ar İiki İzari var culun. *Bir damla su akıyor.* [mıçveti]

İikina küçük sepet. → İalati.

İilifoni telefon. **Mobili İilifoni** cep telefonu.

İimbi nokta.

İişeri başarılı. → oİişı.

İişi baht, talih. [bedi]

İişums Çf. Başarıyor, hallediyor, üstesinden geliyor. + Var memişvela-na ham dulya var maİişasen. *Yardım etmezsen, bu işin üstesinden gelemem.* → oİişı.

İika orman. [mika, ormani]

İikubi çift, ikiz. [İubi]

İikva siz. [İkva]

İikvani sizin. [İkvani]

İikvaninde size, sizden, [İkvanda]

İioba göl. [İiba]

İiobaşa gizlice. [İkobaşa]

İiokseri geçenlerde, geçen gün. [İişındğa; mtzea]

İitora az kalsın, az kalsın.

toroci güvercin.

toti dal, paça. [qa, ara]

toxiori doktor.

trağodums Çf. Şarkı söylüyor. + Bozopek
Lazuri trağoduman. *Kızlar Lazca şarkı
söylüyor.* → otrağodu [trağodums, ibirs]

trağodums Çf. Şarkı söylüyor. → otrağodu
[trağodums, ibirs]

Trapuzani Trabzon. [Tamtra]

Trapuzanuri Trabzonlu; Trabzon'a özgü.

triği bacak. [polo]

ıubi çift, ikiz. + Oxorcas ıubi berepe uyonun.
Kadının ikiz çocukları var.

ıubu ılık. [ıibu]

ıubun Çf. Isınıyor. → oıubu. [ıibun, çxun]

ıulya تنها. + Arteşi oxori ıulya svas ren.
Arte'nin evi تنها bir yerdedir. [elakaxa]

ıururuntsi gökkuşağı. [runtsi]

ıutsa sıcak.

U u

u Laz alfabesinin yirmisekizinci harfi.

uci kulak. [quci]

ucikumbi küpe. + Şanas okroşi ucikumbi dolobun (doloکیدun). *Şana'nın kulağında altın küpe var.*

ucoxams Çf. Birini çağırıyor. + Artek Tendas ucoxams. *Arte Tenda'yı çağırıyor.* → ocoxu [uyoxams, uyoxay]

ucoxops Çf. Birini çağırıyor. → ocoxu. [ucoxams, uyoxams]

uça kara, koyu, siyah.

uçandams Çf. Davet ediyor. + Amseri oxoriçkimişe giçandam. *Bu gece seni evime davet ediyorum.* → oçandu.

uçkimeli bensiz. + Uçkimeli so ulur? *Bensiz nereye gidiyorsun?* [uşkimeli]

uçkin Çf. Biliyor. + Şanas dido kal Lazuri uçkin. *Si-ti Lazuri giçkin-i? Şana çok iyi Lazca biliyor. Sen de Lazca biliyor musun?* → oçkinu [uşkun]

ujden giderek. + Ham nca ujdin igundzanen. *Bu ağaç gittikçe uzuyor.*

ukaçxe sonra. [okaçxe, ukule]

ukaşams Çf. Koşuyor. + Berepe parkis ukaşaman. *Çocuklar parkta koşuyorlar.* → okaşu.

ukitxams Çf. soruyor.

ukors Çf. İhtiyacı vardır. + Si mu giğors? *Senin*

neye ihtiyacın var? + Ma mutu var miğors. *Benim birşeye ihtiyacım yok.* [ukoren]

ukule ardından, ertesi, sonra. [ukai; ukaçxe]

ukuleni sonraki.

ulun Çf. Gidiyor. + Amedi mektebişe ulun. *Ahmet okula gidiyor.* → olva, oxtimu.

umcumeli tuzsuz. → mcumu.

umçane 1. Evin büyüğü. 2. Olgun, akli başında. 3. Amir, reis. [tişineri]

umengapu benzersiz. + Kaşa koçi umengapu ren. *Her insan benzersizdir.*

umeşonu 1. Ansızın, birden bire. 2. Beklenmeyen, umulmayan.

umkeseri perşembe günü. [çaçxa]

umpa göbek. [kumpā; tzipā]

umuteli fakir, varlıksız, yoksul.

uncğonams Çf. Gönderiyor, yolluyor (nesne). + Tanurak Artes mektubi uncğonams. *Tanura Arte'ye mektup yolluyor.* [uncğonaps]

uncireli uykusuz. + Jur ndğa ren uncireli vore. *İki gündür uykusuzum.*

uneneli sessiz, → nena.

unite unite.

universeti üniversite.

unon Çf. İstiyor. + Tanuras mu unon? *Tanura ne istiyor?* + Si mu ginon? *Sen ne istiyorsun?* → ogoru.

unose akılsız. → noseri.

upereli renksiz. [uçereli]

upi ter. + Beres upi ceçu. *Çocuk tertedi.*

uqonun Çf. Canlı varlığa sahiptir (araba, bisiklet vs. dahil). + Si çoğori giqonun-i? *Senin köpeğin var mı?* + Ma araba miqonun. *Benim arabam var.* [uyonun]

urdzeni üzüm. [qurdzeni]

uskaneli sensiz. → skani. [skani dixo]

uşkun Çf. Biliyor. + Şanas opşa vorsi Lazuri uşkun. *Şana çok iyi Lazca biliyor.* → oçkinu, uçkin.

uşkuri elma. [uşkuri]

utsadeli bakımsız. + Badi utsadeli kodoskidu. *Yaşlı adam bakımsız kaldı.*

utzkareli susuz. + Utzkareli şuri var işinaxen. *Susuz can saklanmaz.* [utzareli]

utzumers Çf. Birine söylüyor, demek. + Şanak Artes mu utzumers? *Şana Arte'ye ne diyor?* + Şanak si mu gitzumers? *Şana sana ne diyor?* [utzomers]

uxapars Çf. Birine kızıyor. + Alik Amedis uxaþars. *Ali Ahmet'e kızıyor.* → oxaþaru.

uxaresirams Çf. 1. Affediyor, bağışlıyor. 2. Hibe ediyor. → uxarsuvams. [oxarsuvu]

uxarsuvams Çf. 1. Affediyor, bağışlıyor. + Tendak Şanas duxarsuvu. *Tenda Şana'yı affetti.* 2. Hibe ediyor. + Şanak Artes kitabepe-muşı uxarsuvams. *Şana Arte'ye kitaplarını hibe ediyor.* → oxarsuvu.

uxvene gebe, hamile. [korbapşa, korbate]

uyonun Çf. Canlı varlığa sahiptir Canlı varlığa sahiptir (araba, bisiklet vs. dahil). + Ma ar çoğori miyonun. *Benim bir köpeğim var.* [uonun, uqonun]

V v

v Laz alfabesinin yirmidokuzuncu harfi.

va alın. [qva, kopa]

va hayır, yok. [var]

vaka olay, vaka.

vali peynir. [qvali]

valums Çf. Gök gürlüyor. [divalams]

vana veya, yahut, yoksa.

var hayır, yok, olmaz (olumsuz). + Var, ma si
var giçinem. *Hayır, ben seni tanımıyorum.* [var]

varşa 1. Acaba. + He mskva bozo varşa Tenda
ren-i? *O güzel kız acaba Tenda mı? → peya.*
2. Sakın, sakın ola. + Varşa moxta! *Sakın
gelme!*

vit on sayısı. [viti]

Vitze Fındıklı kasabası.

Vitzori Vitze kasabasından olan, Fındıklılı.
[Vitzuri]

Vitzuri Vitze kasabasından olan, Rize -
Fındıklılı. [Vitzori]

viŋoar onbir.

viŋoaşi onaltı.

viŋoçxoro ondokuz.

viŋojur oniki.

viŋootxo ondört.

viŋoovro onsekiz.

viŋosum onüç.

viŋoşkit onyeddi.

viŋoxut onbeş.

vorsi iyi. [vrosi, kai]

vrosi iyi. [kai, vors]

X x

x Laz alfabesinin otuzuncu harfi.

xaberi haber. [ambai]

xaci fasülye. [lobya]

xaçkums Çf. Ekiyor.

xadzi ayen Çf. Hoşuna gidiyor. + Lazuri osinapu zade (opşa) xadzi mayen. *Lazca konuşmak çok hoşuma gidiyor.* → xadzi oyapu.

xadzi oyapu hoşuna gitmek. → xadzi ayen [kai dotzonu]

xaziri hazır. + Ma xaziri vore. *Ben hazırım.*

xazirums Çf. Hazırlıyor. + Baba-çkimik gyari xazirums. *Babam yemek hazırlıyor.* → oxaziru.

xafferi haftalık.

xaffa hafta. + Ar xaffa doloxe dersepe içodasen. *Bir hafta içinde dersler bitecek.* [doloni]

xai fena, kötü. [pali, peali]

xali durum, hal. + Mu xali giğun? *Halin nasıldır?*

xalki halk.

xalkuri halka ait, halka özgü.

xami bıçak.

xampa varlık, varlıklı, zengin. + Ha kōçi xampa ren. *Bu adam zengindir.*

xançali kol. [xençali]

xançeni yeşil. [yeşili]

xarayi yüz. [xayari, gva]

xarmeli hasta. [zabuni]

xarmeloba hastalık. [zabunoba]

xastaxana hastahane. [oxarmeie]

xatira hatıra. [gonoşine]

xava hava. [laroni]

xavi fena, kötü, aksi. [pali, peali]

xaziri hazır. [xaziri]

xçe beyaz, ak. [kçe]

xçini yaşlı (kadın). → kçini, dida.

xe el. Xepe eller.

xeali bilek.

xela mutluluk, sevinç. **Xela kaoba!** Merhaba!

Xelate sevinçle.

xelebate sevinçle.

xeleri sevinçli, mutlu.

xemençe çanta.

xençali kol. [xançali]

xepi hap.

xerfi harf. **Lazuri xerfepe** Lazcaya özgü harfler. [bonca]

xerxi testere.

xesapi hesap.

xesapule hesap makinesi.

xesapums Çf. Hesaplıyor. + Artek geçareri-

muşi xesaþums. *Arte parasını hesaplıyor. → oxesaþu.*

xeştati eldiven.

xeta hata.

xiķa hırka.

xili iyi. [vorsı, ķal]

xinci köprü. **Xincepe** köprüler.

xisiyați duygu.

xistana aralık ayı. [xristona]

xişili kum. [şirimi]

xo evet, öyle. [ho, ko]

xoca hoca.

xoci boğa, öküz. **Xocepe** öküzler.

xoçķakali dolu (yağış). [xoşķakali]

xolo gene, tekrar, yine. + Saati vitis xolo ķibrepe viçxam do vincir. *Saat 10'da gene dişlerimi yıkayıp uyuyorum.*

xolos yakın. + Arteşi oxori çķimi oxorişi xolos ren. *Arte'nin evi benim evin yakınındadır.*

xoma ses. + Bereşi xoma ognam-i? *Çocuğun sesini duyuyor musun? → nena.*

xomula kuru. + Dişķa xomula va ren. *Odun kuru değil.* [xombula]

xontsun Çf. Gök gürüyor. → oxontsu.

Xopa Hopa ilçesi. + Şana Xopuri ren. *Şana Hopalı'dır.* [Xoþe]

xoþe kürek.

Xopuri Hopalı. + Siffirik xortzi imxors. *Atmaca et yer.* [Xoþuri]

xordza kadın. [oxorca, oxordza]

xoronaps Çf. Horon oynuyor. → oxoronu. [ixorons, ixoronams]

xoroni horon. → oxoronu.

xortzi et. + Siffirik xortzi imxors. *Atmaca et yer.* [xortsı]

Xristona Aralık ayı.

xuçeli kızgın. + Muşeni xuçeli ore? *Sen neden kızgınsın?*

xura beden, gövde, vücut. + Şanak xura ibonams. *Şana banyo yapıyor.*

xut beş. + Xut do xut gaķoretsxen-i? *Beşer beşer sayabiliyor musun?* [xuti]

xvala sadece, yalnız, yalnızca. + Bere xvala ren-i? *Çocuk yalnız mı?*

xvama dua, niyaz.

Y y

y Laz alfabesinin otuzbirinci harfi.

ya hani. + Bere so ren, ya? *Çocuk nerede, hani?*

yakini yakın. [mexola]

yali ayna. + Yalis gevotzker do vitsxonam toma. *Aynaya bakıp saçımı tarıyorum.*

yano geç. [leba]

yazi yaz. [monçinora]

yedgitu kalkmak. [moselu, eselu]

yedgitun Çf. Kalkıyor. → yedgitu [moiselen, eselen]

yeine anında, birden, çarçabuk, derhal, hemen.

yema öğle. [ondöge]

yemneri öğlenki. [ondögeri]

yen dir, dir. → ren.

yeri yer. + Mişi sva? *Kimin yeri?* [sva]

yeşeni bu yüzden, bundan dolayı. → heşeni.

yeşili yeşil. [xançeni]

yipşen Çf. Doluyor. → opşu [ipşen]

yopşa dolu, fazla. [opşa, zade, dido]

yopşaps Çf. Dolduruyor. → opşu [opşams]

yoxo ad, isim. [coxoxo]

yuki yük. [oğmale]

yulva doğu, şark.

Dz dz

dz Laz alfabesinin otuzüçüncü harfi.

dzemuri sincap. [mludi, ğalya]

dzğeri doymuş. + Berepe dzğeri renan-i?

Çocuklar doymuş halde mi? → odzğu.

dzirems Çf. 1. Görüyor. + Şanak ma mdzirems ama si var gdzirems. *Şana beni görüyor ama seni görmüyor.* 2. Buluyor. + Şanak gzas vit lira kodziru. *Şana yolda on lira buldu.* → odziru.

dzitsa gülücük, tebessüm. [ditsa]

dzitsams Çf. Gülüyor. + Şanak muşeni dzitsams? *Şana niçin gülüyor?* → oditsinu.

dzitsinace güleç, güler yüzü.

Z z

z Laz alfabesinin otuzikinci harfi.

zabuni hasta. + Nandidi-čkimi dido zabuni ren.
Büyükannem çok hasta. [xarmeli]

zabunoba hastalık. [xarmeloba]

zade çok, fazla. + Berepek zade gyari imxoran.
Çocuklar çok yemek yiyor. [dido, opşa, yopşa]

zakoni adet, gelenek. [adeli]

zamani zaman. [ora]

Zanati Rize – Pazar'da bir Laz köyü.

zardava ağaç sansarı.

zarfi zarf. + Mektubi zarfis dolidven. *Mektup zarfa koyulur.*

zeifi güçsüz, zayıf.

zemsku kara tavuk. + Zemsku dido mskva kınçı ren. *Kara tavuk çok güzel bir kuştur. [mzesku]*

zengini zengin. [xampa]

zeni düz arazi.

zenişi boncuk. [moni]

zeytuni zeytin. [zeytini]

zifona fırtına.

zili zil. + Mektebis zili içandinasi do maguralepe dersişe amulunan. *Okulda zil çalınca öğrenciler derse girer.*

ziŋa laf, söz, sözcük, kelime. + Ziŋapes otzķedit do boŋi svalepe opŋit/ yopŋit. *Kelimelere bakıp boş yerleri doldurunuz.*

ziŋapuna sözlük. [nenapuna]

zoŋons Çf. Söylüyor, diyor. + Tendak mu zoŋons? *Tenda ne diyor?* → [iŋurs, tkumers]

zuŋa deniz. [mzoŋa]

zuŋa ğeci yunus balığı.

Zuŋakçe Akdeniz.

zuŋapıci kıyı, sahil.

Zuŋauça Karadeniz.

zurci tepe. [zurci]

ts Laz alfabesinin otuzdördüncü harfi.

tsa gök, sema, gök yüzü. + Jin ntsa tude lefa ren. *Yukarıda gök aşağıda toprak var?* [ntsa]

tsadinapa çalışma, çalışmak. → itsadeburs [otsadebu, oçalışu]

tsadums Çf. Göz kulak oluyor, bakıyor (çocuk, hasta vs.). + Şanak bere tsadums? *Şana çocuğa bakıyor?* → otsadu.

tsana kızılgerdan kuşu. [ntsana]

tsantsa çanta, küçük sepet. + Tsantsas makvalli dolomidzin. *Çantamda yumurta var.*

Tsate Lazcada bir erkek ismi.

tsudalaşi boşuna, fuzuli, yalandan. → mtsudi [mtsudişi]

tsxeni at. + Arte tsxenis gexedun. *Arte at biniyor.* [ntsxeni]

tsxenoni atlı. + Mot duşınam, tsxenonepe var mtsozunan. *Acele etme, atlılar bizi kovalamıyor.*

tsxunums Çf. Ayıklıyor, ayırım yapıyor, seçiyor. + Ma gyari var ptsxunum, na bdzirare vimxor. *Yemek ayırımı yapmıyorum, ne bulursam yiyorum.* → otsxunu.

TZ tz

tz Laz alfabesinin otuzbeşinci harfi.

tzale aşağı, aşağıda.

tzaleni aşağıdaki.

tzamtzami kirpik. [kamtzami]

tzana yıl, sene. + Vit tzana ren Arkabis pskidur.
On yıldır Arhavi'de yaşıyorum.

tzanaağani 1. Ocak ayı. 2. Yeni yıl, Yılbaşı.

tzaneri 1. Senelik, yıllık. 2. Yaşında. + Si mu'ko
tzaneri ore? *Sen kaç yaşındasın?*

tzari su. + Berek tzari sums. *Çocuk su içiyor.*
[tzkari]

tzendeçi çorap. [tzineki]

tzi bu yıl. → tzo.

tzikvabi çakıl taşı. [kvançala]

tzilums Çf. Koparıyor, topluyor (meyve, yaş
çay). + Şanak mtsxuli tzilums. *Şana armut
koparıyor.* → otzilu.

tzilva kasım ayı. [stveli]

tzineki çorap. + Ma k'ata ndğas tzineki
movidumer. *Ben hergün çorap giyerim.*
[tzendeçi]

tzipa göbek. [ump'a, kump'a]

tzipili civciv.

tzitzi solucan.

tzitzila yılan.

tzkari su. + Ma tzkari pşum. *Ben su içiyorum.*

[tzari]

tzkuna ağrı, sancı. + Şanas ti tzkuna uğun.
Şana'nın baş ağrısı var. [tzuna, tzkuni]

tzkuni ağrı, sancı. [tzkuna, tzuna]

tzkuns Çf. Ağırıyor. + Zeras ti tzkuns. *Zehra'nın
başı ağırıyor.* → otzkunu.

tzo bu yıl. [tzi, hamtzo]

tzori doğru, hakikat, gerçek. + Tzori cuğap'i
doçarit. *Doğru cevabı yazınız.*

tzoxle 1. Önce. + Amedik tzoxle didi bere-muşis
ucoxu, ukule çu'as. *Ahmet önce büyük oğlunu
çağırdı, sonra küçük oğlunu.* 2. Bir zamanlar,
eski zaman, eskiden, evvelden. + Jur tzana
tzoxle Arkabis vorfi. *Hatzi Atinas vore. İki sene
evvel Arhavi'deydim, şimdi Pazar'dayım.*
3. Ön, ön taraf.

tzoxle ön, önce, evvel.

tzoxleni 1. Öndeki, ön taraftaki. 2. Önceki,
evvelki.

tzulu küçük, ufak. + Tzulu bozo sonuri ren?
Küçük kız nereli? [çita, çu'as, tzu'as]

tzuna ağrı, sancı. + Soti tzuna var miğun.
Bir yerde ağzım yok. [tzkuna, tzkuni]

tzungi zirve.

tzu'as küçük, ufak. [çu'as, çita, tzulu]

CİREKEPE

- 1) Tzitaşı, İskenderi: **Çkuni Çara**, Abazastaniş Cumhuriyetişi Gamamşkumala, Sohum, 1932
- 2) Tzitaşı, İskenderi: **Oxesapuşi Supara**, Abazastaniş Cumhuriyetişi Gamamşkumala, Sohum, 1933
- 3) Tzitaşı, İskenderi: **Alboni**, Abazastaniş Cumhuriyetişi Gamamşkumala, Sohum, 1935
- 4) Tzitaşı, İskenderi: **Okitxuşeni Supara**, Abazastaniş Cumhuriyetişi Abazastaniş Cumhuriyetişi Gamamşkumala, Sohum, 1937
- 5) Tamtrull, Osman: **Nananena - Lazca Ders kitabı**, Kaukasus Verlag, Freudenstadt, 1991
- 6) Bucaklışı, İsmail Avcı (ortak yazar): **Lazuri-Turkuli Nenapuna/ Lazca-Türkçe Sözlük**, Akyüz Yayınları, 1999
- 7) Bucaklışı, İsmail Avcı (ortak yazar): **Didi Lazuri Nenapuna/ Büyük Lazca Sözlük**, Chiviyazıları Yayınevi, İstanbul, 2007
- 8) Öztürk, Balkiz; Pöchtrager, Markus A. : **Pazar Laz (Languages of the World /Materials)**, LINCOM publisher, 2011
- 9) Bucaklışı, İsmail Avcı: **Lazuri Alboni/ Laz Alfabeti**, Lazika Yayın Kolektifi, İstanbul, 2011
- 10) Bucaklışı, İsmail Avcı: **Tükçe - Lazca Sözlük**, Lazika Yayın Kolektifi, İstanbul, 2014
- 11) Bucaklışı, İsmail Avcı: **Yeni Başlayanlar İçin Lazca Ders Kitabı**, Lazika Yayın Kolektifi, İstanbul, 2014
- 12) Bucaklışı, İsmail Avcı: **Seçmeli Lazca Dersler İçin Notlar - Ling 480, Ling 482, Ling 484, Ling48F** (yayınlanmamış), Boğaziçi Üniversitesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları, İstanbul, 2011-2014
- 13) Bucaklışı, İsmail Avcı: **Seçmeli Lazca Dersler İçin Notlar - Ling 480, Ling 482, Ling 484, Ling48F** (yayınlanmamış), Boğaziçi Üniversitesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları, İstanbul, 2011-2014
- 14) Abaşışı, Nurdoğan (Ortak yazar): **Lazca Deyimler Sözlüğü**, Lazika Yayın Kolektifi, İstanbul, 2011-2014
- 15) Çupinaşı, Mustafa Özkurt: **Mtuti Kütavi** (Lazca çocuk hikayesi), Lazika Yayın Kolektifi, İstanbul, 2011-2014
- 16) Bucaklışı, İsmail Avcı; Demirok, Ömer; Eren, Ömer: **Lazuri 5_Lazuri Doguroni Materyali/ Lazca Öğrenme Materyali**, Milli Eğitim Bakanlığı, 2015

ziŕape

nananoĝa

oxvamu

tzkariŕi oŕavu

ŕaroniŕi oŕavu

nca ekvatu

seraŕi gazi

kimyoni mgvana

mjoraŕi enerji

kianas govuskurat

kutubiŕi inerepe

meoxmara

mŕka (ormani)

koma

noŕkeriŕi kva (taŕ kömürü)

nca ekvatu

nca dorgalu

anŕalen

ndĝulun (intzinen)

gubĝaman

xeneri

meĉameri

gaminĉoren

ŕubun (nĉxun)

oxoktinu : eĝlenmek, zaman geĉirmek